

Acc. No. 2816

GIFTED BY

తెలుగు విప్లవికాళయము
ద్రవ్యము

SRISHNA PATRIKA

POST BOX No. 2.

BOSE ROAD, TENALI-1. (A.)

వసూలు సంఖ్య: 14.....

శే. 1/౪. 10. 84...

CHECKED-93

స ర వా ద కు లు .

నడింపల్లి వెంకట లక్ష్మీ సరసింహారావు.
ఎం. ఏ. ఎల్. ఎల్. బి. చాణ్డరు.

శీలం జగన్నాథరావు.
ఎం. ఏ. చాణ్డరు.

3 వ వత్సరము.	{	వైశాఖము, శ్రోధన.	{	నంపుటము ౧
		మచిలీపట్టణము, 15 మే ౧౯౨౧		నంపుట ౧

కుం ద మూ ల .

—:0:—

(తెల్లప్రగడ తూర్వపారాయణరావుగారు.)

అ||వె|| అమర పతిశిరస్సు శక్తిమండు మందార
మాలికలను మధువు గ్రోలుచుండు
విఘ్నపతి పదార వింద పరాగమ్ము
లంతరాయ బలధి నార్పుగాక.

(శాంకర్యంతంబున తూర్తధారుడు ప్రవేశిండును.)

ఉ! లోని తపోగ్ని పూర్ణముగ

లోగక ప్రకాశం బ్రాకు మంటలో

స్వోనదిలో నలర్ ఘటల
యొప్పున నిల్చెడు వుట్టలో జలం
బూను మృణాళ మట్లు తన
వాప్పెడు చందుని నిత్యసంధ్యయొ
నా సరుణాంకు కాపిలము
లాహరు కంజడ తేలు మిమ్ములన్,

అరారాశ్రమ వాస్తవ్యుండును బూజ్యుండును
నగు దిక్షాగునిచే రచితమైన కుండమాలయను నాట
కము మీరు ప్రయోగింపవలయును నని యీ సభవారు
నాకనుజ్ఞ తో సంగినారు. తస్మింబంధములగు ప్రయోగ
ముల బాగుగ నెఱింగి దాని నడుప సమర్థురాలగు
పూజ్యరాలి / లలి రంగభూమి కరిగదను.

(కేవల్యమన)

మాత్ర— నేను నటించి బిలుచుచుండగా నెవ్వరిది
చెప్పుమా నాకు సహాయ మొసంగునో యన
బలుకొకటి వివరింపుచున్నది.

(విలొకించి) ఎంతకష్ట మొకవైపు! ఈస్థితి

మిక్కిలి జాలిగొట్టుచున్నది.

చం॥ చిరముగ లుక్కువల నె

సంచిన దన్నజనాపవాద ము

స్థితిముగం దొట్రుపాటు గను

రన్ రఘురామ విభుండు గర్భ ము

స్థిరకు తుమాతెసూజకు వి

వాసము సంతోషిల్లంగ జేసెన

త్రుణి నెరణ్య సీమలకు

దానెడలిచెను లక్ష్మణుండు హేమా ॥

(అని వెడలుచున్నాడు.)

(ఇది స్థాపన.)

(అంత ర్వాక్యమున నీతియును చారిత్ర
యును లక్ష్యముగాఁ బ్రకటింపఁబడు.)

లక్ష్మ॥ ఆమృతము లుట్పడుచును. తుట్టెను. ఈయది
బాగీరథీతీరమున గల కాననము. ఇందలి తరు
లతాప్రతాపము దుగ్ధమందై రథమునకు జొర
నశక్యముగ నున్నది. రథము దిగవలయును.

సీత॥ ఎత్తా! లక్ష్మణా! గుఱ్ఱము లతివేగమున బలతెం
చుటచే దేవాను కంపించినటులుచుటకే యశక్య
ముగ నున్నది. ఇంక దిగుమాట చెప్పెడిదేమి?

లక్ష్మ॥ నుమంత్రా! గుఱ్ఱముల వేగము నాపు ప్రియ
త్వము నేయును.

నుమం॥ గాంధర్వ ప్రియములగు నియత్యములు నే
నెంతబ్రయత్నము నేసినను నిలువకున్నవి. చూడు

తే॥ గీ॥ అంచలరవాబు మృదులమై యలరుచుండి
చెవుల పండువుగా వీని జెనకుచుంట
బారుచున్న విత్తురగముల్ త్వరితగతిని
లెక్క సేయక నాడుకల్లెముల బిగిని.

లక్ష్మ॥ నుమంత్రా! సమవిషమ ప్రదేశములను బరి
గణింపక యశ్వములు మిక్కిలి తీవ్రముగ బరు
గత్తుచుండుటచే గంగాప్రవాహమున రథము
బడిపోవునట్లున్నది. ఎట్లో వాని నాపక ప్రయ
త్నింప వలయును.

నుమం॥ (పగ్గములబంబులు మభినయించుచున్నాడు)

లక్ష్మ॥ దేవీ రథ మాగనది దిగును.

సీత॥ (దిగి నడచుచున్నది)

లక్ష్మ॥ ఎప్పుడు దూరము నిగ్గమించుటచే గుఱ్ఱము
లలవినవి. వానికి విక్రాంత యొసంగదము.

నుమం॥ దేవా ఆటే యొసరును (అని రథము నెక్కి
యరుగు చున్నాడు)

లక్ష్మ॥ “ (పరిక్రమించి తనలో) పూజ్యులగు ప్రభువు
నారు ” ఎత్తా! లక్ష్మణా! దేవి, సీత రావణుని
యింట నుండుటచే జారు లేమేమా విత
ర్కించుకొనుచు నామె చాంత్రమును గూర్చి
యేమేమొక విధమగు పోలాపములనుబ్రవర్తిల్లి
చేయుచున్నాను. ఇరక్కల చిక్కుననివలె
నిర్మలమగు నిత్యైవ కలమునకు సీతా మాత్ర
మున గళంకము నాపాదంప జాలకున్నాను.
గర్భవతియును సీత భాగీంధీ సందర్శనము నే
యింపుమని కోరినది. ఆయ్యది గర్భిణీదా
హ్యదయముకదా! కావున నీమె గంగాగమన
వ్యాజమున రథమునెక్కించి నుమంత్రం
దోడ్కొనిపోయి యామె నేదో విధమున
వనమున విడదీరవలె ” అని అజ్ఞాపించినారు.
నేను నిర్విశంకముగ స్వజనముని చూడక పెం
పుడు లేడిని కొనిపోవునట్లు దేవినెంటబెట్టు
కొని వర్ణభూమియగు నివనమునకు వచ్చి నాను.

నీత:— పత్నా! లక్ష్మణా! గర్భభారముచే నలసి నా
యీచరణము లడుగిడ నేర కున్నవి. మం
దుండి భగవతి భాగీరథి యెంతమారముననున్నదో
యెఱిగింపుము,

అత్త:— భగవతి భాగీరథి విశేషమారమున లేచు
అస్పముగ నేయున్నది. విషాదమువలన.
మనమునచ్చి నాము. చూడు,

తే|| గీ|| కద్రవనమునమధుసారభి ముగ్రహించి
సతతమధురముహాసపిష్టసముగించి
శీతలతరంగ కణముల జేమ్మిమిమ్ము
నాదరింపంగ వీరు గంగానిలమ్ము||

నీత:— (స్వర్వసభము నభినయించుచు) జననికరస్వర్వ
మువలె సుఖమును గూర్చుచున్నదనమున గంగా
తరంగమాడుతమితవస్వర్వమున బరిశ్రమనేగాక
పాపమునంగూడ పారదోలుచున్నది. అం
దుననే దోహద కుతూహలమున నాకు గంగా
నగావాశమున కుత్సానము జనించినది. ఈ
శిబప్రపాతమున నాకు విశేషాయాసము గలుగ
కుండ దిగుమార్గము లావుము.

అత్త:— (నిర్దేశింపుచు) ఇప్పుట మహావ్యసంచారము
మిక్కిలి తక్కువగ నుండుటచే దలపరచేక
ములు దుర్గములు గానున్నవి. కొవువనకుగు
మెల్లగ నేయవలెను.

తే|| గీ || జానువునదక్షిణకరమ్ము నూచిచాము
కరము నీవారలతికను గ్రాలజేసి
యడుగులోననుగిడుచు నాయుసుగుజాడ
లరసినదుప్రముమెలమెల్లనార్యక్షణము||

నీత:— పత్నా! బడలిక మితిమీరినది. ఈచెట్టునీడను
మహూర్తమాత్రమువిశ్రమించియ అనటదీర్చి
కొందును.

అత్త:— దేవిగారిచిత్తము

నీత:— (హుచ్చుండి విక్రాంతి నభి శయించుచున్నది)

అత్త:— ముక్కటల కెప్పుడును చరిత్ర్య హర్షకయే
నమకూడునుగదా.

చు|| చలువల జిమ్ముదెమ్మెర
జామరముల్ వినరుం దరత్తగముద్.....

కలనినదమ్ములన్ మధుర
గానముసేయును రాజహరి...
చెలివలె గాగిటన్ జొనిసి

చిత్తము రంజితయు చాయయుక్
అడవులలోన గూడ సఖు

రాంప్రతిభింతురు పూజ్యరాండ్రకున్ ||

నీతి:— నిపు డెప్పడినిజమే. శాన్తమీద బండు
కొనినప్పటి సౌఖ్యమునే నాహృదయ మిప్పు
డును బొందుచున్నది.

అత్త:— (అనలో) దేవి యిప్పుడు సుఖోప విష్టయై
విక్రాంతి బొందుచున్నది. ఈవీతి నే గదా
దేవికాలము గడపఃలనీన యనసృటస్థ మైనది.

(శీఘ్రముగా బాదములపైఁబడి ప్రకాశముగా)

అనవరతప్రవాస దుఃఖభాజనుడు అక్షణకూ
న్యకులత్పన్నుడిచే విజ్ఞాపనం బొనరించు చున్నవాడు.
హృదయమును గుడుగు పఱచి కొనుడు.

నీత:— (తొట్టుకాటుతో) అర్జుపుత్రులకుగుళలమా!

అత్త:— (వనమున నిర్దేశించుచు) ఈవిధముగ
నుండగా వార్యపుత్రునశేమి కుళలము?

నీతి:— అంబ కైక మరల వనవాసము విధింపలేదు
గదా.

అత్త:— వనవాసము విధించినది. అంబగాడు.

నీతి:— మత్సెన్యయ!

అత్త:— అదృశ్యదే!

నీత:— ఎట్లు?

అత్త:— (కన్నటి నరికిట్లుచు)

గీ|| అర్జునాదేశమిది యని యాపకుండఁ
జెప్పవలెనని మదినిచ్చఁజేయుచుంటి
మాటవెలువడి రాకుండ నోటినుండి
యక్కటకటవాగ్బంధనుయ్యెనివుడు.

నీత:— నాకే వనవాసము విధింపఁ బడియెనా?

లక్ష్మి:— కేవలమూకేగాదు తనకుఁ గూడను.

సీత:— అదియెట్లు?

లక్ష్మి:—

తే॥గీ॥ కలిగిన సుఖోప భోగముల విలువలేని
వఖిలయోగములు సువాత్మ లలవటీచిన
విప్రవాసమ్ము నీతోడ వెలయ; నార్యు
భవనవాసము వన వాసమపు గదమ్ము.

సీత:— ఎత్తా! వాకు వనవాసమెట్ల అయ్యది యార్య
పుణ్యనకగుట యెట్ల విస్వప్రముగ జెప్పము.

లక్ష్మి:— ఈమందభాగ్యు డింకేమని జెప్ప గలకు

తే॥గీ॥ విడువుము నెసమ్మవనములోన భుజునిన్ము
నతిమ చాత్రగుణశాలి యగుగిదిమ్మ
నిన్నిటవిడిచి పోనెట్లు నేర్తునమ్ము!
యరుగవలెనిమ్ము నిడువగాలాడదమ్ము॥

సీత:— హరింద్రీ! ఆర్యా! కోసలాధిపా! యిప్పుడు
మీరులేక పోయితిరిగిరి. (ఆరిమూర్ఖులందు
చున్నది)

లక్ష్మి:— (తోట్రువకుడు) ఎంతకష్ట మెంతకష్టము.
పిడుగువలె వాగుణముగ వన్న యీవారా
శ్రవణమున నిర్మయముగా దేవియుపరతింజెంది
నది. (తెప్పగాఁ బరీక్షించి చూచి) భాగ్యము.
భాగ్యం యాకు చున్నది. ఈమెకు బ్రాణములు
తెప్పరిల్లంకేయుట కేమియుపాయము. (అని
విహగము నటించు చున్నాడు.)
ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము.

తే॥గీ॥ జాహ్నువని జలకణములు సంగ్రహించి
మంద పవనమ్ముదేవి సమాదరించె
భాగ్యలేశంబు నాయది పండె; దేవి
మూర్ఖుడేరె నెట్లెటో తావమును
దొటంగి.]

సీత:— ఎత్తా! లక్ష్మణ! యేమైచి?

లక్ష్మి:— మందభాగ్యుడను. ఇచ్చటనే యున్నాను.
అర్హపింపుము.

సీత:— ఏమినిండమీ పి విడువమనినది?

లక్ష్మి:— ఎట్టిదని చెప్పను.

సీత:— కట్ట! ఎంతయధమ్యరాలను. ఏనిండయును
గూడలేకుండ విడువ బడితివా? ఎమ్మన్నదో
ఏమనికో చెప్పము.

లక్ష్మి:— ఉన్నది.

సీత:— చెప్ప చెప్ప.

లక్ష్మి:—

క॥ అనుగుణ వనిగుణవతి వని

యరుభోక్తృ కష్టసుఖములందనివంశ

మృగదుల్యవని యెఱుంగుదు

నిను నఘమునగాదులోకనిదను

విశతున్.]

ఇదియార్యుని సంకేతము.

సీత:— లోకనింద భయమేమి? నామీద బడిన నింద
యేమి?

లక్ష్మి:— పూజ్యరాలిపై నపరాధమేమని చెప్పచును.
గీ॥ ఋషుల యెదుటలోకపతుల యెదుట
నాయె

దుట నదియిదేల తనకట్టెనుట నెదేప!

చొచ్చితివియగ్ని బరిశుద్ధిసావ— నైన,

సీత:— (లజ్జనభీనయించుచు) ఏమోచెప్ప

లక్ష్మి:— లోకులు నిరంకుశులుగా రెకాకిమూక.

సీత:— అగ్ని శుద్ధి యనుటవలన రానిభవన వృత్తాం
తముజ్ఞాపితి వచ్చుచున్నది. సీతేశరుకూడ ని
విధముగ సంభావించుట అశుచున్నదని మనస్సు
సంకటపడుచున్నది. చాలు నియాకుపుట్టుక.
జన్మజన్మ మలకునలను. ఈవిధముగ పరిత్య
క్తనైతిని భర్తచేరిబరిత్యక్తమైన నాదేహమును
బరిత్యజించుట యుక్తమా? “దయాకూన్య
దైన యాయనదే యీసంతానము చూడుడు”
అనిచెప్పుటకు బక్కలో బల్లెమువలె నుండు
నవకాదోప హిరితుగు నాజీరిమును బరిత్యం
చుట యోగ్యమా?

అత్త:— అనుగ్రహింప బడినాను. (లేచి ప్రణామముచేసి) ఈరెండవ మాగ్గమే యాద్యునిచే సంభవించినది.

నీత:— ఏమి కాగలదు.

అత్త:—

ఉ॥ చిత్తమునందు నెప్పుడు వ
సింపుచునుందువునీవ; మాకుసా
క్షాత్తిల వేల్పు వీవ, కల
గాంచిన గాంతుమునిన్నె; పానువుం
బొత్తునకాస యున్నా? మఱి
బుట్టునె వేలుకళత్రవాంఛ కిం
చిత్తును ధర్మపత్నిగను
జేతును నీవ్రతిమక్ గ్రతుస్థలిక్.

నీత:— అర్హపుతుని యీ విధమున సంజేతమును వినుటచే నా పరిత్యాగదుఃఖము నిరపశేషముగ నుపశమిల్లినది. శ్రీరాజమహానకు బలియన్యాయము దేవ జీవితము దుఃఖభాజనముగను పరిత్యాగమునకు నైన సత్యము దట్టుగాను.

అత్త:— నాకు ప్రతిసంజేత మేమని చెప్పుదువు?

నీత:— ఎవరికి?

అత్త:— అర్హులకు.

నీత:— ఈ గతి పట్టినదికను బ్రతిసంజేతమా?

అత్త:— ననుసరించి “వ్యాపకసమాక్షిప్తమైన యరణ్యమున శరణ్యములేకుండ నినియమండు నన్ను సర్వవిధముల బూజ్యురాలింపుచున్నదయి తూర్వకముగ నాశీర్వాదించి యనుగ్రహింపుముగాక” యని నా వచనముగా బలకుము.

అత్త:— ఈ యనుజ్ఞను బ్రతిగ్రహించినాను. అర్హులకు కిందితును సంజేతమే లేదా?

నీత:— సంజేత మానిష్ఠురమైనది. ఈ నివచనమా యిప్రతిహతము. ఇందేదియును నీతకు ధన్యతాపాదకముగాదు వినును నా వచనముగా నిట్లుబలకుము. ఈ మంద భాగ్యురాలి

గూర్చిన విచారమున వర్ణాశ్రమ పరిపాలనమున కవచార మొనరించి యాశ్రమ బాధపెట్టుకొనవలదు. స్వధర్మమునందును, స్వకీరమునందును సాధనములచే మెలంగవలయు. ఎత్తా! అత్తయ్యా! మహారాజాను నే పెట్టునిష్ఠురములాడనేర్తును.

అత్త:— ఇట్టిదేవి! నిష్ఠుర మెట్లువచ్చును?

నీత:— అయిన కిట్లువిధించెప్పుము. నిరపరాధియగు నీమె నింతింతింజరగా హృదయపరిమృతముగా విందుటయే కూడనిపని. దేశవిమృతములు చెప్పెడిదేమి?

అత్త:— పూజ్యురాలు చెప్పదగినమాట చెప్పినది.

తేగీ॥ చిత్తమున కెడఁజేసినఁ జేయుఁగాక యేలఁబోయెత్త వలెనిన్ను నింటినుండి యింటినుండియె యని వచ్చియింపనేల జనపదంబుల నుండియె సాగనంపె.

నీత:— నా వచనముగ నిట్లుకూడ విన్నవింపుము. ఈ నిర్గుణురాలు జరపరిచితమునియో, యనాధయనియో, నీతియనియో, స్మరణపథినైన నిలువననుగ్రహింపుడు. అని తపోవనవానిని యీమె సర్వదా కిరస్సున వంజితులైయించి విజ్ఞాపన మొనర్చుకొనుచున్నది. ఇదికూడ నా వచనముగా నాయనకు విన్నవింపుడు.

అత్త:—

తేగీ॥ ఇట్టి సంజేతము విని గ నెట్లుబోవు ప్రేమరాని వికారము నొందుటెల్ల మెరిసి యున్నట్టివుండులో నుప్పువెట్టి నట్టి దురవస్థయూర్పున కావహిల్లు.

నీత:— అతిమహితమైన నిజమండలమున దుఃఖసహాయులు శ్రీమలు నీకెట్లు లుపచరింపగలరు? ఇప్పుడొక్కటియోచింపవలసియున్నది. నన్ను విడిచి నీకొక్కడనే యేగుచున్నావు. నీయన్న శరీర మెట్లుగాపాడెదనో నుమా.

లక్ష్మ:— మహానభావురాలనగు నీవు దగివపలుకుఁ బలికావు.

నీత:— ఎత్సా! లక్ష్మణా! పూజ్యులగు రాఘవకుల రాజధాని యయోధ్య యింక నీవు నెత్తిబెట్టు కొని పూజింపఁదగినది. నా మాట మఱువకుము. ప్రతిమాగతుడైన మహారాజున కెట్లు శుక్రూషణ తేయునువోనుమా! అత్తలయాజ్ఞల నెట్లు నిర్వహింతువో! ఎప్పుడును నాకు త్రియమేయొకర్పు సఖురాండ్రు నూరడింపుము. మండభాగిని నగు నన్ను సర్వకాలములయందును జ్ఞప్తియందుంచుకొనుము.

లక్ష్మ:— (సోద్యోగముతో)

అ॥ వె॥ అడవిజేతులార నార్యును విడువంగ నామె యేడ్పులిట్లు లాలకింపఁ బవనసుతుడు గలనఁబగపట్టి బ్రతికించె జచ్చి నట్టివాని జావనీక ॥ *

(అటు నిటుఁబారి)

గీ॥ హరిణమునువీడి యేడ్చు నాదులేడి యంచలునుడై న్యమున నుకోకించుచుండె నెలతనీక్షించినెమట లాలలనువీడ మేలు తిర్యక్కులే మానవాళికన్న ॥

నీత:— ఎత్సా! లక్ష్మణా! నూహ్యఁడప్రంగతుడగు గామన్నాడు. మానుషసంహితము దూరమగుచున్నది. పక్షులు గూండకరుగుచున్నవి. శ్యాపదసంచార మారంభమైనది. ఇంక నీ వాలసించుటతగదు హమ్మో

లక్ష్మ:— (అంజలిఘటించి) ఇదియే యన్నిటికిని లక్ష్మణుని కడపటి ప్రణామాంజలి. ఇంకొకటి సావరానరాల్మై యనుగ్రహింప వలయు.

పాఠాంతరము.

* చ॥ విడువగఁ జేతులార నడ , విన బరిదేవనములే నెలంత వీ ।
వదువున నాలకింప బగ , బట్టి వటులే బ్రదికించెనాంజ నే ।
యును మునునన్ సుఖంబుగ , రణోర్వినిజచ్చినవాని జావనీ ।
కెడ దను బూర్వవైరమిది , యే నొక మండగనోపు నావయి న్ ॥

నీత:— ఏమి ? నేనెప్పుడు నవహితరాలనేనుమా !

లక్ష్మ:— లేవీ ! ఈ విజ్ఞాపనము గ్రహింపవలయు.

గీ॥ తలచియాత్మ్యని బంధుమిత్రులను శోక వేగమున నాత్మహత్య గావించువేము ? కలుగు నీత్యైక్యకుసంతతి గర్భమందు నెట్లులైనను దాని రక్షింపవలయు ॥

నీత:— సామిత్రివచనమప్రతిహతముగదా !

లక్ష్మ:— ఇంకొక విజ్ఞాపనము !

నీత:— ఇంక నేమున్నది ?

గీ॥ తెచ్చినాడనుభ్రాత యా దేశమునను విజనమైనట్టి యీ ఘోర విషనమునకు విడిచి చనుచున్నవాడ లేవీ ! తమింపు దుగ్ధరం బైన నాదు నీదోసముకలు !

నీత:— (తొట్టుతాటుతో) నీవన్నగారి వచనానువర్తవి. ఇది సంతోషమున గ్రహించువార న్మృదు దోషాహంకర శత్రుఁగఱు !

ల:— (పరిదక్షిణచేసి వమస్కరించి పోవుచున్నాడు)

నీ:— (ఏడ్చుచున్నది.)

ల:— (దిక్కులవిడిచి) ఓహో! లోక పాలకులాతా! పూజ్యులు మీర లాలకింపుడు.

గీ॥ కువలయేళుని దశరథు కోడలీమె

నీ:— ఈయత్తరము లలిక్లఘ్యుంబుగా వివంబడుచున్నది.

ల:— గీ॥ మధునిసూదను రాముని మహిమి

నీత:— చైవమజ్జే తలంచెను.

ల:—

భర్త

యిలు వెడలద్రోచె

నీ:— (సేపులు తూసుకొనుచున్నది)

విజయమానీ వనముల.

నుండునే కాకినిగ గాచియుండరాఁ.

సీ:- (గర్భమును జూపుచున్నది.)

ల:- భగవతి యీమెను గూర్చి యింకొక్కటి విజ్ఞాపనఁ జేయుచున్నాను.

చం॥ అలసిన వేళ నీసతిని

నబ్బనుగంధము లానుచున్న నీ
యలలను వీచి తెమ్మరల
సమ్మరొ! జాహ్నువి! యాదరింపుమీ
చెలి సవనమ్ముకై దరినిఁ
జేరెడి వేళలనిన్న జల్లగా
మెలగ వలెఁ తుణుముపత
మింపగ జేయుచునుంబు వేగమున్.

ఉ॥ విన్నప మాచరింతు నట

వీసలవాసులకే నమస్సు తె
న్నెన్నియో చేసి మానులకు
నేడెడ బాసిన స్త్రీయటంచు న
భ్యన్నతి గన్న వంశమున
నుద్భవ మందెనటంచు, దిక్కు లే
కున్నది పూజ్యరా లనుచు
నో! ఋషులార! యనుగ్రహింపుడీ!

గీ॥ వినుడు వనదేవతలు! నాదువిన్నవంబు
తుణునుగ్రహముంచి యంజలి ఘటించు
నిదుర నున్న బ్రహ్మాంబు నెగడియున్న
విషమగతి గన్నదయను దేవి గనుండు.

అ॥ వె॥ క్రూరమృగములారమీరుండరాదెందు
మరల కిడచు నిలువ నిరవుగాదు
విమవరాదు తుణము విప్రవాసమ్మునఁ
దరుణిసఖలు మీరె హరుణులార!

గీ॥ రక్షకులు లోకపాలురు; భ్రాతృజనము
శైలములు; తల్లి జాహ్నువి; సఖలు నదులు
కాచి కాపాడ రాఁ రియాకాంత నెటులొ
శరణమిక మీరె; లక్ష్మణుఁడరుగునిపుడు!

(అని ప్రణమిల్లుచున్నాడు)

సీ:- అయ్యో! అయ్యో! లక్ష్మణుడు నిజముగనే
వన్నే కాకినిగ వదలిపోవుచున్నాడు. ఛీ! ఛీ!
నూర్పుడు గూడ నస్తం గతుడై నాడు. లక్ష్మణు
ని గంతస్వరమైన విజవచ్చుటలేదు. లేళ్లు
తమ తమ నెలవులకు చేరినది. పక్షులు కులాల
మ్ములం బ్రవేశించుచున్నవి. క్యాపద సం
చారమారంభమైనది. దృష్టి యంధకారావృత
మైనది. మహారణ్యము. నిశ్వానువ్యయముగ
నున్నది. ఏమి చేయుదును? మందభాగ్యురా
లను. ఏవిధముగ నివనములవెంట నొంటరిగ
సంచరింప గలదానను. ఏమిపాపము చేసి
తితో సర్వభా నాకిట్టి వియోగమే తటస్థించు
చున్నది. లక్ష్మణునిచే నియుక్తలైన నన
దేవతలేరి! రాఘవకులక్రమాగతులగుమహాప్రభావ
సంపన్నులు ఎన్వి వాల్మీకి ప్రభృతులైన
మహాముఖులు వారైన నన్ను రక్షింపరాకేమి?

(అని మూర్ఛిల్లుచున్నది.)

(వాల్మీకి ప్రవేశించి తొలుతులుతో)

గీ॥ జాహ్నువిని సాంధ్య కృత్యముల్ నలువఁ
బోయి

శరణు శరణని యడవి నొంటరిగ నేడ్చు
యబల గర్భాతుర పిలాప మాలకించి
తెలుప ఋషిపుత్రు లిట కరుడెంచినాడ.

(వెదకుట నెట్లనయించుచున్నాడు.)

సీ:- (తెప్పరిల్లి) నన్ను వెదకు వీరవ్యఠో (అలాదించి)
మరియెవ్వరును గాదు. లక్ష్మణుని విజ్ఞాపనమును
విని భగవతి భాగీరథి వన్నారడింప దశ
యులచే ననుగ్రహింపుచున్నది.

వాల్మీకి:- అంధకార మెప్పుగ నుండుటచే దృష్టి
సంచారమునకు గూడ నడ్డుగలుగు చున్నది.
కేక వేసదను. ఓహో ఎవరక్కడ.

సీ:- ఎత్తా! లక్ష్మణా! మరల వచ్చినావా?

వా:- నేను లబ్ధుడనుగాను.

నీ:- (దాట నభినయించి) కష్టము సంభవించినదే ఈతడెవ్వడో పురుషుడు. ఇప్పుడీ యువ ద్రవము నెట్లువారిండుకొనగలను. (విచారించి) ఇట్లు-శ్రీని, యేకాకిని;

వా:- నే నిచ్చట నున్నాను. బిడ్డా ఏకు బరపురుషుడను శంకవలది. సాయంకాలమున సువనఃకర్మకై భాగీరథిని నేవించి తిరిగివచ్చిన ముని కుమారులు ఏ వృత్తాంతము నెఱింగి చెప్పగా ఏయభ్యుదయము కొఱకే యిటకు వచ్చినాడను. పూజ్యురాలి నొకటి యడుగువచ్చునా?

గీ॥ ధర్మ మార్గముకొఱకు యుద్ధములనెఱిపి
రామచంద్రుండు లోకోద్ధరణముజేయ
నేడనుండి విజృంభింపగలవచ్చు!
చెప్పగదవచ్చు బిడ్డరో చెప్పుచెప్పు॥

నీత:- పూర్వచంద్రుని నుండియే యీయగనిపాతము తటస్థమైనది.

వా:- ఏమి! రామనివలననే యీ విపత్తు!

నీత:- అవును.

వా:- ఎల్లాళిను వ్యవస్థాధుడుడైన ఈరాజు ఎల వనే ఇట్టి విధానము సంఘటిల్లినయెడల ఏకు మంగళశ్రమే యగును. ఇదె నెచ్చుచున్నాను. (అని పరిక్రమించు చున్నాడు)

నీత:- మనవిచేసుకొను చున్నాను.

వా:- చెప్పుము.

నీత:- రఘువరుడు వివాహము సంఘటించినచో యని నాపై దయదలవలసినది. రఘు, సుగ, దిశీప దశరథ ప్రభృతుల సంతతి గర్భగతమై యున్న దని యిప్పుడనుగ్రహింపుడు.

వా:- (వెనుకకుదిరిగి) ఇప్పుడు సంతతి నేనేకొన్నాను చున్నదే. అదిగి చూచెదను. బిడ్డా! దశరథుని కొడలవా యేమి?

నీత:- భగవానుడనుకొని నన్నే!

వా:- విదేహధిపతి జనకుని దుహితవా?

నీత:- అవును.

వా:- నీతవా?

నీత:- నేను నీతనుగాను. మందభాగ్యురాలను.

వా:- హా! హతోస్మి! నేను మందభాగ్యుడను. అమ్మా హర్మ్యులమునుండి యధాపతనముపూజ్యురాలి కెట్లు గలిగినది.

నీత:- (లజ్జను వడించుచున్నది.)

వా:- అమ్మా! లజ్జించెదవే! నవే! యోగదృష్టి ఎలవ తెలిసికొనెదను. (అని ధ్యానమువడించు చున్నాడు.) బిడ్డా! కేవలము జనాపవాద భేరుడై రాముడు పరిత్యజించినాడు. మనసా యువర్షిన కార్యముకాదు. నిరపరాధినిని నిన్ను మేము పరిత్యజించువారముకాము. అశ్రమపద మువకుల బోవుదము రమ్మ.

నీత:- అయ్య మీ కెప్పుడు?

వా:-

గీ॥ జనకనృపుని చిరంతన సఖుడనేను
బాలవిత్తృడ దశరథా పనివిభునకు
నన్యడనుగాను వాల్మీకి నమ్మ నేను
అగుదు తండ్రిని; శ్వశురుండనగుదు నీకు.

నీత:- భగవానుడా! ఏకు ఎందనము.

వా:- వీర ప్రసవపుగమ్మ. భర్తపునర్దర్శన మంచు దువుగాక.

నీత:- ఏవు లోకమునకు వాల్మీకివి. నాలో తండ్రిని యగుదువు. అశ్రమ వనమునకు పోదము. భగవంత్! భాగీరథీ, నాకు ముఖ్యపనము కలుగు నటకును నీకును దినమును జక్కగ నున్న యొక కుండమాల నుపహార మొనర్చెదను.

వా:- ఈమార్గ మర్హంతము దుఃఖ సంచారమైనది. ఏకు దుఃఖకరమగునది నేనెట్లు మార్గమును జూపుదునో నట్లులే నడుపుము.

ఉ॥ ఇచ్చట దర్భముంట్లు చను
మో! మెలమెల్ల వదంబు మోపిగో

మృచ్చటముందువంగి చను
మామన గోయిల వామభాగముం
దచ్చట దక్షిణాన శల
యానుకొనన్ సమదేశమిద్ది పో
వచ్చురురాలునన్ గొలను
పాదములన్ గడుగంగనానదే॥

నీర:- (చెప్పినట్లు నడచుచున్నది.)

వా:- (నిద్రేశించి)

గీ॥ ఎల్లవారిల కిత్తొకు వల్లభులకు
నల్ల పుంసెనాది క్రియాకలాప
మంత మాచేతిమీదనే యయ్యెనమ్మ
ఆత్మ సంకానమును గూర్చి యడలకమ్మ!
గీ॥ లేదె యనుకొకు కానల్య పాదసేవ!
వృద్ధసంసేవ యిటఁగూడ వెలయునీకు!
ముసి కుమారిక లిచ్చట మనెడువార
లక్కచెల్లెండ్లు నేలురాండ్రు నగుదురమ్మ!
(నిష్క్రమించు చున్నాడు)

“రాక పోకలు.”

మింటికన్నులలోని మృదుల ప్రకాశ
మా హరించిన ఈ రసవ్యా యామమున,
ఈమృత్యు ముఖమున, ఏజీవకణము
పొంచి నీయడుగుల పొల్చునెఱుగు!

నిలచి ఈవాకిట నిట్టూర్చున్న
మఱచి ఈవేణువు మధురింపకున్న
అవనీధరించేని, ఆకాశమేని
సడిలేని నీజాడ శ్వాసింపకలడె!

అరసి నీవెట్టి మాయా పేర్చుకుండవా
విజ్ఞానీ నీద గభీర భావములు
వాకిట వెలుగు దీపము వార్చివైచి
త్రోవజేసితి, నింక రావచ్చునోయి!

అంధకారమున నియ్యనమానమే?
అర్థరాత్రమున ని య్యాలస్యమే?
రమ్మరమ్మాయి, నీ రాకపోకలు
హృదయనిగూఢ విలీనముల్తు?

[ఈ శ్మర]

భగవద్గీతావల్లి.

ఏకాదశాధ్యాయము.

(శ్రీరాజా. యం. భుజంగరాయ ప్రణీతము.)

ప. అర్జునుండిట్లనియె.

అచ్యుతానన్న భోవనధ్యాత్మనామ
ఎరహస్యంబు ఏవు నాకెఱుంగఁబల్కి
సంగున మదీయ సమ్మానా మంతరిం చె
భూతముల ప్రళయోదయంబులునవంతి
మైననీగు మహత్త్వంబు వతితరముగ
కాలకించితిదే! ఏవనినకెల్ల
సత్యమంతటి ఏమహేశస్వరూప
మునా గణంగొన నభిలాష బొడముచుండె
వదిగనుంగొననాకు శక్యమనినీవు
తలచితియేని నిత్య సత్త్వమయినట్టి
ఏను యువంబుఁజూపు మానిజనవంద్య.

ప. శ్రీకృష్ణుండిట్లనియె.

పార్థ! చూడుము నామరూపములునూర్ల
కాలఁదితలకొలది బెక్కు విధములునా
బెక్కురూపులు యర్థమర్ పెక్కుగలిగి
దివ్యగతవలరారుదుఁ దేజరిల్లు.
ద్వాదశాదిత్య లేకాదకాదిసూరు
లవ్వనసువులు మఱియునప్రానిలములు
నిర్వరక్తినులును నెన్నఁదేనిగనని
పెక్కులాశ్వర్యములు చూడు మొక్క మొగిని.
ఈచరాచరములతోడ నెల్లజగము
మఱియుఁజూడఁదలంచు ననుప్రవిషయ

ములునునామేన నొకచోట వెలసెఁబూను
మిట్టిననునీవు నీనైజకృష్టిచేతఁ
జూడఁజాలవుదివ్య చక్షువునొసంగు
నాడనాయాశశక్తిఁ గన్వఱుతుఁగనుము.

ప. సంజయుండిట్లనియె.

ఇట్లువచియించి పరమయోగేశ్వరుఁడగు
జలజనాభుండు దివ్యనిజస్వరూప
మునాగ నంబడఁజేసె ఫలుమనికొఱకుఁ
బెక్కు మొగములు నేత్రముల్ పెక్కుగల్గి
కాంచనదృఢమై యశేకంబులైన
దివ్య భూషణము లనేక దివ్యఖడ్గ
దివ్య మాల్యాంబరములు బూర్తిగ ధరించి
దివ్యగంధంబుఁ బొల్చి దేదీప్య మాన
మైమహాశ్వర్య మైవిశ్వ తోమఱుంబు
నై యనంతంబు నైన నిజాత్మఁ జూపెఁ
జదలతే నూర్య లొక్క మాఱుదయ మొందు
నేక నెంతటి తేజ మావిర్భవించు
శతవి తేజంబునకుఁ దుల్యమడియెనుమ్మ
పలువిధంబుల భిన్న భావమునహించి
భూరివిశ్వంబు దేనిదేవునికరీర
మందునొకచోట విలసిల్లునట్టిదాని
గాంచివిజయుండు విస్మయాక్రొంత హృదయుఁ

డగుచు మెయిగరు సారపాష్టాంగ నతులు
సలిపియిట్లని పలికెతేతులు మొగిద్దీ.

౧. ఆర్జునుండిట్లనియె.

దేవీదేహమున సర్వదేవతలను
భూతవర్గంబులను సర్వోత్తమ నిలయు
నలచతుర్ముఖులై మూడుమదివ్య
నాగవిధులను గాంచుచున్నాడ నెపుడు
బహుభుజోదరవీర్యుడ నవనమతిఁ
బరగునిన్ను ననంత రూపధరుఁగాఁగ
నంతటను జూచుచున్నాడనయ్యనేను
విశ్వవాయిక! నిరపవిత్ర! విశ్వరూప!
అదిమధ్యాంత దశలు నీకరయఁజాల
గడయుఁ జక్రంబుబట్టి హరిదలఁదాల్చి
విపులలేచాడవై వెల్లివిరియు ముఖ
కాశమహిమలు జాడశిశ్యములుగాక
ప్రజ్వలచ్ఛండ మార్తాండ వహ్నులట్లు
రోచమానుండవగు నిన్ను జూచుచుంటి.
పరమసంతేద్యమగు పరబ్రహ్మమీవు;
అఖిలవిశ్వంబునకు నాశ్రయంబవీవు;
కాశ్యకుండవగు ధర్మరక్షకుడవీవుఁ
ప్రాక్షసఁడవును మఱియుఁ నవ్యయుడవీవు;
అదిమధ్యాంతహీనుననంతవిశ్వ
నవ్యతలిగ్మాంతు నేత్రుననంత బాహు
నుజ్వలహుతాశివదన మహోగ్రతేజ
మున జగంతెల్లఁ బ్రజ్వలించునొసరించు
నిను గనుంగొనుచుంటి త్రితీనభాంత
రమనదిక్కులనెల్ల సాంద్రతరభంగి
నీవొకండు వ్యాపించి నెగడియుంటి
వట్టి యుగ్రాద్భుతమగు నీయాకృతిఁగని
తలఁకుచుండెను ముజ్జగంబులు మహాశక్తి!
దేవదంతులనిన్ను జొరైంచునదిగో!
అడలికొందఱు సాంజులైనుతింతు
మానునిదులు స్వనీవాచనికులను
మస్తవంబులనిన్ను బ్రతుతియొనర్తు)

ద్వావకాదిత్య లేకాదకాదిరుద్రు
అష్టవసువులు నిర్వహింపవలయును
చితరులు మరుద్గణంబును విశ్వజేవ
తలునుగంధర్వ సిద్ధపాదులును యక్ష
రాక్షసులు నిన్ను గాంతు రబ్రంబుతోడ.
బహువదన శ్రేయోక్తంబు బహుభుజోరు
పాదము బహూదరంబును బహుళదంష్ట్ర
మైన నీయుగ్రరూపంబు నమరఁగాంచి
జగములునడంక నేనును జడియుచుంటిఁ
లెక్కురంగుల మిన్నంటి వెల్లుమండి
తెరచునోళ్లనువెడఁ దలెదీప్తనేత్ర
ములును గలనిన్ను గన్గొనఁగలఁగె మనము
ధైర్యమాగదు కాంతి చిత్తముననిలచు
వికల దంఘ్రికారాళమల్ విలయకాల
వహ్నిసన్నిభములగు నీవదనములను
గాంచిదిగ్భాంతి నుంటిమఖంబులెదు;
గావునన్ను మరేళ! జగన్నివాస!
అజిధృతరాష్ట్రముతులు, సమస్తధూమి
ధవులు, గంగామగుండు, రాధామగుండు,
ద్రోణుడును, మనసర్వ యోధులునుగూడ
నుగ్రదంష్ట్రాకరాళమై యొప్పునీరు
వదనములఁ జూచుచుండి సర్వరముగాఁగఁ
దవిలి దంతాంతరములఁ గొందఱువిభిన్న
శిర్షులైకానఁ బడుచుండి చిత్ర మొప్పు.
బహువదీజలవేగము ల్వారిరాశి
కభిముఖంబుగఁ బ్రవహించు నట్టులీవృ
పాలవీరులుమిగుల జాప్యల్యమాన
ములగు నీడ మొగంబుల నలఘువేగ
మొప్పు జొచ్చుచునుండి రత్నాగ్ర దీప్తి.
వెలుగు నగ్నినివేవేగశలభివమిలి
యాశ్వుకాకంబులై చొచ్చువట్లునీమొ
గంబులనుగూడ నధిక వేగంబుతోడ
నాశ్వ నాశంబులై చొత్తురయ్యునీరు
ప్రజ్వలించుచునుండు వక్త్రములచేత
నభిజగములఁ కిబలింది యాస్వకించు

చుంటివీలొక మెల్ల నియుగ లేజ
మావరించుచు సంతాప మడరఁజేసె
నిట్టిభీకరమూర్తి నివెరవోయె
ఱుంగఁబల్కుచు దీవేశ! మొక్క వాడె
దయఁ కనుంగొను మాద్యుండ నయిననిన్న
నెలియనెంచెద ప్రిప్సత్తిని నెఱుంగ.

౪. ఆంధ్ర శ్రీకృష్ణుండిట్లనియె.

కణకజగముల సమయించు కాలమేను
భువన సంహారమునకిప్పు బూనియుంటి
వైరిసేనలలోఁగల వీరులెల్ల
నుండఁజాలరు నిపు లేకన్ననైన
గాన లేలేమ్మ రపులఁజక్కాడికిరి
నంగును సమృద్ధమైన రాజ్యంబుగొనుము
ముగ్ధ వీరలు నాచేరి బాలిసిరిపుడు
తడయకీవు నిమిత్త మాత్రంబగుము.
ద్రోణుడును, భీష్ముడు, జయద్రథుండు, గుర్జు
దాది నే ద్రుంచినట్టి యోధాగ్రణులనె
చంపు సమరంబొనర్పు సంశయముఁగవకు
కలనరిపువీరుల జయంపకపునుమ్మ;
ఆనచు శ్రీహరివెల్క బృధాస్త్రిజుండు
వినినఁగంతుచు గేలుకోయిన మొగిద్ది
మొక్కిసాధ్య సగద్దదంబుబుదలిర్ప
నమ్రుడై పల్కెవిట్లు జనార్దనునకు.

౫. అర్జునుం డిట్లనియె.

శ్రీవరా! నిన్ను బొగడి యశేషజగము
పూర్ణభూమి సురాగముల్ బొందెనవఁగ
నురరిపులు భీతిక్కులఁ బఱచిరనఁగ
సిద్ధిగఁగము ప్రణామముల్ జేసెనవఁగ
వర్తమగుజమ్ముదేవ! మహాత్మ! జలజ
భవునకునుగూడ నాదిహేతునగునకు
నేత్రమొక్కరవంత! దీవేశ! భువన
గర్భ! సదసత్వరండ పక్షుండవీవు;
మొదలిదేవుడవు; పురాణ పూరుషుడవు;
భువనములకెల్ల నాధారభూతుడవును,

ఆఖిల వేత్తవునీవు వేద్యముయినట్టి
పరమధామంబవీవు విశ్వంబునెల్ల
నరయ్యాపించియుంటి వనంతరూప! .
వాయువు, యనుండు, వహ్నియు, వరుణుడబ్జు
డబ్జగర్భుండు వారికి నాదివీని
వేయివందనములఁగితు విశ్వవంశ్య! .
మగుడనుగుడ నమస్కరింతుఁగడనకు,
నెఱుట మొక్కదవెనుక త్రొక్కదనునకు
సర్వదిక్కుల మొక్కద సర్వరూప! .
అమితవీర్యమనంత విక్రమముగల్గి
సర్వగుడవౌటచే సర్వశబ్దమబ్జె
నిట్టి నిశితేను సఖునిగ నెంచినదు
మహిమ నెఱుంగఁకూర్చివో! మాంద్యమురహి
క్షీయిక్పవ్ల! యోయాదవ! యో వయస్య! .
యనుచు నేబల్కివదియు, నాహారకయన
విహరణాసవనేళల వేడ్కమదిని
శలరబ్రత్యక్షమందో? శంకృమందో?
శోడిగమానకు నిను దూలలాడినదియు,
నేర మెన్నకవన్న మన్నింపుమయ్య! .
ఈ చరాచరజగమున కీవుతండ్రి;
వుత్తమగురుండవీవు పూజ్యాండవీవు:
నీకుఁ దుల్యుండెలేడన నిన్ను మించు
ఘనుఁడుగల్గునె? మామ తోఁబంబులందు
అనుపమావప్రభావ! సాష్టాంగవతులు
సల్పి నతిపాత్రులొక శత్రుకునినిన్ను
వాసిమొఱఁ బ్రసన్నుని జేసికొందు
తండ్రి తనయునిబోలె, మిత్రంబుహితునిఁ
బోలె, గాంతుడు బ్రయుఁకాలిఁబోలె, నిపు
వన్ను నైరింపఁదగుదువో నలిసి నాభ! .
నెఱుక నెవ్వడుఁగనని యీ విశ్వరూప
మును గనంగొనిహ్మరించిరిని మదియ
మనము భయవిహ్వలంబయ్యెనవఱు! తొంటి
రూపమున నాకు దయతోడ; జాతుమయ్య! .
ఆఖిల నిర్జరనాథ! బ్రహ్మాండగర్భ! .
నితరబాహుసహస్ర! యో విశ్వరూప

గదనుగంగలఁబూని చక్రంబుదాల్చి
ముకుటముధరించి నలుభుజంబులఁ జేలంగ
తోంటి నిరూపమునుజూడ నుంటి నేను.
దాని ధరియింపుముయ్య! యుదారమహిమ.

ప. శ్రీకృష్ణం డిట్లనియె

అర్జునా ! ముద్రసన్నుండె నైని నేను
అధిక తేజోమయంబు ననంతమాద్య
మును బరుండెవ్వఁడును మున్ను గనవియ్యటి
విశ్వరూపంబు నేను జూపితిని నిజ.
దావరపములనైన, వేదములనైన,
సృష్టియలనైన, శత్రుల యజ్ఞములనైన
నద్యయనములనైత నియ్యనినన్ను
నివుగాక మఱొక్కరుం డెవ్వఁడైన
రూఢివర్తింపఁగలడె కురుప్రసీర !
ఘోరమగునట్టి నాదు నాకారవిపుడు
గనిభయంబును మోహంబుఁ గాంచబోకు
తొలగిభీతిని బ్రీత చిత్తుండవగుచు
మత్స్వరూపంబులెన్నగ మరలఁగమము.

ప. సంజయం డిట్లనియె.

అరుచు ఎనుచేనందనుం డర్జునునకుఁ
బలికి నిజరూపమునుగాన బఱచెమరల
సామ్య రమ్యాకృతిపొంది చక్రితహృదయుఁ
డైత యీతనినోదార్చె నా ఘనండు.

ప. అర్జునం డిట్లనియె.

ఓ జనార్దన ! కాంతమై యొప్పునట్టి
నిగు మానుషరూపంబు నెమ్మిగాంచి
స్వస్థచిత్తుండనైయుంటి బ్రహ్మతీగంటి
నిప్పు డిప్పుడెచైతన్య మేగుకెంచె.

ప. శ్రీకృష్ణం డిట్లనియె.

చూడశక్యంబుగాని యీ చోప్పుతోడ
నివుజూచిన నాదూప మెల్లవేళ
జేవరలుఁగూడ గన్గొన దివురుచుండ్రు
తపముచేనైన మఱియు వేదములనైన,
ద్యాగములనైన, యాగ సంతతులనైన

నివు గాంచినభంగి వ నైవ్వలైతఁ
గనఁగఁగొననింత శక్యంబుగాదు.
పర మెఱుంగని కేవల భక్తిచేత
నిట్టిరూపంబుగల్గిన యేమతి త్త్వి
కలవఁచెలియంగ గనఁగ మోక్షమునఁజొరఁగ
శక్యఁడెవగుదు భిరతివంశప్రదీప !
నా నమిత్రంబు కిర్మ లానర్చువాడు,
అమనునిక నన్ను మదిలోనఁ దలచువాడు,
బంధుమిత్రాది రతి నెడ బాయువాడు,
ప్రేమ మీఱంగనన్ను నేవించువాడు
ప్రాచీరతియందు వైరంబుఁ బాయువాడు,
అంతిమన నన్ను జెందుఁజామ్మా ! కిరీటి !

ద్వాదశోఽధ్యాయము.

ప. అర్జునం డిట్లనియె.

ఉత్తరీనియోగ సంయుక్తులగుచు
విబుధు లెవ్వరునన్ను నేవించుచుండ
లెవ్వరక్షితి త్త్వంబు నెఱుంగుచుండు
వారిలోపలయోగ విద్యన్య లెవరు ?

ప. శ్రీకృష్ణం డిట్లనియె.

భావ మెవ్వరునాయంబు బదిలపఱచి
నిస్టులై నీకృణుద్ధితో నిర్భయము
లగుచు ననుగొల్పుచుండరయ్యవిఘ్నలని
మహితయోగులబంబు నా మతిముసుమ్ము.
ఇంద్రియంబుల నరికిట్టి యెల్లయెడల
దుల్యమతులై యచింతింబు, ధ్రువ, మంచలము,
సర్వగతమున, బ్రకృతినీవ్రంబు, మఱియు
నక్షరావ్యక్త, మనిరూప్య మైత్రబ్రహ్మ
మఖిలభూత హితాత్ములై యంత రంగ
ములను ధ్యానించువారునన్ బొందఁగలరు
గాని యన్యక్తస్పృహత్ము లైతవారి
కధిక కష్టఁబుపొందె కక్షరాత్ము
గతి బహుక్లేశమునఁగాని గలఁగఁజోడు
సర్వకర్మల నాయం దునవ్యసించి
వన్నె గతిగాదిలంచి యనన్యయోగ

నియతి మీఱఁగవన్న ధ్యానించినేవ
 సల్పవారల, మృత్యు సంసారవార్ధి
 నుంచి యతిశీఘ్రముగ నుద్ధరించువాడఁ
 గాననోపార్థ ! నాయంద మానసంబు
 నిల్పు నాయందబుద్ధివిశేషపుకోల్ప
 మింక నిస్సంశయముగ న సైవయఁగలవు
 మనసు నాయందు దృఢముగ నునుపనికఁ
 బాటనము చాలకున్న నభ్యాసయోగ
 కలనచ్చెనైనను తెండదలఁపునుయ్యి?
 అట్టి యభ్యాసమున లేక మైన నిక
 బటిమలేకున్న మత్కర్మ పరుడెవగుచు
 నా నిమిత్తంబు కర్మలూనర్చియైన
 మోక్షనీధినిగ్నిమమునఁ బొందగలవు.
 అందులకు నసమర్థుండ వైతివేని
 నియతిమతివోచు నచ్యోగ నిరతఁబూని
 యఖిలకర్మఫలత్యాగ మాచరింపు
 జ్ఞానమభ్యాసమునకన్న ఘనము నుమ్ము
 ధ్యాన మా జ్ఞానమునకన్న నశికరము
 ధ్యానమునకుఁ గ్రియాఫలత్యాగ మధిక
 మట్టిత్యాగమువలన నొచ్చురుకాంతి.
 అఖిలధూత సఖుండు దయారతుండు
 హితుడహంకార మమకారహీనమతియు
 నమసుఖ క్లేశుడును దిటీక్షా పరుండు
 నిత్యతుష్టుండు యోగి నునిశ్చయుండు
 యతమనస్కుఁడు మత్సమత్పితి మతీయును

నెవ్వడాభిక్తవరుడు కాహితుడు నుమ్ము.
 ఎవఁవల్ల జగంబుభీతివడకుండు
 జగమువల్ల నెవండు వాజడియతుండుఁ
 బ్రీతీయు, ననూయ, భయము, నుద్వేగ మెవఁడు
 విడుచునాతండు నాకునిష్ఠుఁడగువాడు.
 దతుఁ, డవపేతుఁడును, విగతవ్యధుండుఁ,
 బక్షవారవిహీనుండుఁ బావతుండు,
 దళిలి సంకల్పచయుడు మద్భక్తుడెవ్వఁ
 డతడునాకు గడుంబ్రియుఁడయ్యుపార్థ!
 సంతసములేక యెందుద్వేషంబులేక
 యెందుడవిలేక, దుఃఖమొక్కింంతలేక,
 శుభమున శుభంబువిడి భక్తితోభితుఁడగు
 నెవ్వడాతండు గడునాకు నిష్ఠతముడు.
 వైరిమిత్రులయొడఁ దుల్యభావరతుఁడు,
 అరయమానాన మానంబులందునముడు,
 మొనయుకీతోష్ఠ ముఖదుఃఖములనముండు,
 త్యక్తసంగుండు దుల్యనించాస్తవుండు,
 మానియును నల్పసంతుప్త మానసుండు,
 నిలయరహితుండు, సిరిబుద్ధివిలసితుండు,
 భక్తిరతుడెవ్వ డతడు నాపరమహితుడు,
 ఎవరుశ్రద్ధాశువులును మదేకరతులు,
 భక్తులును నామనాచేతనకమైన
 విపులధర్మాన్యుతంబు నేవించుచుండు
 రట్టివారలునాకు నత్యంతహితులు.

నాట్యరంగములు .

—:0:—

ప్రాచీనచరిత్ర .

(చెరువు వెంకట సుబ్రహ్మణ్యముగారు.)

నృత్య, గీత, సంభాషణములు, నాటకమునకు త్రివిధాంగములు. పైయింగములు మనభావముల నెట్లాకర్షించునోయట్లే మనకవి సంతనముచుగూర్చును. సుఖప్రదమును జ్ఞానదాయకమునగు సంభాషణావశ్యకతలోకవిదితము. నాటక భేలనము నందది ముఖ్యావసరము. నృత్యమును త్రోసివేయుటకువీలులేదు. నృత్యసంకీర్తనములనేకుల హృదయములను వరసశత్రు మొనర్చును. చైతన్యని భక్తివరసశత్రుహను నృత్యమునేక భక్తులతపస్వయత్వి మొనర్చినట్లు వైష్ణవగ్రంథముల యందు వ్రాయబడినది. వారిలా ప్రోత్సాహండు డగ్రగణ్యుడు.

కఠోరతపంబొనర్చు విశ్వామిత్రుడొక నాడు మేనకనృత్యముచేతనే వివశుడయ్యెను. నృత్యమట్టి ప్రభానాంగ మగుటచేతనే నృత్ భాతుననుండినట్ల, నాటక నాట్యశబ్దములు కల్పింపబడెను. నృత్ అనగానృత్యము అవివృత్యమిలితగులైన దృశ్యములు. ప్రజా హృదయముల నాకర్షించుట చేతనేకల్పింప బడినవి. నాట్యకళపై ప్రామాణికులగు, పిచ్చర్, రేఖర్, డొన్నాడ్స్ మున్నగు మహాకవులు

గూడ నాట్యగీతము పారవశ్యమున పాశురేందనాల పాటలనండియే పుట్టినదని చెప్పచున్నారు.

నాట్యకాస్త్రమున కీర్తనలప్రభావము గూడ మోచుగాగలదు. సామగానము దేవతలగూడనాకర్షించెను. అవకుశుల రామాయణగానము తపోవసమందలి శర్వత వృక్షములయందు ప్రతిధ్వనించెను.

శ్రీకృష్ణుని మధురమురళీ రవముచే, యమునాతరంగిణి తన పవాహనుచుచూర్చుకొనెను. తల్లులు కీర్తనలచేతమడుపుములను మరచుదురు.

* కీర్తనలే దేశభక్తుల హృదయకుహరములందున్న స్వాతంత్ర్యాగ్నిని ప్రజ్వలింపజేసిరణరంగమున మృత్యువు నెదుర్కొని జేసినది. నిజముగా కీర్తనలు దృశ్యమునకట్టి ముఖ్యాంగములుగ పరిగణింపబడుటచేతనేభరత శబ్దమున కీయర్థము జెప్పబడుచున్నది. నాట్యకళా పితామహుడు భరతమునియే!

భరతమనగా 'భ=ర=త'యనుమూల శబ్దములిందుగలవు. 'భ, అనగా భావము.

‘ర, అనగా రాగము. ‘త, అనగా తాళమనియు నర్థము.

ఈనాటికిగూడ గుజరాతునందు నంగీతవిద్వాంసుని భారతశబ్దముచే సంబోధించుచున్నార. వైమూడు శబ్దములు హైందవ నాట్య కళాప్రావీణ్యత కట్టు గొంపోయినది దెలిసికొనుట కానందముగ నుండును.

రగంధలి నాట్యకళయనాదినండియు భారతీ వర్ణమునకుగలవు. భారత మన్యదేశములనుండివాని నెరుపు దెచ్చుకొన నవసరము లేదు.

కొంతమందికిది కల్పితకథగా నుండవచ్చును. కానియదియేసత్యము. గ్రీసు దేశమువలె హిందూదేశముగూడ స్వతంత్ర కళను గలిగియుండినట్లు నేనిచట రూఢి బరిచెదను. నేరువాయనదిసత్యమని జూపుటకు నాటక కళాధరీణులగు పాశ్చాత్యుల గ్రంథముల నుండి నిటకొన్ని నుదహరించెదను. డాక్టరు పీరిక్స్ హైందవ నాట్యకళ గ్రీకు దానివలె సర్వస్వతంత్ర మైనదని జెల్పెను. మక్తనాల్లు గూడ భారతవర్ణపు నాట్యకళపాశ్చాత్యప్రభావములేకయే వృద్ధియయ్యెనని వాక్రుచ్చెను.

కలకత్తాలోని సంస్కృత కళాశాలకు జెండిట్ హెచ్. హెచ్. - ఎల్ఫ్ దొరగారుతన ‘హైందవనాట్యరంగమున’ గ్రంథమునందు భారతీయుల నాటకములకొన్ని లోపభూయిష్టములుగానున్నను యవిపాశ్చాత్యప్రభావకలషితములుగాక స్వతంత్రములై విలసిల్లుచున్నవని ప్రాసించెను. యాఫ్టెర్లో వీడియా బ్రిటానికా యందు వార్డుగారు భారత నాటకాభివృద్ధికాలమున

గ్రీసునాట్య ప్రభావ మారుతము హైందవ నాటకములపై ప్రసరించెనని జెప్పటకుతగిన ప్రామాణ్యములు లేవని దెల్పుచున్నాడు.

ఇకనాసిద్ధాంతములను మూడువిధముల విభజించెదను.

౧. హైందవులు పవిత్రములని భావించు పాపవిదాయ సిద్ధములై నట్టియు క్రమాను గలములై నట్టియు, పురాణగాధలును, దైవసంబంధములై తరతరములనుండి ప్రళక్షితో గలచరిత్రయును తదితర హైందవ విషయమువలె అదినిజమేయని జెప్పటకాధారము యుండుట.

౨. వివిధ శతాబ్దములందలి వివిధకాలముల గ్రంథములనుండి సేకరించిన ప్రమాణములు.

౩. పురాతనవస్తుశాస్త్రములు.

ఈమూటిలో రెండవది ముఖ్యము. దానిచరిత్ర వేదకాలమునాటి నుండియు ప్రారంభించుచున్నది. మూడవది గూడ మనలను క్రీస్తునకు పూర్వము కిషకశాబ్దము వరకుదీసికొని పోవును.

౧ వ నిదర్శనము.

నాట్య శాస్త్రము దేవలోకమాన సుతృప్తి యయ్యెననియు మహాదేవు దేదాని సృష్టికర్తయనియు, జెప్పబడుచున్నది. గృహశిల్పమానందు శివుడు నటరాజుగా చిత్రించబడెను.

సంగీతవిద్యయందు నందికేశ్వరుడు సుహానటకుడుగను, ఆది నటకుడుగను వర్ణింపబడెను బ్రహ్మదేవుడు శివుని యొద్దకళను నేర్చుకొని అయిదవ వేదమునబడు గాంధర్వ వేదము

లేక వేదగాంధ్యర్థమును తయారు జేసెను. దీనినే నాట్యవేదమని గూడ బిలుతురు. దీనికిగావే ముఖ్యాంగము. దీనిని బూరి జేయుట కాయన ఋగ్వేదమునుండి వాచన విధానములను స్వామవేదము నుండి గానమును, యజుర్వేదాధర్వణ వేదములనుండి అనుకరణ భావములను గైకొనెను. కేవల విరోధార్థ మీవేదము సృష్టింప బడెను. దేవత లయదులతో యుద్ధముజేసి యలసి యున్న సమయమున వారికుత్సాహ విశుట కది యద్దేశింపబడి వ్రాయబడినది. భరతముని యాకళయందు తరిఫీతు జేయబడెను. దేవతాజయము పిమ్మట బ్రహ్మదేవుడు శిష్యుడైన భరతునితో నిట్లనెను. ఓభరతా! 'దేవేదుని విజయధ్వజ స్థాపనా దినము త్వరలో రాగలందులకు గానమయముననీ చాకచక్రము వెలిబుచ్చును' కావున దేవవభయందు నిదురి విజయ ధ్వజము లేవనెత్తిన సమయమునకు భరతుడు "అమ్మో మంధన యుచువాటకము నొకటి తయారు జేసెను" దేవతాపరి పృథ్విడైన దేవేంద్రాద్వాది సమ్మఖమున నాప్రకీరణము ప్రదర్శింపబడినది. నాట్యరంగము భగవదంత సభూతుడగు విశ్వకర్మచే నిర్మింపబడినది. ఉత్సవము లందును, పార్వతీవివాహ సందర్భములందును నాటకము నొనరింపబడినది. గిరిరాజగు హేమవంతుని మందిరమున భరతునిచే వ్రాయబడిన త్రిపుర దాహమున నాటిక ప్రదర్శింప బడెను మానవోక్తమున నాటకము వీరీరున ఉత్పన్నమైనది. పెండ్లి కుమారుడు గానున్న మహాదేవుడా దృశ్యమునుజూచెను. లేనచే సృష్టింపబడిన యాకళ

యింత వర కెట్లుభి వృద్ధిగాంచెనో కన్నులార జూచి పరీక్షించు కొనుట కాయనకు మంచి సమయము చిక్కెను.

నాట్యమందు లేక పోవుటచే నాటక స్వారస్యము సంపూర్ణత నొందలేదని యచటనే యాయన ప్రథమమున తెలిసికొనినది. కాటనే తనశిష్యుడగు తాంకుని దానియొద్ద ప్రేమపూర్వక నృత్యముల సందర్భము సారముగ కేన్దుచుని యాహ్వానించెను. ఆ వైఖరులన్నియు పీఠద్రబంధములని బిలువబడుచున్నవి

ఈతీరున నృత్యములు దృశ్యములందు కనూగముగ చేర్చబడినవి. వసంతర్తుప్రసంధు డేత్రములలో నింద్రధ్వజము నెత్తి ప్రజలు విరోధముల జేసికొను యాచారముండెడిది.

అర్జునదేశమునగూడ వసంతాగమమున జరుగు మేసోలను నుత్సవమును జరుపుచుందురు.

హిందూదేశమునకు శకుంతలాతనయుడగు భరతుడు రాజ్యమేలి తానవేరట భరితవర్షము నామకుడుటకు బూర్వముది జంబూద్వీపముని వ్యవహరింప బడుచుండెడిది.

జంబూద్వీపమున నాట్యోళను నిందునిజయించిన నహులుడనురాజు ప్రవేశపెట్టెను భూతిమాని కిష్టములేకున్నను దిగ్విజయ మొందిన నా మరాజ్యమున కాయన వెనుకకు బలపంపింపబట్టబడెను. అప్పుడాయన శిష్యుడగు కోనాల శాండల్యధూర్జితి హాసరమున్నగు నాహోజని నకల సాహంతరాజు పరివృత్తుడైన ఆనాడు చక్రవర్తి మందిరమున తనశిష్యు ప్రదర్శించెను.

అనటకులలో కొందరచటిత్రీల యందు బద్ధానురాగులై సంసారజీవనముల గడపి సంతాన వంతులైనట్లు తెప్పబడుచున్నది. ఈసంతానము ప్రత్యేకముగా సలుకంశము పరిగి శింపబడెను. సృత్యసంక్షీర్తనములే వారి వృత్తి. భగవదుత్య వాదులందు నాట్యములు సల్పుటకు వారాహ్వానింప బడెడివారలు. ఈవంశమునకు జెందినవారలు నేటికిఁబగన్నా ధము, కామరూప మున్నగు పవిత్రస్థలము లందు గనబడుచున్నారు.

పైయాచారమును బట్టి భరతముని నాటకములకును నాట్యశాస్త్రములకును కృతికర్తయని విశదమగుచున్నది. తరువాత కాలపు కచ్చలీ విషయమున గమగ్రంధము లందు పేర్కొనుటచే భరతమునియే నాటక శా పితామహుడని యాశ్చర్యమగుచున్నది.

కీర్తిస్తుతరువాత తొమ్మిదిమన శతా

బద్ధమున అభినవగుప్తాచార్యుడు నాట్యశాస్త్ర మునకు వ్యాఖ్యనువ్రాసెను. దానిపేరు భరత నాట్యవేదవివృతి. గుప్తాచార్యుడు దానియందు భరతమునియే నాట్యశాస్త్ర యితయని వాసియుండెను. ఈగ్రంథము రంగస్థలి నాట్యకళలపై కొంత విషయ సంపదనొసగు చున్నది. కాలిగానుని విక్రమార్కమునందును భవభూతియొక్క ఉత్తరరామ చరిత్రమందును, భరతుని నామము చెల్చి బడెను. కాదానాతనిని నాటకకర్తయనియు సిర్పాతయనియు నర్థించెను. భవభూతి భరతమునిని తౌర్యత్రిక్ సూత్రధారనిగ చిత్రించెను. మరియొకవి భరతముని వార్మిక మహా ఋషికి సమకాలీకుడని వ్రాసిన యుండెను.

ప్రథమనాటక ప్రదర్శనమైనవెనుక సటకులందరు భరతపుత్రులుగా వర్ణింపబడిరి.

కోకిలాకాకము .

(చిత్రావూరి కామేశ్వరకావ్యగాయం .)

(ప్రథమవీచిక .)

ఒకపెద్దమేడలో నొకమహారాజు,
భోగభాగ్యంబుల నోలలాడుచును,
ప్రజలపాలిటి కన్నతండ్రియై వెలసి,
రామరాజ్యము వోల ధరిణిబాలించె.

గుణరూపవృత్తముల నుపమానములు,
కడుమనోహరిములై హృదయంబుదనుప,
నారాజకూతురు లావణ్యతిలక,
తల్లిదండ్రులప్రేమ సాభాగ్యఫలము,
వకలవిద్యలయందు శరదాదేవి,
యలరాకె తనపేరు జగియెల్లనిండ.

ఒకనాడు కాటుచీకటిరాత్రీయందు
పట్టమహాదేవి మైబాసిపోయె,
ఆమహారాజు దుఃఖాయత్తుడగుచు,
అన్నసాసంబుల కతిమారముగుచు,
మంత్రులనాపుల సరివారివనక,
నానాటికిని చాలకృశియింపఁదొడఁగె!

ఒకనాటి నడిరేయి వసుమతీవిభుఁడు,
గాలిమేడకుఁబోయి, యేకాయగుచు,
తనమనోహరిఁగూర్చి తలవంచి తలఁచి,
హా! యవి కనుమోడ్చి, నిట్టూర్పు బుచ్చి,

“నాప్రేమలత రెండుతునుకలై పోయె!
నామనంబున సంధికారంబు గ్రమ్మె!
నాజీవితాశయ మునుగంటె నశట!
నాకు వేటొకయాశగలదె యీధువిని?”

అనిబాష్ప పూరంబునించి కన్గొనల,
పెదపులు బెదరంగ చాలశోకించె!

ముద్దునడకలొల్క గాటంపువలపు,
నిలువెల్ల గప్పిన చీరత్రొంజెలుపు
కనువిందు గొలుపంగ, నగుదెంచి యొకతె,
రాత్రేండ్లు సదములఁ బడియేడ్చును!

ఆమెయెవ్వతా? యందువచ్చె నేమిటికొ,
యా యేష్వునకు హేతువేమియో ముచుచు?
ధరణీ తిలంబుండు తెలియంగలేక,
విస్మయా కలితుడై యామెతోననియె;

“ఇదియేమి? నీకెవ్వరేమి చేసితిరి?
దుర్మార్గు లెవలైన భంగపెట్టితిరో?
నీమనోహరుని నిన్నెడము వేసితిరో?
నీదుఃఖకారణం బెఱిగింపు నుబల!”

అనగానె యాలతా లలితాంగి, మోము
బైకెత్తి, మెల్లగా పెడలించు మునుగు,
కన్నీరు చెఱఁగన నద్దియిట్లనియె?
కంపించు స్వరమున మాధుర్యమొలుక,

“ఓమహీతలనాథ! నేదీనురాల!
విధివాలు నాయందుఁ బ్రతికూలమయ్య
నామనఃవతి, నన్నుఁ బ్రేమించువాఁడు,
హా! జీవితేశ్వరా!— హా! ప్రాణనాథ!
నినుబాసి నిమిషంబు నేనుండఁగలనె?
నన్నిందు విడవాడి యెందోనాపు?

పెల్లుబ్బు శోకంబు నాపంగలేక,
యావివాదిని వేడికన్నీరు విడచె!
జననాథు కడగంటఁ గనికార మొలుక,
సుకుమార హృదయంబు తరలివఁ బలికె

"లలనామణీ! ఇంతవలవంతయేల?
నీనాథుఁడేమయ్యె? ధైర్యంబుబూని,
యెఱిగింపు మాద్యోతముగ నీవిధంబు,
నాకు దోచిన మేలు నీకొనఁబెడను!"

అనిపల్కు నొకియితలాళి యాయువతి
పలికెనాతనితోడ జెలువంపు ఫణితి!—

"ప్రజలపాలిటి జీవత్నమా! విరున్ను,
కగుణానమ్రుడై ప్రజజ్ఞాచువాడవు,
కలనైన రోషభీషణ లేనివాడవు,
నాప్రేమదేవుడవు, నామనోహరుడవు,
జగతిలోపల నీవే నానంగరావు!
కలకటా! నాకర్మగతి యిట్టులుండె

అనిపల్కి యాశ్రోశ మొనరించి, మఱల
తననాథుగణ వర్ణనముసేయఁదొడఁగె,

ఆరాజచంద్రుండు దనసతీమణిని,
కన్నీటి వెల్లువ నిలువెల్ల దడువ,
కొనియాడికొని యిది, కనికార మొడవ,—

"అయింతి నాయింటి మణిదీపకళికి!
నావంటి నిర్భాగ్యునకు నెట్టలబ్బు?
కలకటా! నాకర్మగతి యిట్టులుండె!"

అని నానుభూతిపైకొనఁ గొంతసేపు
పాలిగురుమోములు వాల్చిరపుడు,
తొలిశోడి కూసెను. తెలివొండ నూర్చు!
ఆయుషకాలంబు కడుపవిత్రంబు!

నరనాథుడాయితీ మనుగెత్తిచూచి,
యసమాన సౌందర్యమున ముగ్ధుడయ్యె,
కొన్నాళ్లతిరువాతె యానెత్తిరాజు

ఆమెను శాస్త్రోక్తముగ బెండ్లియాడె!

పదవికి దగువస్తుభూషణంబులను
దాల్చి యానరనాథు శ్రోత్రపెండ్లాము,
నాకర్మ చాకర్మ మొక్కచేతులతో
పసులెల్ల దీర్చంగ, నధికారమూని,
గడ్డెపై దననాథునొక బొమ్మచేసి,
ప్రళయారోకంబనఁ బ్రజనేలదొడఁగె!

అదినంబులయందు రాపత్ని కడకు,
తొల్లింటి దాంపత్య ఫలరూపమైన,
ముద్దుకూతురు భైరవి యనెను యువతి,
యరుడెంచి తనవనోవిభవంబు మెఱయ,
రాజేంద్రు నజచేత నిమిడించుకొనియె!

తల్లియఁగూతురు చాకచక్రమున
లావణ్యతిలకపై లేనినేరములు
మోపి నచ్చించి రా యంధనృపుని!
కాని, లావణ్యతిలక మానసమున,
పరిమేశు ధ్యాపించి, కడుధైర్యమూని,
ఏనాటికైన జీవనయాత్రయందు,
సంబోష మొడవదా, యనియాశనుండె!

ఒకనాడు రాపత్ని ధరణీశుతోడ,
నేకాంతమానఁ బాలనేపు మాట్లాడి,
చూపుల మోహనమంత్రాబు జదివి,
పదపడి పల్కాడె కలరవంబెనఁగ.

"ఓనాథ! మానకూతు లనమానరూప
విభవంబుగలవారు, జవరాంధ్రునున్నా!
పెద్దది భైరవి, తగువానికిచ్చి,
పెండ్లిసేయఁగి కాలమానన్నమయ్యె!"

అనవుడు రాజేంద్రుడొకమోస ననియె,
ఒక్కంత మోసించి, తలయూచి, వచ్చి,
"ఓమనోవారణి! నిజముజెప్పితివి?
నేఁగూడ యట్లులే తలపోయుచుంటి!

తేపుబంపెద పరిణయ ఘోషణంబు!
దిక్కులగలరాజులెల్ల మోదించు;
తరుపాలి శుభస్వయంవర మంటపమున
నవని భైరవిగోలు నతనికిచ్చెదము!”

అనిపల్కి యామరునాటి వేకువనె
యెల్లదిక్కులఁబంచె బ్రాహ్మణోత్తముల.

వారును శుభసమాచారంబు గొనుచు,
సకలరాజులైన నందర్శనంబు
జేసి, కానుకలంది, హాశీర్వదించి,
తమరాజధానికి నరుడెంచివారు!

“లావణ్యతిలక యెవ్వని మెచ్చుకొనునో,
ఎవని పున్న ముపూవులు పూచెనొక్కో!”
అనిరాజుపుత్రులొందో శంఖబాంది,
ఒకనిమించి యొకండు వేంచేసివారు!
కానియొక్కనికైన భైరవీయవతి,
శుభస్వయంవర మండపాంతరమందు
పూలహారముతో వరాస్వేషణంబు,
నేయనున్న యుదంత మొక్కింతయైన,
కలనైనఁ జెలియదు!- రావత్నియొజ్జ,

శుభముహూర్తమునందుశృంగారవతులు
శుద్ధాంత కాంతా వమూహంబుగొలువ,
వెలలేని రత్నాల సరిగంచుచీర,
మూత్యాలపూవుల మురిపెంపు రవి,
హరిఁడిక్రొంజిగి యేడువారలనగలు
ధరియించి యరుజెంచు భైరవంగాంచి,
భయకంపితాంగులై రాకుమారకులు,

“జగజ్జేక సుందరి లావణ్యతిలక,
అనిబోక మీమెనాకొని యుండెనకట!
కన్నులు లేనట్లు!— మోసపోయితిమి!”
అని మెల్లగాలేచి ముసలిరాజునకు
వందనం జూపరించి తమదారిఁ జనిరి!

కాని కుంతలరాజు పుత్రులొనిలిచి
రాజేంద్రుఁబాడఁగాంచి, పినయంబునోడ
కడు మనోహరవచో విభవంబుమోతయి,
వచియించెను కటాక్షముల స్నేహమొకలు

“ఓరాజ కులదీపకా! ఈమెకేమ
తగినవాడనుగాను, లావణ్యతిలక
యనుబాలగలదేమొ చూచిపోయెదను,
ఈపాటిద మఱాప వేడుచున్నాను?”

ఆవపుసురావత్ని కివటంబునోడ
కుంతలేశుగాంచి, స్త్రీచిటుకవ్వనవ్వి,

“ఓరాజ కులభూషణ! వేయినేల?
మా భైరవీసుాడికి నీవెతగుదు!
లావణ్యతిలకను జూడంగనికు
కోర్కెగల్గుటజూడ నాశ్చర్యమాయె!
ఏనకాదవనేల నీయభీష్టంబు
పోయిచూచెదరాక నా మోటరమ్ము!”

అనిపల్కి నామెతోటోయి బోపలికి
కనియెనాతడు మూలఁ గూర్చున్నదాని,
మలినవస్త్రముదాల్చి వెలుగొందుదాని,
భూషణంబులలేక సాగనైకదాని
మాక్తకేశినియయ్యు మునువైనదాని
నైసర్గ సౌందర్యమునఁ బొల్పుదాని
లావణ్యతిలకను, గుణరత్ననిధిని!

కుంతలేశుఁడు కొంతసేపాగి, కనుల
జిప్తులైనుశ్రువు బాటువాఁడగ,
“ఓ సుందరీమణీ! దురవశగలిగె!
ఈవిన్నదనమేల? నీ దోసమేల?
ఈ స్వహృదవరమున నీవేలరావు?”

అనిచూచుమోమె త్రొవినయంబుగదురి
నిలబడి కిరివద్దములుమోడ్చి, కరకు
నుకుమారు విమలాంగి, లావణ్యతిలక,
మాధుర్య శుభకంఠమున నిట్లుబలికె

“ఓ దయాశరత్తండ్రీ! నీ వాక్యపాళి,
మృతమనంబునకు సుధాసేచనంబు !
కాలచక్ర బునఁ బరివర్తనంబు
నాశ్చర్యమయ్యను సామాన్యమగును!”

అనివల్కి యీ మాధురీమూర్తియతని
ననురాగశృంఖలా బద్ధుగాజేసి!

రాపత్ని యీవింత వృత్తాంతమెల్ల,
దిలకించి కటురోషమునఁ జించుకొనుచు,

“ఓ కుంతలాధిపా! చాలసేపాయె!
భోజనానంతరమన నేగుడెంచి,
యీముద్దులాడితో మాటాడవచ్చు!
వన్నెకెక్కిన రాచకులమందుబుట్టి,
ఈమెతోమాటాడ మనస్సెల్లొప్పె?
నిలుచున్నవాటున సగ్గయ్యెనాకు!

అనిమోము చిట్టించుకొని రాజపత్ని
యతనితో చాకచాలకు నేగుడెంచె!

కాటుమబ్బులుచాటి క్రొగుసూర్యుడు,
పసిడివెల్లువలోన జగమెల్లముంచె!

ఆరాత్రికుంతలాధిపుఁ డేకతమున
నేమేమియో యోజన లుపాయలగుచు,
నెప్పునోగితమునఁ బడివెల్లివొసవ,
చింతానిమగ్నుడై కన్నీరుఁచి,

“కనులారనాయితీ నెట్లుగాంచెదను?
మనసారమాటాడు భాగ్యమబ్బునోకొ!
నామనోభీష్టంబు దెలుపనయ
మగునోకొ? నన్నామె ప్రేమించునొక్కొ?”

అనినర్చ సచివాగ్రణి జేరబిలిచి
సున్నేహభావంబు జెలువొందఁబలికె

“ఓ మిత్రరత్నమా! లావణ్యతిలక,
లలితాంగి మన్మనో సామాజ్యలక్ష్మి;
యింతి చెలువపు నిరిబంతి, లేని

సీరులేల, సొగసేల, పొగంబులేల!”

అని కిచ్చుగవనిండ బాష్పంబులాలయ,
రాజపుత్రుఁడు చాలదుఃఖించి, మఱల

“సచివాగ్రణీ! చాల మేలుచేసితివి!

నేటి యీ కష్టంబు కడతెస్త వేని,
నీమేలు నామది సంకితంబగును!
నీవేగి యీరాత్రి రాపుత్రిగాంచి,
నృపకుమారుడు వియోగాగ్ని గ్రాగుచును,
నీ నామమాతృతో ధ్యానించుననుము!
నీ కటాక్ష మొకింత యెడమయ్యెనేని,
మరణమేగతియని మదిప మ్మెననుము!
వీలై న నొకసారి ప్రమదావనమునఁ
గలిసిమాటాడ గ గోరినా ననుము!
ఓనర్చ సచివాగ్రణీ! వేగిపోయి,
ఆ మనోహరతోడ మాటాడిరమ్మ!”

“నపుడు సచివుండు కొంతయోజించి,

“విషమ మీకార్యసంఘటన మెట్లగును?

మిత్రకార్యముగాన జాగ్రత్తవలయు!”

అని యావలికిబోయి, లావణ్యతిలక
నసియించుమంద్రో పరిభాగమరదు
చెక్కునగరమాని కూర్చున్నదాని,
పండువెన్నెల ముంచుకొను సోయగంబు,
పిల్లగాలులమందగమనంబుసొగసు,
మనసారగనుగొంచు వినుతించుదాని,
పరిచారకనుగాంచి, కరమెత్తిబిలిచి,
స్నేహపూర్వకముగా బసిడినాణెముల
సంచియొక్కటి యామె చేతిలోబెట్టి
మృదుమందమధుర వాగ్విభవంబునెలయె,

“ఓలవాణి, కలికి కోకిలవాణి, భివనె!

జలధివలయిత ననుమతీతలనిభింపు,

కుంతలాధిపుడు మీరాపుత్రిగోరి,

వలవంతకృత్యియించి, పటువియోగమును

భరియింపనేరక, మా మాటవినక,
అశలువిడనాడి, మేకాకి యగుచు,
కంతానబ్రాణంబు దాల్చియున్నాడు।
సేవేగిరావుతి) తోడమాటాడి
యొకసారికరుణించి, యారాత్రియందు
ప్రేమదావనంబున కరుదెంచునటులు
నిరచాయముగ సిద్ధమొనరింపుమతివ।”
అనివల్క యాదాసి కపటంబుజేసి,
ఓనిమిత్రుడా! యట్టులే చేయుదా!।
మధ్యరాత్రమునందు కుంతలాధిపుని,
నొంటరిగాని దు గాపుండుమనుము।
అతనికై పరితాపమున రాజపుత్రి,
నిమిషంబునకుమారి సగమయ్యెనునుము;
సమయంబు ప్రతికూల మగుటయేమతిక
వేలకన్నులుదాల్చి, వర్తింపుమనుము”

అనిపల్కి యచ్చోట వాసివేవేగ
నాగ చ్చులాడిలోపలి కేగనపుడు,
నచిపుండు దరిహాస వదనంబుతోడ
నరుడెంచియెదురేగు దెంచురాసుతుని
తిగియారగాగిట సంధించిపలికె:

“ఓసభా! మనయన్నము ఫలించెనేను,
వడిరేయిసేవేగి లావణ్యతిలక
వసియించుమందిర ప్రాంతంబునందు
బహుళపుష్పతలతా గృహమందుపొంచి,
యా మనోహరి వచ్చునందాకతాళి,
యామెకు నీ మనోగత మెల్లజెలిపి.
జననమృతంబుగా జయ మొందిరము!”

అనపుడు రావుత్తరి డతినంతసముస
మెడలోని రత్నాలహారంబుదీసి,
సచిపుని కంతాన నిడికొగలించి,

“నీకు ప్రత్యుపకారమేమి సేయుదును?
నాయిలు నిలబెట్టి నచ్చుబ్రతికించి

కడుపుణ్యమూర్తివైతిని, వందనంబు!”

అనికృతజ్ఞతజూపి, మధ్యరాత్రిమున
కడుమనోహరలీల పొడరింటికేగి
క్రేస్తుదాటంగ కోక్కెలాత్మ గోపలను,
అనిమిషత్వముబూని యతడు పొంచుండె”

కొంతసేపటికి ముద్దులమాటవోలె
నొకకన్య యచ్చోటునకు నేగుడెంచి,
“ఓప్రాణనాయకా! జాలంబువలదు,
అమృతంబు విషమాను నాలస్యమైన
రక్షక భటులెల్ల నిద్రమైచురచి,
ఎచటనెట్లున్న వారట్టులున్నారు.

అనిపల్కి యతనితో నచ్చోటవాసి
చెట్టునెడల జేబులో చుట్టిపోనె
బాలభానుడు రత్నముల బంగారోలె
నుదయపర్యంత శిరోశిలమగు నొడవె.

రాజపుత్రినివెంట గొనిరాజపుత్రి
యొకచండికానికేతనమున కేగి,
ద్వారంబునెదుట వాతని వీమణిల్లి
మునుగుడించిన మోముతోలోనికేగి,

“ఓభైరవీమాత! జోహారునీకు
నీదయారేశంబువలన గల్గితిని
నీవేరుదాల్చి నేనలరారుదాన,
రావుత్తరి) పరియింప మదిగోరుదాన
సన్నెట్లు దరిజేర్తువో, తాకురాణి
నీపదంబులునాకు గతినమ్మివాసు”

అనిప్రార్థనము సేయనా మృదువారు
అక్షణంబున బ్రసన్నాత్మయై పలికె

“ఓనుందరీ నీకు భయమేమివలదు
నిశ్చయంబుగ మనోభీష్టమిడర్తు.”
అని రాజపుత్రిని దరికి రావలచి,
మృదుమంద కలవాక్యముల నిట్టులనియె

“అగర్భ శ్రీమంత భూకాంతమాలి
సౌందర్య జితరతి ప్రణయాధినాథ
నీమనోహరి భైరవీకాంతతోడ,
అకల్బమనురాగముననుండు మధిప”
అనగానే పిడుగులు పడినట్లుదోవ,
రాజపుత్రుడు కర్ణములు మూసికొనుచు,

“పాతమోసముగల్గె మిత్రద్రోహంబు
పోల్చినైతిని వెట్టివాడనైపోతి
కటకటా లావణ్యతిలక నింకెట్లు
గనుగొందు నయ్యయో నాకేమిచారి”
అని పిరితర బాష్పములుగారినేడ్చి

“సచివాగ్రణీ ఇంతమోసంబుదలచి
ఎంతస్నేహము ప్రదర్శించినావు!
నిజముగానిన్ను నమ్మితి, మోసపోతి
కటకటా! నాపూర్వ పాపమెట్టిదియో!”
అని పిరితర బాష్పములుగారినేడ్చి!

అప్పుడు చండికయాతని సేదచేర్చి
విపులచాతుర్యంబు నెలయ నిట్లయె”

“ఓ కుంతలాధిపా! ఈ వింత విధము
నీ చెలికాని దోషముగాదా వినుము!
ఆ దాసినీ మిత్రుని నట్లు బలికె
గున గున భైరవీ కుసుమాంగి కడకు
బోయి వాక్చా తుర్యమలరారె బలికె!

“ఓ యమ్మ! నీ పున్నెముల పంట పండె!
రాజపుత్రుడు నేడు లావణ్య తిలక
తో మాటలాడంగగ్రీడావనంబు
పంకేత మొనరించి, నా సహాయంబు
నర్థించి యున్నాడు, నీ యివ్వమింక!”

“అనవుడు చిత్తాల హారంబు దీసి,
బహుమానము గనామె కొనగిరా తనయ
తన తల్లి బలముగా సంత చెల్లెలను
కారా గృహంబున బంధింప బంసె!

తరువాత భూషణాంబరభారి యగుచు,
తన తల్లి యవదేశమును బొంది యామె
నీ తోడ లావణ్య వలె మాటలాడి

తమాలవృక్ష వితానంబు నీడ
నీయంగుళి ముద్రివడయంగ గలిగె?
నిజము దాగదు, రాజపుత్రుడా వినుము
యీ శాల కడగోల సుశ్లోకశీల,
చక్రవర్తి కుమారి, సౌందర్యనీమ,
నా ప్రసాదంబున జననంబు నొందె
నీ వీమెను వరించి, యివ్వ భోగముల
నోలలాడుము, మాట జవదాటవలదు?”

అనవుడు కుంతలాధిపు డాత్మగోస
నొచ్చుకొని, “యకటా! పొరపాటు పడితి!
సచివుండు గూడ నా పలె మోసపోయె,
గలుగునే నాకింక గత్యంతరంబు?”

అని చండికనుగాంచి, మోడ్చివస్తమ్ము
వినుతించి, పిదప, వచియించెట్లు,

“ఓ కాలికా! నన్ను క్షమియింపు మమ్మ!
వేయి జన్మలకు లావణ్య తిలక,
నా సతీమణి యంచు దలపోయి వాడ
నన్నెట్లు జూతువో, భారంబు నీది?”

అనవుడు రోషంబు గడుర నాకాళీ
తొగకు నాలుక జూపి, కండ్లెట్ట జేసి,
పండ్లు పటపట గొట్టికి ఛీ యటంచు
పిడుగులు పడురీతి బెడిదంపు ఫణితి,
నవీయె భైరవిచాల సంతోష మొంద
రాజ పుత్రుని గుండలవియంగి నిట్లు!

“ఓ రాజపుత్రాధమా! నీచ హృదయ!
నీ కన్ను గవ నెత్తికెక్కుటంజేసి,
నీకు పోగాలంబు వచ్చుటం జేసి,
లోకాలు శాసింపగల నన్నెదిర్చి
పలుసాహసంబున బ్రతుక నెంచితివి!

శా ర ద

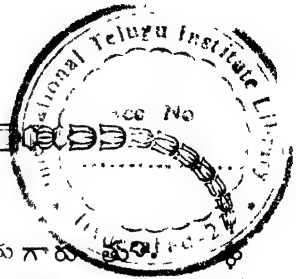
తెలుగు విశ్వవిశాలయం

ప్రశస్తి పత్రము

సమయ సంఖ్య ౨౦.14.....

తేది 18-10-1986.....

శ్రీరాజా స్వామిరాజు విశ్వవిశాలయం ఆచార్యుల శ్రీరామరాజు బహద్రు గారు

జీరు పారసీ, హిందీ, సంస్కృతాంధ్రములయందు చక్క-వి
కవిత్వము చెప్పగలిగిన చతుర్విధ భాషాకవియైన.

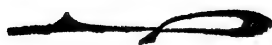
నా మాట వినకున్న నీక్షణంబునను
పెక్కు యిక్కట్ల పాల్జేసెదను సుమ్ము!"

అనవుడురా పుత్త్రుడొక్కఁడుఃఖించి,
“ఓయమ్మ! నీవేమిచేయనున్నావో,
చేసి నన్నంపుమా! నీకు మ్రొక్కెదను;
సర్వకాలావస్థలను నా మనంబు,
లావణ్యతిలక నే ప్రేమించి మించు”

అనిపల్క చండికా దేవి కోపమును
బట్టజాలక మిట్టిపడి యిట్టలనియె
“ఓదుర్మహాంధుడా! కడునొచ్చినాను
నేడాదిగా కోకిలాకారమూని,
జీవదేశంబులు దిగుగాదుమింక

నత్సరంబులు నాల్గు నిండునందాక,
పక్షిరూపమూబూని యుఃఖింతునీవు”

అనిభైరవీ కన్యకను జేరజేర్చి
భయము లేదని ధైర్యమెరిగించెనపుడు.
రాజపుత్త్రుడు వెంటనే రూపుమాటి
పట్టుకుచ్చుతురాయి శిరమందు వెలయ
క్రణయ ప్రసారములగు శంపుకనులు
ముగ్ధుల నిద్దంపు పగడాలనుక్కు
నీలమేఘచ్ఛాయ సరిసించుమేఘ
వడసి చక్కనినాల రెక్కలల్లార్చి,
కోకిలాకారంబు దాల్చి చోద్యముగ
కలనాద మొనరించి యెగసె దవ్వులకు.”

చిన్న కథలు - ఆంధ్ర వాఙ్మయమున వాని స్థానము

—:0:—

(దిగవల్లి వేంకట శివరావుగారు. బి. ఏ. బి. యల్.)

“అచారిత సత్కవి కల్పశావిధానా వహశూర్వపుత్రిమూలు, సావలఁ దీరినచారిత కత్తిమూర్తి”

ప్రపంచమున భాషలుపుట్టిన తోడనే, మానవులు మాటాడఁ దొడఁగినంతనే, చిన్న కథలవరలించినవి. ఒక్కఁడొక విషయమును మరియొకనితో చెప్పనప్పుడప్రయత్నముగ నొక చిన్న కథను చెప్పమనే యుండును. శిశువుమాలలు పెచ్చినంతనే కథలను వివరించుచున్నది. బాలురును, బాలికలు నొండొరులతో కథలు చెప్పుకొనుచున్నారు. “అనఁగనఁగ నొకరా”జని చెప్పకథలు వేనకువేలు కలవు. వీనియందెల్ల నేడు వాఙ్మయము నందొక శ్రేష్ఠమగు కృతిగ-అంగముగ-పరిగణింపఁ బడుచున్న చిన్న కథల అంతురము లిమిడియున్న వనటకు సందియములేదు.

ఆంగ్లేయ భాషయందర్శనార్థక కథలును క్రైస్తవ గాథలును, ఆర్థరు, రాబిన్ హుడ్లలనుగూర్చిన శృంగార విషయక కథలును, వాటక కథలు, నుండెను. ఇవిమన పురాణ గాథలను, ఉపాఖ్యానములను, కథావళులను బోలియున్నవి. పందొమ్మిదవ శతాబ్దమున కాప్రజ్ఞానము వృద్ధియై, యంత్రముల సహాయమున కళ్యాణగారములు సాగుటయు, వాణిజ్యమున ప్రజలకు పెద్ద గ్రంథములఁ జదువుటకు తీరికలేక పోవుటవలన వివిధవిషయములను స్తుప్తముగ బోధింపఁజేసిన యవసరము గ్రంథకర్తలకుఁగలిగెను. వాఙ్మయమున వివిధములగు కృతులమూలమున పొందు జ్ఞానానందములను శాగరిక పాఠకుల చిన్న కథల మూలమున నొందఁగోరిరి. పెద్దయాభ్యాసముకలందు గల కథాచతుర్ముఖి, పాత్రప్రవేశము, రసప్రవేశమును,

చిన్న కథలందుండ వలెనని వీరికోరిక. ఇవి యెల్లచేరిచి, రసోపేతమును భావోద్దేశమును, విశ్రుతియును, విషయ సౌభగ్యమును గలచిన్న కథలు వ్రాయు నేర్పరులును బయలుదేరిరి. ఇంగ్లాండులో సే వెన్ సెక్-బారీ, కిప్లింగు మున్నగువారు నాంగ్లేయ భాషలో చక్కని కథల వ్రాసిరి. రష్యలో టాల్ స్టాయి టర్గెనెవు మున్నగువారును వ్రాసిరి. ఇతరదేశములలోను చిన్న కథ లనేకులు వ్రాసిరి. కాని ఆదర్శ ప్రాయములగు, ఉత్తమములగు, చిన్న కథలను వ్రాసికవి శ్రేణివివారు. ఇందు మాపసంకల్ప కథ లత్యుర్జిమములు. డాడి, మెరీమియను వారల కథలు గూడ శుభ్రములై.

పాశ్చాత్య శాగరిక మనదేశము నందఁకు గిడగనే దానిని శీఘ్రముగఁ గైకొనినది ఎఁగీయులు. వీరు పాశ్చాత్య వాఙ్మయము నందలి విశేషములను గ్రహించి దాని ననుకరించిరి. వాఙ్మయము నభివృద్ధి పరచుకొనిరి. చిన్న కథ యొక్క ప్రామాణ్యమును గ్రహించిరి. వారివలనలనకురింది నట్లే కథల ననుకరించిరి. స్వకపోత కల్పితములగు కథలను గూడ వ్రాసిరి. సంగదేశపు కథలలోని బంకిం ఉండ్ర చటర్జీ ను ప్రసిద్ధుఁడు. ఆయన వనలము కథలును మన గ్రంథకర్తలు తెనుగు చేసియేయున్నారు. కాథా రాణి, యుగళాంగు లీయము మున్నగు చిన్న కథలు చాల మెప్పువందినవి. నీతాడేవియు కాంతాడేవియు గూడ సంగభాషలో చక్కని కథలు వ్రాసివారు. శరత్కు మారభోపాలను వామయ్య మంది చిన్న

కథలు వ్రాసినది. ఆయనను చిన్నకథ యొక్కలక్షణము గ్రహించి, అదర్శప్రాయములగు చిన్నకథలను వ్రాసినది మహాకవి రవీంద్ర కథాకారుడు. ఆయనకథ లాంగ్లములోనికీ, మన భాషలోనికీ, పరిపరిపఱచినవి. “కొబులా సాపాటు” అను చిన్నకథను చదివి యానందింతుని వారుందురా?

ఆంధ్రభాషలో మొన్న మొన్నటి వఱకును చిన్నకథలులేవు. కథాసరి త్యాగరము, కానీమజలీలు, మదన కామరాజు మొదలగు కథామంజరీలు ఇతర కథ లున్నను, పాశ్చాత్య వాఙ్మయములోని నవలల మాదిరి కథలు కాని చిన్నకథల వంటి కథలుకాని లేవు. కొన్ని నర్సిరమలను ముందు మనభాషయందు ఆఖ్యాయికలు వ్రాయఁబడినవి. ఆంగ్లేయము నుండి అంగభాష నుండికొన్ని ఆఖ్యాయికలును చిన్నకథలును తెగింపఁబడినవి. తరువాత కొన్ని స్వకపోల కల్పితములగు నాఖ్యాయికలను కథలను కొందఱువ్రాసినది. ఆయన నిష్పత్తి మనభాషలో కనఁబడు చిన్నకథలు చాలవఱకు చిన్ననవలలనియే చెప్పవచ్చును. ఏలయున మనగ్రంథకర్తలు చిన్నకథల ముఖ్యలక్షణములను బాగుగ గ్రహించి అదర్శప్రాయములగు చిన్నకథలను వ్రాయలేదు. కొందఱు మాత్రము కొంతవఱకు చిన్నకథ యొక్కలక్షణమును ప్రామాణ్యమును గమనించి వాఙ్మయమున కిది చాలముఖ్యమగు అంగమని గ్రహించినారు. ఆంధ్రదేశమున నుపసాధి భాషాభి మానులలో నొకరగు శ్రీ చెలికాని లచ్చారావు జమీందారుగారు పితామహమునుండి రావలినాన గ్రంథమాల కనుబంధములుగ కొన్నిచిన్న కథలను ప్రకటించి యుండిరి— అందులోహిటి యనునది యొకటి. రత్నమాల యనునది యొకటి. రెంటిని వంగూరు నుబ్బారావు గారేవ్రాసినది. రెండవదానికి శ్రీ లచ్చారావుగారు చక్కని ఉపోద్ఘాతమును వ్రాసి అందు వాఙ్మయమున చిన్నకథ యొక్కప్రామాణ్యమును వెల్లడించి యున్నారు. వీరి పోషణమున సాహిత్య సమితివాద ప్రాధుపాదులు బుద్ధులను వాల్మసంప్రతులులను ప్రకటించినారు.

అందు వంగూరు నుబ్బారావుగారును, పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు గారును, ఒలేటి పార్వతీశముగారు మున్నగువారు చక్కని చిన్నకథలను వ్రాసి యుండిరి. తెనాలిలోని సాహితీ కార్యాలయమువారు తమ పత్రికలో చిన్నకథలను ప్రకటించియుండిరి. ఇందు చింతా శంకర దీక్షితులు గారి కథలు ముఖ్యములు.

ఈ చిన్నకథలెల్ల రసవంతములే. మనోజ్ఞములే. వీనియందు రాజకీయ సాంఘికమత విషయములగు సంగతు లనేకములు ప్రదర్శింపఁబడినవి. కథాచమత్కృతియు సాత్విపోషణమును బాగుగనున్నవి. ఆయన నీవి పాశ్చాత్య వాఙ్మయములోని చిన్నకథల కేవలము. రవీంద్రవాఙ్మయము, అదర్శప్రాయములగు చిన్నకథలకును సరిపోవు. ఏలయున, వాఙ్మయమున చిన్నకథలను క్లిశులకు వుండవలసిన ముఖ్య లక్షణము లిందుఁ గానరావు. కథరిమ్యముగ నుండవచ్చును. కథయందు విశేషము లేన్నో యుండవచ్చును. కథ చిన్నవై యుండవచ్చును. కాని యది చిన్నకథల యందొక వాఙ్మయ భాగమునకుఁ జెందకపోవచ్చును. మనభాషలో నింతవఱకు వ్రాయబడిన స్వకపోల కల్పితములగు చిన్నకథలు ప్రథమమున్నములు — నుచ్చలొలుకు వ్రాయఁబడినవిని తలంపవచ్చును. ఆయన నీ కథలను ప్రోత్సహించినచో శీఘ్రముగనే మనభాషలోను మాధవసంత్ టాలున్న ప్టయి, రవీంద్రవాఙ్మయ కథలను పోలిన ఉత్తమ కథలుఁబడుటచీరును. శీఘ్రముగనే మనభాషలోను చిన్నకథ బుద్ధిమథానము నలంకరించును.

చిన్నకథ యనుమాట చిన్నదగు కథయని అర్థమిచ్చుచున్నను, చిన్నదగుకథలెల్ల చిన్నకథలు కావు. కథాకల్పనమును, రక్తియులేని కథలకదలా! కొన్ని ముఖ్య లక్షణములుకలిగి రెండువేల మొదలు పదివేల మాటలవఱకు కథయే చిన్నకథ. సాధారణముగ రచనీయమగుకథలో మాడుకాలుగు వేలమాటలకన్న పెక్కువఱకుండవచ్చు. చిన్నకథలకుండవలసిన ముఖ్య

లక్షణములలో నేది బోధించినను, అది యంగవైకల్యములమానినీలనే వికృతమగును.

వాఙ్మయమునందలి ఇతరకృతులవలెనే దీనినకథలు, జనులవృద్ధయములవాక్యవిధులను అట్లాగ్నించినచో నది రక్షితమైనదని భావము. ఇది ధర్మప్రధానలక్షణము. మరువాడే చంపఁదలచిన సుల్తానుకథ వివరించిన కుతూహలము కలిగించి, నయిత్రులు వినునట్లు రసవంతములగు కథలను ఆరేవియైనట్లు, లోపతరవాదీ చెప్పింది; నైనాదేశములలో కథలను చెప్పి జీవించు కథలు, నుండినట్లున కథ నావుదురు. వారికి విరాళముల నిచ్చునని తదనంతర వృత్తాంతము జెప్పరు. అట్టి తరినేదోయిచ్చి కథ వివరించుచో లోకజలలేంద్రియు లెవ్వరుందురు? అందువలన తమ చిన్నకథ బాగుండవలెనన్నచో, తాము కథకు గ్రహించిన విషయము రక్షితమైనట్లునాయని కథకుఁడు, గ్రంథకర్తయు ముందుగా నాలోచింప వలయును.

చిన్నకథకొకప్రధానవిషయము- భావము-సందర్భమునుండవలెను. ఇది చదువరి కొక్కభావోద్రేకమునే కలిగింపవలెను. ఇట్టి భావైకత్య కలుగవలెనన్నచో, నొకప్రధానవిషయమునో భావమునో గ్రహించి దానిచుట్టును కథాసందర్భము నల్లుట ముఖ్యము. ఈకాలపు పాఠకులకు కథరిసవంతముగ నుండవలెను. స్వాభావికముగ నుండవలెను. కన్నులకుఁ గట్టినట్లు లుండవలెను. మతీయు కృష్ణముగ కూడనుండవలెను. ఇట్టిగుణముల నొక్కచోటియఁ దీసి కథనునుజ్జముగ చేయునదియే కథయొక్క ప్రధానవిషయము-భావము- సందర్భము.

కీర్తిగల అను గ్రంథకర్త ఆంగ్లేయమున మనావృద్ధు దీననుకథను వ్రాసినాడు. ఇది యొక హైందవయువకుని మరణమును గూర్చినకథ. ఈరిత్యజీవనము చుట్టును కీర్తిగల సవంతమగు కథాసందర్భము నల్లినాడు. నేనకుని బాలునికింగూడ అశయముల కొరికలు నుండునని మనకుతోపఁ జేసినాడు. ఇతఁడు గాఢముగ్ధులతో- విలసలేని వస్తువులతో భర్తృ

హర్ష్యములను నిర్మించుకొనఁ బ్రయత్నించును. ఇతనిని చూచి మనము జాలి పడుదుము. ఇదియే కీర్తిగల యొక్క శక్తి. ఇదియే ఈ చిన్నకథ యొక్క విశేషము.

రవీంద్రనాథ ఠాకూరు కాబూలుసాహిత్యము కథవ్రాసినాడు. ఇందొకపండ్లముక్కొను పతాను కలత్రాలోనొక గ్రంథకర్తయొక్క నాలుగేండ్ల బాలికయందుపుత్రికా వాత్సల్యముఁ జూపును. ఆమె కితడు పండ్లను తెట్టుచుండును. ఆమెకథన్నభయము పోయినది. ఒకనాడతఁడొకనితో పండ్లకయము నయలేదని కలహింప, కారాగారమునకుఁ బంపఁబడిన. కొన్నివత్సరములకు కారాగారము నుండి విడుదల పొందెను. ఇతడు తన చిన్న స్నేహితురాలింటికి వచ్చెను. ఇప్పుడామె పెండ్లికూతురు. నేడామెను చూచుటకునీలుండదని గ్రంథకర్తపలికెను. కాని అపతాను దీనముగ నెడలిపోవుట చూచి జాలిపడి బాలికను చూపించినాడు. ఆమెను చూడగనే పతానునకు తన బాలికయు యింతపెద్దదయినదను తలంపుకలిగెను. అతడు తనయొద్దనుండి మాసి చినిగిన కాగితపు కునుకపై చిన్నిచేతియొక్క యెదువేర్లుగలముద్రను వ్రేలిదీసి చూచినాడు. ఒక్కనేది పెట్టారన్నమాటైనాడు. గ్రంథకర్త హృదయము కరిగినది. తానొకగొప్పవాడు పతానుక పెట్టుమానిసి యను తలంపు పోయినది. పితృవాత్సల్య మందరికీనొక్కచేయని గ్రహించినాడు. తనబాలికపెండ్లిచేయు వ్యయమునకొంచెముతగ్గించుకొన వలసినచ్చినను లక్ష్యపెట్టక నిజేశముపోయిబాలికచెంతఁజేరుమని కొంతధనమిచ్చి కృతకృత్యుడైనాడు. ఈకథ యందలి ప్రధాన భావోద్రేకముగు పితృ వాత్సల్యమును రవీంద్రుడెంతో చక్కగ ప్రదర్శించినాడు. ఇట్లే ప్రధానభావము నొక్కదానిని దీసికొని దానిచుట్టును కథనల్లుటయుక్తము. అప్పుడేకథ చాలబాగుగ రక్షితమైనట్లును. తండ్రిచనిపోయిన పితృసంసార సాగరమీచుబాటుని శ్రమకాని లోకమునందు మిగల సుఖ

మును పొందఁగోరుబారిక ఆశయముకాని, దేశసేవ చేయదలంచు యువకుని త్యాగము కాని దుర్వ్యసవ ములఁ దగుల్కొని దుఃఖము ననుభవించువాని యానంద కానివీధైవి నొక్కఁజేసప్రధాన భావము నొకటేదారిని నడుపవలెను. వారా పత్రికలలో సమాచారములు చదివి నిఖిలావశ కలవారికి వింతలు, యుద్ధములు, పితూరీలమున్నగు విషయములు రుచించిన శ్లేషవిషయ ములును రుచింపవు. వీరికి మానవ జీవితము నందలి పోరాటములు చాలరసవంతముగ తోచును. ఈసం గతి నిగ్రహించియే కాబోలు ఖుసలగు గ్రంథకర్తలు తమకృతులందు జనులపోరాటములు, ఆభిప్రాయభేద ములు, బహిరంగముగను రహస్యముగను, జరుగు సం ఘర్షణములు ప్రధానవిషయములుగ గ్రహించి ప్రద ర్శించివారు. రవీంద్రుడు మేమునీకుపట్టుముగట్టెద మనుకథలో నవేందుశేఖరునికి దొరల వాశ్యయించి బిరుదము లందవలెనను ఆశయము నందుకు న్యతిరేక ముగ న్యైక్తికాతి స్వాతంత్ర్యమును గోరుబాతీయమహా సభాకక్షకుఁ జెందిన అతినిఅత్రివారిఁటి ఆశయము, నొండొంటితో కలసింది తుదకునవేందుశేఖరు ను మానవజాతి బుద్ధి మరల్చుటయూఁ గానవగును.

జ్ఞాన చక్షువనుకథలో కుముదినీధర్మయందు కలిగినమార్పు. అతడు వైద్యముచేసిగామి భార్య కన్నులనుపోగొట్టుట తరువాతి నామె పెండ్లిో చే) మతోచాచుట తదనంతరమతనికి ధనకొంతకలుగుట ఆటాపిమ్మట నగిరామను తిన్నగ చూడలేకపోవుట తుదకామెను ఎదలి హేమాంగిని పెండాడరామిట అంతవారిని హృదయమునకలిగిన భారోరసంగ్రామము అవివాహము తప్పిపోవుటయు నతనికి చునశ్శాంతి కలుగుటయు కుముదినీవిజయముతో కథ సమాప్తినం దును. ఇట్లే రవీంద్రుని కథలందలై నీ లక్షణము కన బడచున్నది.

కథయొక్క రచనాచమత్కృతయే కథాకల్ప నము. సాధారణముగ జరిగినసంగతులు జరిగినట్లుగ చెప్పినచో నది రచనంతముగనుండదు. భావోద్ధి

కము కలిగించుటకు సంగతుల నొక్కమార్గమున పో నీయవలెను. ఈ మార్గమునఁబడి ప్రధానభావమును పోషించు సంగతులను మాత్రమేగ్రహించి తక్కిన వానినివిడిచిఁగ్రహణమనోజ్ఞముగ చెయుటగ్రంథకర్తవిధి. తనచిన్నకథలందు రవీంద్రుడే లక్షణమును బాగుగ గమనించుచు న్నాడు. ఆయనకథలను బాగుగ చదివినచోనది విదితమగును. కథాకల్పనమున కొన్ని ముఖ్యవిషయములను గ్రంథకర్త గమనింప వలెను. చిన్నకథయొక్క పరిమాణము చిన్నదిగనుక, కల్పనము పెద్దదిగను గూఢముగనుండకూడదు. కథా సందర్భమెల్ల నూరుచూటలలో చెప్పదగిన ట్లుండ వలెను. కథాసందర్భము కథలోనిసంగతులు అవ్య భావికముగ నుండకూడదు. అది అవ్యభావికమని కాని, అదిజరుగుట యసంభవమనికాని తోచినచో మన పాతకుఁడాల బారవైచును. అందులన నది కొంతవఱకు స్వాభావికముగ ప్రకృతి సిద్ధముగ నుండవలెను.

కథయు నూతనముగనుండవలెను. చిన్నకథనే వినుటకెన్నడు నిష్ప్రపంచము. చర్చితచర్చణము తలనొ ప్పికి గారణమగును. ప్రాత్రసంగతులనే కొత్త మాటలలోవ్రాయుట, పూర్వకాథలనే కొంచెము మార్చివ్రాయుట, గొప్పకథలలోని భాగములను విడి దీసివ్రాయుట, అంతర్వర్తితుకములను దెప్పటయుక్రమము కాదు. ఏలన ఇటివాతకుల ని వి రం జం ప జాలవు అనుక్షణమును నూతనవిషయముల గాచు వారికివి వినుటయే కష్టముగనుండును. ప్రజాజీవన మును బాగుగపరిశీలించి, లోకచారిత్రమునుజూచి, పరిశ్రమిని గమనించి, కొత్తభావము, కొత్తసందర్భము ఎప్పుడు స్ఫురించునాయని నేదయిండి, అది స్ఫురించినప్పుడే తన రచనాచమత్కృతినీజూచి, కవి కృతకృత్యముకావలెను. అప్పుడే అతనికృతి కథ మెవ్వారును.

కల్పనమునకు, భావోద్ధేకమునకు, పాత్రము నకు, పరిపూర్ణాంశ కలిగించు సరిగతి సందర్భములే కథకు లవశ్యకములు. మహాన్న రాజ్య (Ulinax)

కథయందెక్కడనో ఒక్కచోట కలుగవలెను. జ్ఞానచక్షువునకు కుముదివిభర్త యామోక్షులను తనచేతులారాపోగొట్టి పశ్చాత్తాపమునొంది తరువాతి అమెయందు దయచూపి, మెల్లగ ధనకాంక్షకలుగ నామెను నిరసించి హేమాంజివి పెండ్లాడుటనుగూడ వంగీకరించి అపెండ్లి విఫలమయినప్పుడు మనసు మరల్యుకొని పశ్చాత్తాపముజెంది, మఱల కుముదినిని తేరును. పెండ్లియే కథలోని భావోద్రేకముయొక్క మహోన్నతదశ.

కథలోని ప్రధానభాషమునకు మహోన్నతాస్థి కలిగివలెనవలె కథాకల్పనమున 'విడుపు, లేక ఉపసంహరము' (Denouement) ఉండును. మహోన్నతాస్థియు సుహారము నొకే సందర్భముగ కలిగినను కలుగవచ్చును. లేక వేరుగను కలుగవచ్చును. ఇది కథాసందర్భమును బట్టియుండును.

చిన్నకథయందు సాధారణముగ నొక్కటే ప్రధానపాత్రముండును. తక్కినపాత్రములెల్ల దీనికి లోబడి యుగి యుండును. అది యీపాత్రకు పరిపూర్ణాస్థి కలిగిరాదులే తోడ్పడును. నాయకా నాయకులుండు శృంగారకథలందు సయితము మన కొక్క పాత్రమందే ఎక్కుడు మక్కువ యుండును. గ్రంథకర్తయుదేవ మాపాత్రమనే ప్రధానపాత్రముగ చేయుటయని మనము గ్రహింపవచ్చును. దానిచుట్టుకాథాసందర్భ వల్లకొనును. భావోద్రేక మలము కొనును. రసస్పృష్టి యుండును.

పాత్రీపోషణము ననేక విధములగు చేయవచ్చును. పాత్రముయొక్క ఆకృతిలోని ముఖ్యచిహ్నము హేమాంజివివల్లించి చెప్పుట ఒకవిధము. రవీంద్రుని విజయ, మను కథలో రాజస్థానమున కవియగు శ్రుంధరీకుని గరుడమక్కు, వికాలఫలము గంభీర విగ్రహమును మనల నాకర్షించును అతడుతనపెద్దతల నొకప్రక్కకు వదిలి పెద్దకంఠ స్వరమున మాటలాడుట మనకు కన్నులకుంగట్టి నట్టులుగడును. ఇట్లుగాక ఆకృతిని పూర్తిగ వర్ణించి చెప్పవచ్చును.

లేక పాత్రముయొక్క స్వభావమును గుణములచేత వర్ణించి చెప్పవచ్చును. ఇదియుగాక నివివిధమార్గములు కలిపియు పాత్రను పోషింపవచ్చును. అయినను సాధారణముగ నొక పాత్రీయొక్క ప్రవర్తనమును, సంభాషణమును ప్రదర్శించుటవలననే పాత్రీ పోషణము బాగుగ చేయబడుచున్నది. కొందఱు కృతికర్తలు కథాకల్పన కన్నను పాత్రీపోషణము ముఖ్యమనితలంతురు. పాత్రముయొక్క పోషణమునకు గావలసిన సందర్భములను కథయందు కల్పించురు. ఆయనను చిన్నకథయందు పాత్రీపోషణ మునకు గావలసిన ముఖ్యలక్షణ మేమనఁ— ఒక పాత్రము న్నట్లు మారునట్లు, ప్రవర్తించునట్లు చిత్రించుటయే. తీవ్రము సర్వసాధారణమే యెస్సనో నది రసవంతము కానేరదు. పాత్రముయొక్క శక్తి సాధారణ తీవ్రమును ప్రదర్శింపఁబడదు. ఏదైతొక సందర్భము— అవసరము వచ్చినప్పుడు తీవ్రమున ఒక అంతి రాయము— అపదకలిగి నప్పుడు, పాత్రము యొక్క శక్తి విజృంభించును. గుణములు తటాకున ప్రజ్వలించును. పాత్రీమ వివిధ విధముల ప్రవర్తించును. కృతికర్త తనకల్పనమున పాత్రీములు స్వాభావికముగ నున్నవాయని పరికింపవలెను. ప్రకృతి విరుద్ధములగు పాత్రీము లుత్పన్నములు కానేరవు. ఒక సందర్భమున ఒకస్థితియందు నానెయుండిననో నెట్లు ప్రవర్తించెడివాడో, యోజించుకొని లోకము నందు తీవ్రమునకు సరిగ, ప్రకృతిని అను సరించి, తనపాత్రీమును నడపింపుట కృతికర్తవిధి. ప్రకృతి స్వభావమున పాత్రములు కొరదరు. నిజముగజరిగినవిని తోపించి కొంచెము ముఖము, కొంచెము దుఃఖమును నూచించి, సంతోష విషాదములు మిశ్రితములు చేసి, తమ తమ భావములను, ముఖముఃఖములను ఆకలను ఆశయములను జ్ఞాపకమునకుఁ దెచ్చి ఒక్కనేటి నట్టుగా, మరుక్షణముననే ఒక్కనుండ హాసమును చేయునట్లు చేయఁగలిగిన కథాసందర్భములు రచియించిన కృతికర్తనే, నేటి పాత్రు అభినందింతుడు.

అట్టికృతికర్త కృతకృత్యుడగును.

ఒక చిత్రపటమునకుఁ జాట్టుప్రక్కల నున్న చిత్రకల్పనము, ఒక నాటకరంగమున నమర్చబడిన చిత్రవస్తుజాలము నొకసంగీతమున మనము విను రాగ సాహిత్యములును భావప్రదర్శనమున కృతిముఖ్యములూ, కథకు రచకలు వర్ణనము లంత ముఖ్యములు. ఒక రత్నమునకు మట్టునుచేర్చిన బంగారు నగిషీపని యొంతియావశ్యకమోకథకునిదియునంతియావశ్యకము. ఒక కథను వ్రాయుటకు ముందుగ నే, అందలి ప్రధానవిషయమును భావమును, పాత్రమున దానిమట్టు నల్లలనిన కథాసందర్భమును, కల్పనమును; గ్రంథకర్తనిర్ణయించుకొనును. తరువాతవీని నుపయోగించు సందర్భమున, రచనకు వర్ణనమునకుఁ దిగును. కథలోని ప్రదేశము, కాలము, ఋతువు కథాసందర్భము, కథయొక్క పరిస్థితులు, పాత్రములు ప్రవర్తించు సంగతి సందర్భములు వర్ణించి కథారచనమును నేయును. కథనుండలి రచన చిత్రలేఖనమునంటిది. కథారచనమున-వర్ణనమున చిన్న కథకీర్త్యంతావశ్యకమగు పృథావ భావోద్రేకము యొక్క పరివర్తనమునకు విశ్యతకు ముఖ్యమగు విషయములనే గ్రంథకర్త గ్రహింపవలెను. ఆచారవ్యవహారములు, నుస్తులు, భాష, ప్రకృతి సౌందర్యము, వర్ణించుటలైన కథాసందర్భము కన్నలకు గట్టిపట్టులుండును. అంగువలన వర్ణనము కథాసందర్భమునకు తగినట్లు లుండవలెను. ఆప్యదే దానియందమును మనము గ్రహింపఁగలము. రచనయందలివర్ణన మనేక విధములుగ నుండును. కథయొక్క స్వభావమును నూదించు వర్ణనములొన్ని; కథలోని విషాదభావము నకువిరామము కలిగించు కాంతి రసోపేతములొన్ని, పాత్రములను గూర్చినవిొన్ని, పాత్రపోషణము కొఱకు సమకూర్చబడిన సందర్భములఁ గూర్చినవిొన్ని; ఇతరములొన్ని.

కథారంభముకూడ చాగుగ నే యుండ వలెను. “అనఁగనఁగా నొకప్పుడొక రా”నని మొదలు పెట్టి సంగతులనుతూసుగుచ్చిపట్లు చెప్పవద్దతి ప్రారంభపద్ధతి.

పాశ్చాత్యదేశపు వాఙ్మయమునంపీపద్ధతిచాలకాలము వరకునుండెను. “అలెగ్జాండర్ పో”యను గ్రంథకర్త తనకథలో నూతనపద్ధతిని మొదలుపెట్టెను. అతని కథలలో కథారంభము యొక్క సందర్భము కథా మధ్యముననో ఎక్కడనో యుండును. అయిననీతని కథలకు మొదటదీర్ఘములగు నుపోద్ఘాతములను వ్రాసి యున్నాడు. ఇదియాతనిపద్ధతి. ఈక్రాంతి పద్ధతిలన గ్రంథకర్త పాతకు నొక్కమారుగ కథామధ్యమున భావోద్రేకమున సమస్యలలో- పడవేయును; కాని యారసమును రక్తినిరుదిదనుకపోషించుటచాలకష్టము. ఇదియొక్కొక్క కృతికర్తలకే చెల్లును. వివరము కథారంభమునాగుండుటకేకథకు కొంతరానుజీయకమునుకలిగించును కథారంభము రససంతముకానిచో నేటి చనవరులాకథను ననవచ్చదునగు. రసవంతము కాని యొక్క వాక్యమునుగూడ నాక పాతక మహాశయులు మన్నింపరు. సంగీతమువలెనే, కథలును తక్షణమే రక్తికట్టవలె నందురు.

నాటకమున పృథమాంకమున కథాసందర్భమును పాత్రములను పరిచయము కలిగించినట్లులే కథారంభమునఁగూడ రంగస్థలమును చూపి ప్రధానభావమును నూదించి ప్రధానపాత్రమును పరిచయము కలిగించి కథచెప్పవలెను. వీనియొక్కర చిన్నకథకాలముఖ్యమగుటలన కథయందు వీనినిచాగుగ పాతకులకు స్ఫురింపు చేయవలెను. కథారంభమున సాధారణముగ రాబోవు నాపదలను నూదించు వర్ణనములుండును. లేనిచో కథలోని ముఖ్యపాత్రముయొక్కగాని తిదితర పాత్రములయొక్కగాని వర్ణనముండును. ఇదియుగానిచో కథలోనిపాత్రములు తటాలునమున యెదుటకువచ్చి సంభాషింపఁబడగలను. ఒక్కొక్కప్పుడిదియొక్క కలసి యుండును. మరియు నొకప్పుడొకలాకొకొకాని ప్రకృతిసంబంధమగు కాన్త్రుసరోబంధమగు సత్యముకాని చెప్పబడి దానికి దృష్టాంతరము లీయబడును. ఎట్లయినను కథయొక్క ఎత్తుగడ పరిచయము కలిగించు భాగము, క్లుప్తముగ నే యుండును.

చిన్నికథలను రచించుచు గ్రంథకర్తలు, ఈ కృతి లక్షణములను గమనించి రచించినచో నవి చాల రసవంతముగను మనోజ్ఞముగనుండి చిగురుల పూదయముల వాక్కించి రక్తికట్టించును. భట్ట మూర్తి చెప్పిన “ఆవారికిసత్క వికల్పవావిధూషణ హము, లగు చిన్నికథలు నిజముగ “సానలుదీరిన జాతిరత్నము” లేయగును. అప్పుడు చిన్న కథలను

మనవాఙ్మయమున శ్రేష్ఠములగు కృతులగుటయే కాక కౌశ్యములవలె రసవంతములును, వ్యాసములవలె జ్ఞాన బోధకములును వాటకములవలె ప్రత్యక్ష ప్రదర్శనము లునై వీనియన్నిటి విశేషములను కలిగియు, వీనికన్న ముఖ్యగ్రాహ్యములును మనోరంజకములు నగుటమన వాఙ్మయము నందుత్తమ స్థానమునలంకరించుననుటకు నందియములేను.

విద్యా లాభము.

వాడేపు శ్రీరంగనాయకమ్మగారు. *

—:0:—

తెలివినొసంగు, భక్తినిమగ్న, దేకువనిచ్చు, ధనంబుగూర్చు, ను
జ్వలతర తేజముంగలుగఁ జల్పును, గీర్తినిబెంచు, హుళిముం
దొలఁచు లగించుఁ దద్దపరితోషము, దోషముఁబాపు, సౌఖ్యముం
గలుగఁగఁజేయు, నిశ్చలతః ల్లనసేయు, నదారబుద్ధి న
గ్గలముగనించు దానగుణశారవముంబచరించు, శారవం
బులలినొసంగు, దావ్యమును బూర్తిగమాపును మాంద్యముంగడుం
గలఁచును పాపముంజెరచుఁ శౌర్యముమాన్పును, శాంతినిచ్చు, మం
గళకళశోభనించు, నధికంబగునీర్వ్యనడంచు, వైభవం
బెలమినొసంగు, జ్ఞానమిడు, హీనదశందొలఁగించు నేరుపుం
జెలుపుగనిచ్చు కీలమురచించును గ్రోధముడించుఁ బెంచు మై
త్రిలతను, నీతినిల్పు నరుడే ! తుదివిద్యను మోక్షరాజ్యముం
గలగఁగకనేరియుంట; మటుగావున లోకమునందుఁ బూరుషులే
లలనలుసత్కథా విభవలక్షణ సంయుతులౌచు మాధ్యముం
బలువిడిఁద్రోచి సర్వజనబంధువులై విలసిల్లుఁడంచునే
నెలమిని గోరుదానను; మదీయసహృదర సోదరీగణం
బులకును, నాకు శారదప్రపూర్ణ దయామతితోడ సత్కథా
ఫలమునొసంగుఁ గావుత ! ధ్రువంబుగ; నానతుల్యాది పొందుగన్.

* శ్రీ రాజా నంద్రప్రకాశ భుజంగరాయ బహద్దర జమీందార్లవారి కుమార్తె.

జగన్నిర్మాణము.

[స్వాతంత్ర్యవారిరావు గారు. ఏ. (అనంతరం)]

అంతః / I

వివేకరహితమని ఎన్న బడుపివీలికంబు కూడ దనవధమున కడ్డువడిన ఏయల్పవస్తువు నైనను పరీక్షించి దాని యాద్యంత-బులారని కాని ముందడుగిడకు. అట్టిచో ననంతమేధా నువన్నడగు మానవుడు తన కనుదినంబును గోచరంబులగుచు, దన యపార సాధనా సామర్థ్యమును దృఢీకరించుచుండు వివిధ సృష్టి వైచిత్ర్యంబులగురించి తెలిసికొనగోర డనట సాహసము. ఈ చరాచర వస్తు సంతతికంతయు సృష్టిస్థితిలయ కారణభూతి మేదియో తెలియగోరనివాడెవడు! మహామంధ రము లేరీతిదమ యాన్నత్యమును నిశ్చలముగా నుంపగలుగుచున్నవో, వారిధు నేన్యాయము సారము విసుగును విరామమును లేక దమతమ హద్దులను మీరకుండ నల్లల నాడుచున్నవో మూఢ్యచంద్రాద్రిగ్రాంబు లే నిరుపమాన శక్త్యాజ్ఞాబద్ధములై నియమితమార్గములనంచ రించుచున్నవో, అప్రతిమాన తేజఃపుంజ ములై వినీలానంతవధమున వెలుగొందు యుడు గణంబునకెల్ల నాథారమేదియో నెరుంగ గుఱువాల పడనివాడెవడు! ఇత్యాదులగు నటువిధదృశ్యముల వ్యుత్పత్తి యే హాపము నొందెనో గ్రహించ నవ్వ డభిలషింపడు!

మానవుడి గోళమం దడుగిడినదాది అనగా నిండుమించొక కోటి సంవత్సరముల

నుండియు — నీ చిత్రలక్ష్మముల రహస్యమును సాధింప యత్నించుచునేయుండెను. కాని ఒకటియూ, రెండూ; అందును సులభసాధ్య ములా? కావు. కాని మానవుడు మాలిము తన సాధనాక్రయత్నముల నాపలేదు. ఆప జాలదు. అదిప్రకృతి విరుద్ధము.

ఇట్లే ప్రప్రథముననే మానవుఁ యాద్య యము నాకర్షించియు నేటివరకు ననంతముగా నాతని యమూల్యభావనాశక్తి సారముం గోలి క్రోలి నడుమనడుమ నిండుక ప్రత్యుప కారమొనర్చునట్లునటించి, చివరకు కృతఘ్ను రాలగు భృంగివగిది త్యజించినట్టి ప్రకృతి విలాసములలో నొక్కటి — అనుపమానమైనది — ఈ జగన్నిర్మాణక్రమ సమస్య. కాని మృగయగు పుష్పము కూడ తన్నిట్లు మోస గించి, దొంగిలిగొననట్టి. భృంగిని సైతము స్వకార్య నిర్వాహకురాలినిగా నొనర్చుకొని సఫలమనోరథ యగుచున్నది. అట్లే మాన వుడును — సర్వజ్ఞసమానుడగు మానవుడును — తన్ను మెరపించి, మరపించి, మోసగించి పారిన ప్రకృతి కాంతా విలాస ములనే స్వాధ్య పరగులుగా నొనర్చి పథలీకృతు డగుచున్నాడు. ప్రపంచ నిర్మాణక్రమ సమస్యసాధనమం దాతని ప్రయత్నము లెంత వరకు ఫలించెనో చూతము!

చరిత్రకాలము (Historical period) సకలపూర్వము మనకు జడి సమస్య నేనిధమ గా సమర్థించుకొనెనో — సమర్థించుకొన గలిగెనో లేదో — దురూహ్యము. కారణాంతములచే సప్తకోమానపును కేవలము మూఁగుడు కానోపు. అట్టివాని కీ ప్రపంచము లనంతటదానే ప్రస్తుతస్థితికి రాగలదా లేదాయను ప్రశ్నకూడ స్ఫురిపించియుండదు. తన్నావరించి యుండ ప్రకృతి సర్వస్వమును అవాత్సర్యనగోచరుడన, ఆనంతశక్తియుతుడను నగు నొక్కొకరుని లీలగానెచిల్పి నొందియుండును.

ఆప డెట్లున్నను, చరిత్రకాలాంధ్రమందునమాత్రము మానవున కీ జగత్తంతయు నొక్కని కల్పితమన సమ్మతిముండెను. తిరుపరి దినక్రమమున మతాభివృద్ధియు, దన్తూలమున మతాధికారుల నిరంకుశాధి కారాభివృద్ధియు కాగా నీ సమ్మతమే మధ్యకాలము (Middle age) నాటికి ధృఢమై ఒక శాస్త్రీయ సిద్ధాంతమై (Scientific theory) తదితర సిద్ధాంతముల కొనుకేని తావాసంగి సర్వజనాదరణయమయ్యెను. ఆకాలముందు గ్రహసాటున నెవ్వడని యీసిద్ధాంతమునకు వ్యతిరేకముగా ప్రవర్తించ సాహసించిన, నాతడొక దైవద్రోహిగా నెన్నబడి, తుదకు బ్రాణహూలమైతముగోల్పయెడివాడు. అట్టిచోసాధారణ మానవు డెవ్వడు జీవములపై నానవీడినత్యా న్యేషణ పరుండు కానుంకించును. ఎవ్వడని సాహసించి, కంటకుల బాణబడక మూఁధతరమగు సిద్ధాంతము నెట్లేనొకదాని గనిపెట్టగలిగిన యెడల దాని వెలువరచుట కతడు వెర

చెడివాడు. అందుచేత మన కానాటి ధీమంతుల ప్రయత్న ఫలములు దొరకుట కతివాయెను.

ఆకాలమునందాదరణీయమైన దొక్క బైబులు సిద్ధాంతమే. ప్రాతనిబంధనలోని ప్రథమ గ్రంథాదియందు దాహరింపబడిన (Genesis chaps 102) తెరగెల్లరకు విధితమే. ఈశ్వరు డీ చరాచర వస్తు సంయుతముగు బ్రహ్మాండము నెల్ల నాడుదినులలో సృష్టించెను. అరుదినములనగానారుపగిల్లును నారురాత్రులననికాదు. ఈదిన మిరువది నాలుగు గంటల ప్రమాణము గల దినము కాదు. ఈ సందర్భమున 'దిన' (day) మనశబ్దము జగన్నిర్మాణ గోంధమందొక యథాయమును సూచించుట కుపయోగింపబడి యుండబోలును. లేనిచో నసంఖ్యాకములగు నిన్ని వస్తుసమూహములు హఠాత్తుగ నారుదివసములలో జననమొంది గడియారమందలి చక్రముల వలె సన్యోన్య భావమున మెలగుచు గమకు దామే ప్రవర్తించగలవా? ప్రస్తుత శాస్త్రజ్ఞానానుసార మట్టిస్థితి యనంధము. ఈబైబిలు సిద్ధాంతి సృష్టి నెల్ల మానవాగమన పర్యంతము నారు భాగములుగ విభజించి అందొక్కొక్కదాని నొక్క "దిన" మని నుడివెను.

ఈబైబిలు సిద్ధాంతానుసారము బ్రహ్మాండము నందెల్ల భూలోక స్వర్గలోకములు రెండును ముఖ్యములు. అవియే నిత్యములు. సృష్టియందచి తప్ప తక్కిన వన్నియు వీని యొక్కయో వీనియందలి జీవులయొక్కయో యుపయోగార్థము నిర్మింపబడినవి. కాని యీరెండు లోకములును ప్రారంభకాలమం

దాకారరహితములై అంధకారబంధురములై శూన్య స్వరూపములుగ (void) నుండెను. సృష్టియొక్క ప్రథమ దివసంబున పరాత్పరుడీ శూన్య స్వరూప లోకముల దేజో మలేము లొనర్చెను. ద్వితీయదినంబున నాతడీ రెండు లోకములను నొక్క ఆకాశముచే బ్రత్యేక మొనర్చెను. తృతీయంబున నీ భూలోకమందలి జలాశయములెల్లనేక మొందింపబడ వివిధ వృక్షజాతులతో బాడినేల బయిల్పడెను. చతుర్థదినసంబున సూర్య చంద్రాదులును, నితర నక్షత్రములును, సృష్టమలయ్యెను. పంచమ దివసంబున నీశ్వరుడు సముద్రములంగుండి వివిధజలచరములను బక్షిసంతతుల నుద్భవించజేసెను. ఇక నారవదినమందీ స్రష్టభూమిని సంచరించు పలువిధ మృగజాతులను తుదకు మానవుని సృజించెను. ఈ మానవాగమనానంతరము పరమాత్ముడు తన నిర్మాణకార్యము గట్టిపెట్టి మిన్నకున్నాడనియీ సిద్ధాంతియై ద్వేష్యము. అందువలననే ఏడవ దినమందు దేవుడు ఆరుదినములనుండియు బ్రహ్మాండ కల్పనాకృషియంద్రవమత్తుడై మెలగి డస్సిన శ్రమ దీర్చుకొనినట్లు. ఈ సప్తమదిసమే సబ్బాతుదినము. (Sabbath day)

చూడగా నీబైబులుసిద్ధాంతముచాల మట్టుకు హిందూ పౌరాణికసిద్ధాంతమును బోలియున్నది. పోతనగారి భాగవతమందలి ద్వితీయ స్కంధమున బ్రహ్మ నారదున కీరీతి బ్రపంచప్రకార మెరిగించినట్లున్నది.

“.....భూతాదియైత రామసా హంకారంబువలన సభంబుగలిగె. సభంబు నూక్మరూపంబు. దానికి భూతప్రకృత్యంబునకు

బోధకంబైన శబ్దంబుగూడంబగు. సభంబు వలన వాయువుగలిగె. వాయువునకు బరాన్వయంబున శబ్దంబు స్పృశంబునకు రెండు గుణంబులు గలిగియుండు..... వాయువు వలనరూపస్పర్శ శబ్దంబులనియెను గుణంబులు మూటితోడ దేజంబుగలిగె. తేజంబువలన రసరూపస్పర్శ శబ్దంబు లనియెను నాలుగు గుణంబులతోడ జలంబుగలిగె జలంబువలన గంధరసరూప స్పర్శశబ్దంబు లయిదిటితోడం బృథవిగలిగె.” ఇట్లు రూపాంతరం బొందుటండేసి యొక దానినుండి మరియొకటిగాబుట్టిన యీ పంచభూతములనుండి చేతనా చేతనంబు లంగల బ్రహ్మాండంబు కల్పింపబయ్యె. “అట్టి యండంబు వర్షాయుతి సహస్రాంతంబువనుక జలంబునందుండి గాలకర్మ స్వభావంబులం దగులువడక సమస్తంబును జీవయుక్తంబుగ జేయు నీశ్వరుండచేతనంబును సచేతనంబుగ నొనర్చె. అంత గాలకర్మ స్వభావప్రేరకుల డయిన పరమేశ్వరుండు జీవరూపంబున మహావరణ జలముధృస్థిశింబయిన బ్రహ్మాండంబు లోనసాచ్చి సవిస్తరంబుగావించి యట్టి యండంబుభేదించి నిర్గమించె నెట్లంటేని”

కం॥ “భువనాత్మకు డాయాశుడు

.. భువనాశ్రయి తోడనుండుబ్రహ్మాండంబున వివరముతో బదుశాలుగు

వివరంబులు గానొనర్చు విశదంబులుగన్”

ఈ చతుర్దశ ఖండంబులును భూలోక భువర్లోక సువర్లోకాది చతుర్దశ లోకంబు లాయె.

ఈ పౌరాణికసిద్ధాంతము శామరజన రంజకమగునేగాని శాస్త్రవమ్మతము కానేరదు. హిందూ శాస్త్రములందీజగన్నిర్మాణ

సిద్ధాంతములు పెక్కులుకలవు. కాని వానిలో నే యొక్కదానితోనైన నీపౌరాణికసిద్ధాంత మేకీభవింపదు. ఇది సర్వసిద్ధాంతములను గవితా మధురమతోగలిపి పొంది సర్వజన మృద్యముగ సిద్ధ మొనర్పబడిన లేహ్యపు టుండ.

హైందవ శాస్త్రీయసిద్ధాంతము లన్ని టిలో (1) వేదాంతసిద్ధాంతము (2) తార్కికసిద్ధాంతము ముఖ్యములు.

వేదాంత సిద్ధాంతము:— ఇది మరల రెండు తేరగులు. (1) ద్వైతము. (2) అద్వైతము. ఇందు ద్వైత మీబ్రహ్మాండమెల్ల ననాద్యంతములగు పురుష ప్రకృతుల (Energy and matter) వైకారికంబులనుండి పోణామమొందిన దని సిద్ధాంతీకరించును. కాని యద్వైతము ప్రకృతియొక్క అనాద్యంత స్వభావముల గణింపఁ, సర్వమును ప్రకృతినహా పురుష వైకారికముగా నెంచును. అద్వైత సిద్ధాంతప్రకారము సర్వమునకు మూలము 'పురుష' ఒక్కటియే! కాని ద్వైత సిద్ధాంతానుసారముమూలములు రెండు పురుషయు, ప్రకృతియు" ఈద్వైతమత మీదంటిని నిత్యములుగనే భావించును. ఇదియే ద్వైతాద్వైత సిద్ధాంతములకు గలభేదము. ఈ మూలమునందత్వపు, యీ వేదాంత సిద్ధాంత ముండిలి రెండుభాగములకును తదుపరి ప్రపంచనిర్మాణక్రమమందే తారతమ్యము గలుపడదు.

ప్రకృతిస్వభావ మనాదియో, పురుష వైకారికమో, ఏదైనకానిండు. ఈప్రకృతిపై పురుషకుగలట్టి కొండొక యతీతశక్తిచే ఈ

ప్రకృతియొక్కయు, పురుషయొక్కయు, నొకా నొక యనిర్వాచ్య సంధానముచేత, శబ్దగుణప్రధానమైన నాకం బుత్పన్నంబయ్యె. తదంతరితబునుండి యీ స్తావరజంగ మహా పంచమెల్లను పరిణామ మొందెను. కాని యీ సిద్ధాంతమం దీశ్వరుని బ్రహ్మాండవిభాగ లీలమాలి మిమిడి యుండలేదు. అది బహుశః పురాణకవి కల్పనావిశేషము.

తార్కికసిద్ధాంతము:— ఇక తార్కిక సిద్ధాంత మెట్టిదో విచారితము. దీనికి మూలపుషుడు కణాద నామాంతరుడగు నొక్క తార్కికాగ్ర గణ్యుడు. ఈయన తక్కిటి సిద్ధాంతములనెల్ల తర్కివిరుద్ధములుగా నెరిగి యాలోచములు లేని సిద్ధాంతము నెట్లే నొకదాని నిర్మింపవెంచి, పెక్కుకాలము తదేకధ్యానపరుండై, యెట్ల కేలకు మాతనఘట్కిడగు నీసిద్ధాంత మును వెలువరచెను. ఇందలి విశేషమేమన నింత వరకు ననావాంఛ బడిన సిద్ధాంతములన్నియు బ్రహ్మాండ కల్పనాననుస్థను సాధించి తద్వారా నీ పృథ్వీ నిర్మాణక్రమము నెరింగి నవి. కాని యీకణాదసిద్ధాంత మీసమస్య సాధనము నీభూగోళోద్భవ సమస్యతో నుపక్రమించెను. ఇట్టి సాధనాక్రమమందు గణాదు దాధునిక సాశాస్త్ర శాస్త్రజ్ఞుల నెంతయు బోలియున్నాడు!

కణాదాన సారముగా నీధరణిగోళ మసంఖ్యాకములగుపరమాణువుల కలయికచే నుత్పన్నమయ్యె. ఈ యతిసూక్ష్మములగు నణువు లొకదానితో నొకటిచేరి, మిళితమై క్రమక్రమముగా సిద్ధమాయెను. ఈ విధము గనే గగనతలంబున మనకు దృగ్గోచరంబగు

గ్రహతారకాది గోళములన్నియు నుద్భవించినవి.

ఈ సింధాంతము పరికింపగా ముఖ్యంశములందును, సాధనాకృతి మందును, నవి వసాశ్వాత్మ్య సిద్ధాంతములందు వన్నె కెక్కిన సూక్ష్మ ప్రవాసిద్ధాంతమును (Planetesimal theory) బోలి యున్నది. వివిధాద్భుత

వీకర సహాయ సమేతులయ్యు; పాశ్చాత్యులు నేటికిగాని తీర్మానింపజాలని సిదాంతమును పెక్కువందల సంవత్సరముల క్రింద అనే, నిరాయుధులై, నిస్సహాయుడై సిద్ధాంతకరించిన కణాదుని ధీశక్తి యెంతయు జ్ఞాఘనీయము కదా!

(సశేషము.)

॥ ౨౭ ॥

ప్రేమ గీతము .

—:—

(పరమేశ్వరిశెట్టి వేంకటరత్నముగారు.)

మూరళికరమున బూని
చిటునగవు ప్రసరింప
హూయలొప్పు నాసామి
గోవిందుడేలరాడే! కిటకటా!
గోపాలుడేలరాడే!

లీలబూగొదరిండ్ల
మేలి విగి గాగిటను
కేళిదేల్పినసామి
శ్రీకృష్ణుడేలరాడే! నేడ నహో!
చిన్నారి యేలరాడే!

ఒచ్చెమేలేనట్టి
మచ్చపుం బ్రేమచే

వచ్చునారమణుండు
పరమాత్ముడేలరాడే! అక్కటా!
పరిమేళుడేలరాడే!

నిగ్గు వెన్నెలలతో
నెఱసాంపుటలలతో
నానామీమాడేయి
నానాధుడేలరాడే! అయ్యమో!
నాడైన మేలరాడే!

నామోహపుంరాశి
నాదుముద్దులమూట
నాబహి ప్రాణబు
గోవిందుడేలరాడే! అయ్యమో!
గోపాలుడేలరాడే!

—:—

వ సంతమం .

అంశము

(వాళము కృష్ణరావు గారు .)

—:0:—

౧

మానుగు చిగిల్చె, గోదగి మోసులె
మొల్ల వికసిల్లె, మల్లియ లుల్లసిల్లె
బొట్టుగులు పూసె, కలుగొట్టు

మొగ్గతొడిగె

మావియును శ్రోవి కమ్మనితావి నెనగె
గోగు గోసింట గురువె ద కోరగించె
వంజులంబును వావిలి వకుళ మలరె
సన్నజాజులు సంపెగిల్ నెన్ను మివిలె
పొన్నగున్నలఁ గ్రొన్నెల్ వన్నె గులికె
ఇప్పమ్రోకులఁ బుప్పొడిల్ కుప్పొడిల్
కదళికావళిఁ గలికలు కందళించె
నిమ్మమోకల లేతపూరెమ్మ లలరె
పూగముల నవ్వకుసుమరరాగ మెనసె
నవలఁ బెనఁగొనెఁ జిన్నగుంపెనలగుంపు
దాకపోదరులఁ బూఁజేనెవాక లుట్టె
అభినవం బైన యవ్వసంతాగమంబు
సంతతానందదముగ నెసంగుచుండె.

౨

మన్మథుని సుందరాస్థానమండప మన
పోకప్రాఁకులమూఁకలు పొంపు గులుక,
అలరువిలుకాని రాజ్యసింహాసన మన
గుజ్జమామిడి కొదములు కొమరు వివుల
అంగసంధవు వరనాట్యరంగ మనఁగ

కన్నెసుర పొన్నగున్నలు వన్నెమీఱ,
ఇందిరాసుతు శృంగారమందిర మన
బండిగురువింద పందిరుల్ దండి సూప,
దర్పకుని హంససూలికాతల్ప మనఁగ
ఫెల్లనవమల్లి కాపల్లు లుల్ల సిల్ల,
చెఱకువిల్లుని కేళికాసరము లనఁగ
అలరూఁజేనియకొలఁకులు విలసిలంగ,
కమ్మపిలుకాని క్రీడా నగమ్మ లనఁగ
కప్పురపనంటి పుప్పొడికుప్ప లొప్ప,
శంబరాధారి పటుశస్త్రశాల లనఁగ
మంజుల సుమలతాకుంజపుంజ మలర,
చిత్తజుని పందిమాగధశ్రేణి యనఁగ
శారికాకీర వికములు బారు దీఱ,
సూనచావుని వరభటస్తామ మనఁగ
గిండతుమ్మెద పిండులు మెండుకొనగ
అభినవం బైన యవ్వసంతాగమమున
నర్వ మంగజమయ మయి పర్య జగతి.

౩

తనివి దీఱగ సుమచురందములఁగోలి
నెలఁగి జమ్మని గానంబు నేయునభులు,
కుళికబాటిగఁ జివురులగుబురు మేసి
కొల్పి కూకలు వెట్టెడి కోకిలములు,
దోబండినపండుల నారగించి
కులికి కిరికి గూయు రాచిలుకగమలు,

తేనెసోనలు చిటిపాటివావలనుచు
కేరి పురివిచ్చి యాడుమయూరితతులు
కలిగి సకలజనానందకారి యగుచు
భాసురం బయ్యె మధుమానవానరంబు.

౪

కాముకశ్రేణి చింతలు కడచనంగ
తగులఁ గారాకు లంతంత ధరణి డులై,
యువజనంబుల కోరిక లిపురులొత్త
చిపురు జొంపంబు తరువుల నిరవుకొనియె;
విటుల నెమ్మేనఁ బులకలు పొటమరింప
విటవములఁ గుట్టలంబులు పటచణించె,
వల్లవావళియుల్లంబు లుల్లసిల్లి
విరుఁ గుత్తులు తిరువుల విరియఁబాడ,
జారగణముల మోదాశ్రుధార లడర
నృక్షిపంక్తుల మకరందస్పష్టి గురిసె,
సతులు పశులు వసంతంబు జల్లుకొనఁగ
భూరుహంబులఁ బూరింజంబులు దొరింగె,
జంపతుల మనోరథాబులు సఫల మొద
పాదపంబుల ఫలములు పంపఁబాడె,
అసువుకత్తెలు కిలకిల మనుచు నవ్వ
వివిధపక్షుల కిలకిలారవము తెనఁగె.

౫

గ్రాంజిపురు జొంపముల కెంపుసంజిగికి
కోరకాబులు తారకావారములు గ,
వలిపపూఁదేనె సోపల వానజడికి
రాలుపూవులు వడగండ్లచాలు గాఁగ,
వెల్లిగొను తేనెవాకల వెల్లువలకు
పుప్పొడులకుప్ప పులిచాపు తిప్ప గాఁగ,
మంజుల వికుంజ కుంజర పుంజములకు
గండుతుమ్మెదపిండు శృంఖలలు గాఁగ

భాసురం బయ్యె మధుమాన వానరంబు.

౬

గుజ్జపాదరిండ్లు మొగులగుములు గాఁగ
భ్రమర్యుంకృతి గరిత రవము గాఁగ
ఁజుచుచిలుకలు శక్రచాపంబు గాఁగ
లలితచాంచేయములు తట్టితలు గాఁగ
తేనెసోనలు జడిగొన్నవాన గాఁగ
జాటుపువ్వులు ఫేనపుంజములు గాఁగ
వర్షముతు వన యామని వజ్రలుచుండె.

౭

లావు దొరగిన మరునకుఁ జేవ దెచ్చి
ఇగురు చూకులగములకుఁ జిగురు తొడిగి
మూకు లొకోకిలాళికి వాకు గూర్చి
బిగువు నడలిన జనులకు జిగి యలర్చి
ముజ్జగంబుల వెజ్జెయొజ్జ యంచు
మంతుకెక్కిన మేటివసంతుఁ డెలది
నెల్లవారల రోగంబు లెల్ల మాన్చి
తెనెదుచెలి కానిపలుమాంద్యమును గుదుర్ప
జాలఁ డయ్యె నన, వనాతకాలమందు
మలయపవరుండు మెలమెల్లమలయుచుండె.

౮

శుభవసంతమ హేమాత్మన విభవవేళ
చాదునుకుమారమారకుమారకునకు
చెంగలువ విరళముకులు, చిపురువెల్లు
కలుపఁజేఁకును వనలక్ష్మి కానక లోనఁగ,
ముట్టినంతన వసివాల్లి వట్టునట్టి
వేటివస్త్రపు లివి గుణహీన మంచు,
మొససినిడువక తివయంత మొలయుహార్చి
మెచ్చు గులుకెఁగ దా నీయఁజెచ్చెననఁగ,
కొదమ తుమ్మెదకడుపులు కదిసి గాఁగ
మలయపవరుండు మెలమెల్లమలయుచుండె.

సంస్కరణము

— ❦ —

(పెనుమర్రి వేంకటరత్నమూర్తి)

— ❦ —

శాత్రుపాణి దీక్షితులు సంగరసింగమునందుఁ బర్వ సం
జాతిభియోధితైరిపులు శౌర్యమునేక కలంతనొంద, భూ
మూతలమందు శౌర్యరసమేనదయై ప్రసియించెనాఁగ వి
ఖ్యాతిగడించినాఁడ వనఘా! రణతిక్కన! విప్రమండనా!

అనిలజవముననే గెను హయము నెక్కి
కరిసమత్కర మందుఁ గేసరివిధాన
శాత్రువానికమస్త కతుతజవూర
మవరుఁ గొల్పఁగఁ జేసితియ్యా! సెబాసు!

తెనుఁగుంగైతల మవ్వము
గనుఁగొనినవరసము లూరగా భారతముఁ
బొనరించిన తిక్కన్నకు
యనుఁగుండమ్మూడవఁట! యహా శౌర్య నిధి!

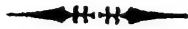
వీలినవానికైరి పులనేడైరిమై బారిఁగొంచు, భాదుణీ
పాలరిదేమి? విప్రుఁడఁట! బాపురె! దుర్జయ విక్రమంబునన్,
దూలఁగఁ జేయుచుండ, హయతుందిల శాత్రవసంచ యమ్ములన్,
మేలనియబ్బురూపడఁగి, బృద్ధిసుగావలి విచ్చలింపగఁ!

భరణిసెసంగుఁ గాపుత మనారతముఁ భవదీయ నామమా
ధురి, కవుతల్ల నీచరితఁ దోషణ మొప్ప రచించినీయశో
తరుణిఁగత్తు పైసతిమఁదాత్త త లాస్యములంబొనర్పఁజే
తురు; పృథివీ సుగావళినుతుల్పొనరించును! ఖడ్గతిక్కనా ?

— ❦ —

జమీరు చక్రవర్తి - ప్రపంచ రహస్యము.

(ప్రథమ అక్షరప్రకాశము. డి. యస్. సి. ఎం. ఏ)

పూర్వము పరిష్కారదేశంలో జమీరు పాదుషా అని ఒక గొప్ప చక్రవర్తి రాజ్యం చేస్తూవుండేవాడు. అతడు తన పట్టాభిషేకం అయినప్పుడు తన రాజ్యంలో వున్న మహాపండితులందరిని తన దగ్గరకు రమ్మని ఉత్తరపు చేశాడు. వాళ్లందరునచ్చి అతనికి జోహారు చేసి నిలబడియుండగా వాళ్లతో “ఇహం పరంసాధించి మోక్షం పొందడానికి జ్ఞానమే మార్గమని మన పూర్వులు చెప్పేరు. జ్ఞానముంటే మనమ్యజాతియొక్క తప్పులు. మనకు తెలిసి మనం ముందుకు జాగ్రత్తపడగలం. అందుచేతనాకు మనమ్య చరిత్ర తెలుసుకోవలెనని కుశుమాలంగా వుండి నాకోసంమీరందరూ కలిసి దేశంలో యెక్కడెక్కడ భాండాగారా లున్నాయో యెక్కడెక్కడ తాటాకులపుస్తకా లున్నాయో అవన్ని వెతికి ప్రకంచక చరిత్రోపరిపూర్ణంగా రాసి తీసుకొవలసింది” అని ఆజ్ఞాపించాడు. చిత్తమని పండితులారా వెళ్ళిపోయాను.

వెళ్ళిపోయి, వెంటనే ప్రపంచ చరిత్ర రాయడానికి మొదలుపెట్టేరు. అలాగురాత్రి పగలు తిట్లు యెరక్క తిప్పలెరక్క ఇంపై సంవత్సరాలు కష్టపడి పూర్తిచేసి ఆ మహా

గ్రంథాన్ని పట్టుకొని చక్రవర్తి దగ్గరకు వచ్చాడు. అలాగు వచ్చారంటే సన్నెందు ఒంటెలు, ఒక్కొక్క ఒంటెమీద ఐదు వందల గ్రంథాలు - ఆ మహా గ్రంథాన్ని పట్టించి కొనిమహారాజు దగ్గరకు వచ్చాడు.

అప్పుడు మంత్రి చక్రవర్తితో “మహా ప్రభూ ! పండితులందరూ నీయజ్ఞ పాలించి ప్రపంచ చరిత్ర నీకోసం రాసిపట్టుకువచ్చారు. ఆ గ్రంథం అరువేల సంపుటములు పట్టింది. ప్రపంచంలో ఎన్ని దేశము లున్నాయో ఆయా దేశముల చరిత్రలు భూగోళరాజనీతి శాస్త్రములు ఆచార వ్యవహారాంశములతో నిండియున్నది. ఈ గ్రంథంయొక్క ఉపద్రావితమే ఒక ఒంటె మొయ్య గలిగినంతటి బరువున్నది. సమాప్తి పర్వమును మరొక ఒంటె మొయ్యలేక మోయుచున్నది. అన్నాడు.

అందుకు చక్రవర్తి పండితులతో “మీరు పడినటువంటి శ్రమకు నేను చాలా సంతోషిస్తున్నాను. కానినాకు రాజ్యపరిపాలన తొందర వల్ల ఒక ఘడియేనా తీరుబాటు లేకుండా వున్నది. అదిగాక నాకిప్పుడు ముసలికాలంకూడ దగ్గరకు వస్తున్నది. ఎంత

కష్టపడిచదవుదామన్నాయామహాగ్రంథాన్ని చదవడానికి నాకు వేళక్కడిది? అందుచేత నాకున్నతీరుబడి వేళలో చదవడానికి వీలయేటట్టు మానవచరిత్రను సంగ్రహంగా న్రాయవలసింది” అని ఆజ్ఞాపించాడు.

సరే అని పండితులందరూ రాజాజ్ఞ ప్రకారం మరొక ఇరవై సంవత్సరాలు తల్లకిందులై ఈ మారు మనుష్య చరిత్రను పదిహేనువందల గ్రంథాల్లో రాసి చక్కవర్తి దగ్గరకు తీసుకొచ్చారు. చక్రవర్తి ఆపండితులను ఆగ్రంథాలనుచూచి “నాకిప్పటికినడుము పంగిపోయి చేతికి కట్టవచ్చి ముసలివాడిని అయిపోయినాను. నేనెక్కడ? యాగ్రంథాన్ని అన్నిటినీ చదవడమెక్కడ? మీరుయెలానైనా కష్టపడి మనుష్యచరిత్రను యింకాళ్లు పంపి రాసి తీసుకురావలసింది” అన్నాడు.

చక్రవర్తి కోరినట్లు పండితులు మరి పది సంవత్సరాలు శాయశక్తులా కష్టపడి గ్రంథ మంతా విడువందల సొపుటముల్లో రాసి ఒకయేనుగమీద యెక్కించుకొని రాజదర్బానానికి వచ్చారు. రాజు వారిని చూచి “నేను కాటికి కాళ్లుచాచుకొని నేడోరేపో చావడానికి సిద్ధంగా వున్నాను. మీరురాసిన పుస్తకాలన్నీయేలాగు చదవగలను? కాని నాకు యేలానైనా మనుష్యచరిత్ర చదివేయవచ్చి పోవాలనివున్నది. అందుచేత మీరు అతితొం

దరపడి ఇంకా ఇంకా ఇ—ం—కా సంగ్రహంగా రాసి తీసుకురావలసింది” అన్నాడు.

చిత్తమని పండితులంతా మరొక విడు సంవత్సరాలు అహర్నిశాలు కష్టపడి ఆ గ్రంథమంతా అతినంగ్రహంగా ఒక్కసంపుటంలో రాసి దాన్ని ఒక గాడిదమీద యెక్కించి కోట దేవీదీదగ్గరకు తెచ్చారు. వచ్చేసరికి వాళ్లకోసం కనిపెట్టుకున్న మంత్రి “త్వరగారండి రాజుగారిని కిందపడేశారు” అనివాళ్లని తీసుకొని రాజదగ్గరకు వెళ్లాడు. పాపం చక్రవర్తి యీ ఘడియయో ఆ ఘడియయో అనేసితియో వున్నాడు. పండితులను అమోసుకొచ్చిన గ్రంథాన్ని చూచి “అయ్యో మనుష్య చరిత్రయొక్క రహస్యం తెలుసుకోకుండా చచ్చిపోతున్నానే” అని హీనస్వరముతో అన్నాడు.

అప్పుడు ప్రధాన పండితుడు— అతడు పాపం ఏమైందేమిట యాగ్రంథంమీద తిప్పు తిప్పులు మానుకొని తంటాలు పడి నేడోరేపోకట్టమూసుకోడానికి సిద్ధంగా వున్నాడు. అతడన్నాడు “మహారాజా! మనుష్యజీవితం యొక్క మహారహస్యం మూడు ముక్కలు. నేనుమీకు ఉపదేసిస్తాను. అదేమిటంటే పుట్టుక బతుకు, చావు.”

ఈ విధంగా చక్కవర్తికి చచ్చేకాలానికి ప్రపంచ రహస్యం బోధపడింది.

పెద్దవారికంటే చిన్న బిడ్డలే జ్ఞానము కలవారు.

(హాడగం. కమలనాథు.)

శిశుకాలము ముగియ వచ్చెను. పెద్ద బండ్లవాడుక కూడ దగ్గిరది. మంచుచాల ఎరుకు కరిగి చిన్న చిన్న కాలవలువలె పారుచుండెను. ఈ కాలవ అన్నియు నొకపల్లపు ప్రదేశమున నిండి గుంటగ వేర్పడినవి.

ఈ గుంటకు సమీపమున నున్న యిండ్లనుండి ఇద్దరుబాలిక లు జనుచుచి యాడుకొను చుండిరి. వారిలోనొక బాలిక, చాలచిన్నది. మరియొక బాలిక కొంచెము పెద్దది. వారిశిల్లులు వానికి కొత్త చుట్టులను దొడగిరి.

చిన్న బాలిక ఏటి రంధ్ర జుబ్బాను రెండవ బాలిక పసుపుపచ్చని జుబ్బాను ధరించెను. ఇద్దరును యోరని రుమాళ్ళను తలకు కట్టుకొనిరి. వారప్పుడే దేవాలయము నుండివచ్చి యీగుంట యొద్దకలసియొకరి కొకరు తమతమ బట్టలను జుబ్బాకొని మిక్కిలిన్నేనా ముతో నాడుకొనసాగిరి. సుందరమైన వస్త్రములను ధరించి కాలిజోడునుతయకయేసిటిలో నాడుకొనుటకు వెళ్ళుచున్న చిన్న బాలికనుచూచి రెండవ బాలిక యిట్లనెను.

“మలాసా! నిండు దిగుము. మీయప్పు కోప పడును. నేను నాకాలిజోడును తీసివేసి వెళ్ళిదను. నివుగూడతీసి వేయును.”

వార్లైతని వేసి జుబ్బాలు తడువకుండుగ పట్టుకొని ఏటిలోనిడిగుమండ మలాసా చీలమండలవరకును నిరుపచ్యుత.

అంతటనామె యిట్లనెను. “అకుల్యా! ఇది లోతుగానున్నది. నాకుభయము వేయుచున్నది. ” “భయపడకుము రమ్మ. అది యింతకంటే లోతుగ నుండదు.”

వారిద్దరు నొకరి నొకరు సమీపించినప్పుడు అకుల్యా యిట్లునడిచెను. “మలాసా! ఏటినిచిందించుము. జాగ్రత్త గవడువును.”

అందు వారాడుకొనుచుండచిన్న బాలిక నిర్భయ చిందించెను. అది అకుల్యా కొత్త బట్టల మీదనే కాకముక్కుమీదను ముఖమమీదను గూడ పడెను. వెంటనే అకుల్యా కోపముతో మలాసాను కొట్టి బోయెను. మలాసా భయముచే ఏటినిబలవత్వవచ్చి యింటికి వారిపోవలయునని చూచుచుండెను. అప్పు డకుల్యా తల్లి యావైపున వెళ్ళుట తటస్థించెను. ఆమె తివకుమారికను చూచి యిట్లుపలికెను.

“కొంటి దానా! ఏ విచ్చట నేమి చేయుచున్నావు? ” మలాసా చేయవలయునని చేసినదని యాబాలిక పలికెను.

ఇదివివగ నే యామెతల్లి మలాసాను పట్టుకొని పెడమీద నొకచెట్టుకొట్టెను. వీధియంతయు విస బడునట్లుగ మలాసా బిగ్గరక కేకలువేయ వారంభించెను. ఆమెతల్లిబయటకు వచ్చెను.

“ఏవెందులకు నాబిడ్డను కొట్టిరివి? ” అని పలికి అకుల్యా తల్లిని దూషింపసాగెను. వారినిచూచి వాళ్ళములావీధినిమారుమోగెను.

ఆ వీధిజనలందరను నచ్చటగుమిగూడిరి. పురుషులకుడ నచ్చటకు వచ్చిరి. అది పెద్దపోట్లాటగ మారెను.

అప్పు డిట్లా యొక్క ముడుసలి యవ్వనిచ్చి “ఏమిచేయుచున్నారు ? ఇట్లుచేయుట మీకు తగునా? పండుగదినమున మీరుసంతోషముతో నానందించుటకు బదులు నిట్లనెనసర కలవాములను కల్పించుకొని తగవులండుటతగునా ” అని కాంతింపజేయుచున్నది.

ఆ ముసలి స్త్రీ మాటలు వివక పోవుటయేగాక వారామెను త్రోసివేసిరి

ఇట్లు వీరు పోరాడుచుండ అకుల్యాతనజన్మావంటిన బురదను తుడిచి గుంటదగ్గరకు వెళ్లెను. అమె యొకచిన్నరాతిని తీసికొనిగుంటయొగుటను మట్టిని దొంగించి వీరువీధిలోనికి ప్రహేళికచుట్టొకచిన్నకాలువను జేయమొదలిడెను. అంత దులాపాకుడ నొకచిన్నకర్మిముక్కును తీసికొనివెళ్ళి కాలువను త్రవ్వటమై యామెకు తోడ్పడెను. పురుషులుకుడ జగదమునకై యుపకరిమించుచుండ వారలను కాంతపరిచుటకు పయత్నించుచున్న యావృద్ధస్త్రీ సమీపముననుండి యాపిల్కాలువలోని వీరు వీధిలోనికి త్రవహించుచు

డెను. చిన్నకాలువ కిరుప్రక్కలనుండి యాకాలికలు పరుగిడసాగిరి.

“మలాసా! దానిని పట్టుకొనుము” అని అకుల్యాతకలుజేయుసాగెను. మలాసా సంతోషితి శయముచే మాటలాడలేకపోయెను.

ఆశ్రవాహుతుండు కొట్టుకొని పోవుచున్న కర్మిముక్కును చూచి యానందభరితులై వారాకాలువ వెంట పరుగులిడుచు నాజన సమాహమును సమీపించిరి.

ఆకాలికలచూచి వృద్ధస్త్రీపోట్లాడువాని ఎంక చూచియిట్లుయె “మిగిప్పటికైతను సిగ్గుపచ్చినవా? ఈచిన్నపిల్లలకారణమున మీరు పోరాడుచుండ తుదకు వారిద్దరు దానిని మరచిపోయి యెప్పటికల సంతోషముతో నాడుకొను చున్నారు. ఈ కాలికలు మీకంటె పెక్కుని జ్ఞానముగలవారు.”

అచ్చటివారందరను వీరిని చూచి సిగ్గుపడి వారిలోవారు నవ్వుకొనుచు తమ తమ స్థానములకు మరలిపోయిరి.

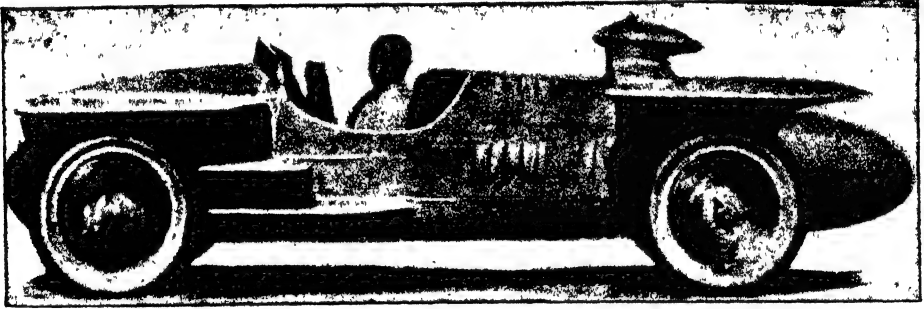
చిన్న పిల్లలవలె నిష్కపట స్వభావము కలిగి మార్పు జెందువరకు మానవుడు స్వస్థసౌఖ్యము ననుభవించ జాలడు.

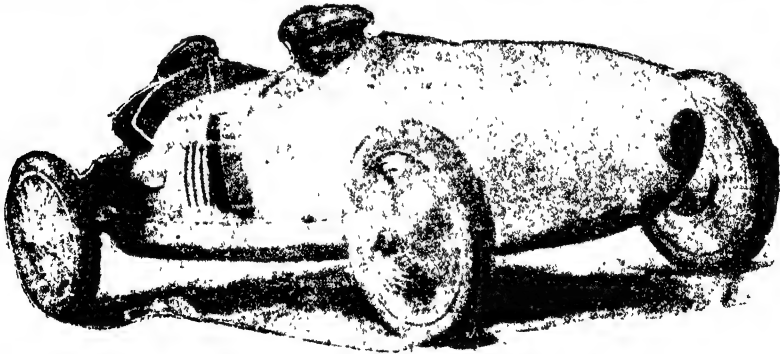
విజ్ఞాన విషయములు .

(ఆర్ . రంగారాధా శాస్త్రి గారు .)

౧. వేగముగల మోటారుబాధు. సడగను. ౨ జన్యులు వైజ్ఞానికుని బండి. ఇది ప్రంచము నెండున్న బండ్లన్నిటికంటె గంటకు ౧౧౬ మైళ్ళు పరుచును. ౩ మూడు మోటారుబండ్లు మాత్ర ముత్తొండు మిశను యువరాజుడి. ఇది గంటకు ౧౧౮

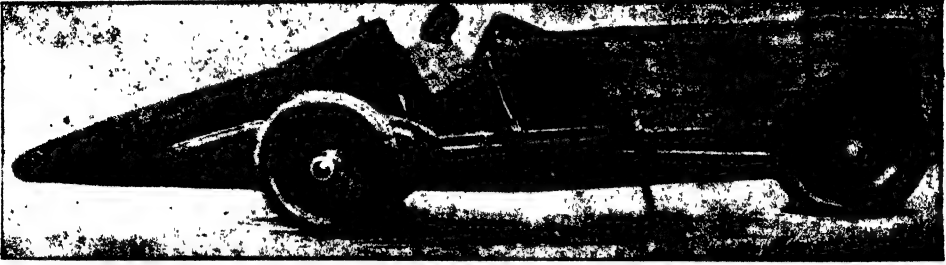

మిశను దేశపు యువరాజుమొదటి మోటారు బండి

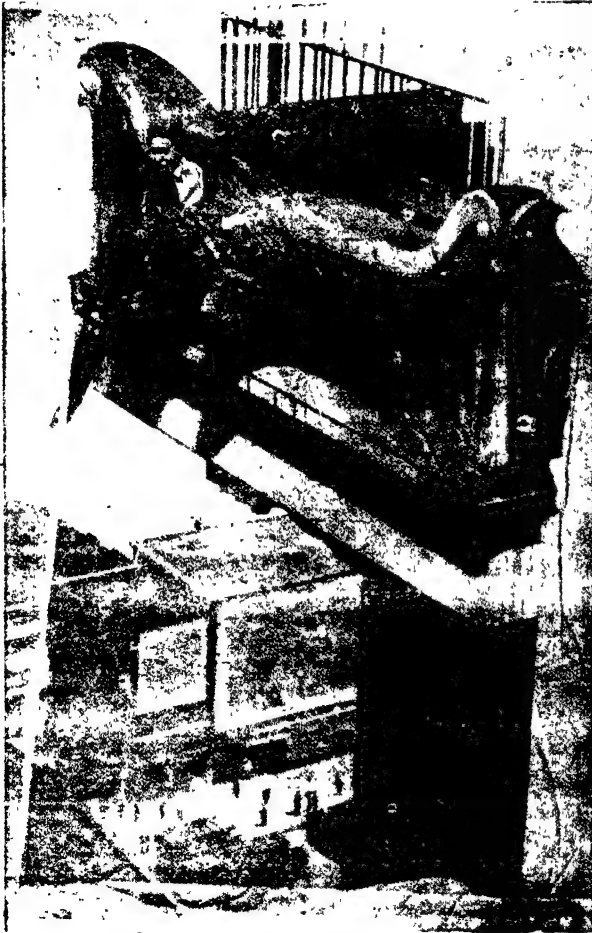

జర్మన్ వైజ్ఞానికుని మోటారుబండి.

వేగమున పోగలిగినవి. ౧ మార్టిన్ వై మైళ్ళు నడచును. యువరాజుబండికి యంత్ర జ్ఞాని కుని బండి. ఇది గంటకు ౧౬౮ మైళ్ళు ములు మొదలగునవి వెరుక నుండును.

మార్క్విస్ వైట్ హెడ్ లిమిటెడ్ మోటారుబండి

స్వచ్ఛ సంచారము. Adrenalin gland అవరసముకాదావి యొక్క పడిపోవుచున్నటుల స్వచ్ఛముగా గాంచెను. 18 అంతస్తుల మీదనుండి

౨. స్వచ్ఛ సంచారము.

ప్రతీచ్యవంధితులు స్వచ్ఛమును శుద్ధి కల్గించి సిద్ధాంతీకరించి యున్నారు. స్వచ్ఛ విషయము భోజనపదార్థము మీద నాధాపడియున్న దనిచారి నవ్యకము. భోజనము వేడిచేయునదియైనయెడల శరీర మందును మెగడునందును వేడియెక్కును. అప్పుడు విచిత్రముగు స్వచ్ఛములు గలుగుచుండును. భోజనము మంచి దయినచో శరీరమస్తిష్ఠములు శీతలముగ నుండును. అప్పుడు బాగుగ నిద్దుర బట్టును. శాస్త్రాత్మకవైజ్ఞానికలు పలువిధావధి పర్యాయము వలన మానవలకు స్వచ్ఛములు వచ్చునటుల చేయుదురు.

‘Adrenalin, Pituitary’ అను రసమును ద్రావించిచాల మందికిభయము, కలహము, పరనము మొదలగుదానివి గలగింపుచున్నారు.

౩. సూర్యకిరణములు.

మానవ జీవితమున సూర్యకిరణములంతటి ప్రయోజనంబును.

సూర్యకిరణము, యిది బొమ్మ ప్రదర్శనము
కొని చెడియుండుచున్నది. అందువలననే కా
ర్యము గలుగుచున్నది.

వైద్యునికు తాను నిర్మించిన వైకిలుకొ-
నిటియందు విహరింపుచున్నాడు.

మాట నిర్వివాదాంశమేదా? కాని
యీ విషయమెల్లరకు దెలియదు.
అమెరికాను, దిగ్గరు వైద్యునికులు సూర్యకిర
ణమునూ, శరీరమందలి యెముకలకుబలము

తలయందుంచుకొని, నొక విధమగు దుష్టత.

నిద్ర మేల్కొలుపుట కేర్పడినట్లుగలదు.

గలిగి శక్తియుతులగుచు రని నుచువుచు
న్నారు. "పుట్టిని ప్పటి నుండియు బలహీన
ముగ నుండు శిశువులను ప్రతిదినము కొంత
కాలము ఎడయగుచుండున యెడల శరీర
మునకు దార్ఢ్యము గలుగును" అని నుచువు
చున్నారు.

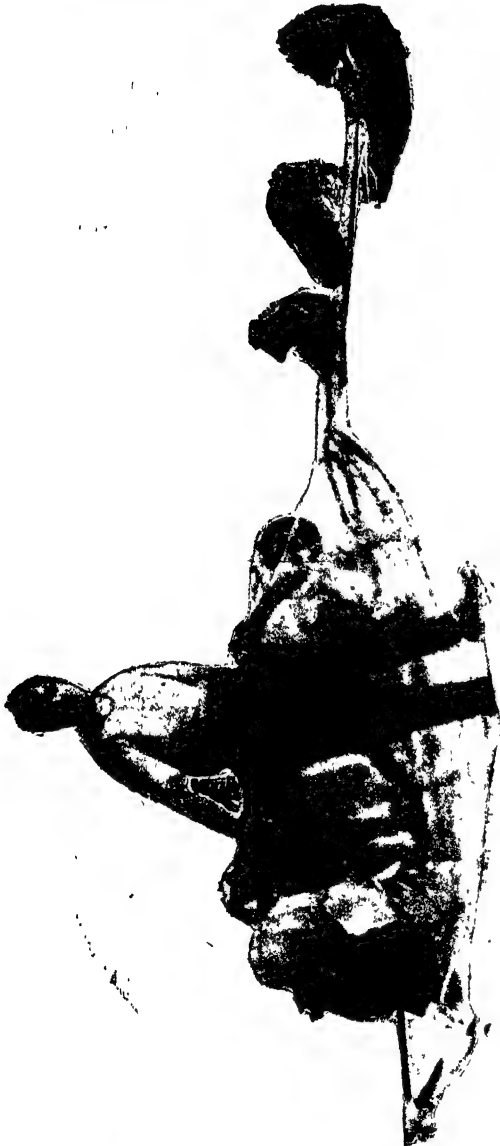
౪. నీళ్లయందు నడచు పైకిలు.

నీటిమీద నుకవిధముగ వైకిలెక్కి

స్వేచ్ఛగా తిరుగుటకు నూర్చును గనుగొనిరి. ఇప్పుడు నాకాయుక్తనుగు ద్విచక్రి

ముల బండి కర్పాటు చేసినారు. :ఆబం
డిని బొమ్మయందు గాంచనగును.
గి. దువ్వెన.

మార్కిను దేశమందొక స్త్రీయుక
విధమగు దువ్వెనను సిద్ధముచేసెను. దానిని

స్మితను దేశభక్తుడు. అలాస్కా దేశమందు
జంతుగడ్డల నట్యమింపుచున్నాడు.

స్మితను దేశభక్తుడు. అలాస్కా దేశమందు
బయటమైనప్పటికేషము.

నెత్తిమీద నుంచుకొనినయెడల ఏస్త్రీ
యెవనిని బ్రేమించుచున్నదను విషయము
స్పష్టముగ గోచరించును. ఈదువ్వెనమీద
చరిత్రాత్మికమగు ప్రసిద్ధ దంపతుల చిత్రము

వుండును. ఇది దగ్గర యుండిన కుమారి, వివాహమాడు మని కోరు యువకుల బాధనుండి దప్పించు కొనవచ్చును.

౬. నిద్రను మేల్కొలుపుట.

అమెరికా యందొకడు పొస గ్రావుకు అల్లారమును దిగిలించెను. అల్లారము వలన నుదయముననే పొసగ్రావు సంగీతమును బాడును. అందువలన సహజముగ మెళు కువ వచ్చుచున్నది. ఉడయమున నే మెళుకువ రాని వారికిది యెంత యు ఉపయోగ కరము. అల్లారము వలననే యందలి రికార్డులు

అలాస్కా దేశమందలి తుమరమండితమగు నొక దృశ్యము.

వాగ్గర్త మిట్లుండును.

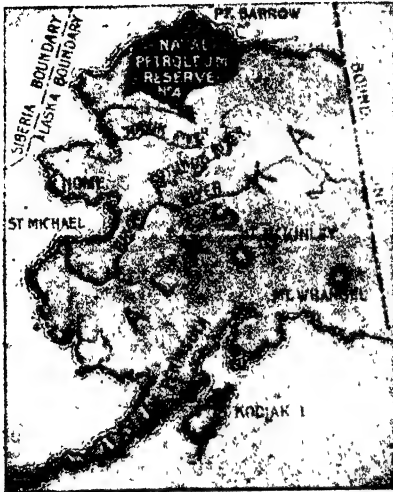
వాగ్గర్తమును త్రాగినపుడు శోకి దగ్గరింపు చున్నాడు.

వాని యంతట యవియే తిరుగును.

౭. దేశభక్తుడు.

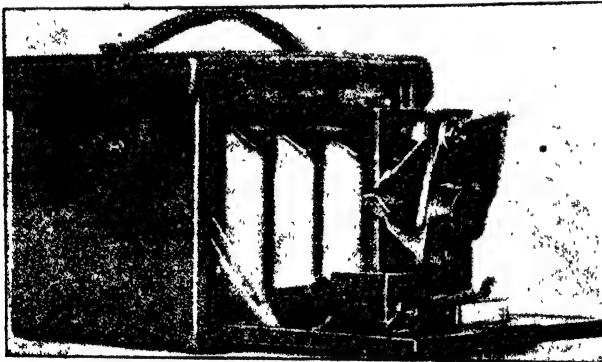
డాక్టరు స్పైల్ట్రను నాయన దేశభక్తుల యందగ్రగణ్యుడు. స్వదేశమును భనస

మృద్ధిగ జేయుటయే యాతని జీవితవ్రతము అతడు తుమారమండి తమగు Alaska దేశ మంగు రత్నములు లేక బంగారు గనులను గనిబెట్టవలయునను దలంపున పుట్టెండు

స్మిత్తనుదేశభృతులు కనిపెట్టినవదలపటము.

వత్సరములు మితిలేని శ్రమలకోర్చి యచట తిరిగెను. కాని యాయ నకు గనలు గాని రత్నగర్భలగు నదలు గాని కనపడలేదు. ఒకనది మాత్రము కనిపెట్టెను. దానివలన

రొడక్ క్యామరాపూర్వ మిట్లుండెడిది.

భవిష్యత్తున మార్కిన్ దేశవర్తకము నృద్ధి యగును. మిక్కిలి ధన లాభము గలుగును.

౧. వ్యాప్తిత్రణు.

గొ. తు. ఉదేదలున ప. మునుగుటకు పీ. గాని నున్న ముదలను వ్యభును గలిగి

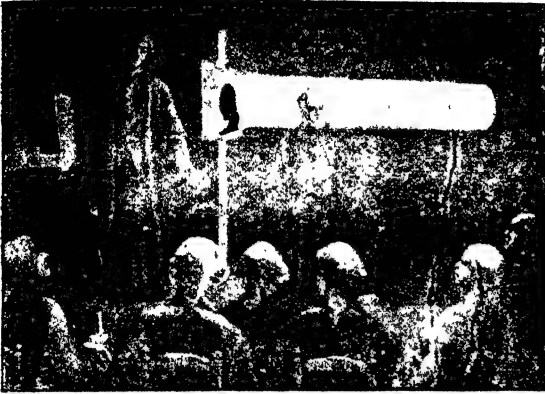

ప్రాచీనచిత్రము. 1849 సంవత్సరమునరొడక్ క్యామరావ్యవహారమున దీనినచిత్రము.

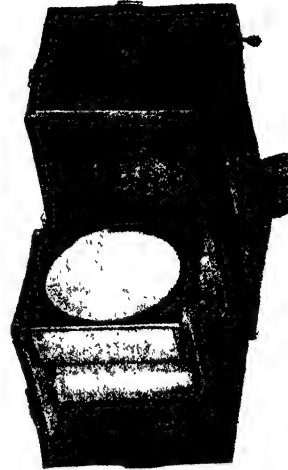
నప్పుడు వైద్యులు శస్త్రచికిత్సజేయుచుండిరి. ఇందువలన రోగము నయము గావచ్చును గాని వాగ్మక్తి సంపూర్ణముగ లోపించును. కొంతమంది వైద్యులు గలసి యొక యుగ్రమును నిర్మాణ మొనర్చిరి. దానిని గొంతునందుంచుకొనిన యెడల రోగులు బాగుగ మాట్లాడవచ్చును.

౨. ఫోటోగ్రాఫు.

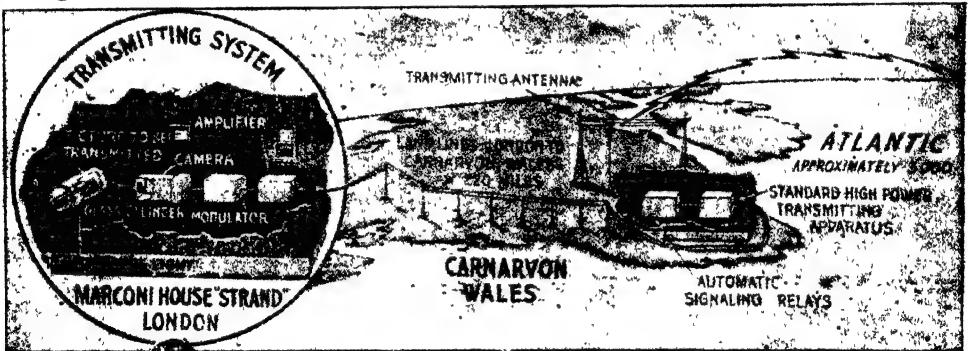
౨౦౦ వందల వత్సరములకు పూర్వముక

౨౦౦ వత్సరములకు బూర్జును పాట్రావును కనిపెట్టిన గుహ ప్రాదీపిక పాట్రావు.

1684 సం॥ శతయరమున కొనెట్టిన పాట్రావు

విస్తరిత పాట్రావు యంత్రము

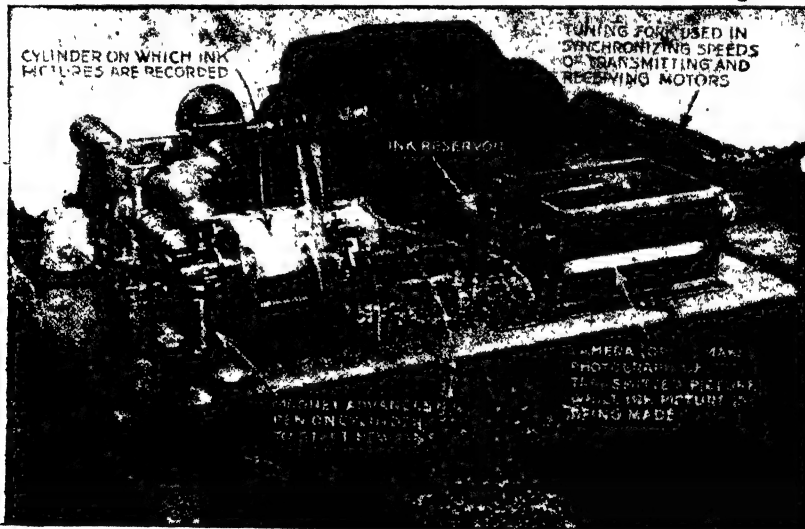

విస్తరిత పాట్రావు యంత్రము ౨ దివి ద్వారమున బొమ్మ పండించుచు, గ్రహింపచు.

యాభీను నందలి గుమాస్తాయొకడు తీరిక గృహమున మనిషిని గూర్చుండబెట్టి యా సమయము లయందు విజ్ఞానచర్య యొనర్చు యింటికి యుండు చిన్నికంఠ ద్వారమున

విస్తృత పాటగ్రాఫుయంత్రము. దీనిద్వారమున బొమ్మలు గ్రహింపబడుచును.

దీనిద్వారమున పాటగ్రాఫుల విస్తృత చిత్రవర్ణ బొమ్మలు తీయబడుచును.
 ఈ పాటగ్రాఫును గవిపెట్టెరు. ప్రధానమున Senistised అను కాగితముమీద
 నిట్లు పాటగ్రాఫు దీయఁచుండిరి. అంధకార తీవ్రముగ నెలఁతురును బ్రవేశింపజేయుచుం

డిరి. అప్పుడంధకార గృహమందలి మానవుని బొమ్మ యాకాగితముమీద పడుచుండును. పోటో దీయించుకొనువాడు 20,25 మినిట్లు స్థిరముగ కూర్చుండి యుండవలసి వచ్చుచుండును. నేటియభివృద్ధి యెల్లరెరింగి నదే కదా?

౧౧. నిస్తంతి పోటగ్రాఫు.

నిస్తంతి ద్వారమున బంపించిన పోటగ్రాఫు.

ఇంతవరకు నిస్తంతి ద్వారమున వార్తలను బంపుచుండిరి. పోటగ్రాఫులు కూడ దీయవచ్చునను విషయము వైజ్ఞానికుల కల్పనకు దట్టలేదు. మార్కిను నిస్తంతి కార్యాలయముందు రాజస్సు అనువైజ్ఞాని

కుడు నిస్తంతి మూలమున పోటగ్రాఫులు దీయుటకొక యంత్రమును గనిపెట్టెను. ఈనూతనయంత్రమందొక పోటగ్రాఫు నుంచి తీవ్రమగు వెలుతురాయంత్రముమీదికి

నిస్తంతి ద్వారమున బంపించిన పోటగ్రాఫు.

చొప్పిపవలయును. ఆవెలుతురు యంత్రములోనికేగి ప్రధమమున వైద్యుతిక పరివర్తక బలము (impulse) తర్వాత నిస్తంతి పరివర్తకబలముగ మారిపోవును. అటు పిమ్మట నా యంత్ర సహాయమున నాపోటగ్రాఫుయొక్క ప్రతిబింబమును స్థానాంతరమునకు బంపించ వచ్చును. ఈవిధముగలండను నుండి న్యాయార్థున కనేక పోటాలు బంపించబడుచున్నవి.

౧౧. క్యామెరా నరహాయమున దొంగల పట్టుకొనుట.

అనేక సందర్భముల యందు దొంగలను, హంతకులను బట్టుకొనుట యసంభవ మగును. ఇందు కొరకులోకాద్వయను వైజ్ఞానికుడొక నూతన మార్గమును గనిపెట్టెను. దొంగ యొక్క దుస్తులు వాని యంగ్రహత్యంగములయందలిదుమ్ము మొదలగువానినిగైకొని క్యామెరాద్వారమునగొప్పవాగ్

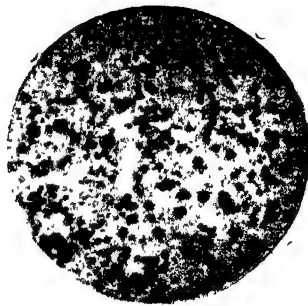

దొంగను బట్టుకొను క్యామెరా.

దొంగనుబట్టుకొను క్యామెరాద్వారమున తీసిన పాట్రాఫు.

నొసర్చును. దానిసహాయమున దొంగయొకడని కానిది నిర్ణయించును. ఈధూళిమా

దొంగనుబట్టుకొను క్యామెరాద్వారమున తీసిన పాట్రాఫు.

లివ్యముల ద్వారమున ఈతరగతి దొంగతన మనిగూడ చెప్పగలరు.

పౌ పుస్తక భాండా గారము *

—:0:—

పోదర మహాశయలారా !

పుస్తక భాండాగారము నీయ్యబిడ్డను తమరాశీర్విదించుటకు ప్రార్థించుచున్నాను.

ఇయ్యది దేశభక్త కొండ వెంకటప్పయ్య పంతులుగారిచే నీవ తియ్యదివాక్ బహద్దర్ పి. సి. య్. యతి రాజులు నాయుడుగారి చే నతి గారాబమున బెంచబడియున్నటికొక నామము, గృహము కలది యయ్యె.

మాంటుఫర్డు సన్స్ రణలు మన దేశమున ప్రవేశ పెట్టకముందు దేశభక్త వెంకటప్పయ్యగారు శాసన సభ లో తాముకొరవ సభ్యులు గానుండి పుస్తక భాండాగార (ఆంధ్ర కేవల కీర్తియక టంగుటూరి ప్రకాశంపంతులుగారు)

యందు ప్రత్యేకముగా నేర్పాటు చేయించ గలిగె. దానిననుసరించి దొరతనమువారు సొమ్మును పుస్తక భాండాగారములు నెల

కొల్పు ఫానిక పరి చాలనా సంస్థలవిని యోగార్థము ఖర్చు బెట్ట నిశ్చయించిరి. రిదను కూలముగా నట్టిసంస్థలకన్నిటికిని తెలియజేసిరి. అప్ప టికి దివాన్ బహ ద్దర్ పి. సి. య్. యతి రాజులునాయు డుగారు మన పుర చాలక సంఘమున కధ్యక్షులుగా నుండి నిరంతర ప్రజాసేవ చేయుచుండిరి. వారు తలపెట్టిన పనులు ప్రజాసేవ కారములై మిమ్ముముట్టు చుం

(గుంటూరు పౌర పుస్తక భాండాగార ప్రారంభోత్సవ సభ కధ్యక్షులు. వీరు భాండాగారమును తెరచిరి.)

ముల సహాయార్థము 20,000 రూపాయలు డామ. పరిశ్రామికాలయము నిర్మించుటకు 1920-21 సంవత్సరపు ఆదాయవ్యయపట్టిక వారుచేసిన కృషి పొగడదగినది. దానితో

గుంటూరు మ్యూనిసిపాలిటీ వారేర్పరచిన పౌర పుస్తక భాండాగార ప్రారంభోత్సవ సందర్భమున ఛాయుడుగారగు శ్రీ నడింపల్లి వెంకట లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగారి స్వాగతోపన్యాసము.

కూడవారిరాజభక్తియపారము. మనసున జిలించిన యాభక్తిని కర్మములముగచూప నెంచి జయస్తంభము నొకదానిని కట్టనమకట్టిరి. ఇట్టియున్నత కార్యములు ధనములేనిది జరుగుటకల్ల. అట్టిధనము పురపాలక సంఘము నుండి సంపాదించుట దుర్వృత్తము. ఆసమయ

దొరతనమువాని భాండాగారముల కిచ్చెనచున్న సామునుకూడ వృథాపుచ్చక జయస్తంభముతోపాటు పుస్తకభాండాగారమును కూడ నెలకొల్పెనమని దొరతనమువారికి వచ్చుచెప్పి అట్టితీర్మానముల గావించి, నూత్రముల నిర్మించి కార్యోనులులేరి. పరి

[క్రిమతి ఇందిరాబేది (క్రిమడింపల్లి వెంకట లక్ష్మీవరసింహారావుగారి కుమార్తె) వియ్యం 11 వర్సరములు, (ఈ చారిక గురువుగారగు మాడభూషి వెంకట రాఘవాచార్యులుగారు.)

గంటూరు పొరపుస్తకభాండాగార ప్రారంభోత్సవ సందర్భమునవీణాగాకమొనర్చి పభ్యుల వాస్తవకరచెను.] మున ధీకాలరగునాయుడుగారు నిరాశ జెందక వారి సహజవ్యాపార సమర్థత నుపయోగించి యొకసంఘము నేర్పాటుజేసి దానికి మిరపకాయల సంఘమని నామకరణ మిడి తద్వారా 10,000 రూపాయలు నులుపుగా పోగుజేసిరి. ఆమొత్తమును పరిశ్రామి కాలయముజయస్తంభము మొదలగు సుదృఢములమీద భాగించిరి. అట్లేతరుణమున

శ్రామి కాలయమునకు ప్రత్యేకముగా స్థలముకొనబడెను. జయస్తంభమునకు గాను పురపాలక సంఘమువారి విహారస్థలమున కెదురుగా గ్రామమధ్యముననున్న స్థలమును కూడ దొరతనమువారిపదనుండి పుచ్చుకొని శంఖుస్థాపనకూడజేసిరి. ఇంకవారి యుద్యమము లన్నియు నాందోళనములేక సాగునని ప్రతివారును తలచిరి.

సహాయ నిరాకరణోద్యమమువలన నీపుస్తక భండాగారమునకు కలిగిన మార్పు.

తానొకటి దలచిన దైవముకంటే తలచును. ప్రపంచమునంత మహా సంతోషముతో వించిన భూరయ్యుడము సమసినది. దానివలన ప్రజలకు సౌఖ్యము చేకూరగలదని ప్రతిపాదనవును తలంచె. దానితో కూడ మాంటుఫర్డు సంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టబడి అట్టిపైతలంపునకు బలముతెచ్చె. కాని సౌఖ్యమునకు బదులుగా జనసంతోషము ప్రారంభమయ్యె. ప్రజలకు దొరతనమువారియందు నమ్మకము నిర్మూలమయ్యె. మహాత్ముని ఆధ్వర్యముక్రింద మహత్తరమైన సహాయ నిరాకరణోద్యమము ప్రారంభమయ్యె. ప్రజలయం దిదివరకెన్ననులేని స్వరాజ్య కాంక్షనించి రగుల్కొనజొచ్చె. న్యాయవాదులు వృత్తిచూసిరి; బాలురు చదువులకు స్వస్తిచెప్పిరి; కాసనసభలు బహిష్కరింపబడియె. అట్టిస్వరాజ్యపక్ష స్థానికసంస్థల పట్టినగాని స్వరాజ్యమునకు సహాయమేర్పడదని ప్రజలు తలంచిరి. దానివలనసరించి మన పురపాలక సంఘమున కసహాయవాదులు బహు సంఖ్యాకులుగా ప్రవేశించిరి. జాతీయభావముల నీపురపాలక సంఘమునందు చొప్పించి ప్రయత్నించి, జాతీయవిద్యను ప్రవేశపెట్టిరి. దొరతనము వారిచ్చు విద్యాకానుకను నిరాకరించిరి. ఇట్టిస్థితిగతులు దొరతనమువారికి దుర్భరమయ్యెను. జీవములేని స్థానిక సంస్థలు సజీవము

లగుట భయకారణమయ్యెను. పూర్వపు స్థితిగతులు పూర్తిగా నశించెను. స్థానిక సంస్థలు తేజోవంతములై విజృంభించెను. దీని ప్రతికారము జేయదలచి దొరతనము వారు వారిచ్చుచున్న సౌభావన లన్నియు రద్దుచేసిరి. దానితోబాటు జయస్తంభమునకు నిర్ణయించిన స్థలమునుకూడ దొరతనమువారు లాగివారి కీర్తిమందిరి. వారికి నమ్మకము లేగినవారిని సంఘమువారికి విముఖత వచ్చె. మధ్య జయస్తంభము ముసవబడియె.

ఆకాశమునుండి విడుగు.

అట్టిసమయమున 23.10.1920 తేదీన దొరతనమువారు, తామిచ్చిన 1500 రూపాయలు డిశంబరు మాసాంతములోగా ఖర్చుపెట్టకున్న తమకబ్బు వాపనుజేయుమని హుక్ం జారీచేసిరి. దొరతనమువారు వారుచెప్పినట్లు చేయగల సమర్థులని తెలిసి మాసంఘమువారు పుస్తకములు కొని మిగిలిన 300 లకు కొనదలచిన పుస్తకములమ్ము వోవద్ద పరివాయించిరి. అందుకు దొరతనమువారు కోపపరవశులై యిట్టి యధర్మచర్య సహింపలేమనియు తక్షణం నిలువయున్న 300 రూపాయలు వాపనుజేయుమని తీవ్రముగా బలికిరి. అందుకు మాసంఘమువారు దాత కట్టిగుణము సహజముకాదనియు తమ కోపము మనసంహరించుకొనుమనియు మనవిచేసిరి. కాని శాంతింపరైరి.

భాండాగారముయొక్క ప్రదేశము.
భాండాగారమునకు నిర్దేశింపబడిన
స్థలము దొరతనమువారెట్లు లాగినినో
మనవిశేషియుంటిని. ఆస్థామును వీడి మాసల
ఘనమువారు విహారమునకు నిర్దేశింపబడిన
స్థలమునం దొకతావు తిరిగి నిర్ణయించబడి
నది. కాని యాస్థలము దానిలోనున్న
దాన పుస్తకము భవనము నిర్మించుటకు
వీలులేదయ్యె. అట్టి యుబ్బందులు మాన
భ్యులు గ్రహించి 5.12-23 తేదిని ప్రత్యేక
ముగా మాకార్యాలయములోని ఒకగదిని
భాండాగారమున కేర్పాటుజేసిరి. ఇంకొనరికు
దీనిని కారణాంతరముల వలన తగుయుప
యోగములోనికి తేజాలనందుకు చింతిలు
చున్నాను. ఇందు ఘనము 1000 పుస్తక
ములున్నవి. పౌరులందరు దీని నుపయోగించు

కొనవిచ్చును. ఇందు అంగ్ల, ఆంగ్రెజు
పుస్తకములుకలవు. స్త్రీలకుకూడ ప్రత్యేక
యేర్పాటుకలవు.

ముగింపు.

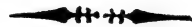
తాముమాకు యథాశక్తి సాయము
చేసి మాయాయుద్వసునును. అయ్యుదము
చేయు ప్రార్థించుచున్నాను. ఈయుద్వసుము
నకు తోడ్పడి, భూరి విరాళములనిచ్చి
యింతివరకు కొనసాగించిన వదాన్యులకు
మాక్యతెజ్జితాపూర్వక మైనవందనములర్పించు
చున్నాను. శ్రీమయనక యిచ్చటకు దయ
చేసిండుకు తమ కందరకు వందనశతం
బర్పించుచున్నాను.

నడింపల్లి పెంకట లక్ష్మీనరసింహారావు.

(పురపాలకసంఘాధ్యక్షుడు)

పౌర పుస్తక భాండాగారము—

ప్రారంభోత్సవ పందర్యమన పథిలో ఆమంబడిన పద్యములు.

[పాటిబండ్ల సూర్యనారాయణరావు పంతులుగారు]

కం॥ శ్రీమత్పాలన కళా ।

ప్రావీణ్యమహాప్రభావ భానురగాంధీ

జేవసమానుడు కరుణం ।

గావుత శ్రీటంగుటూర్పు కాళసుధీంద్రున్.

కం॥ పరదేశమాంధ్ర భూమి ।

సురులేగ దలంకువేళ జొచ్చితివాంగ్ల

స్థిరకందున్యాయ పద్యం ।

గజచితి శ్రీటంగుటూర్పు కాళసుధీంద్రా !

గీ॥ ఆత్మదేశ సేవనాసర్ప స్వార్థపరత
లేక మేవియునీయందు లేకయుండ
వేటాచంగడి వదమవ లీలవిడచి
యొసరగాంధిమహాత్మశిష్యుండవైతి॥

గీ॥ స్వీయధన సౌఖ్యములను వెచ్చించుచివును ।
దేశసంచారములు సేసి తెలివిప్రజల
కిను నుపన్యాసములెళాక హితముగూర్చు
నిజముగ న్వరాజ్యముగదాని నిల్చినావు ॥

ఉ॥ భూసుతగాంధి శిష్యుడవు పూజ్యసుసూడవు దేశమాతకున్ ।
ఫేవిధివాత్సల్యాభిమును ద్రెంపిరధీరుడవాత్మదేశిన
న్మానమనకు స్వార్థముని నమ్ముచునీరతిర ప్రవర్తనం
బూనినటాగుటూరు కులభూష! ప్రకాశమ! ఆంధ్రకేసరి॥

(గుండు అచ్చమాంబగారు.)

మ॥ శ్రీవిఖ్యాత శుభాకరంబు సుగుణశ్రేణీవిధానంబున
దృఢవశ్యంగ్య పదార్థితాపలము దివ్యజ్ఞానదీపంబునా
ణీవాత్సల్య పరోపదేశము భవానీ ఉద్విలాసంబునై ।
గావ్యవృద్ధినిబొందుగాక తిరమై గంధాలయం బిత్తరిన్. ।

క. శ్రీపురపాలకనంధులు
కాపాడగ స్త్రీలనొకరు గ్రంధాలయము
దీప్తితమై ప్రత్యేకము
శ్రీ పరికృపవలయవిద్య జెలగడ గాతన్ ।

(ఆంధ్ర రత్న దుగ్గిరాజు గోపాల కృష్ణయ్యగారు)

సీ॥ సకలోద్యమన్యాప్తి కకలంకచిలయమై, శరణిచ్చపురము గుంటూరుపురము
తిక్కనాది మదాంధ్ర దిగ్గజేంద్ర విహార, సారభూతలము గుంటూరుపురము
దేశకల్యాణ నందేశ నిర్వహణాఖ్య, మోరాధ్వభూమి గుంటూరుభూమి
ఆంధ్రావని స్వరాజ్యాప్తియావేళల, మారాజభానిగుంటూరునీమ.

తే॥ గీ॥ నాదుప్రాణంపు నఖును శ్రీనడిమిపల్లి నరవభూవిభుడించేల నరసలీల
రాకయుందునె ప్రాణంపునోకకైన, రామనగరినరేంద్ర శ్రీరామచంద్ర॥

ప్రసవవేదన.

—:0:—

(త్రపురావ కంకట మూర్ఖప్రసాదరావు వ్రాసారు)

ఎంతఃప్రమాతల్లి యెంతకప్రమృ
నాయమ్మనీకు నెంతటి కప్రమృదవే!
పుట్టఁబుట్టినయట్టి దిట్టమొన్మునుపు
పుట్టలేనియతీచు యట్టకబృమ్ము
గడభక్తినికిచ్చి గణుతిగన్నట్టి
కపులఁగన్న పుడింతకప్రమృలేదు - ||ఎంత||

దీప్తిఁబుట్టిన మేటిదీపారఁబల్కు
నైదవప్రాఁబల్కు టందంపుఁ గృతిని
నీకునర్పణచేసి నిన్నుఁ గౌనేయు
ముమ్మూర్తులంబోలు ముగురుబిడ్డలను
గన్న పుడునునింత కప్రమృలేదు - ||ఎంత||

శ్రీకృష్ణులీలంజెలగుఁపొత్తమ్ముఁ
జత్తమ్ములోబత్తి చిగురొత్తఁజెప్పి
నినుధన్యఁజేయు నానిటుపేద కొడుకుఁ
గన్న యపుడునింత కప్రమృలేదు - ||ఎంత||

నగ్నావ కవితారసప్రవాహినులఁ
బఱిపిలోకమ్ముఁ దెప్పలఁ దేల్చినట్టి

వివిధప్రబంధ సర్వోత్తమసుతులఁ
గన్న నాడునునింత కప్రమృలేదు - ||ఎంత||

వంగభాషామోమలాంగి గన్నట్టి
'జగదేకవిఖ్యాతుడగు వట్టిజూచి
యట్టిసంతతిఁ గాఁతుననినీవునేను
పడుచున్న కడలేని ప్రసవ వేదనను
దలచినంగడుపుచుమ్మలువాటుఁకటఎంత!

భావార్థశూన్యంబులై వీనులకును
వెగఁజైనమాలులే వివచయ్యఁగాని
కానుపేనాటికిం గానరాదయము
గర్భసంపదలేక కలుగునేకాన్పు
ఇంతకప్రమృసీకేల మాయమ్మ
మునునీవుగన్న యాతనుజాతులనదె! ఎంత!

పరమేశ్వరుని కృపాగరిమమ్ముకలిమి
నట్టిసంతతియు నీకజ్మేడుంగాక
యూర కే యిటుబల్కినుబలాట పడిన
నెంకిబోలినకానుపే కల్లుజూవె! ఎంత!

స్వరాజ్యము - ప్రజాప్రభుత్వము.

(మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు ఎం.ఎ)

మనదేశపు ప్రస్తుత కాలముందలి రాజకీయ సమస్యలన్నిటిలో స్వరాజ్య సమస్య ప్రధానమై యున్నది. స్వరాజ్యము సుపాసించుట కర్తవ్యమని వాయకులందరు ప్రబోధించుచున్నారు. స్వరాజ్యమును మామధిపత్య వ్యవస్థలవల్ల మనలకు తప్పిపోయియున్నది. తమయుద్ధేశమునము 1919 లో చేయబడిన సంస్కరణ శాసన మీదవిషయమైన ప్రధమశిక్షయనియు మనపరిపాలకులగు బ్రిటీషువారుకూడ చాటియున్నారు. సహాయవాదులు సహాయ నిరాకరణవాదులు, హిందువులు మహమ్మదీయుల బ్రాహ్మణులు, బ్రాహ్మణేతరులు, ఆగ్రహారులు, నిమ్నజాతులు - దేశములోనివారందరు స్వరాజ్యమే మన పరమావధియని యంగీకరించి యున్నారు. స్వరాజ్య లాభము పొందినపుడు పరిపాలనకర్త మెట్లుండునో తెలుపుటకై ఈమధ్య విసెంటు దొరసానిగారు స్వరాజ్య ప్రకాశిక వొకదానిని తయారుచేసి ప్రకటించిరి. ఎచట చూచినను స్వరాజ్యమనుమాట వివరమున్నది. స్వరాజ్యమనగా ప్రజాప్రభుత్వమనియు ఈప్రభుత్వమునకు ముఖ్యమగు లక్షణములు కొన్నిగలవనియు నిరూపించుటకై వేసినన్ని వ్యాసములు వ్రాయబూనితిరి.

మనదేశమునకు సంబంధించిన వ్యవహారముల నన్నిటిని మనమే నైసలుచేసుకొనగలిగియుండుటయే స్వరాజ్యము. ఇప్పుడు వీటినిన్నిటిని ఇంగ్లండుదేశమందు క్రాంతిమ చేయుచుండు అంగ్లేయులు నడుపుచున్నారు. మనయొక్క తేనుమునకును విశ్వర్యమునకును ఏసాధనములుపయోగించునో నిర్ణయించు

పూచీవారిడియైయున్నది. మనదేశమును రక్షించుట కొరకై స్వేచ్ఛము కావలెనో దేశాంతికై పోలమువారందరుండవలెనో ప్రజలనుండి పన్నులమూలమున ఎంతద్రవ్యము ఎమూలు చేయవలెనో ఏదూలైన ద్రవ్యమును యెట్లుగ్రహింపవలెనో తీర్మానించుభారము అంగ్లేయులదిగ నున్నది. ఈవిషయములలో మనకు స్వతంత్రములేదు. ఈవైఖరినిపట్టించి రాజకీయవిషయములన్నియు మనదేశమునకు సంబంధించినవి, చాటిపలికములను మంచివైనను కాకపోయినను ఆపదించినవి నలసిన భారము మనది. కాని వాటిని నిర్ణయించుట యందుమాత్రము స్వ స్వాతంత్ర్యము నింగ్లీషువారి యందున్నది. మనయభిప్రాయమును సలహాలను ఆనుసరించి ప్రభుత్వకార్యములను జరుపవలసిన పూచీవారిడిలేదు. వారిబుద్ధికి యేది మంచిదనితోచునో దానిని చేయుటయే ఇప్పటి ప్రభుత్వము యొక్క లక్షణము.

కాని మనమిప్పుడు ఈపద్ధతి మారవలయునని కోరుచున్నాము. మనదేశమును గురించియు మనముఖ్యములగు గురించియు మనకు తెలిసినట్లుఅంతవేల మైశ్యదూరమందు వినిపించుచుభిన్నజాతులవారై భిన్న మతములనులించుచు భిన్నమగు శాసనముల గలిగిన అంగ్లేయులకు తెలియకాలను. ఎట్టిపద్ధతులు మనదేశమున కనుకూలించునో యేవి మన సాంప్రదాయముల ననుసరించి యుండునో నమము చెప్పగలిగియుండుముగాని వారు చెప్పగలిగియుండదు. ఇందుచే మన దేశపు వ్యవహారములను మనము నిర్వహించు కొనెద

సబబుగను సందర్భముగను యుక్తియుక్తముగను లాభకరముగను నుండును. ఈ సర్వవణిముగ్ధ స్వరాజ్యమనిపేను.

పూర్వకాలమున మనకట్టి నిర్వహణక్రియు స్వారంత్రియ నుండెను. ఆశోకుడు ప్రతాపరుద్రుడు కృష్ణదేవరాయలు ఆళ్వారు శివాజీ మొదలగు చక్రవర్తుల కాలములో మనదేశపు వ్యవహారములను మనమే చక్కలెట్టుకొను చుంటిమి. మాట యేబది సంవత్సరముల మనమీ యధికారమును తిరిగికొల్పితిమి అయధికారమును సంపాదించు సుదేశముతోడనే స్వరాజ్యోద్యమమును తలపెట్టితిమి. కానియిప్పుడు మనముకొను స్వరాజ్యమునకును ఆశోకుడు మున్నగు చక్రవర్తుల నాటికాలమున మనమనుభవించిన స్వరాజ్యమునకును ప్రధానమగు భేదమున్నది. ఇప్పుడుమనము కొరుచుండునది ప్రజాధీనమగు స్వరాజ్యము. పూర్వకాలమందః స్వరాజ్యము నిరంకుశాధిపతుల యధీనమందుండెను.

ఆశోకునికాలమున మనదేశపు వ్యవహారములను మనము చక్కలెట్టుకొను చుంటిమను వాక్యములో మనము అనుమాట సార్థకమైవదికాదు. వ్యవహారములను ఆశోకుడొక్కడే చక్కలెట్టుచుండెను అక్కగు శివాజీ మొదలగు చక్రవర్తుల పరిపాలన వ్యభావము కూడ యుట్టిదే. చక్రవర్తికీ సర్వాధికారము ముత్రులు సేవాధిపతులు రాష్ట్రపాలుగు పరగణాధీశులు మొదలగునుద్యోగులందరు చక్రవర్తిలోబడి ఆతనియాజ్ఞల కిరసాపించుచు ఆతని యనుమతివొడ వారివారి కార్యముల చెయుచుండిరి. ప్రజలకువారిపై యెట్టిఅధికారములేకుండెను. అట్టిచక్రవర్తులు మనదేశమందు పుట్టి పెరిగి మనలో నొకరైయుండినందున వారిరాజ్యమునకూడ స్వరాజ్యమని చెప్పటసంభవించుచున్నది గాని నిజముగఅప్పటిస్వరాజ్యము వాటికే. అదియెంత మాత్రము ప్రజలదికాదు. మనమిప్పుడుకొరు స్వరాజ్యమిట్టిదికాదు. ఎవరోమనవారొకరు దేశమునకంతకు చక్రవర్తియగుట మననాయకులు కొరుటలేదు.

ఇదిగాక బ్రిటీషువారితో సంబంధమున్నంత మాత్రమున మనకు స్వరాజ్యముండదని అనుకొనుటకు వీలులేదు. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యములోని అప్రేరియాకనదా న్యూజీలాండు దక్షిణాఫ్రికాలోనగు ఎలసరా ప్రభులు స్వరాజ్య సౌఖ్యముననుభవించుచున్నవిగదా! ఈరాష్ట్రములన్నిటిలో నాంగ్లేయులు అధికారమునామ మాత్రమేకదా! అట్లే బ్రిటీషు వారితో సంబంధమునకును స్వరాజ్యమునకును పరస్పర విరోధములేదు. సర్వాధికారము ప్రజల యందుండుట స్వరాజ్యము. చక్రవర్తి యెవరైనది?

ప్రజాధీనమగు స్వరాజ్యమును సంపాదించుటకు ఇదియుగమందు ప్రపంచములోని దేశములన్నిటియందు ప్రయత్నించుట జరుగుచున్నది. ఈప్రయత్నమును మొట్టమొదట ఆమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములవారు చేసిరి. తర్వాత ఫ్రాన్సుదేశములోని వారుకూడ అట్టిరాజ్యమును స్థాపించుకొన ప్రయత్నించి ప్రారంభమున పరాజయము గాంచినయితుడకు కాలక్రమమున జయముగాంచిరి. ఇంగ్లండు దేశములోని వారుకూడ ఇట్లే పందొమ్మిదవ శతాబ్దమందు ప్రజా ప్రభుత్వమును స్థాపించుకొనిరి. ఇప్పుడైతే నాఫుండుమందలి దేశములన్నిటియందు ఉత్తరదక్షిణ ఆమెరికాలలోను ఆస్ట్రేలియా ఖండమందును ఇట్టిప్రభుత్వమే జరుగుచున్నది. ఏషియాఖండమందు పయితము చైనాబర్మీ పర్షియా దేశములందీ ప్రభుత్వపద్ధతియే నెలకొల్ప బడియున్నది. ఇన్నిదేశముల వారి నాకర్షించిన ప్రజాపరిపాలన క్రమమందు సుగుణములుండుట సహజము కదా!

ప్రతిదేశమందు ప్రజలనియు ప్రభుత్వవర్గమనియు రెండు భాగములుండును ప్రభుత్వవర్గములోని వారు కాపనముల గావించి వాటిని అటులాంటిట్టువారు కాపనములకు బద్ధులై నడచుకొను చుండు వారు ప్రజలు. ప్రజాకాళి ప్రభుత్వకాళి అను భేదము సర్వకాల సర్వదేశములందును కనబడుచుండును. కాని ప్రజాప్రభుత్వ పద్ధతిలో ఈకాళులకు గల పరస్పర సంబంధమందు రెండు లక్షణములు

కాబట్టి చుండును. (1) ప్రభుత్వసంగ్రహములోని వారిని నియామకము చేయుటకును తొలగించుటకును వారు చేయవలసిన పనులను నిర్ణయించుటకును ప్రజల కధి కారముండుట మొదటిలక్షణము. అందుచే ప్రజలకధి త మైనట్టియు నవ్వకరమైనట్టియు కార్యములను ప్రభుత్వసంగ్రహము వారు చేయుటకు వీలుండదు. ఏదైన పారాపార్టీజరిగిన యెడల అది బుద్ధిపూర్వముగ గావించును. (2) ఒకప్పుడు ప్రభుత్వములోనున్న వారు మరియొకప్పుడు ప్రభుత్వములో లేరుటయు, నొకప్పుడు ప్రభుత్వములోనున్న వారిని నొకప్పుడు ప్రభుత్వములో చేరుటయు సంభవించును ఇదియు ప్రజా ప్రభుత్వముయొక్క రెండవ లక్షణము. నిరంకుశ ప్రభుత్వమందట్టి మార్పులు జరుగుట కవకాశము లేదు. ఒకడు సింహాసనమునెక్కించిన యెడల యావట్టినిను నతడే రాజుగ నుండుటయు, వానియనం తరమతని కుమారుడు ప్రభుత్వమునకు జరుగుచుండును. అన్యులు మాత్రమే ఆధికార ముండుటయు అనర్హులు పదమ్యుక్తులగుటయు వీలుపడదు. ఇంగ్లండులోని ప్రస్తుత కాలపు పరిపాలనా పద్ధతి తెలిసిన వారికిది స్పష్టమగును. 1924 లో జరిగిన పక్షమునకు నాయకుడగు మాక్స్ బాల్డు ప్రధానమంత్రియై యుండెను; కాని 1925లో అతడు అధికారమును కోల్పోయి ప్రజలలో నొక్కడయ్యెను. అతనిస్థానమున బాల్ఫోర్ మంత్రి యయ్యెను. ప్రభువులగు వారివిధముగ నప్పడప్పుడు మారుచుండుట చేత ప్రజలనిన కొంత బెదురునగుచున్నది. అధికారులు మెలగుచు తమకార్యములను న్యాయముగను సర్వముగను నిర్వహించు చుండురు.

ప్రజలసమ్మతి గలవారే ప్రభువులుగ నుండు తని నైనట్టి యుంటిని. కాని ఎట్టి స్వల్పవిషయ ముండుటచే ప్రజలందరు ఏకగ్రీవముగ నొకపక్షమే అవలంబించుటచే చెప్పబడు వీలులేదు. అభిప్రాయ భేదములు తప్పవు. అందుచే ప్రజలసమ్మతియగు అందరియొక్క సమ్మతియని అర్థము చేసుకొన

కూడదు; దానికి బహుసంఖ్యాకుల సమ్మతి అనియే అర్థము. అధికసంఖ్యాకులైనవారిని నియమించుట వారు ప్రభుత్వము లోనుండుటయు, అధికసంఖ్యాకుల అభిప్రాయము ప్రభుత్వము జరుగుటయు ప్రజాప్రభుత్వమని అనిపించు కొనును. ఇదియే అచరణాను కూలముగ పద్ధతి. ఏపనికైనను ప్రజలందరు సమ్మతించవలయునని సిద్ధాంతము చేసిన యెడల అపని అతగుట దుస్సాధ్యమగును. ఒకదైనను సరే పట్టుబట్టి దానికి విరోధముగ నడుచుకొనిన యెడల దానిని విడువవలసియుండును. మార్గరగతి సభిలోని ప్రతిమొదలమంది ఒక పక్షమున్న నొకడు మాత్రము వారిలో ఏకభవించని యెడల వారువారి అభిప్రాయముల ఎడలకొని అతని నొకటి ననుసరించి వెళ్లుట యుక్తముకాదు. అది ననుసరించితే వెళ్లవలసి ఎచ్చినయెడల ప్రభుత్వము వానిదియగును గాని ప్రజాప్రభుత్వము కాజాలదు. కావున ప్రజాప్రభుత్వమునకు ప్రభుత్వము అధిక సంఖ్యాకుల ప్రభుత్వమనియే చెప్పవలసి యున్నది.

అనగా, అల్ప సంఖ్యాకులు (Minority) అధిక సంఖ్యాకుల (Majority) తీర్మానములకు బద్ధులైయుండుటకు సిద్ధపడవలెను. అట్టిపద్ధత్యముననే ప్రజా ప్రభుత్వము పానుకూలమగు సార్థకముగను ఉండును. కాని ఇంచువిషయమై రెండుమాడంశములు గమనింప వలసియున్నది. (1) అధిక సంఖ్యాకుల ఎన్ని ధియము చేతగాని బెదిరింపులచేత గాని అల్పసంఖ్యాకులు లొంగిపోవుట ప్రజా ప్రభుత్వము కాజాలదు. వారి అభిప్రాయములతో తామంగీకరించకపోయినను అధిక సంఖ్యాకుల మతమును తిరస్కరించుట ధర్మమనియు న్యాయమనియు అల్ప సంఖ్యాకులు మనస్ఫూర్తిగ నమ్మియుండ వలెను. లేనియెడల నిరంకుశ ప్రభుత్వమునకును ప్రజాప్రభుత్వమునకును భేదముండజాలదు, నిరంకుశ ప్రభువులు తమస్వయములచే ప్రజలను ధియపెట్టి నిర్బంధముమూలమున వారిని నశపరచుకొను చుండురు. అధిక సంఖ్యాకుల ప్రభుత్వమునకు గూడ వారిబలమే

కారణమైన యెడల ప్రజాపరిపాలన క్రమములో న్యాయపెక్కువగా నవ్వడని చెప్పబయెట్లు పాసగును? (2) అధిక సంఖ్యాకుల పక్షము ఆల్పసంఖ్యాకులపక్షము అప్పుడప్పుడు బలా బలములలో మార్పు జేందుచుండును. ఒకప్పు డల్పముగ నన్న పక్షము మరియొకప్పు డధికముగ నుండునది మరియొకప్పు డల్పముగుటయు కలుగుచుండెను. ప్రతిపక్షము లోనివారును వాద ప్రతివాదముల జరిపి జనలలో పెక్కుమందిని తమ పక్షములో చేరువట్లు చేరేపించుచుండురు. సామాన్యప్రజలు ఏపక్షము వారివాదము సమంజసమని తలచినో అపక్షములో నధికముగ జేరుదురు. వారివాదమయుక్తమనీ తోచినప్పుడాపక్షమును ఎదలి మరియొక పక్షమును చేరుచుండురు. ఒక ఉదాహరణమునలన నిది స్పష్టము కాచుచును. కాంగ్రెసు సభ్యులందరు స్వతంత్రమును తోరువారైతగదా? కానివారిలో రెండు కక్షలేర్పడెను. కొందరు కానసభలను బహిష్కరించినగాని స్వతంత్రము లభించదనియు మరి కొందరు సభలలో చేరినగాని స్వతంత్రమురాదనియు వాదించసాగిరి. ఒకప్పుడు బహిష్కరణవాదులధిక సంఖ్యాకులుగ నుండిరి. కాని కాలక్రమమున రెండవ పక్షము వారధిక సంఖ్యాకులైరి. కావున ఏపక్షము వారుకూడ నిరాధారులై ఉండవలసి వచ్చెను. తమవాద మొకప్పుడు చెల్లకపోయినను ఇంకొకప్పుడు చెల్లవను నమ్మకము కలిగి, అట్టి సమయము తలపించువరకు అధిక సంఖ్యాకుల సిద్ధాంతముల ననుసరించి వెళ్లనిద్దులై యుండును. (3) ఇంచుచేతనే ప్రజాప్రభుత్వమున కంతకు వాక్ స్వాతంత్ర్యము ప్రజానాయువు ఎండిదని చెప్పుచుండురు. ప్రభువర్గములో చేర గోరువారు ప్రజలసమ్మతిని పొందవలసి యుండును. అనగా ప్రజలక్షేమముకొరకై తామెట్టి సమయ తలపెట్టియున్నాలో అపనులెంతటి లాభదాయకములో చెప్పుటకు వారికి స్వాతంత్ర్యముండవలెను. వార్తాపత్రికలు

ఉపన్యాసములు లోనగువాటి మూలమున తమ అభిప్రాయములను వెల్లడిచేసి తమపక్షమంగు అధిక సంఖ్యాకుల కభిమానముండునట్లు చేసుకొన స్వతంత్రముండవలెను. అట్లుగాక ప్రభువర్గములో నుండు పక్షమువారు తిక్కినవారైనను మాటలాడ కూడదనిగాని పట్టించేయకూడదనిగాని పత్రికల ప్రకటించ కూడదనిగాని కావించినయెడల ఆల్పసంఖ్యాకుల పక్షము ఎన్నటికైనను అధిక సంఖ్యాకులది యగుట సంభవించుచుదా? అట్టిస్థితిలోవారు అధిక పక్షమును ధిక్కరించుటకును బలవంతముగ వారినండి అధికారమును సంపాదించుటకును ప్రయత్నింతురు. వాకాన్వితంత్ర్యము సభల సమావేశ పరచుటకు నలయు స్వాతంత్ర్యము ప్రజలకున్నంతవరకే ప్రజాప్రభుత్వము న్యాయముగ జరుగగలదుగాని లేనియెడల నిరంకుశ ప్రభుత్వముండవలె అధికారవర్గ ముండుండువారు తిక్కినవారిని తాళించుట సంభవించును. (4) దీనిని బట్టి రాజకీయ కక్షలు జాతీయైగాని మతముపైగాని ఆధారపడియుండ కూడదని స్పష్టముకాగలదు. రాజకీయ విషయముల గురించిన అభిప్రాయ భేదములను బట్టి కక్షలేర్పడ వలయునుగాని మతమునుబట్టియుండ కూడదు. సమావేశములోని హిందూవులందరొక్క పక్షముగను మహమ్మదీయులందరు మరియొక పక్షముగను ఏర్పడి రాజకీయ విషయములయందు వాద వివాదములుగలవారై తామధిక సంఖ్యాకులగుటచే తాము చెప్పిన ప్రకారము ఆల్పసంఖ్యాకులగు మహమ్మదీయులు నడుచుకొనవలయునని కావించుట ప్రజాప్రభుత్వ పద్ధతికి విరుద్ధము. దేశమందు మతవిస్థితి ఎముగలిగినగాని మహమ్మదీయుల అధిక సంఖ్యాకులెన్నటికిని కాజాలరు. ఎన్నటికిని ప్రభువర్గములో చేరుటకు వారి కవకాశముండదు. ఇట్లే బ్రాహ్మణతన లందఱొక పక్షముగను బాహ్యులులాక పక్షముగను ఏర్పడిన రెండల తమకెన్నటికిగూడ అధికారము రాజాలదని బ్రాహ్మణులు కాజీలవిషయములందు విముఖులై దేశాభిమానమునకన్న కులాభిమాన

మొక్కవగ గలవారై ప్రవర్తించట సంభవించును. అట్లుగాక రాజకీయ కక్షలకు రాజకీయ విషయములందుగల ఆభిప్రాయ భేదములకారణములై యుండవలెను. మద్యపానము నిషేధింపబడ్గదని అందఱును అంగీకరించుచున్నారు. కాని కొందఱు నిర్బంధముగ ప్రభుత్వమువారి కాసనములమూలమున దానిని నిషేధింపవలయునని చెప్పబయు, మరికొందఱు బ్రాచీన బోధించి విద్యమూలమున దానిని నిషేధింపవలయుననియు చెప్పబడుచును. నిర్బంధనిషేధములొకటి వారందఱు ఒకకక్షగ కేర్పడినయెడల ఆంగ్లలో నువా న్యూదీయులు క్రైస్తవులు హిందువులు చేరనచ్చునా; నిర్బంధ మివ్వవదనికక్షలోకూడ వివిధసత్తముల వారు నుండినచ్చును. అట్లుండినపుడే ఒక్కొక్కపక్షము వారివాదమునకు బలముకలుగును; తెలియేడల ఏపక్షమువారుగూడ గెలుచుట కష్టపాద్యమగును.

కావున జాతీయత నిర్ణయింపలేక దేశములోని ప్రజలందఱు కలిసిమెలిసి తిరుగుచు నిజమైన సోదర భావముతోడను దేశాభిమానముతోడను ప్రవర్తించుచుండినపుడే ప్రజాప్రభుత్వము సాధకము కావలెను; అప్పుడే అధిక సంఖ్యాకులపై అధికారియై చెల్లించుట యుక్తియుక్తిముగ నుండును. ప్రజాప్రభుత్వ సూత్రములలో నదియే మొదటిదియు ముఖ్యమైనదియు. దీనినిగమనించినయెడల దేశమందు శాంతి పక్ష ప్రజాప్రభుత్వము నుండునుగాని నిజముగ నిరంకుశ ప్రభుత్వమే జరుగుచుండును.

II

ప్రజాప్రభుత్వము అధిక సంఖ్యాకుల ప్రభుత్వముగ (Representative government) గూడ పరిణమించియున్నది. అనగా దేశములోని ప్రజలందఱు ఒక సభలో సమావేశమైనచిచ్చెట్ల లాలోచించిగాన నములచేసి వాటిని స్వయముగ నమలులో నుంచుటకు బదులు తమతరఫున ప్రతినిధుల కొందరిని ఎన్నుకొని వారిమూలమున పరిపాలనము జరుపుటయని అర్థము. కోట్లకొలది ప్రజలగలిగిజట్టియు అధిక విస్తీర్ణముగలిగి వట్టియు ఇప్పటి రాష్ట్రములందు మరియొక విధమగు ప్రజా ప్రభుత్వము అచరణయోగ్యము కావలెను.

కోట్లకొలది ప్రజలొక చోట సమావేశమై నిశ్చయచిత్తముతో రాజకీయ విషయము లాలోచించుట ఎట్లు? దలకొలది మైళ్లదూరమును కాపురము చేయుచుండు వారు వారివారి నివాసములనడచుకొని సభలో చేరుట సాధ్యము కాదుగదా? అందుచేతనే వారు వారితరపున ప్రతినిధుల నెన్నుకొని వారిచే ప్రభుత్వము చేయించుట అవశ్యమగుచున్నది. దేశములోని రాజకీయ సభలన్నియు ఈకాలమున ప్రతినిధులవగులే. మనదేశమున టిట్టి యెన్నియో యున్నవి. దేశమున కంతకంతకు సుబంధించిన విషయముల నాలోచించుటకు సామాన్య కాపలసయు, రాష్ట్రవిషయముల నాలోచించుటకు రాష్ట్రసభయు (Provincial legislature) జిల్లా తాలూకా గ్రామ పౌరవిషయముల నాలోచించుటకు జిల్లాబోర్డు తాలూకాబోర్డుల గ్రామ పంచాయతీలు మునిసిపల్ సభలు ఉన్నవి. ఇందులకు వాటిలో చాలభాగము ప్రజలచే నెన్నుకొనబడిన ప్రతినిధులు. ప్రజాభిప్రాయము వెల్లడిదానిని స్వక్తపరచి దానిననుసరించి పరిపాలన కార్యమును జరుపుటకు గాను ఈ ప్రతినిధులు నియమింపబడి యున్నారు. రాజ్యమంతయు ఇట్టి ప్రతినిధుల ఆధీనమందుండుటచే ప్రజాప్రభుత్వమనగా ప్రాచీనస్వప్రభుత్వమని స్పష్టమగుచున్నది. ఈ ప్రాచీనస్వప్రభుత్వము జనుప్రదముగను ప్రజాభిప్రాయము సారముగను జరుగవలయుననిని ప్రజలయందుకొన్ని గుణవిశేషము లుండవలెను. ఏదేశములందాగుణము లధికముగ నుండునో వాటియందు ప్రజాప్రభుత్వము లాభకరముగను, ఏదేశములందని అల్పములగుండునో వాటియందా ప్రభుత్వము లాభకారి కాకయు నుండును. అగుణములేవియో విమర్శించి తెలుసుకొనుట నునకొనశ్యము.

తెగిన వారిని ప్రతినిధులుగ నెన్నుకొనటయు, యెన్నుకొనబడిన ప్రతినిధులు వారి కార్యములను చక్కగ నెరవేర్చుచున్నారా లేగాయని పరీక్షించుటయు ప్రజాప్రభుత్వముగల దేశములోని ప్రతిమనుష్యునికిని విధియైయున్నది. ఈవిధిని ఉత్సాహముతోడను తెలివి తేటలతోడను నిష్పక్ష పాదముగను

శ్వామిముగను నిర్వహించుటకు కావలసిన అర్హత ప్రతి మనుష్యునియందు నుండవలెను. ఇట్టి అర్హత యుండు ఎనియూహించియు ప్రజాపరిపాలనము తీర్చిన పరిపాలన విధానములకంటె నుత్తమమైనదని భావించుకొనుట సిద్ధాంతముచేసిరి. ఈ అర్హత సామాన్య జనులందరికి యున్నచో ఈ ప్రతిదేశ మందును కొందరికి మాత్రమేయున్నచో కొందరికిమాత్రమే కలదని నిశ్చయించినయెడల ప్రజాప్రభుత్వ ముత్తమమైనదని నిరూపించుట కష్టమగును; అంతేగాక అట్లునిరూపించు సిద్ధాంతము అన్నియు సత్యమునకు దూరములని చెప్పవలసినవచ్చును. అనగా జనసామాన్యముయొక్క ప్రభుత్వమొట్టిదో వానివిట్టి ప్రజాపరిపాలనము నుండి దగులయు కాకపోవుటయు సంభవించును. మన వ్యవస్థాపనమొట్టిదో నిర్ణయించుటకు తగిన అవకాశ మివ్వడుచాలదు. అదిచాలగూడ మొట్టియు కష్టమైనట్టియు విషయము. ప్రస్తుతాంశమునకు సంబంధించిన భాగములకు మాత్రమిచట విమర్శించెదను.

రాజ్యాధికారమంతయు పూర్వకాలమున మన దేశమందులె నొకరాజు నగుదుమాత్రము సంక్రమించియున్నప్పుడు ప్రభుత్వస్థాపనవారస తెలిపలేటల లట్టి నిర్ణయముగ చేయుదును. సామాన్య మనుష్యుల అర్హతా నర్హతలంతి ప్రధానములు కావు అతిదొక్కుడు తెలివిగలవాడైన యెవల శక్తి సామర్థ్యముల కిలిగినట్టియు ఏలికొనినట్టియు నేర్పరులైనట్టియు మంత్రుల నుద్దేశ్యమందుంచి వారిమూలమున కార్యమున నిర్వహించుదురును. అప్పుడు దేశము బాగు పడును. అట్లుగాక అతడు తెలివిహీను డగుటచేతనో మదాంధు డగుటచేతనో యుక్తాయుక్తముల నెరుగక అయోగ్యులను అధికారమందుంచినచో రాజ్యముక్షీణించును. కాని ప్రజాప్రభుత్వవిధానములో రాజు యొక్క స్థానముని ప్రజలందురు; రాజుచేయుచుండు పనులను ప్రజలే చేయుచుందురు. రాజు మంత్రుల నియమించినవిధమున తామేమంత్రుల నియమించవలసి యుండును. ప్రజా ప్రభుత్వమునగా బహుసంఖ్యా తా ప్రభుత్వముని ఇదివరకే చెప్పియుంటిని. దేశము

బహుసంఖ్యాతల గుణగుణములు ప్రభుత్వస్థాపనమున కొధారమై యుండును. ప్రతిదేశమందును ఎవరో కొందరు విశ్వా ఎంతులుగను, బుద్ధి మంతులుగను, శ్వామిదృష్టి గలవారుగను నుండురు. అట్టివారి సంఖ్య స్వల్పము. జనసామాన్య మందరిలో కూడ విద్యయు బుద్ధియు శ్వామిదృష్టియు నుండినగాని తగిన ప్రతినిధుల నెన్నికొనుటయు, ప్రతినిధులుచేయు పనిని చక్కగ పరీక్షించుటయు సంభవించదు.

ప్రజాప్రభుత్వము చక్కగ జరుగవలయుననిని దేశములోని ప్రతి సామాన్యజనుని (Average Citizen) యందీకరింప చెప్పటకు గుణములుండవలయును. (1) జ్ఞానము. ప్రతినిధులను ఎన్నికొనవలసివచ్చిన వప్పుడు అభ్యర్థుల నెవ్వరుండురు. ప్రతి అభ్యర్థియు తానే యోగ్యుడనియు, తన అభిప్రాయముల ననుసరించినపుడే దేశమునకు శ్రేయము విశ్వరథము కలుగుననియు అందుచే ప్రజలతిన్న ఎన్నికొనవలయు ననియు చెప్పుచుండును. ఈమాటలను విమర్శించుటకు ఎలయుజ్జానము ప్రతిపక్షము (voter) కుండవలెను. అదిలేకపుడు అతడు తనవిధిని నెరవేర్చలేని వాడగును. ఎవరికోడక అభ్యర్థికి అతడు నోటు ఇచ్చినను అది ఇతరుల ప్రాప్త్యావామన ఇచ్చిన వాడే అగునుగాని స్వయముగ ఇచ్చినవాడు కావలడు. నోటు ఇచ్చుటకు తగిన జ్ఞానమరినికి లేకపుడు ప్రభుత్వములో నతడు పాల్గొనుచున్నాడని చెప్పట కట్లు వీలుపడును. అట్టివారికి నోటునిచ్చు అధికారమున్నను లేకపోయినను వొకటే. అట్టిజ్ఞానహీనులు దేశమందలి ప్రజలలో నధిక సంఖ్యాతలైనయెడల నజమగ ప్రభుత్వము వారికికావలదు. వారిజ్ఞాన హీనలను పురస్కరించు కొని తమయిష్టము సారముగ వారితో నోట్లను ఇప్పించు పలుకుబడిగలవారే దేశమును పాలించుచున్నారని చెప్పవలసి వచ్చును.

ఇదిగాక రాజురాజు శ్రుభుత్వముకారు. చేయవలసిన కార్యములధికములగుచున్నవి. వాటియొక్క స్వభావమును తెలుగుకొనుటకును వాటికిసంబంధించిన మంచి చెడుగుల నిర్ణయించుటకును పూర్వము

కంటే ఇప్పుడు ఎక్కువజ్ఞానము కావలసి యున్నది. సామాన్యులందరు కూడ ఇట్టి జ్ఞానమును సంపాదించగలిగి కానవసరములలో తమ ప్రతినిధులు చేయు పనులను, వారువ్యక్తపరచు అభిప్రాయములను చక్కగ పరీక్ష చేయగలిగి యుండవలెను. అందుచే ప్రతిమనుష్యునికీ విద్యయు లోకానుభవమును ఉండవలెను. అవియున్నప్పుడే వోటరుగ తానుచేయవలసిన పనులను చక్కగ చేయగలిగి యుండును.

(2) ప్రతివోటరుకు జ్ఞానమేగాక వివేకము గూడనుండవలెను. అనగా, యుక్తములకు ఆయుక్తములనుండియు సత్యమును సత్యముగాని దానినుండియు, మంచిని చెడుగు నుండియు వేరుపరచగల శక్తి సామాన్యజనుని కుండవలయును. గ్రంథపరిచయము గలిగి విశేషజ్ఞానము సంపాదించిన వారికి గూడ ఇట్టివివేకముండుట కష్టము. ఈకాలమున రాజకీయ విషయము లనేకముఖములుగ చర్చించబడుచున్నవి. వార్తాపత్రికల ద్వారా కొందరు తమ అభిప్రాయములను ప్రకటింతురు. ఒక పత్రికలోని అభిప్రాయములకును మరియొక వానిలోని అభిప్రాయములకును పరస్పర విరోధ మగుపడుచుండును. ఇంకొకముడు పత్రికలను చదివినగాని స్వనివారము తెల్లు జరుగుచున్నవో తెలుసుకొనుటకు వీలుండదు. అభిప్రాయ భేదములు గల ఈప్రకటనలలో దేనిని గ్రహించుట దేనిని త్యజించుట ?

ఇట్లే ఉపన్యాసకు లనేకులు బయలుదేరుచుందురు. ఒకరొక సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించుదురు, మరియొకరు దానిని ఖండించుచుందురు; వేరొకరు ఈరెండుకాదని మరియొక సిద్ధాంతమును చెప్పుదురు. వీటిలోనిగుణగుణములను పరిశీలించుటకును తగినజ్ఞానము వారి కుండవలయునుగదా ? ఇట్లేదేశమందు రాజకీయ కక్షల సేకములున్నవి. ఒక కక్షలో తమవాదమే తేమకరమని చెప్పుచుందురు; మరియొకపక్షమువారు మరియొకదానిని బహూకరించుచుందురు. ఇల్లు వా నాముఖముల నుండి- వార్తాపత్రికలలో వైపుసభలలో మాట్లాడు వారు మరియొక వైపు అభిప్రాయవర్ణము వోటరుగ జనసామాన్యమునై తురియుచుండును, కొందరాన్ని బాధను సహింపలేక విసిగి ఎందులకోకూడ మంచిలేదని రాజకీయ విషయములన విముఖులగుదురు; మరికొందరు వాటిలోని గుణగుణములను తెలియజాలకుండురు. తెలిసికొనదగినవారి సంఖ్యచాల తక్కువకొని, ఈన్ని బాధకొల్పి, తమవివేకము నుపయోగించి, దేశమునకుపచరించు వాదములను స్వీకరించి తక్కిన వాటిని త్యజించుటకు వలయు వివేక మెంతటి అధికసంఖ్యాకులలో నుండిన అంత జయప్రదముగ ప్రజాప్రభుత్వము జరుగగలదు. ఇప్పుడు వానదేశములో ఎందరికిట్టి వివేకమున్నది ?

(సకేషము)

ఋషితత్వము - కవితత్వము.

(పండిత వివాధకాశ్రి గారు.)

“ఋషయోమంత్ర గ్రహ్టాన్.”

మంత్రముల దిలకించిన వానిని ఋషులని మనపూర్వులు నిర్ణయించియుండిరి. వేద ముక్తముల గాంచి నారనిన యరిమేమి? వేద ములపారమేయములు; బ్రహ్మమున నిస్సృతములు. బ్రహ్మముఖనిస్సృతమగు జ్యోతిర్మయ మంత్రములయం దేమంతమును గాంచిన ఋషివేరి యామంత్రము బరగుచున్నది. కావున ఋషులు వేదమంత్ర రచయితలుగాదు; ద్రవలు. ఇందలి సూక్ష్మాత్మమేమి? వేదమంత్ర ములయం దంగీర్ణభీతమై యున్న తత్త్వ మును ఋషులు దివ్యదృక్కుల దర్శించియుండిరి. కానియది విచారలబ్ధముగాదు; అనుమానప్రసూతమునుగాదు; శృతిప్రాప్తమునుగాదు. సాక్షాత్కానోపలభి. సాక్షాత్కారమగు సత్యము మహాత్మరమైనదిగదా? దీనినే జ్ఞానమని యందురు. సాధారణముగ మనము జ్ఞానమనిదలంచునది జ్ఞానాభాసగాని జ్ఞానముగాదు. సత్యము-మానవుని మన మను రెంటియొక్క సాక్షాద్యోగమువలన బుట్టునదియేజ్ఞానము. మానవుడు పరోక్షజ్ఞానము లేకజ్ఞానాభాసతోడ సంసారయాత్రను గడుపుచున్నాడు. మనము జడవిజ్ఞానసంబంధమగు

సకలతత్త్వము లెరుంగునము. వానినిగూర్చి నిరింతరించు జెప్పదుందుము. కాని వీనియందెన్నిటిని పరోక్షద్వారమున ప్రత్యక్షమున రుచిని యున్నాము. ‘ఘృగాడే’ ‘ఔండెలే’ యనుచు రనేకవిషయముల దర్శించియుండిరి. అదువలన వారారాజ్యములను ఋషులు. సుధ్యాకర్షణశక్తియొక్క సయమ మెల్లప్పుడున్నది. కాని యా విషయమును దర్శించినవా రెవ్వరు? న్యూటనుదర్శించెను. అందువలన నా విషయమునం దాతడుబుద్ధి.

ఆధ్యాత్మికతత్త్వ విషయమును గూడ నిటులనే గ్రహింపవలయును. ఆ కాలమున దేవాంశసంభూతులని విశ్వసించువారి చిత్త రువులు చిత్రించునప్పుడు మంత్రముచుట్టు దివ్యజ్యోతిర్గండలమును రచింపుచుండిరి. దేవాంశ సంభూతులగువారి దేహములనుండి దివ్యజ్యోతిపుంజములు వికీర్ణమగుచుండుటను యోగ సేరిముల దర్శింపుచుండిరి. అవ్యక్తమగు దివ్యజ్యోతి కిరణములవలననే మానవ శోటి వారికి వశమగుచుండెను. అటులనే ససీమాన్వితమగు జడ జగత్తునం దేజ్ఞానము బ్రజ్వలించుచున్నదో - ఏజ్ఞానము సూరియోపమున మతచింతాపటమునం దనుక్ష

ణము ప్రతిఫలించుచున్నదో-ఏజ్ఞానము జగత్తు దిక్కుచుండిచూచిన హస్తము గలిగియుండునో- ఆ జ్ఞానమునకు నలుదిక్కుల ననంత దివ్యజ్యోతిర్మండలము జాట్టుకొనియున్నది. అందువలననే నది నిరంతరము మనల నాకర్షించుచున్నది.

మనము పరిచ్ఛిన్నమగు భూమండలమును గ్రహించుటకు బ్రహ్మత్విచనప్రసవంబున అపూర్వమగు అసరిచ్ఛిన్నా భావము సర్వత్ర మనకు బాడగట్టుచున్నది. కావుననే జ్ఞానము మీదమనకుమిక్కుటమగుప్రీతి, పూర్ణచంద్రుని లోక నీలాకాశమును దిలకింపుచుండుము. నీలాకాశము చుట్టియుండుటవలననే చంద్రుడపూర్వసౌందర్యమున నలరారుచున్నాడు. నీలాకాశమునుండిపూర్ణచంద్రునిగాని, పూర్ణచంద్రునినుండి నీలాకాశమునుగాని విడదీసి భావించినయెడలనాసౌందర్యముండునా? అతీంద్రియజ్ఞానపదార్థముయొక్క ఛాయ ఇంద్రియగ్రాహ్యమగుజడజగత్తునుజాట్టి యిండుటవలననే మనకపూర్వానందముగలుగుచున్నది. సూర్యోదయ సూర్యాస్తమయ సమయముల యందలి యరుణకాంతియు సంధ్యారాగము మనల పరవశుల జేయుచుండునటులయే దాశ్చర్యమేమన్నది? సూర్యోదయ సూర్యాస్తమయములయందొక ఛందము- లయ-నియమము- మొదలగునవియున్నపమనప్రపంచాయానందము వేయిరెట్లుభివ్యద్ధిగాంచుననుట యతిశయోక్తి కాదు. ద్యులోకమునందు గ్రహచక్రమునకు గలినియమము మొదలగునవియెట్లేర్పడినవను ప్రశ్నగలిగి దార్శనికులు జగత్తత్వమును బరిశీలించి యనంతజ్ఞానశక్తి పారావారమందు బ్రవేశించుటకు బుద్ధుల పా

యములుగ భాసిల్లుచున్నవని నడిచి యున్నారు. బ్రహ్మాండముల బహిరూపమాయనంతశక్తిజ్ఞానముల బహిరూపకాశముమాత్రమేను. ఈ విషయమును గూర్చియే భగవద్గీతయం దిట్లున్నది. “పరిచ్ఛిన్నమగు సమస్తపదార్థములు నిత్యమును నశరీరియగు ఆత్మకు దేహస్వరూపములు.”

జ్ఞానులు తర్కవిచారముల ద్వారమున నిర్ణయించిన దానిని సాధారణమానవులెల్లకు అజ్ఞాతముగను ప్రచ్ఛన్నముగను నరిగీకరింపుచున్నారు. దానిని దివ్యచక్షువుల ద్వారమున ఋషులు దర్శించిరి. అందువలననే వాచుమంత్రద్రవ్యలు. మనయందపరి స్ఫుటముగ నున్న దానిని మనము జూచియు జూడనివానివలెనే యున్నాము. కాని ఋషులు దానిని దివ్యనేత్రముల పరిస్ఫుటముగ గాంచి యున్నారు. అదియే వారి ఋషిత్వము. “చర్మచక్షువు లాకాశమందలి విస్తృతపదార్థములను చూడగలిగినటులనే సూరిగణము విష్ణు (సర్వవ్యాపియగు పూరుషుడు) పదమును గాంచియున్నారు.” అని వేదముల యందున్నది. ఇదియే ఋషిత్వమునకు ప్రథావలక్షణము. కాని నిరంతరము మనమజ్ఞాతానుసారముగ గమనింపుచు-ఊహించుచుండుదానిని విప్పిచెప్పటమహాత్తర కార్యమూ యనియు, అట్టివారిని యత్నున్నత పీఠమున గూర్చుండబెట్టి ఋషులని బలవనలయనా గుని కొందరు శంకింపవచ్చును. అపరిస్ఫుటమగు దానిని పరిస్ఫుట మొనర్చు కార్యము మహాత్తరమనుటకు నందియములేదు. బలువగు వస్తువు నెగురవేసిన యెడల నది క్రింద పడుకను

విషయ మెవరికి చెలియదు? కాని సమస్త మానవుల చింతనము--కార్యములయందీనిడి యున్న నియమముయొక్క విశ్వవ్యాప్తత్యమును న్యూటను గాంచియుండెను. కావున ఆవిషయమున ఆతడు ఋషి ఐదివాచ్యుడు. పరిచ్ఛిన్నమును చుట్టి యుండు ఆపరిచ్ఛిన్నవిషయము మన కజ్ఞాతసారముగ గోచర మగుచునే యున్నది. జ్ఞానవస్తువును మనము ధారణజేయ జాలము. కాని ఋషులీ విశ్వవ్యాప్తియగు జ్ఞానవస్తువును దివ్య చతువుల గాంచియున్నారు. అందువలననే వారికి ఋషిపదము లభించినది. సమస్త మానవులకు జడజగత్తు సంబంధమగుజ్ఞానము కొంచెముగనో గొప్ప గనోయున్నది. జడ రాజ్యమందలి శక్తియొక్క వివిధకీడలను గాంచుచునే యున్నారము. కాని జడము తోడ జడాతీతమును - ఇంద్రియాతీతమగు జ్ఞానవస్తు సాక్షాత్కారము గానియెడల జ్ఞానముసంపూర్ణముగాదు. దీనికొక యుపమాన ముపనిషత్తులయం దిట్లు చెప్పబడినది. వీణానినాదమును, వీణను, వాయించువానిని చూచినప్పుడే జ్ఞానము పూర్ణమగును. నీవు వీణానినాదమును వినుచున్నా వనుకొనుము. అధ్వని యెచ్చటనుండి వచ్చుచున్నదనువిషయము జెలియ నప్పుడాజ్ఞానము పూర్ణముగాదు. వీణానినాదముతోడ వీణనుగూడ గాంచినప్పుడు ఆజ్ఞానము కొంతవరకు పూర్ణమగును. వానితోడ వీణను మీటువానిని గూడ జూచినప్పుడాజ్ఞానము పరిపూర్ణమగును. అటులనే పరిచ్ఛిన్నమగు నీ జగత్తునకు వెనుకనుండు ఆ పరిచ్ఛిన్నపదార్థమునుగాంచి నప్పుడు జ్ఞానము సంపూర్ణమగును. ఆ పరి

చ్ఛిన్నపదార్థమును దర్శించుటవలననేఋషులకు పరిపూర్ణజ్ఞానము గలిగెను.

మంత్రములు అగ్ని, ఉవ, వాయువు, ఇంద్రుడు మొదలగు దేవతాగణము నుద్దేశించిన వగుటవలనప్రాకృతికశక్తులమహిమను వర్ణించుటయే వేదమంత్రముల యుద్దేశమని ఐలువు రభిప్రాయబడుచున్నారు. కాని జాగ్రత్తగ విచారించిచూచినయెడల మంత్రము లన్నిటియందునను సర్వజ్ఞత్వమునర్వశక్తిమత్తాదిగుణ విశిష్టమగు నొక మహాత్మరభావము వేదీప్యమాన మగుచున్నది. పరిచ్ఛిన్నము నతిక్రమించి యపరిచ్ఛిన్నమగు జ్ఞానవస్తువును గాంచువాడుకవి. దృశ్య జగత్తుయొక్క యావరణాంతరగ్రథమగు మహాశక్తిని దిలకించుచుండువాడు ఋషి. వేదమంత్రములయందంతటనువరోక్షానుభూతి ప్రస్ఫుటమై విలసిల్లుచున్నది. ఋగ్వేదమందలి యొక మంత్రతాత్పర్యము నిట నుదాహరింపుచున్నాను.

“వరుణ డరణ్యో పరిభాగమునం దంతరిక్షమున వ్యాపించియున్నాడు. ఆశ్వశరీరమునకు బలమును, గోవులదేహమందు దుగ్ధమును, మానవహృదయమందు శుభ సంకల్పమును జలమం దగ్నిని అంతరిక్షమందు సూర్యుని గిరిశృంగములయందు సోమలతను గలిగించుచున్నాడు.” ఈమంత్రమందు ఋషి వరుణానుమమున బలచుదేవత పరిమితపదార్థమా? జలస్థలశూన్యములయందనంతశక్తితోడ విరాజిల్లు మహాత్మరశక్తి యనుటకు సందియమేమి? జడరాజ్యమందే గాక మానవహృదయమందు శుభసంకల్పములుగలిగించు నియంతయనుటనుస్పష్టము.

ఋగ్వేదము నందలి సప్తమాధ్యాయము ౧౨౧ సూక్తమునందు ప్రజాపతీయను నొక దేవతనుస్తుతించు మంత్రతాత్పర్యముది.

“ఎవడాత్మదాన మొసంగునో, బలమును గలిగించుచున్నాడో, ఎల్లరెవని యుపాసించెదరో, ఎవనికాసనమును దేవతల్లెరు మన్నింతురో, అమృత మెవనిఛాయయో, శృత్యు వెవనియాశ్రయించియుండునో అట్టి దేవుని నేనర్పించుచున్నాను.”

పై మంత్రోద్వయమునందు చెప్పబడిన వరుణ, ప్రజాపతీయను దేవతలయందు భేద మేమున్నది? ఆ మంత్రోద్వయమును దర్శించిన ఋషులు చూచినపదార్థ మొక్కటియేగదా! సాధారణమానవులు ఇందియ గ్రాహ్యపదార్థముల యందు సమగ్నులైయుండురు. ఆ తీంద్రియ జ్ఞాన సాక్షాత్కారమే ఋషుల ప్రధాన లక్షణము.

తన్మయత్వమునలన ఋషులు జడ పదార్థముల నతిక్రమింపగలరు. కాని తన్మయత్వమననేమి? చిత్తము విషయానంతరములగుండి విడివడి ఒక్కదానియందు తదాత్మ్యలాభమునొందుటనుతన్మయత్వమందురు. చిత్త మేకాగ్రతయందే మానవుని ప్రతిభ యున్నది. జడేంద్రియ గ్రాహ్యమగు వానిని మరచిలోపింపజేసికొని యింద్రియాతీతశక్తియందు మనోనివేశ మొనర్చుటను తాదాత్మ్యమందురు. కాని యిది యెల్లరకు లభించునదికాదు. ఋషుల ఋషిత్వప్రకాళిక తన్మయత్వము. ఫలముద్దీపనము. ఋషుల హృదయాంతరాళమున ప్రతిఫలించి చిత్తమును దివ్యద్యోతులముంచివైచిన మహా సత్యమునువారు అపరిస్ఫుటమగు భావతోడ

వ్యక్తమొనర్చుటకు బ్రయత్నించిరి. ఫల స్వరూపముగ నది వేలకొలది మానవుల హృదయముల నుండితిరిగి బ్రజ్వలించినవృక్ష దీప్తమగుచుండును. కావున మనయందు ప్రచ్ఛన్నముగ నున్నయాధ్యాత్మిక తత్వమును బహిర్గతమొనర్చి ప్రస్ఫుట మొనర్చిన వారుఋషులు. మరియు వారు మనయందలి నున్నతప్రకృతిని మేల్కొల్పి, మన స్వరూపమును మనకెరుకవరచి, మర్త్యధామమునందే యమరత్వము నాస్వాదించునటులొనర్చి, భూమండలమునుండి యమరగిరి శృంఖలమునందా గూర్చుండబెట్టుచుండురు. కావున మానవుని పరిపూర్ణముగ వికసింప జేయుటయే ఋషుల కార్యము.

ఇక కవులనుగురించి యోచింతము. ఈ జగత్తునందలి సమస్త పదార్థములకు పరస్పర సంబంధమున్నది. వృక్షములకు వాయువు, వాయువునకు ఆకాశము, ఆకాశమునకు వెలుతురు, వెలుతురునకు జీవులు సంబంధముండు నటులనే జగత్తునందలి సమస్త పదార్థములకు సంబంధమున్నది. విజ్ఞాన విదులగు పండితులీ సంబంధమును గమనించి పరిశీలించి యీ బ్రహ్మాండమంతయు నొక్క యఖండమనియు ఇందంతటను నొక్కనియమము- జ్ఞానము- విరాజిల్లుచున్నదనియు ప్రతివిభాగమును లఖండమయొక్క సుకయంగము లేకయంశమని నుడివియున్నారు. సృష్టియందలి ప్రతిపదార్థమును పరస్పరమువయోగపడుచు తదుచితస్థానమందు నిలచి యున్నవి. సృష్టి యందలి సమస్త పదార్థముల సంయోగమందే సృష్టియొక్క నిగూఢ సౌందర్యము విరాజిల్లుచున్నది.

ఈ పరస్పర సంబంధము వెనుక నొక ప్రేమాభాస మనకు బాడగట్టుచున్నది. అది యీ సౌందర్యజ్ఞానమును ఘనీభూత మొనర్చుచుండును. ఇంద్రియగ్రాహ్యముగు జగత్తును చుట్టి యత్యంద్రియముగు నవంతశక్తియు, జ్ఞానమునుండునటులనే అనంతప్రేమ చుట్టియున్నది. ఈ మహాప్రేమే సమస్తమును వత్సలమునదాల్చి యఖండ బ్రహ్మాండముగ నొనర్చుచున్నది. జగత్తును సౌందర్యనిలయముగ జేయుచున్నది. ఈ నిగూఢ సౌందర్యమును సాక్షాద్భావమున దిలకించువాడకవి. ఇచ్చటనే యాశునికవిత్వము. సాక్షాద్దర్శనవిషయమున కవియు, ఋషియు సమానులు. మన మనేకవిషయములందు జగత్తును దిలకించి యానందమున పరవసుల మగుచుండుము. కాని దానికి సరియగు కారణముమాత్రము మనకు దెలియదు. కాని కవి వాని యన్నిటికీ మూలమందొక యైక్యతను ప్రేమక్రీడనుదర్శించితన్మయుడగుచుండును. కాళిదాసు రచించిన శకుంతలనాటకమందు కణ్వమహర్షి శకుంతల సత్తవారింటికి బావునప్పుడు ఆశ్రమమందలి తరులతల సంబోధించి యిట్లుచును.

శ్లో॥ సాతుంస ప్రథమం వ్యవస్యతిజలం
యస్మాన్వ్య పీతేషుయా ।

నాద త్రేప్రియ మడ్డనాసి భవతా
న్నే హేన యాపల్లవమ్ ।

ఆద్యేవః కుసుమప్రసూతి సమయే
యస్యా భవత్సుత్రవః ।

సేయంయాతిశకుంతలా పరిగృహం
సర్వేరనుజ్ఞాయతామ్ ।

చ॥ ఎవరెజతంబు మికిడక
యెన్నడుద్రాగదు తాను ముందుగా

వెలికితే ప్రేమచే జరుగు
దీప్తికి భూషణ మయ్యుమిచి గు
లైవతెక మీరు తొల్లవన
లెక్కుట పండువుగాగమండు నా
ప్రవిహలగాత్రి యేగుబతి
పజ్జకు నందజనుజ్ఞ యాయితే.

ఈ చిత్రముగాంచిన హృదయము పులకరింపదా? కానియందలి సౌందర్య మెచ్చట. శకుంతలకును తపోవన వృక్షముల కుండు ప్రేమసంబంధ మందని నాధారణముగ జెప్పవచ్చును. కాని యీ ప్రేమ సంయోగము మనయాత్మను స్పృశించు చున్నదా? శకుంతల యొక్క కోమల ప్రకృతియు, నిస్వార్థతయు శైశవముల భయగు పవిత్రత మొదలగువానియొక్క ఆభాసమాత్రము గోచరించుచున్నది. మనస్సు సునిర్మల మైనగాని యెవ్వడును ప్రకృతిని గాఢముగ ప్రేమించజాలడు. శకుంతలను సభ్యజగత్తునకు సంబంధించిన ధూర్తుడు. శత్రువునగు దుష్ట్యంతుడెట్లు వశేవోచుకొన గలిగెను? సుకోమల పవిత్రమగు శకుంతల హృదయమే కదా కారణము. దుష్ట్యంతుని శకుంతల పతిభావమున సర్వస్వమర్పించి యుండెను. శకుంతల సత్తవారింటికి బంపు సందర్భముననే కాళిదాసు తనకవితామృతమును బ్రవహింపజేసెను. ఎట్టినిపుణుడగు చిత్రకారుడైనను నాలుగు గీట్లలో కణ్వ ఋషి ఆశ్రమమందలి స్థిగ్ధతను పవిత్రతను మనకు జూపింపగలడా? ఇందువలన మానవప్రకృతి యందలి సంబంధముమనకు గోచరించుచున్నది. ఇకమానవులకుండు పరస్పర సంబంధమునుజూపించెదను. మహాకవియగుభవభూతి ప్రేమ వర్ణనము నిట్లు వర్ణించియున్నాడు.

అకించదపి కుర్వాణః
సాఖ్యైర్ద్రుః ఖాన్యపోహతి |
తత్తస్యకీమపిద్రవ్యం
యోహియస్య ప్రియోజనః ||

ఈ శ్లోకమువలన మానవుల యందు
పరస్పర ముందు సంబంధము గోచరించుట
లేదా? గాంపత్య ప్రేమనుభవాలైన యత్యద్భు
తర హాస్యమును జగత్తు నందెవ్వరైన నందర్శిం
చెనా? స్థూల మతులు లఘుచిత్తులగు వారు
దీనిని తేలికగ గాంచుచుందురు. భావుకుడగు
కవి దాంపత్యము నందత్యద్భుతమగు ప్రేమ
క్రీడను గాంచి తన్నయడగు చుండును.
ఇంగ్లీషువారిలో పెన్సీయను నాయన సుప్ర
సిద్ధకవి. ఆయన స్కూలులాక్కను దానిని
రచించుచును. అదిసర్వజన ప్రశంసితము.
అదలి పంక్తుల కొని ప్రియిల నుదహరింపు
చున్నాను. స్కూలులాక్కను పక్షిని సంబో
ధించియున్న నుడివియ న్నాడు -

In the golden lightening
Of the sunken sun,
Over which clouds are brightening,
Thou dost float and run
Like an embodied joy whose race is just begun

ఈచిత్రపు మనోమౌగకరముగదా?
ఆలోకతరంగములయందు పక్షినిర్గమింపుచుం
డెను. ఆతిరళకాంతులు ఆ రక్త కాంతియుత
మేఘరాజి. ఆ సాయంకాల వాయు ప్రవా
హము మొదలగు నవన్నియు నా పక్షి
కొరకు. దానిసౌఖ్యముకొరకేర్పడినవేదా?
ఆచిన్నపక్షితోడ నముదయస్పష్టికిగల సం
బంధమంత ఘనివ్యమైనద? ఆతిరళకాంతులు
ఆ రక్తిమరాగరంజిత మేఘములు- వాయు
హిల్లలములతోడ యాచిన్నపక్షి కెట్టి

సఖ్యము? పక్షియానందము చెప్పనజేమి?
అది యానందమూర్తివలె గోచరింపుచుం
డుటలేదా? వీనియంకము నందుండి పక్షి
బొందు యానందమును తల్లియంకమందుండు
శిశువై నను బొందగలుగునా? కావున
స్పష్టియొక్క నమస్తపదార్థముల మూలము
నందొక యపూర్వ పదార్థము విరాజిల్లు
చుండుటలేదా? కాబట్టి కవి సృష్టియందలి
స్థూలసూక్ష్మపదార్థముల మాత్రమే దిలకిం
పడు. వానిని చుట్టియుండు మహత్తరప్రేమను
నందర్శించును. కాని దానిని విప్పిచెప్పడు.
చాతకుల హృదయములయందు మేల్కొలు
పును. మేఘమును మరియొక కవిత్వయాదిల్లు
నుడివి యున్నాడు.

I bring fresh showers for the thirsting flowers
From the seas and the streams,
I bear light shade, for the leaves when laid
In their noon-day dreams.

పుష్పములకు పిచానయున్నది. మేఘు
ము వానికొరకు నదీనదములు. సాగరము
నుండి జలమునుదీసికొని వచ్చుచున్నది. ఎంత
వేళల తరుణాఖా పత్రములయందు పుష్పము
నిద్రించునప్పుడు మేఘమువాడిచిత్రముబట్టు
చున్నది. ఆహా? సృష్టిపదార్థములయందు
పరస్పర సంబంధ మంతటిరామణీయకమా?
పుష్పముల పిచాన నివారణచేయు వ్యాకుల
ర్థము మేఘముల కుండసియెడల మరిజేసి
కుండును? ఇది ప్రేమ కీడకాదా? ఇందుకవి
హాస్యయోగంకము. చాతకులు ప్రత్యుత్తర
మియవలయును. సృష్టియందలి నమస్త
పదార్థముల మూలమందున్న శాస్త్ర సంబం
ధమున నుండు ప్రేమను దర్శించుటయే
కవికార్యము. ఆనాందర్యమును దర్శించు
టయే కవి కవిత్వము.

కేవలము సృష్టిపదార్థములయందు మాత్రమే పతస్సర సంబంధ మున్నదని దలంప జనదు. మానవునకును సృష్టిపదార్థములకును సత్యదృశ్యమును సంబంధమున్నది. మానవుడుగూడ ప్రకృతిని గాఢాలింగనంబొనర్చుకొనుచున్నాడు. మానవ జీవితము గూడ ప్రేమకు లీలారంగము కాదా?

ప్రకృతినియును దుఃఖక్షేపములయందు దగుల్కొని బరితపించుచుండు మనకు గ్రమ్మబుతువునందలి మలయమారుతమును బోలి సుమధుర ప్రేమానందమును గలిగించు మహాకవి మనకు స్నేహితుడు కాదా? జ్ఞానము నభివృద్ధిపరచుకొనుటకు తగిన చింతనమును గలిగించి, యనంత ప్రసరహోస్థిభమును భావముతోడ హృదయమును నింపి, ఉన్నాదకారిణియగునట్టి యత్తేజనమును బ్రాణమునకు గలిగించు కవికంటె మన కాపుత్రవ్యయ ? చిత్తోత్తేజనకరమును భావమును కలిగించి కపి మనలను ప్రకృతిని గాఢాలింగనంబొనర్చుకొనునట్లు జేసి హృదయమును స్నిగ్ధముగను సరసముగ నొనర్చుచున్నాడు.

ఋషినిబోలి కవిప్రకృతిభావనాన ప్రకృతియును సృష్టయత్నము. షష్టివక్షిగించినంతనే ఆతడు పక్షియై యాపక్షిభోజనంబు తిరళకాంతలయందు బహువిధుల చుండెననవచ్చును. తాదాత్మ్యముగలుగనియెడల నెవ్వడును ప్రకృతి సౌందర్యమునందు బ్రవేశింపజాలడు; కవిత్వము సిద్ధింపదు.

ఋషికార్యఫలమునుబోలి కవికార్యఫలముగూడ యుద్ధిష్ఠము. మనయందుప్రబుద్ధావస్థయందుండు సౌందర్యజ్ఞాన మహాకవి సంస్కర్షణమువలన ప్రస్ఫుటమగును. ప్రకృతి

తోడ అపూర్వమగు సఖ్యభావ మేర్పడును. భౌంతియుతమగు ధర్మము- శిక్ష మొదలగు సవి మానవుని ప్రకృతియందే విడదీసి దూరమం గంచు చుండును. అనింద్యమును నిండ నీయముగ జూపించును. కవి యా కల్పితభావమును నపసరితమునర్చి మానవాత్మను ప్రకృతి సాన్నిధ్యమును జేర్చును. హృదయమును మహద్భావముతోడను నిర్మలానందముతోడను నింపివేయును.

ఇంతవరకు చర్చించిన చర్చవలన కవికార్యమునకును, ఋషికార్యమునకును సామీప్య సంబంధము గలదని దేలి నది. 'కాపున ఋషియొకప్పుడు కవియును కవియొకప్పుడు ఋషియు నగుచున్నాడు. ఋషి పరిచ్ఛిన్నమగు జగదంతరాళమున యపరిచ్ఛిన్నమగు జ్ఞానమును, శక్తిని సందర్శింపుచుండును- బ్రహ్మాండముల యావరణము మధ్యమందొక జ్ఞానవస్తువును చూచును. కవి సృష్టియందంతటను సౌందర్యమును ప్రేమలను దిలకించును. కాకాలమున లాకికచార మార్థికముల మధ్య సుస్పష్టమగు ప్రాచీర మేర్పడినది. కాని పూర్వకాలమున నట్టిదలేదు. అందువలననే యాకాలమున ఋషిత్వకవిత్వము లొక్కచోటనేయుండెను. అందువలన ప్రతిఋషియు కవియైయుండెను. ప్రతికవియు ఋషియై యుండెను.

నిరంతరము మన హృదయమునం దానందమును గలిగింపు చుండుటవలన కవిని స్నేహితుడని దలంచుచున్నాము. మన జీవితమందలి స్వల్ప కార్యములు, స్వల్పచింతనములు, స్వల్పశయముల వలన జగత్తుకొలది దివిములలోనేమనకత్యంత పురాతనమై పోవును. ఇంతువలన ప్రకృతిని దిలకించు

టకు మన మొప్పును. మనకు కవి పురాతనత్వము-విరక్తులయందునిత్యనూతనత్వమును నోచరింప జేయు చుండును. వేడిగాలి కొట్టునప్పుడు గృహభ్యంతరమున శయనించెదము. అప్పుడు పురాతన జగత్తు సహ్యముగ నుండదు. కాని శయనించినప్పుడు కోవెల గూజితము విననగును. ఆ మృదు సుధురకూ జితమును వినినంతనే పాణము పృపుల్ల మగును. జగత్తు మనోహరమై బొడగట్టును. కోకిల యొకముహూర్తములో మనయందు నూతన వసంతమును గలిగింపు చున్నది. ఇటులనే కవి వసంతకాల కోకిల తుల్యుడు. మనము జీవితమందలి తిక్తతామయ కార్యములనుండి సురలి కపుల మృదూక్తులపై మనోనివేశనం బొనర్చినయెడల కవిపుంగవుడిట్లు చెప్పుచుండ వినగలము, “ఓమాన

పుడా? నీవు మిత్రులయం దున్నావు? బంధు బాంధవుల తోడ నివసింపు చున్నావు? ఆహరిద్వర్ధతరులతలు నీకు పరమబంధువులు. ఆ సునీలాకాశము, ఆ ఓకసిత పుష్పద్వాన వసములు ఆశిశిరసి క్తమగువచ్చిక బైళ్ళు మొదలగు వపన్నియు నీకుబంధుమిత్రులు. అట్టి నీవు నీ మనమును కలనర పరచుకొనడ వేలను? నీగృహమందు నీనితవిరక్తితోడ కాపురము చేయుటేల? ఎల్లరతోడగలసి మెలసి ప్రసన్న చిత్తమున కాలము గడపుము.”

జగత్తుతోడ యాత్మీయత గలిగి నప్పుడు మానవునకు నీశ్వరునియందు ప్రేమ సహజముగ గలుగును. అందువలన నేముషియ కవియు మనకు పరమ మిత్రులనినుమపు చున్నాను. తెలుగు విశ్వవిశాలయ

ముద్దులకు హద్దులు

కాలం ౧౯౧౪

గ్రంథాంతము
వ్రాసినది 1914
తేది 18-10-1914

(అథి కార్ల మార్గ నారాయణ రావు గారు.)

ముద్దులకు నేమియైనను హద్దుగలదే,
అనుచు పలుమారు జానకీ! అడుగ నేల?
చందురునిగాంచి చెలరేగు జలధిలోన
అలలకేమైన హద్దులు గలవె బాల!
తేరిచూచుట కేమైన మేరగలదే?
అనుచు పలుమారు జానకీ అడుగ నేల?
ప్రణయ మంత్రాలచే కట్టబడినకనులు
తేరిచూచుట కేరీతి మేరగల్గు?
మానకేవేళ నెమ్మేను మరుగుచేల
అనుచు పలుమారు జానకీ అడుగ నేల?
జ్వలనకుండపు వృద్ధయాన బ్రహ్మరిల్లు
వలపువేడిమి కేరీల చలువగల్గు?

కుషనులు -

(పాలకోడేటి వెంకట్రామశర్మ గారు.)

పన్నపులు కాంధార దేశమున చిరకాలమురాజ్యము చేసిరి. అంధ్రదేశపు పల్లవరాజులు ఈ జాతికి చెందినవారే యనికొందరి యభిప్రాయము. కాని పల్లవుల నాణెములకును పన్నపుల నాణెములకును వ్యత్యాసము గలదు. ఈ పన్నపులకు సమకాలీకులు గాకుండిన కుషనులు హిందూదేశపుపడమటి ప్రాంతములను రాజ్యము చేసి యుండిరి. వీరినామములు ఈక్రింద చెప్పబడినవి. (1)కుషాలకృద్భజను, (2)వేమకృద్భజను, (3)కనిష్ఠ (4)హువిష్క, (5)వాసుదేవి, లేక వాసుష్క. మాల్య, పంజాబు, గాంధారదేశములందు వీరి నాణెములగు పడుచున్నవి. ఇందిలో కొందరి నామములు చెక్కబడకపోయినను బిరుదులు చెక్కబడినవి. రాగినాణె మలేకాణి పండినాణెములు గూడ వీరిబిరుదులతో లభించినవి.

రాజతరంగణియందు కనిష్క, హువిష్క వాసుదేవులనామములు చెప్పబడెను. కాని వారినిగూర్చి మితముగా తెలుపబడియే. వీరు తురష్క జాతికి చెందినవారలని అందుచెప్పబడెను. వారిగుఱులు తురుష్కులను బోలియుండిననుటలో సందేహములేదు. ఈమగురు మార్తీమే హిందూదేశభూములను స్వాధీనముచుకొనిరాజ్యముజేసిరిని తెలుసుకొనవలసియున్నది. వేమకృద్భజనుయొక్క నాణెములు ఆలహాబాదు ప్రాంతములవర కగపడుచుగడుటచేతను అరివి నాణెములపై ఒకవైపున గ్రీకుదేవరిల యొక్కయు రెండవవైపున హిందూదేవరిల యొక్కయు విగ్రహములు చెక్కబడుటచేతను అరికు హిందూమతమున స్వీకరించినటులు తెలిసికొన వలసియున్నది.

మహాభాష్యగ్రంథ కర్తయగు పతంజలి శకయవలను శూద్రులని చెప్పటచే ఈరాజ్యములందలి ప్రజలు క్రి. పూ. రెండవ శతాబ్దమునుండి హిందువులుగా నుండినటుల తెలిసికొన వలసియున్నది. మఱియు ఈవేముడు మహారాజున, రాజాధిరాజున, సర్వలోక ఈశ్వరన, మహేశ్వరన, హిమకృద్భజను త్రాదర, నామాంకితుడైయుండుటచే శివభక్తకోటిలో కేరిన మాద్యజాతికి చెందియుండ వలయు. పూర్వకాలమున ఇతరులను హిందూమతమును జేర్చుకొనువలవాటుండుటచే నిట్లువేముడు హిందూ శూద్రునిగా పరిగణింప బడెను. ఇటులనే గ్రీకు మివాండరు, మిలిందనామముతో హిందూబౌద్ధునిగా మనచారంగీకరించియుండిరి. బుగారునాణెము నమలులో బ్రెట్టిన చక్రచక్రలలో నితడు ప్రథముడనిపలువురు చెప్పెదరు. ఇటులనే మిగిలిన ముగ్గురును గ్రీకు దేవతలతో పాటు హిందూదేవరిలను గూడ తమనాణెములందు చెక్కించిరి కనిష్కలుబౌద్ధమతమున స్వీకరించి మహాయాన బౌద్ధమతమును విజృంభింప చేసెను.

వీరి కాలము - వీరి కాలపు కాసనములు పెక్కులు మనకు లభించినవి. ఇవిముఖ్యముగా బౌద్ధుల యుపయోగార్థము చెక్కబడెను. అవినిష్కలుగా మధురప్రాంతమున గలవు. సాంచికాసనమందు వాసుదేవుడు 78 వ సంవత్సరమున రాజ్యపాలనము చేయుచుండినటుల తెలుపుచున్నది. బ్రాహ్మణులకై కాసనము లేమియుచేయబడలేదు. కనిష్కను అయిదవసంవత్సరము మొదలు నానుదేవుని రాజ్యకాలము 98వరకు ఈకాసనములు చెక్కబడియుండినవి.

ఇదివరలో కనిమ్మడే శకసంవత్సరమును కనిపెట్టెనని పలువురు చరిత్రకారులు భావించి యుండిరి. ఆ యుద్ధేశము రాసురాసు మారుటకు ప్రారంభించెను. కాని శక సంవత్సరము కనిపెట్టినది కనిమ్మడు కాదు. కనిమ్మడు కుషనువంశస్థుడు గాని కాకవంశస్థుడుకాదు. అతిథుకుషను శకమును స్థాపించెను. ఆశకము ఎప్పుడు ప్రారంభమైనదియు తెలిసికొనుట దుస్సరముగానున్నది. హిందూగాధలనుబట్టి శక స్థాపకుడు కాలివాహనుడు. ఇతడుఅంధ్రభృత్యరాజులలో నొకడు. ఇతడు కాకవంశముడో కాడో ఎవరును నిర్ధారణ చేసియుండలేను. మహాక్షత్రపులును, శకవంశజులను, అంధ్రకాత కర్ణులుని శకసంవత్సరమును గౌరవించుటచే కాలివాహనుడు కాకవంశజుడై యుండినని తోచుచున్నది. అంధ్రరాజులలో సంబంధము చేతను బ్రాహ్మణులను గౌరవించుటచేతను అతనిచుట్టు పెక్కుగాధలు పెరిగి నని చెప్పవలసియున్నది. అదియునుగాక కాలివాహనుడు అంధ్రరాజుగానుండి మాల్వదేశము వాక్రమించిన పరరాజుల నొడించి శకస్థాపకు డాయనని గూడ చెప్పవచ్చును. ఈ శకశబ్ద మిదివరలో వాడబడుచుండుటచే కాకవంశములచే స్థాపితమైనదని చెప్పటకు వీలులేదు. అదియునుగాక అంధ్రభృత్యులు వింధ్యకు దక్షిణభూములను పరిపాలించుచు మాల్వ ప్రాంతమును స్వాధీనపఱచుకొనుటకుయత్నించి యుండిరి. మతీయు మగధరాజ్య మనమించుచుండుగా దానివాక్రమించు కొనిరి. ఆకాలమున మాల్వదేశము విక్రమార్కు బిరుదాంకితుడగు శూద్రకునిచే బరిపాలింప బడుచుండి యుండును. ఈశూద్రకుడే కాకవంశజుల దండయాత్రల నరికిట్టి విక్రమార్కుశకములేక మాల్వశక స్థాపకుడై యుండును. తదనంతరము విక్రమార్కు పైసమించుటచే కాకవంశజులు మాల్వప్రాంతము వాక్రమించి స్వాధీనపఱచుకొని యుండిరి. కాని కాలివాహనుడు విజృంభించి మాల్వదేశము నాక్రమించిన కాకవంశజుల నొడించి కాలివాహన శకము క్రీ. శ. 78లో స్థాపించి సామంతరాజులగు కాకవంశపురాజులగూడ దాని నమలులో తెచ్చునటుల కానిందియుండును. అందుచే హిందూ దేశమందంతటను చిరకాలము మాల్వశకమడుగంటి కాలివాహనశకములు లోనికి

వచ్చెను. తదనువంశజుల కాలమునలన కుషను శకమును గుప్తవంశజుల కాలమున గుప్తశకమును క్రీస్తునని కాలమున హర్షశకములును స్థాపింపబడిన. కాని క్రీ. శ. 600లలో మాల్వదేశము కలిగిన విక్రమార్కు బిరుదాంకితుడగు యశోవర్మ తిరి విక్రమార్కుశకము లేక మాల్వశకమును ఆచరణలోనికి తెచ్చెను. కాసనమందలి అక్షరములను బట్టిపరిక్షించుచో కుషనులు గుప్తరాజులకు దాపుగానుండిన వారలని తేలుచున్నది. ఛందాదుకరుగారు ఈ విషయమైచాల పరిశ్రమ గావించి వీరు క్రీ. శ. 283-378 లోనుండినటుల నిర్ధారణ చేసియున్నారు. కాలివాహన శకమునకు రెండువందల సంవత్సరముల యనంతరము కనిమ్మడు రాజ్యమునకు వచ్చియుండునని వీరు హింపించియుండిరి. కాని యిదమిద్దమని చెప్పటకు వీలులేక పోయినను కాలివాహన శకస్థాపకుడు కనిమ్మడు కాదని మాత్రము నేను చెప్పగలను.

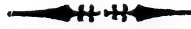
అదియునుగాక స్మిత్తు మొదలగువారు శకస్థాపకుడు కనిమ్మడిని చాటించుచుండ ఛందార్కారు మొదలగువారు వేమకాడ్వైజును కాలమునుబట్టి తరువాతివాడని నిర్ణయించిరి. రాజ తరంగణియందు కనిమ్మడికి నూటయేబది సంవత్సరములకు పూర్వము బుద్ధుడుండినని చెప్పటచేతను బుద్ధునికాలము క్రీ. పూ. 560 ప్రాంతమునని నిర్ధారణజేసి యుండుటచేతను యీకనిమ్మడుక్రీ. పూ. 400 ప్రాంతమునయుండినటుల తేలుచున్నది. ఇది సత్యముకాదు. రాజతరంగణియందు చెప్పబడిన యీవిషయము నివృత్తిగననికాను.

ఈ కుషనులలో ప్రథముడును ద్వితీయుడును శివమరిస్తులు దేవాలయమును కట్టిరిది బ్రాహ్మణులు పూజించిరి. కనిమ్మడు బౌద్ధ సాంప్రదాయమును తగ్గనని బలపరచెను. మిగిలినవారు దేవాలయములను నివారములనుగూడ నిర్మించి బౌద్ధులకు బ్రాహ్మణులకు సమావేశముగా గౌరవించిరి. వీరందరుకాబూలు కాశ్మీరము పంజాబు రాజ్యములపై రాజ్యముచేసి యుండిరి. హిందూ దేవతల కందఱు గౌరవసాహము నుగలుగ జేసిరి. కాని ఏమి తురుష్కభాషను మాట్లాడుచు గ్రీకు అక్షరములతో రమనా ములనుచెక్కించిరి. ఒకప్రక్కను నాణెములపై బ్రాహ్మిఅక్షరములనుగూడ వాడిరి. ఆకాలముక హిందూమతము పెక్కుజాతులను కలుపు కొనెననుటకు వీరి వంశచరిత్రకు తార్కాణము.

అలీబియా.

(చిల్లక గోపీనివాసరావుపంతులు గారు.)

పరిషియాదేశమును అబ్బాసుశాహ అను రాజు పాలించుచుండెను. ఆతడొక దినమున తన ప్రజలయొక్క వృత్తాంతము లనుగను గొనటకు మారువేషము వేసికొని బయలుదేరెను. ఆయనతో బాగానమ్మక స్తుడైన ఒకమంత్రి మాత్రముండెను.

రాజు మంత్రితో సిట్లనెను. “ప్రజల యొక్క యదార్థ వృత్తాంతము నాకు తెలియ ను. నా దగ్గరకు వచ్చునప్పటి కంతయు మారురూపము దాల్చివచ్చును. నేనుచూచు నదంతయు కవటము. ఎక్కడ గోచ రించినను మాయగాని, నత్యము గానరాదు. నేను స్వయముగా నాకండ్లతో దేశమునుజూ డవలెను. పల్లెలలోని ప్రజలనుగాంచవలెను. వారెంతో హీనముగా జూడబడు చున్నారు. కాని వా సొంపుయొక్కపాత్రు. ఈడగ బాచారులకు సభికులను జూడ జూడ నాముఖము మొత్తిపోయినది. వారెప్పుడు నామనసుకనిపెట్టి స్తోత్రపాఠములతో నన్ను మాయ జేయుచుందురు. నన్నెరుగని కాపు లను గొల్లలను నేను సమీపించి కనుగొన వలెను.”

వారనేక గ్రామము లను తిరిగిరి. అచూయకులగు గ్రామ ప్రజల ఆటపాట లను జూచి యాతడు సంతోషించెను. ప్రజలు ధనవ్యయములేక పూర్ణసుఖము నను భవించుటగాంచి యాతడు ధన్యడనని తలం చెను. ఒక పూరింటిలో నాతడు బసచేసెను.

ప్రయాణము చేత నలసి యున్న రాజుక్కడ వారికిన సామాన్య భోజనమును దివి స్వయం దిరములో భుజించు పంచభక్ష పరమాన్న ములకంటె రుచికరముగా నుండెనని తృప్తి నొందెను.

సాయంకాలము విహార మునకు పొలములోనికి బయలుదేరెను. అక్కడనున్న పువ్వులు, చెట్లు, చేమలు అతిమనోహరముగ నుండెను. కొలది దూరములో నొక్క చిన్నయేరున్నది. దాని యొడ్డున నుంచి నిడినిచ్చు చెట్లున్నవి. ఆచెట్లప్రక్క గొర్రెల మంద యుండెను. గొర్రెల కాపరి పిల్లన గోవి నూదుచు పరవశుడగుచుండెను. పిల్లవాని కడకేగిరి. ఆపిల్లవాడుఆనందముగ నుండెను. వానియందొక విధమైనయుదా త్ర లక్షణములుచక్కగాన్పించెను.

వాడు కట్టిన గుడ్డలు చింపిరి గుడ్డలే కాని, వాని యందమునకేమియు లోటురా లేదు. ఏడెవడో గొప్ప యింటిబిడ్డ. మారు. వేషముతో నున్నాడని రాజునుకొనెను. కాని వాని తలిదండ్రులు ప్రక్క గ్రామములో నున్నారు. అందుకు సందేహములేదు. వానిపేరు అలీబియా !

రాజు వానితో మాట్లాడెను. వానికి మంచి తెలివి తేలుచున్నట్లును దిట్టమైనమనో నిబ్బరమున్నట్లును కనుగొనెను. వానికన్నులు తళుకు తళుకు మనుచున్నవి. కానియందె

క్కడను ఆగ్రహము కనుపడదు. మొగము నందెక్కడను మీటుతనము గాన్పింపదు. శ్రీమలభమగు కోమలత్వమును గానరాదు. ఆగోపబాలునకు పదియారేండ్ల ప్రాయముండెను. కాని తన లక్షణము లితరుల కెంత యింపుగానున్నవోయను విషయమాత్రం డెరుంగదు. ఆగ్రామములోని తోటి పిల్లవాండ్రీ వలెనే యాతడు నాటపాటల యంగుండెను. కాని గురువు లేకుండినను చుహాగురువులకడ నేర్వదగినపద్య నాతడు సహజముగ నేర్వ గలిగెను.

రాజు కొంచెము సేపు వానితోమాటలాడెను. ఆ పిల్లవానిని జూచిన కొలదిని నాతని కెక్కడలేనిముచ్చట కలెను. ప్రజల వృత్తాంత మాటలు నడిగి రాజు తెలిసికొనెను. ఇదివర కెన్నడును ఆయన నాశ్రయించుకొనియున్న స్తోత్రీ పాఠకులు నీతడు చెప్పినదానిలో వొక్క ముక్కయైనను చెప్పి యుండ లేదు. ఆ పిల్లవాని మాటలలో ఎక్కడను నుర్దుములేదు. పిల్లవాని తెలివికి రాజు మధ్యమధ్య నవ్విచుండెను. అట్టి సహజసరళ సంభాషణ వినివపుడొక గొప్ప వినోది ముగ తోచెను. తా నెవరో చెప్పనద్దని రాజు మంత్రికి నైగచేసెను. ఆసంగతి తెలిసిన యెడల అలీబియా మనసు చెదరి రసాభాసము చేయునని భయపడెను.

రాజు ఇట్లు వితర్కించెను. ప్రకృతి శ్రీమంతులలో నెంత ప్రకాశించునో దరిమిలలోను అంతేపరీకాశించునని నాకు బోధపడినది. ఈ గొర్రెల కావరి రాజు కుమారునికంటెయేమి తక్కువ ఇంతయంద మైనవాడును బుద్ధిగలవాడును ప్రేమాహ్లాదు నా బిడ్డయైనయెడల నే నెంత సంతోషించెడి

వాడను! వీనికి జాగ్రత్తగా విద్య నేర్పిన యెడల ఏయద్యోగముకైన పనికి వచ్చును. వీని నొసలు గొప్పవా డగునని చెప్పకయె చెప్పుచున్నవి. వీనిని నానమ్ముఖమున పెంచి పెదవానిని చేసెదను.

అలీబియాను దర్బారునకు హాజరు కమ్మని సెలవయ్యెను. తానుచుచ్చట లాడినది రాజుని తెలిసి వాడు ఆశ్చర్యపడెను. వానికి చదువనువ్రాయను గాన ముచేయను నేర్పిరి. తరువాత కళలు శాస్త్రములు నేర్పుటకు పండితులను నియోగించిరి. దర్బారు చూచినప్పుడు వాని కన్నులు మిరుమిట్లు పొందెను. హఠాత్తుగా భాగ్యమువచ్చునప్పటికి వాని భావములుతబ్బిబ్బులై సవి వాని వయస్సును వానివైఖరియు వాని తెలివినిదానమున కాటంకము లాయెను. ఇది వరకున్న గొల్ల వాండ్రీ కొంక కర్రకు బదులు చేతిగోళిగ్గము లభించినది. గుడ్లలకు బదులు జరీగుడ్డలు, ముఖమర్కోటు, విలువగల మాణిక్యములమర్పినపాగా లభించెను. వానిసాచిర్యమునుగూర్చిచప్పుపడేమి? సభలోనివారుదీపముక్రింది దివ్యైలైపోయిరి. గొప్ప వ్యవహారములు చేపట్టనారంభించెను. రాజుకు మంచి నమ్మకస్థుడయ్యెను. రాజు భవనములోని ఆలంకారములు మొదలగువానిని ఘనంచేయుట యందీతని కున్నరుచి మరియొకరికి లేదనుపేరువచ్చెను. అందుచేతగొప్పయుద్యోగము లభించెను. రాజుగారి నగలు గొప్పవిలువగల నరుకులు ఆయన పరామరిక క్రిందనుండ వలెనని యేర్పాటునది.

ఎంతకన్నులు తిరిగి పోవలసిన స్థితి వచ్చినను అలీబియా తన చిన్ననాటి వృత్తాంతమునుమరువలేదు. తనగ్రామమున కొకసాతి

పోవలెనని దలచెను. చిన్ననాడుతనచెలికాండ్రతో గలిసి యాటలాడి పాటలబాడి వేణువు మ్రోగించిన మాయమూలనెల్ల నుల్లా సముతో తిరిగి చూచెను. బంధువులను స్నేహితులను కుశలమడిగి పల్లెల పాడు వెట్టి పట్టణపు రచ్చపట్టణలకు వచ్చి సుఖము నకు సీఠ్యువదలుకొన వలదని హెచ్చరించెను.

రచ్చపట్టణ రవ్వలాతనికియనుభవమే. ఆతని యభిమానియగు రాజు అబ్బాసుశాహచనిపోయెను. కుమారుడు స్థానికాహసింహానన మెక్కినను. ఆ లీ బి యామీద గిట్టని నభికులు కొండఱుండిరి. వారుచాలకృత్రిములు. కొత్త రాజునకు ఆలీబియా మీద పితూరీల చెప్ప నారంభించిరి.

వారు—“మీతొగ్గడి యాయనను నమ్మినాడు. అందు కా తడు స్వామి ద్రోహముచేసినాడు. ఆయన కప్పించిన విలువగల సామానులను చాల అపహరించి నాడు. అందువలన నాతడు గొప్పయ్యా స్తి పరుడైనాడు.

స్థానికాహ వయసున చిన్నవాడు. అధికారమున నిరంకుశుడు. ఆయనకు శ్రద్ధ తక్కువ; చెప్పుడుమాటల యెడల నమ్మిక యెక్కువ. జాగరూకతయానున్న. తండ్రి చేసిన వ్యవహారములన్నియు దిద్దుబాటుచేసి ప్రపంచమునకు గొప్పసంస్కరగావొడగట్టవలయునని దలంచెను. ఆ లీ బి యాను పదవి లోనుండితగ్గించవలెననిదలచివంకకొలుకు వెదకు చుండెను. ఈర్ష్యాపరులైన నభికులు సలహాచెప్పిరి. వాని తాతగారు యుద్ధములోనికి వెడలునప్పుడు ధరించు ముఖ్యమైన ఖడ్గమును రవ్వలు పొదిగినదానిని తెచ్చుని యాజ్ఞాపించెను.

అబ్బాసుశాహయాతని కాఖడ్గమును నొప్పగించక పూర్వమే దానిమీది రవ్వలను దీసుకొన్నాడు. ఈ సంగతి ఆలీబియా తగిన సాక్షులచేత రుజువుచేయించెను. ఈవంక వలన నితనికి పరాభవము కాలేదని సభికులు చూచి మఱియొక పన్నాగమునుపన్నిరి. ఒక్క పక్షము దినములలో నతనికి యొప్పగించిన యావత్తు విలువగల వస్తువుల యొక్కయు జూచి తాను తయారుచేసి యిమ్ముని యాజ్ఞాపింపుడని రాజునకు సలహాయుచ్చిరి. పక్షము దినములైన తరువాత రాజుగారు వస్తువుల నన్నిటిని న్వయముగా జూడగోరిరి. ఆలీబియా తలుపులన్నిటిని తెరచితనయాధీనములో నున్నవి చూపించెను. అన్నియు సరిగా నున్నవి. ఒక్కవస్తువును బీరుపోలేదు. భద్రముగాచుండెను. అంతజాగరూకతకు రాజు ఆశ్చర్య పోయెను. ఆ లీ బి యా మీద యనుగ్రహముగలిగెను. ఇంతలో దివ్యమైనవస్తువులున్న మండిరమునంతను తిరిగిచూచుచుండ కొట్ట కొనను ఒక ఇనుప తలుపు వేసి యున్న యొక యరగాన్నించెను. దానికి మూడు దిట్టమైన తాళములు వేసియున్నవి.

‘అదిగో అందులోనే ఆలీబియా అపహరించిన విలువగల వస్తువులున్నవి’ అని సభికులు ఆయనతో నెమ్మదిగ చెప్పిరి.

శాహావెంటనే ఆగ్రహముతో ‘ఈతలుపు వెనుక నేమియున్నదో నేను చూడవలెను. ఇక్కడేమి దాచితివి, చూపించు’ అనెను.

ఆలీబియా ఆయనపాదములమీదపడి తన కీప్రచంచమున నమూల్యమగు ధనమచ్చుట నున్నది. దానిని మాత్రము నైకొనవద్దని దైవముచేరె త్రివేదకొనెను.

అలీబియా ఇట్లు కలికను. 'మహా ప్రభా! న్యాయముకాదు. మీతండ్రిగారి యొద్ద ఇన్నాళ్లు సేవచేసి నాను. నాకీధన మొక్కటియే శరణ్యము. ఇదియొక్కటియు ఒక్కక్షణమున పోయినయెడల నావెల కంతు ఉండదు. మీకిష్టమున్న తక్కిన సమస్తముకొనుడు. ఇదివరకేము వదలిపెట్టుడు.'

శాహా కిక స్పందనములేదు. అలీబియా ద్రోహముచేసి, యార్జించిన ధన మదియే యనివిశ్వయించెను. శాహా ఇంకను నిశ్చయ వాక్కుతో నుడివెను. తలుపు బ్రద్దలుగొట్టు మని యాజ్ఞాపించెను. బ్రద్దలుగొట్టు వనవరములేదు. అలీబియా చేతిలో తాళపుచెవులున్నవి. అయినయే తుట్టతుడకు తలుపు తెరచెను. అయిరలోపలకు వెళ్ళిచూడగా అలీబియా చిన్ననాటిగొట్టె కాపకెట్టె, చింపిరి దాస్తులు, పిల్లనగ్రావి యుండెను. తన యైశ్వర్యమువలన పూర్వ సృతాంతమును మరతు నేమోయని అలీబియా అప్పుడప్పుడు వాని దర్శనము చేసికొనుచుండెడివాడు.

అలీ—'ఓమహాప్రభా! చూడండి నాచిన్ననాటి యానంది చిహ్నములనిగో? దైవిక రాజకములవలన నాస్వంతధనమును నింతవఱకు హరించినవారు లేరు. మీరు పేద వానిగా జేసియెడల నాకై శ్వర్యమిహ్యాల నిక్షేపము లివిగా! నా యావత్తు ధనమును కొనుడు. నాబాల్యమునాటి సంపదను మాత్రము హరింపకుడు. నాకీసంపదలున్న నెట్టి కొఱుత యుండవు. భోగములకై పెనుగులాడక, అవసరములతో తృప్తికొను వారికి మాటలతో మాత్రముగాగని చిన్నవనువులు మహావ్యయముచేయుదురాడ క్రింది వస్తువులకు వుండ తీరింది యిగోచ

పండ్లు శాంతిము స్వాతంత్ర్యము ఈ భాగ్యములవలన నాకేచింతించి చివుకులును లేవు. ఆనంద పూర్ణము అమాయక పూర్ణమునగునో సాధు ననులారా! నేను మిన్నెన్నటికిని మరుమూత్రోడ నేనాజీవము. మీతోడనే నామున్నె మెరపు మెరయ కపటవస్తు సంచయన్ని నన్ని భ్రమపెట్టి నాశాంతిమును హరింపఁ తావు నొనంగుదానా? మహారాజా! నాస్వభాగ్యమును దీనుకొనుడు. మీయకాదా ర్యముచే నాకు లభించిన ననుస్థమును నైకొనుడు. మీతండ్రిగారు నామీదకరుణించి నా యానందమును భంగము చేయక పూర్వము నాకున్నది నాకుండనిచ్చి.

ఈమాటలవిని సోశాహ అలీబియా యొక్క సాధుత్వమును గ్రహించెను. తన నభికుల యెడల నాగ్రహించి వారివిదర్బారు నుండి తరిమివెచ్చెను. అలీబియాను ప్రభా నామాత్యుని జేసెను. విశేషరహస్య వ్యవహారముల నాతని కొప్పగించెను. కాని అలీ బియా మాత్రము తన చిన్ననాటి స్నేహితులను మరువలేదు. చంచలలక్ష్మి తీవ్ర సేత్రిములతో చూచినతోడనే తనపూర్వ మిత్రులతో బతులువెడలుటకు వానిని గదియందు సిద్ధముగానుంచు కొనెను. వాడు పెద్దవయస్సు వఱకు జీవించెను గాని శత్రువులపైపగదీర్చుకొనుటకుగాని ధనమార్జించుటకు గానియత్నింపలేదు. తనబంధువులకు పకు పాలక జీవనము చేయుటకు సరిపోవునంతయే యిచ్చిపరలోక యాత్రజేసెను. అజీవనమేమేమ కరము! అజీవనమే సుఖదాయకమని అత్యంత ప్రశంస!

శిల్పము - ధర్మము .

౧౦

(యస్. రంగనాథ నూరి గారు.)

శిల్పమునకును ధార్మిక జీవితమునకును స్వభావి
విధముగ విరోధము గలదాయను విషయము ప్రస్తుతము
నివారణీయము. ఏలె వారులు కావ్య సంగీతములను
మృత్యుముగ దలచిబరిత్యజించి యున్నారను విషయ
పిల్లల రెరింగినదేగదా? మానవుని యొక్కగాని, దేవి
యొక్కగాని ప్రతిమూర్తుల నంగీత మివర్తరాదని
నెవ్వనూదీయుల ధర్మ కాన్త్రములు నుడువుచున్నవి.
ప్రేక్షకులను నాతడు తనయందర్శమానమందలియందు
కేవల సామూహికమందెను. ఆధునిక కాలమందు
; గూడ సంగీత చిత్ర భాస్కర్యములు మొదలగునవి
ధర్మభావోద్దీపకముగ నుండవలయునని వాదించువారు
పలువురున్నారు. దీనిభావమేమి? భూమండల మం
తయు మానశిల్ప మందెరము గాదా? భగవానుని లీలా
నికేతనముగాదా? అయినను ఏలెవారు లిందొకొంత్రి విడ
నాడి మరికొంత్రి గ్రోవ జూచుచున్నారు. భగవా
నుని బొందగల శిల్పమే శిల్పమనుచున్నారు. అట్టి
కానినే వాంఛింపుచున్నారు. మానవుని యధోమఖ
సంబంధముగ ప్రవృత్తుల శిల్ప మూర్తుల దిలకింపజ
దని శైత్రములుమాసికొని మహాత్తరమును విశుద్ధముగ
ప్రేరణమును గలిగించువానిని మాత్రమే దర్శింప
వలెనుచున్నారు.

కారణమేమి? "అధ్యాత్మిక విద్య పరా విద్య.
సామగ్రికి నవన్నియు అపరా విద్యలు. ధర్మ
మైన . మానవుడుకోరదగిన సర్వోత్తమ స్థాన"మని
క్రుని నాడులు నుడువుచుందురు. ఈ యభిప్రాయము

తోడ సంపూర్ణముగ నేకీభవించినయెడల ధర్మాను
గుణ్యమగు దానినిమాత్రమే గ్రహింపి మిగిలిన వానిని
బరిత్యజింపవలసివచ్చును. అపరా విద్య
లన్నియు పరావిద్యకు సోపాన ప్రాయములుగావలసి
వచ్చును. ఏలయన జగత్తు నందలి సౌందర్యము
మహిమ మొదలగునవి యొక్కభగవానునకు మాత్రమే
సంబంధించిన వగుటవలన పరావిద్యకు సోపానమై
నప్పుడే యపరావిద్యకు సార్థకత గలదని నుడువు
చున్నారు. కాని యీ నూత్రమెంతవరకు యదార్థమని
విచారింపవలయును.

రసస్పృష్టియే శిల్పకళా రహస్యమును విషయము
సర్వజనాంగీ కారమేగదా? భగవదుపలభియందు
బొందు రసమువేరు. మానవలీలయందు లభించు
రసమువేరు. అందువలన శిల్పి యీ ద్వివిషయముల
యందు దేనినిగ్రహింపి రసస్పృష్టి యొనర్పవలయును?
మానవలీలల సంబంధముగ రసస్పృష్టిధర్మ జీవితమునకు
హానికరము గావచ్చును. కానిరసస్పృష్టి దిక్కునకుండి
చూచినయెడల దానిమూల్య మనుమాత్రమైతను
తరుగుటకువీలులేదు. అట్లయినచో భగవానుడొక్కడే
పూర్ణ రసాధారుడని ఏలెవారులు నుడువుదురు.
భగవాను డనినశేమి? భగవానుని రసమూర్తి యన
శేమి? ఆమవిషయములను యోచింపుమగు ధర్మ. భగ
వానుడెవ్వనూదానిని మాత్రము గ్రహింపరాదు.
దైవమువేరైతివేషగ్రానెను. కావున

నాయక సంతతుండి యెన్ని విధముల కర్పించికోవారి సంఖ్యను నిర్ణయించగలమా? సాధుపుంగవులకు ప్రత్యక్షమగు భగవానునకును, శిల్పిదర్శించు భగవానునకును భేదమేమున్నది? సాధు పుంగవుడు భగవానునిదర్శించు విధమున శిల్పిభగవానుని దర్శించక పోవచ్చును. కాని భగవానుని సాధు పుంగవుడు గాంచినటులనే శిల్పిగూడ భగవానుని రసరూపమును ప్రత్యక్ష మొనర్చుకొను చున్నాడు.

సాధుపూరుషుడగు ధార్మికుడు జగత్సంబంధమును ప్రేరణలచే కళాకీర్తముగాని విశుద్ధభగవద్దూపమును దిలకించును. అనగా మానవుని మలినత్వము, ఇంద్రియవిఘ్నభము, స్థూలత్వము మొదలగునవియెల్ల మాత్రమైనను లేనిభగవానుడే సాధుపుంగవులకుప్రత్యక్షము. జగత్తునందు సాధారణముగ జరుగుచుండు నిర్వృత్తిమైత్రిక లీలల యందుండు మంగళ మయుడగు భగవానుని శిల్పిదర్శింపుచుండును. సాధుపురుషుల భగవానుడు సదాచారి ముక్తపురుషుడై యుండిడును. శిల్పుల భగవానుడు లీలాచిహ్నముడు; అనంతరూపుడు. శిల్పి భగవానుని శరీర-వ్రాణ-మనములకు దాసుడనిగూడ నెరుంగును. సాధుపురుషుడు త్యాగమందు-శుచియందానందమును బొందుచుండును. శిల్పి శరీర భోగములయందు భగవానుని రసరూపమును గాంచి పరవశుడగుచుండును. దానినేవెల్లడింపుచుండును. అట్లుబ్రకటింప గలిగినవాడే యదార్థమగు శిల్పపద వాల్చుడు. అదియే శిల్పము. మనము సాధారణముగ అవిశుద్ధ భోగములని దలంచువాని యంగుండు ఆ నందము భగవానుని యానందము గాదా? అందు పలనదానిని హీనముగ దలంపరాదు. కాంతిమును-విశుద్ధమునగు ఆనందమునందు సాధుపూరుషుడునిరంతరము మునిగి యుండును. మర్త్యజీవిత సందలి యుక్త్యలీల ప్రోతమందు మునిగి శిల్పియనుకర సానముచేయుచుండును. మానవుని మహత్వము-ఉదారత-అభింద్రియములయందు భగవానుడు క్రిడింపుచుండు నట్లులే మానవుని తుండ్ర-సంకీర్ణ-ఇందియభరత్వములయందుగూడ క్రిడింపుచున్నాడు. సాధు పుంగవుడటించి యిగోచ

రుడగు భగవానుని మాత్రమే లక్ష్య మందురిమకొనును. శిల్పయింద్రియములు అతీంద్రియములయందు క్రిడించు భగవానునిరసమూర్తినిగాంచి చరితార్థుడగును. ఇంద్రికటి యుక్తమనుని మరియొకటి యధమనుని దలంపడు.

సాధుపూరుషుని లక్ష్యమును శిల్పి లక్ష్యమును నొక్కటిగాదు. సాధుపూరుషుడును, సంస్కారియు మానవుల నొక్కవిశేషాదర్శముతోడ పునర్నిర్మాణమునకు బ్రకాశించురు. స్త్రీలెల్లరు సతీమతీలులుగను, పూరుషులెల్లరు సత్యవాదులుగ నుండవలయునని దలంతురు. అందువలన కళంక యుతులగు స్త్రీపురుషుల చిత్రపులదిలకించుట కిచ్చగింపరు; చూడరు. చూచిపయిడల సుర్యార్థమును పోత్రపిండిన వారమగుదుమని వారి గెలంపు.

కానిశిల్పి యట్లూర కుండడు. దర్శింప గూడదని నితీవాదు లనుచున్నను దానియందుగూడ భగవానుని లీలయున్నదని వానియందు విరాజిల్లుచున్న భగవానుని యనంత మూర్తుల యందొకమూర్తిని దిలకించును. అసత్యవస్తువును మానని శ్రేణిములకు గన్పట్టజేయును. సాపకార్యము లెవ్వరు చేయగూడదు. ప్రోత్సాహ పరచ గూడదు. కానివాని యందంధ దృష్టియేల మనకుండవలయును? మనము సన్మార్గులము కావచ్చును. సత్పథముననే నడచుచుండవచ్చును. కానిపాపజీలను అందలి తత్త్వమును హృదయంగమము చేసికొనక దేలయూరకుండవలయును? పృథక్త్వము నెవ్వడుబాంధించుడు. చిరయన్వ సుకుగ నంకుటయే ప్రతివాని లక్ష్యము. దేవతలు చిరయాన్వసలు. అందువలన పృథక్త్వమునందు సత్యము లేదంటరా? సౌందర్యము కూశ్యమందురా? లేకప్పడుని చిత్రించు వస్తువు దానినిచూచి నంతనే మానవుల కనవచ్చును. పుణ్యగలిగిమానవులకు యన్వనముమీదనే యాకర్షణ గలుగు నటుల చిత్రింపవలయునందురా?

జగత్తునందాదర్శములను సావించుటకు శిల్పి తనశిల్పము నుపయోగపరచడు. అదర్శము నిక్షిపరి

వర్తనశీలము. ఒక్కొక్క యాదర్శముకొక్క యుగమున వికసించి నూనవండులి వృద్ధయము నాకర్షించుచుండును. ఇటుల శిల్పి తనప్రతిభను వినియోగపరచుట కెప్పుడను బ్రయత్నింపడు. దేశకాలాతీతమైనది శిల్పము. శిల్పియెప్పుడను చిరంతన సత్యమును గాంచుచుండును. ఉదాసీన భావమున పాపపుణ్యముల ధ్యానింపుచుండును. గొడ్డిగొప్పలయందును, ఉత్తమనీచములయందును, మొదలగుదలయందును, భగవానుని విచిత్రసత్తానుదాహరించి వెల్లడింపుచుండును. శిల్పియొక్క శిల్పము జగత్తుయొక్క కళ్యాణమునకు దోడ్పడిన దోడ్పడెనున్నది. కానియదియే శిల్పియొక్క గంతుక ఫలము గాదు. శిల్పియేదియో యొక బంధమునందు తనను తాను బంధించుకొనడు. అట్లు బంధించు కొనినయెడల మానవుని జ్ఞానము నీమాన దృష్టియైయుండి నెలసినది. జగత్తునందలి యనేకరహస్యములు రహస్యముగ మండిపలసినదే గాని బహిర్గత మయ్యెడివి కావు. భగవానుని వైచిత్ర్య పూర్ణముగు సౌందర్య లీలావిలాసముల సంబంధముగు రసాస్వాదనముమానవ మండలికి లభించెడిదిగాదు.

శిల్పమునుగూర్చి విచారించువప్పుడు భగవానుని యంతరితర లీలావిలాసమునుగూర్చి మరచుచుండును. మరియు సాధుపుంగవునిబోలి భగవానునికొక విశేష రూపముకొనంగి, ధార్మికునిబోలి నైతిక మానవదండము ద్వారమున శిల్పమాల్యమును నిర్ణయించుటకు బ్రయత్నింతుము. సాంఘిక రాజకీయములచే గూడ శిల్పమును బంధింప జూచుచుండును. మానవజాతి యున్నతిగోరకు దేశకాలపాత్రముల ననుసరించి భగవానునివిచిత్రలీలల యందొకమూర్తిని యారాధించుట ముఖ్య ప్రయోజన మగును. కాని యవి యన్నియు శిల్పముయొక్క యంతరితరగిక విషయమునకు సంబంధించవు.

చిరంతన సత్యమును వెల్లడించుటయే శిల్పముయొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యము. అందువలన శిల్పము మహాస్మితమైనది. అదిసర్వత్రక్యాపించి యుండును.

మనకుబాడగట్టు మందిరెడుగుల యందును, సంస్కారముల దలచు ప్రయాప్రియములు మొదలగువాని యందంతటను చిరంతన సత్యము నిగూఢమై యున్నది. ప్రతిపదాగమనకు విశిష్టత గలదు. అదినిజగుజాను సారము విశ్వరంగము నందభినయింపుచున్నది. ఇదియే యానస్తువు యొక్క సత్యమా. ఈ సత్యము నిత్యము; రసపూర్ణము. దీనినే శిల్పి చూపించును. కావున నిదియే శిల్పము. ఒకత్తు నందున్న దంతయు ధార్మికులకుగాని సంస్కారులకుకాని ప్రీతియుగాక పోనచ్చును. అందువలననది యసత్యము కావాలదు. సత్యము నాశ్రయించియే ప్రతీతస్తువును బ్రకాశింపుచున్నది. ఈ సత్యమే భగవానుని యానంద ఘన స్వరూపము. ఇంద్రసౌందర్యము విరాజిల్లుచున్నది. ఇంద్ర లీలావిలోదుడగుభగవానుడు క్రీడింపుచున్నాడు. భగవద్విలాస మిచ్చుటనే గోచరించును. కావున శిల్పిలక్ష్యము భగవానుడు. శిల్పిమహత్తర వైరాగ్యమును వెల్లడించి సాధుపుంగవుల కృతజ్ఞతకు బాత్రుడగు విధముననే కర్మసింహాసన వికసింపజేసి వారి కృతజ్ఞతకు బాత్రుడగుచున్నాడు. ఇచ్చుటనే యాతనికృతీత్యము. కామకుల కామోన్మత్తతను వెల్లడించుటవలన శిల్పికిగాని శిల్పమునకుగాని మర్యాదచూపి గలుగునని దలంచరాదు.

ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానమునకు శిల్పమునకెట్టి విరోధమునులేదు. మీదుమిక్కిలి యాధ్యాత్మిక జ్ఞానమే శిల్పమునకు తీనము. ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానముననేమి? ఆత్మ సంబంధ మగు జ్ఞాన మని యే గదా యర్థము. యోగులయొక్క యోగమందును, భోగుల యొక్కభోగ మందునుండును. యోగుల యోగత్వము భోగులభోగత్వము తేవరతేవత్వము పశువుల పశుత్వమును వెల్లడించుటయే శిల్పియొక్క శిల్పపరాకాష్ఠ. ఇందువలన శిల్పిశ్రేష్ఠుడు ఆధ్యాత్మికవాదియని గోచరించుటలేదా? శిల్పినియోగయోగుడగు బుద్ధభగవానుని రూపమును చిత్రించుటవలన రుద్రీయూర్తియగు కాదరుసాచిత్రరుద్రుడు శిల్పజగత్తునుండి లోపింపజేయునట యువా? మహావియగు కాలిదాసు సకలరస సిరో

మణియు శృంగారరసమునందలి యాధ్యాత్మికచిత్తర
వును చిత్రించి యున్నాడు. అందువలన పాతకల
యందు శృంగారరస ముప్పొంగ వచ్చును. ఇందు
కాళిదాసు నోషమేమున్నది? శృంగార రసమును
దలియపరచుటయే కాళిదాసు అభిప్రాయము కొన్ని
వేళలమానవుని ధర్మసాధనవి యాటంకము కావ
చ్చును. అందువలన దానిని యసత్యము పోయమని
యెట్లు నుడువగలము?

నగ్నవారీచిత్తరువు మనవేత్రిములకు బాధకర
ముగ నుండును. నీతిజ్ఞానము వలననేగాదు. సౌం
దర్యజ్ఞానమువలన గూడ అసహ్యముగ నుండును. కాని
మనము సాధారణముగ జూచుచిత్తరువులన్నియు శిల్పము
నకు సంబంధించినవికావు. పాటగ్రాపులు, ప్రకృతి
యొక్క నకళ్లు. సౌందర్యరహితమని దేవనందుము?
వస్తువుయొక్క బాహ్యరూపమును మాత్రమేమానించి
దానియాంతరంగిక సత్యమును వెల్లడించని దానిని సౌం
దర్య రహితమందురు. పాటగ్రాపుతో తీసిననగ్న
స్త్రీబొమ్మగాని, సాధుపూరుషునిబొమ్మగాని కత్తి
తము. ఎలయన పాటగ్రాపునగ్నవారి నెరుంగును.
కాని నగ్నవారీత్వము నెరుంగదు. సాధు పురుషుని
బాహ్య రూపమును గాంచునుగాని సాధుత్వమును
దెలిసికొన జాలను. అర్థ దిక్కునుండి విచారించి
యాచినయెడలరవివర్ణచిత్తరువులకత్తితములు. శిల్పము
మాత్రమేగోచరించును. దానినెనుక నుండుగభీరవిరసత్య
మునందు శిల్పరము భాసిల్లనిచో యదికత్తితముగాక మరే
మగ్గును! సాధుపుంగవులు, నీతివాదుల దృక్పథాల
గూడవది సౌందర్య సహితముగాదా?

నగ్నవారీ చిత్తరువును చిత్రించుశిల్పి స్త్రీని
లంపటదృష్టినిచూడడు. సాధుపుంగవుని దృష్టినిగూడ
తిలకింపడు. ఋషిదృష్టిని వర్జించును. అరహణి
యొక్కయాత్మ విషయమును పృథక్పరచును. సాధా
రణముగ మనమితరుల మనోకేంద్రకు దాసులమై యిది
పుణ్యము అదిచాపము, ఇదిశుద్ధము అదియశుద్ధముని
నుడువుచుండును. ఋషికుటుంబుడగు శిల్పి దర్శించు
విషయమందు సత్యమేమి- ఇం దిమిడియున్ననిగూడ

సమస్యయొట్టిది- రసధారయొచ్చటనని బరిశీలించును.

సిద్ధానస్థమందు విభావోజ్జ్వలమున కాన్య
మును రచించును. అదిమంచి చెడుగులు శుభాశుభ
ములకీర్తనమైనది. సిద్ధపురుషుని సంపూర్ణ సత్యాను
భూతి అపరిణత సాధకుల కవలంబనయము గాకపో
వచ్చును. అందువలన నదివివర్ణ నీయమా? సిద్ధుని
యనుభూతియే యదార్థమగుసత్యము సాధకునిసంబం
ధమగు సత్యము క్షణికము. తాత్కాలికము; అది
సర్వజననమేయైనను చిరంతనము గాదు. సిద్ధపురు
షుని వాక్కునకును కవికావ్యమునకును వణుమాత్ర
మైనను భేదములేదు. అట్టివానిని సాధవానస్థ యం
దలి మానదండములతోడ విచారించుట పాడిగాదు
ఇట్లునుటవలనవీరిని సాధకున కెరుక పడకుండునట్లుగనా
వ్యముగ గాని, దూరముగ గాని, యుంచవలయునునుట
యందావశ్యకత కానరాదు. నగ్నవారీ చిత్తరువు
మనల విచరితులగు శిశువుల వచ్చును. అందువలన
వాచిత్యరవునందు ప్రస్ఫుటితమైయుండు సౌందర్యము
నేల యుపభోగింపరాదు. ఇంద్రియ దమనమునకు
బ్రతున్నచి, యింద్రియ సంబంధమగు యదార్థభోగ
ముకల వశంపతేయవలయును! ఇంద్రియములబాహ్య
విశోధకు భయపడి యింద్రియజేవితకు స్వీకరింప కుం
డుట సత్యానుభూతి కంతరియముకాదా?

సాధన దిక్కునుండి యాచినను శిల్పమునకు
నుల్లిమస్థానమే గలదు. శిల్పియొక్కయు ధార్మి
కునియొక్కయు మార్గ మిక్కటిగాదు. సాధుపూ
రుషుని మార్గము ఇదికాదు. ఇదికాదు, అనునది.
శిల్పియొక్కమార్గము ఇదియే, ఇదియే, యనునది.
ఇంద్రియముల దమనమొనర్చుకొని విశుద్ధమగు అతీం
ద్రియములందు బ్రవేశించుటకు సాధుపుంగవుడు
బ్రతున్నచును. లేక యింద్రియములనొక నిర్దిష్ట
మగు ప్రకరణమున బంధింప జూచును. ఇం
ద్రియముల విశ్వవిభూతి యంతే యింద్రియజ్ఞానమును
బొందుటకు శిల్పిబ్రతున్నపు ముండును. అచార
నియమముల ద్వారమున ధర్మజీవితమును నిర్మించుకొను
టకు సాధుపూరుషుడు సాధన చేయుచుండును. శిల్పికి

యాచార నియమములలేవు. ఆకడెప్పుడును ముక్త
డవనియేభావింపుచుండును. సాధుపురుషుడుకనిసాధు
త్విమునకునుధార్మికుడుధర్మశీలతకునుపనిశిష్యు వానిని
మాత్రమేయేరుకొనుచుండును. శిల్పి ఎక్కువరికీలవంబా
జర్పడు. అరినికేపెక్కు వై న ను స మా న మే ను.
విషయముల యరిదగుమాత్రమైనది దోషమున్నదని
దలంపడు. సహజసత్య ప్రేరణానుసారము విషయ
ములగైకొని యందుపర్యకుండరుని దృష్టిగోచర మైన
య్యడు. ఆచరణ- ఉదాహరణములు- శిక్షాదీక్షలు-
వ్యాఖ్యల సహాయమున సాధుపురుషుడు ఆ
ధ్యాత్మముతోడ సంబంధమునుగురువుకొనుచుండును.
శిల్పికి వీనితోపనిలేదు. ఒక్కభావమునుమాత్రమే
యాశ్రయించును. యతోదాతేని చిత్తరుణియనను,
వారాంగన చిత్తపు నైవను చిత్రింప నచ్చును.
కాని విషయమునందు మాత్రము ప్రకృతి గణితుగు
భేదములేదు. వానియందలి సత్యమును వెలువరించ
గలిగినా లేదాయనునదియే ప్రశ్న.

శిల్పప్రభావము-ప్రసారము-నూత్నము, నూత
ప్రకృతులు సాధారణముగ దానినియనుభవింపజాలరు.
వారికినూతప్రభావము గావలయును. స్పష్టిముగనుం
డనియెడల వారుదీనిని గ్రహింపజాలరు. ధర్మకాస్త్ర
ములు నీతికాస్త్రములందు కొరికే సృష్టింప బడినవి.
శిల్పమందు గూడనీతివాదము మొదలగువానిని జోషిం

పుచుండుము. నీతి మానవుని నూతనభాగ పరివర్తన
ముకు మిక్కుటముగ దోడ్పడును. నీతివలన మాన
వుని నూత్నప్రకృతి యొప్పుడును మార్పుకలెందను.
శిల్పదృష్టి యత్యంత తీవ్రమైనది. కాని నేమియు
నడ్డగింపజాలదు. అందవలననది ఎక్కువల యందంతర
తమరహస్యమును సాక్షాద్యానమున గాంచగలుగును.
ఒక్కొక్కప్పుడప్రజుత్తుముగను, అజ్ఞాతముగ గూఢ
శిల్పసహాయమున వస్తువుయొక్క ప్రాణముతోడ మిలి
తిమైపోవుచుండుము. ఇదియేరసవరింబంధము. దీనినే
ధార్మిక లుపయోగించు సాంకేతిక భాసను సారము
ధగవత్ప్రసాద మందరు? భగవత్ప్రసాదము లభించిన
వానికి కాస్త్రములు- ఆచారములు- నిష్ఠనియమముల
తోడ పనియే మున్నది? ఈభగవత్ప్రసాదము వలన
శిల్పసహజముగ కృత్రిమసాధన కతీతుడై భోగమందు
ఇందియలీలల సత్య సాందర్యముల ననుభవింపుచు
విశుద్ధచిత్తుడై యాధ్యాత్మిక భావమందు మైశురము
చుండును.

బాగుగపరికించి చూచినయెడల శిల్పమునకును
ధర్మమునకును నేవిధమగుభేదమును గానరాదు. ధర్మ
మన నైతి; కాచారముతోగూడిన సాధు జీవితము
కాదు. ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన దృష్టి గోచరమగుట
యనికా? అల్పితోడ పరిచయ మొనర్చుకొనుటయే
ధర్మముయొక్క లక్ష్యమైనటుల శిల్పముయొక్క
లక్ష్యముగూడ నాత్యంతపరిచయ మేగదా!

నంతుష్టి - శాంతి.

(గరిమెళ్ల సత్యనారాయణగారు)

క

హస్తమీరు విలాసమం + దన వరతము
కొట్టుకొనుచును మదిచెడ + గొట్టుకొనుకు;
భారతరమఃఖ పర్యత + పొంగితమందు,
హృదయమును శకలములుకాగ + విరువబోకు;
ఎరవతోచిత మధ్యమా + వస్థదాటి
ఉన్నతంబుగఁ జేర్చెడి + యుత్సుకంబు,
అడుగునకు ముంచెడివిచార + మననియందు
లేచులేడయ్య నిజముగా + లేదు లేదు.

చ

అదిగొగనుము విలాపినిఁ యాలయతిబు
అతివసూపంబు ఎందువే + యలరుచుండు,
రంగు లెక్కించినది కుడ్య + రంగములను
అరుగువారికి కనువాంఛ + లతిశయిల్ల,
అరుగు మీదనుసంతోష + నువళులింపఁ
గూరుచున్నది సాగనుగా + కుటుకలాడి,
సంతతము నుద్రేకము + సంతసంబు
నూచనము చేయునాకములో + జాచియేని
యెఱుగవచ్చును నీవది + యెవరిగృహ మే!

ట

పూలునిగనిండ విరివిగా + ముడుచుకొనియు
జేరిలుకుచ్చెళ్లచీరధ + రించుకొనియు
మువల యొకానొక ముక్క + ముంచుకొనును
పెట్టవిన కారగాకొంగు + బట్టుకొనుచు
మంగురులునెత్తి మీదికి + ముడుచుకొనుచు

నిలచునాగృహరాణియా + తిలుపుచెంత,
మృదుల రసమునఁ బాడుసం + గీతమెప్పుడు.
దరహాసమునకు నొకతూరి + తెరిపిసిదు.
చప్పటుల్లాటికేలు + సలుపుచుండు
దారిపోయెడి వారిని + పరచిలుచు
గొంతుగను బిగరగ నెత్తి + కొనులాంగి,
బాటసారుల తివరుల + వాటమందు
గాక లేవను నెచట సా + క్షిములనెల్లి
అరుగబోకును అగృహం + బరయనెప్పుడు
తిరచుగా నామెన్నేనంబు + జరుపుచుండు
జయలతో చేయుకును పరి + చయమునెప్పుడు.

త

చుట్టలను ద్రావుచుండుగా + పోకుకొంగు
కల్లజోట్లించుచురు ముఖ + కాంతకొలుకు
విలువనున్ను ధరియించి + వీధులందు
నడచుచుండురు పనిగల్గి + వట్టులెప్పుడు
సానికొంపలెనూనివా + సములువారి,
కాపె కుటుకులెవారికా + హార, మాపె
మూయలే వానుపతియించు + కుంత్రితకులు
మొంతిమూలై యుజస్మయో + ముగడకెచ్చి
చిచ్చమెత్తుచు నుండురు + వీధివీధి
ముదములో బుట్టితిమటంచు + మురియుచుండి
నవ్వుచుండురు పరితృప్త + నమనములను
వెట్టితనమును మూఢత + విద్యకూన్య

పర్వతముగాక సౌఖ్యమా? వారిపనులు?
 పెంకితనమును వారికి? లంకయొప్పును
 వాశపపద్మంబునకు వారి? నడపుచుండు
 నిలచినదచెడి యదుగుల? న్నియును హితుడ?
 అపదలువారి చుట్టును? ననుసరించు.
 పాదముల క్రింద సతితిఁబు? వాయితెరచి
 నేపి ఎలె వేచు వాశని? కూపమదియు

జ

తృప్తదృష్టులు రెండవ? దిక్కునకును
 లోపయొక్కటి తోచువా? త్రోవమీద
 దట్టముగ నిడలన్ గ్రమ్ము? చెట్టులెల్ల
 తరచుగానట్లు పోయెడి? నరులదక్క
 యెఱుంగ రెవ్వరు నచ్చట నెగనననుచు
 దుఃఖకొమిని గుడిశయా? త్రోవయందు
 కొట్టుకొను చుండునామెకు? గుండెలెప్పుడు
 తోగుచుండు నిట్టూర్పుల? దుఃఖమెప్పుడు
 నోటినిండిన నేమిట? బోటికెప్పుడు
 “వృధ మీ మానవత్వింబు? వృసనమానకు
 పాపములను దృఢమైన? పట్టుకొమ్మ?”
 అనుచుబోధించె బ్రీతయా? యంగనకును
 జన్మ సాధారణంపుక? వృములకెల్ల
 జాటువినబోసు కొని మొఱి? చెట్టుచుండు
 త్రోవయంత ప్రతిధ్వమ? తోవనిండ.
 ఎంతమందైన తనయొద్ద? కేగుచెంచి
 బోధపరిచుచుండి నన్? బోధపడదు.

జ

ప్రకృతి యంచామెయే కీడు? పట్టుకుమ్మ
 అనెకను గొనజే ఎత్తు? వైచిగాని
 చిమరకుండంగ దుఃఖభా? వృములతోడ
 వీడియొయొక చానికై? యెట్లుమొఱి
 రాతృపవలనునయ్యెంబు? రాజుచుండు
 అగృహసమీపమునకు? ని? నరులకయ్య
 అంటురోగంబు ఎంటిది? అమెయూర్పు
 తీవలనోర్వాన మనకును? చెన్నభాగగు
 పత్రపల్లవములు వాడు? ఫలములెల్ల

మృగిపోవునా యనుదృష్టి? మార్కొనంగ
 అచిలాసిని యిలుపిడ? యరుగునెడల
 దుఃఖనిలయంబునకునిన్న? తోడుకొనును
 పాదయుగ్మంబు, జాగ్రత్త? పడగదయ్య.

జ

రెండిటికి సమదూగమం దుండునదిగో
 శాంతిదేవత గేహమా? చాయబొమ్మ
 ప్రశ్నఫలపుష్ప భూషిత? పథమొకండు
 జనెడి నప్పుడుమోదంబు? జరుపుచుండు
 అమె? గనగోనమది యొప్పు? దాతమొందు
 అధికపరి కృప్తియు నపాయ? హంస శక్తి
 ఆనుగు చెలి? తెల్లె యామె? కలరుచుండ్రు
 మోదయుభయైన సుఖములో? నిదుకొనను
 సముచితా లోచనంబులు? సలుపునైన
 రాగగోల్పదుదుర్వచా? రమున మునిగి
 దుఃఖమప్పుడు కన్నుల? దోయమిడక
 సౌఖ్యమప్పుడు పెదనవ్వు? సలుప బోక
 ఆరయు సమదృష్టినిశ్చల? మైనమరిని.

గ

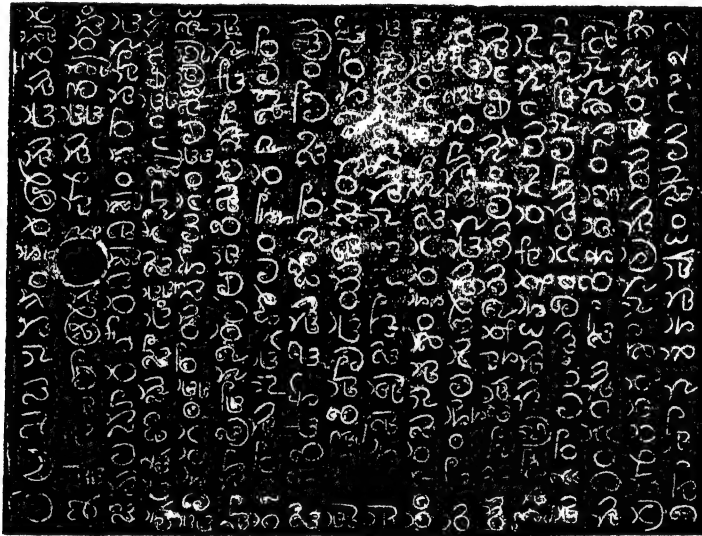
అచటనిల బడి నిచుట్టు? నరసెదేని
 కొండమీదనుండి ఎలెగ? న్నొనగగలవు
 జనలమాధ్యతి లెల్లనో? శాంతిమూర్తి!
 హృదయ సంతృప్తి కరసౌఖ్య? మెల్లగ్రోల
 తమ్ముబోలెడి మిత్ర బృం? దమ్మునెల్ల
 వెంటనేనుక కొండలు? వెడలుచుండ్రు
 అవ్వలసిని మోసంబు? లాగ్రయింప
 హద్దుమీరు దిలాశమం? దణిగిపో.
 చటులదుఃఖంబు మదినిచీ? కలులుగ్రమ్మ
 శాంతివనీయింపవమితవి? చారమందు
 జీవన ముపద్యనములకు? చిక్కులకును
 నెఱుఁటంచును గొండలు నేడ్చియేడ్చి
 చాటుచుండ్రుఖల ప్రపంచ? చంబులందు.
 ఆరయునుయ్య విచారమా? ధ్యకులువారి
 ఎధికమగు జాలిమడిలోన? ననునయింప
 వారికప్పులు కనికను? లారనివు
 త్వరగ దిద్దు? ను? ర్తనమునందు.

పోలయవేముని కొండపల్లి తామ్ర శాసనము.

(కామరూప వీరభద్రేశ్వరరావుగారు వి. యం. యల్. టి.)

ఈ తామ్రశాసనము కొండపల్లిలోని ఒక విష్ణు ఆలయముననుండిగా, అచ్యుతాచార్యముగారి కొడుకగు బుద్ధిరాజు హనుమంతరాణుని బాలకవియై ప్రకటనార్థము నానందకుఁ బంపెను. ఈ శాసనము కొండపల్లిలో దొరకుటవలనను, పోలయవేముని వేమునిపు

రాధికములను వర్ణించి, సరియైన ప్రతి వ్రాసినానను. కానియాప్రతిలో శకస్థి మాలనేక విధములుగ దిద్దఁబడి, ఏకాలపురాజు శాసనమైనదియుఁ జెలియరావలెనని. పుస్తకపురేక్షలవలన వర్ణింపఁగలయులు నివారించఁబడియు.

మొదటి పేజీ. ముద్రాపత్రము.

శాసనమింకొకటి యుండుటవలనను, దీనికి కొండపల్లి శాసనమని పేరిడిరి. కొన్ని దినములక్రమము రెడ్లశాసనములనివయ మైపరిశ్రమఁజేయుచు, చెప్పిపట్టణమగదని మాన్యస్మిక్తిపు లైబ్రరీలోని లోకలోకార్థులను కల కించుచుండ ఏకావపు బ్రతియందు శాసనమొకటి. ఈ శాసనపు రేఖలను ఇలియటు దొర నూతండ్లకిందటనా యాలయము నందేచూచి, వానియకా

ఈ శాసనము రెండు రాగ రేఖలపై రెండు ప్రతి లను వ్రాయఁబడినది. ఒక్కొక్క రేఖ 6.8 అంగుళముల పొడవుగను, 4.7 అంగుళముల వెడల్పుగను, కొంచెము దళసరిగను ఉన్నది. ఈ రెండు రేఖలును ఒక గుండ్రని కడియములోఁ గ్రుచ్చి బడినవి. ఈ కడియపు వ్యాసము 2.6 అం. ఈ రాగ కడియమున కొక చిన్న రాజముద్ర దీర్ఘ వృత్తాకారముగలది కనిపించి

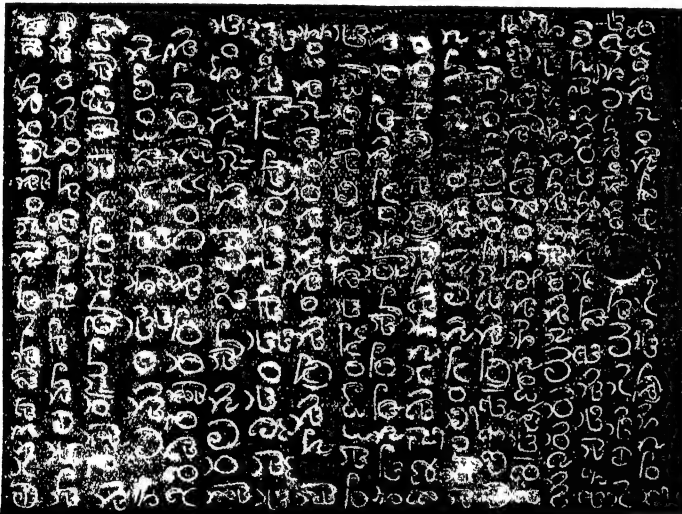
యున్నది. ఈ రాజముద్రామీద ముద్దులు మూటగట్టు
పీకనంది విగ్రహముకలదు. అక్షరములు లేవు.

కాశనమందలి భాష తెలుగు. ఒక సంస్కృత
శ్లోకమును, చివరచూమూలు శ్లోకములు మాడును
కలవు. వాయునకాడు కొంచెమశ్రద్ధతో నక్షర
ములువ్రాసినట్లు కళ్ళట్టుచున్నది. కొన్నిచోట్ల అక్ష
రములు లోపించినవి; కొన్నియెడల నవనవరముగ
చేర్చబడినవి. చూడుడు మొదలశ్లోకము, మొదల
శ్లోక, (పం. 2) జగన్మోక్షగంధము, జగన్మోక్షగంధ,
(పం. 11), పారగులుండు అగు, పారగులుం

లగ్రామపు లెక్కలలో నివృత్తిని లెవైపుపాలములకు
కోటి, పాలములని పేర్లున్నట్లు తెలియుచున్నది.

అక్షరాదుల స్వరూపము

ఈకాశనపురిని పోలయ నేమని నేమనరము
మొదలగుకాపకములలిపిని పోలియున్నది. గుండ్రని
కత్తు. ఈలిపిని ఎర్రమాన కామందలి తెలుగులిపిని
భేదము స్వల్పముగనున్నది. ద యను నక్షరము కుడి
వైపుగీతబాగుగా కలియకొంచె మెడచున్నది. క
యమఅక్షరము ద యొక్క క్రిందిభాగములో గొంత
నిలువుగ వొడిగింపబడిది. ట యనునక్షరము ఇప్పటి

మొదలపదం రెండవపదం

న్నగు, (పం. 14) బహుళ, బహుళ, (పం. 20)
(చేమనామ, చేమనామ, (పం. 24) కొండపల్లి, కొండపల్లి (పం. 24, 25), పాగ్గాగ వంద్య, పాగ్గాగ వంద్య (పం. 35), నిరుతులు, నిరుతులు, (పం. 38) వాగ్గె నె ను. మ టి యు ని రు గొన్ని వ్యాక
రణ విశేషములు గూడకాన ఎచ్చుచున్నవి:—
పశ్యమాన, ఈశ్వరలకు, గనక, తూరుపుకు, యవప్రై.
కాపకము ఇదిమొదలు అనుకొత్తమాటకలదు. ఈ
పదమున కర్థములు చెబువు, జలాశయము ఏరు. ఇచ్చ
టలుడమేటికి కొదవి ఉపయోగింపబడినట్లువాక్యము.

ఈ కారములోని మధ్యగీతలిపి వేసిక నెట్లుండునో
అట్లున్నది. వాల్లులతో గలనియున్న ఈ, ఏ, ఓ, అ
దీర్ఘమును చెలుపు గుర్తులేదు. ఇ, ఊ, లకు గూర్తిము
దీర్ఘపు గుర్తులున్నవి. ర వల్లమునకు బతులు పం
యుక్తాక్షరము లందు వెలపలగిక కొన్ని యెడలనుమ
యోగింపబడినది.

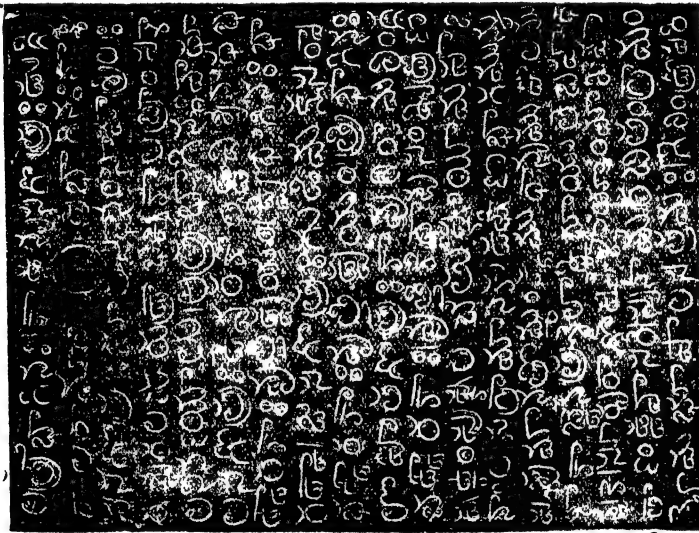
కాశనమందలి విషయములు.

మొదటనిందు కొండపిటి రెడ్డిరాజుల మా
ములు విరుదము లీటుబడినవి. మొదటి కొండ పిటి
రెడ్డిరాజుగ పోలయ (దేవటి) నేమారెడ్డి గిరి. క

(1824-1850) వేమవరము గ్రామమును సూర్యోప
రాగపర్వత పుణ్యకాలముందు కృష్ణగర్భములో ఆమ
రేఖ్య సన్నిధానముందు దానమిచ్చెను. ప్రతిగ్ర
హీతలు యజమాది వట్కర్మనిరతులును, అగమకైవ
కాస్త్రమర్మ కర్మపారగులునుగు దుగ్గిరాల రామ
లింగము, మూలస్థానం సోమలింగము ఈయబడినది
కొండపల్లి వండుబాటకు దూర్వుభాగము వందున్న
వేమవరమును అగ్రహారము. దీనివాస్తులు:- తూర్పున
గిరి; దక్షిణమునపుట్ట; జమ్మిచెట్టు. పడమటకోడు,
కోటి; పడమటిభాగము; వాయవ్యంమూల 384 అడు

స్థలనిర్దేశము.

దానమిచ్చబడిన వేమవర గ్రామ మిప్పుడు
లేదు: వేదిరాకగుట వలన, కృష్ణజిల్లా బెజవాడ
తాలూకా తాడేపల్లిలో (కొత్తూరుజగ్గిర) గలసి
యున్నది. లెక్కలలో నిగ్రామము రెడ్డివారి వేమ
వరమున పేరువనున్నది. పూర్వమచ్చట యూరుండి
వట్టుగూడ నిదర్శకలనేకములున్నవి. కానవనుం దుదా
హరింపబడిన దేవాలయములు జీర్ణావస్థలో నున్నవి.
ప్రాయశః వేమధూరాలుడు తాడేపల్లిలోని కొన్ని
ధూమలను విడదీసి యొక గ్రామమేర్పఱచి,

కొండపల్లి శాసనము, మొదటి ప్రక్క

గులకుని, ఉత్తరమున మోగులు, పైయిద్దోబాగముల
కేగాక, ఈయగ్రహారముందు ముగ్గురు రుద్రాభిషేక
బ్రాహ్మణులకుగూడ ఎనకులీయబడెను. ఈబ్రాహ్మ
ణులలో నొక్కొక్కరికి 2 ఎక్కులవొప్పన భయ
పడెను. ఎత్తియవఁగా అచండోగముల ధాన్యము.
వీరికిగ్రామమునకు దక్షిణభాగమున, పశ్చిమమునందు
కోటిసమీపమున తొమ్మిందుము ధాన్యము పాలమును
ఈయబడినది.

కానకాలము క. శ 1272. బహుధాన్య సం
వత్సర ఖాఖ బహుళ ఆమావాస్య అదివారము. ఇది
క్రి. శ. 1850 నకు సరిపోవుచున్నది.

దానికితనపేరు పెట్టి నైకాస్త్రపండితులకుఁ దానమిచ్చి
యుండును.

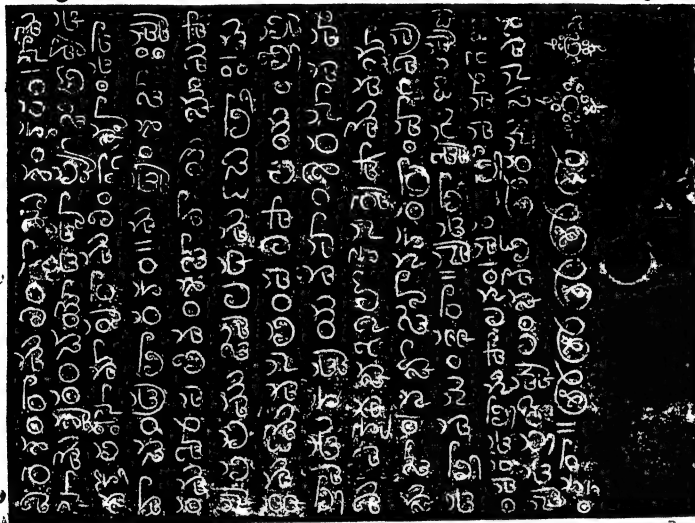
చరిత్రాంశ విమర్శనము.

ఈకానము మూలమున మనకు గ్రాతకరలియ
వచ్చు చారిత్రాంశములు విశేషించిలేవు. ప్రాంతియ
వేమారెడ్డి కానములలో వేమవరము కానము (క్రి.
శ. 1844) కట్టకడపటిదిగ నిదనముగానవచ్చె. ఇప్పు
డీకానములన ప్రాంతియవేమారెడ్డి 1850 న సంవత్స
రమునందుగూడ రాజ్యవైభవముగ నేలుచున్నట్లును
అగ్రహారములు విద్యారహితవృద్ధ విప్రులెచ్చి యా

కర్తలుగనుచు చున్నట్లును స్పష్టమగుచున్నది. ఇతడు క్రీ. శ. 1850 సంవత్సరాంతమునో లేక మగు నాటి వత్సరమునో మరణించి యుండును.

పోలయవేమన కనేక కేళ్యాలవు. ఎఱ్ఱ ప్రిగ్గడచారింశము నందితని వేమా, శాసనవేమా, యను.

విశేషగా ముపయోగింపఁ బడెను. చంటి యనునది దక్షిణార్కాదుజిల్లాలోని సుప్రసిద్ధగిరిదుర్గము. వేమ భూపాలుడీ కొటను కాకతీయుల కొలువున నున్నప్పుడు పట్టుకొని యుండవచ్చునని నా యభిప్రాయము.

పోలయవేమా, అన్నయవేమా, శాసనవేమా, యని వివిధనామములతో సంబంధించి యున్నాఁడు. ఈ శాసనము నందితనిపేరు ఆనకవేమనాఁడని, అని యున్నది.

ఇతనికాసనమున నందితవేమనాఁడని, అని

ఇదిగో కొంచెము వ్రాసినట్లుగాలు యుదాహరింపఁ బడియున్నది. ఇట్టివి కొన్ని చూడటకు దండుబాట చూడవలెను. ఈ బాటవల్లనే ప్రసిద్ధము. ఇంకొకటి చూచుచున్నట్టి దరాబాదు వెళుచున్నది. పూర్వమీబాట మీద నున్నయులు విధివిరామము లేక నడుచుచుండి టనని నీవేరనినప్పుడు.

కొండపల్లి శాసనము — మూలము.

మొదటి-కు మొదటిప్రక్క

1.శి బసవశంకర్గ క్రిమదమకేవ్వం ఇవ్వదేతా శ్రీమత్తునామ (ంగ)ద్రత్యేరవం శీలంచారకారవిశ్వ విష్ణుంభరాంపానద శ్చదక్షిణభుజాదండ జగనోబ్బగంత్తయమం
2. ద్దలి కరగండ్డరాయచేకోలుగండ్డ అభిక్రప్రకృతికా శామాద్రిదానవిశతపరిమితభూదానప రశురామ పద్మజాలంక్కర విభిం రా జగిరిట కొటిమణి నిరాజతాంఘ్రి

- దన్యయైరి హృదయ విభింన్నభీకరాలో
10. పడిద్యులవాపలనమభోగభాగ్యధు రంధరసవశంకర్గ గజనోబ్బగండ్డ బిగు చాళుక్కులగు, శీమదన వేమారెడ్డిజకారు యజనాదివట్కర్మనిరుతులుంన్ను అగమ శైవాస్త్రమనుక కర్మపారగు లుంన్ను
15. దిగిరాల రామలింగం మూలశాసం సో మలింగం మూలశాసం ద్రవ్యచేతన సర్వా గ్రహర ధన్యుశాసం శ్రమ యట్లంన్నుమకా వివాహన శకవత్కానిలులుంబి

మొదటిరేకు రెండవప్రక్క

అనునేటి బహుధాన్య సంవత్సరమాఖ బ

- 20 హాళిమావాహ్య అదివారమందు అ
మరేశ్వర! మూర్ఖుల రాగపర్యటిపుణ్య
కాలమందుకృష్ణ గభాకంలాను
గిరివీరేశ్వరరామలింగేశ్వర సోమే
శ్వరలను పూజలుచేస్తూన్న కొండ
25 డప్పలిదండ పాటకంప్రాగాగ్గ మంద్ర
స్వనామ గ్రామం వేమవరం బసవశంక
రావణంగాదభాక్షతపిరణ్ణోద
కవానధానప్రూ రాంగానధారపోక
శిష్యమిగవక మీ సప్తత్రిపాత్రపారం
30 పర్యంతం గాను అనుభవించునుఖాన
బ్రహ్మేంద్ర గ్రామవిస్తార తూరుపుకు
గిరిదక్షిణావళివల్లికంకిమీ వృక్షం ఆశ్లే
యవిరుతులుసమం పశ్చిమావళికోడు కో
టికిపడమటిభాగం మున్నూటయనైనా
35 గులగులు యవ్వంమూలకుని
త్రరావకు మ్రోదుగులు ఈశాన్యంవంగిరి

కొండవల్లేకు మొదటిప్రక్క

- అశ్రీభాగినః కాండ్డివ్యసగోత్రం దుగ్గి
రాలరామాశ్రిలుఃద్విభాగినః కాశ్య
పసగోత్రః మూలస్థానం సోమాశ్రిలుః
40 ఈశ్వరలకు రుద్రాభిషేకకాల బ్రాహ్మ
లనివక్షాయాలు అశ్రీభాగినః వాదూ
అసగోత్రః కేవలకొండ విశ్వనాథభ

టారకాః పుత్రిద్యశ్చిం ద్విభాగినఃభా
రవ్యాజసగోత్రీ నుడిమశ్వసర్వా

- 45 భట్టారకాః పుత్రిద్యయం శ్రీభాగినః
లోహిలగోత్రకాపురి రామలింగ
భట్టారకాః త్రిప్పి కిభాన్యసంఖ్యద్రోణ
పట్కంపుష్కలచకుష్కం యామహాజ
శాలకు గ్రామావకు దక్షిభాగమున్నూ
50 శ్చమాన తొమ్మంద్రము ధాన్యముపాలము
కాకాదే శేత్రశైలాగ్ని భూయులేబహుధా
న్యకే నూర్వరాగోప వేళాయాంమాఖేమా
తాకొండవాసరే స్వనామరచితం గ్రామం
వేమధూపాల సత్తమగిరింద్రోపరి

రెండవరేకు రెండవప్రక్క

- 55 వీరేశం రామలింగాఖ్య శంకరంసోమే
సోమేశ్వరంచ యోదద్యా త్కూజితోపూంధ
భక్తః సోమ ర్యరామలింగాభ్యాండచా
వాచిద్రితారకం మద్యంజహాఃపు
మహీపతివంజ బావాయేధూమిహ
60 సుతితిముజ్వల ధమచిత్ర మ
ద్దవణ మేవసంతి పరిపాలయంత్రిత్య
శ్చాన్యకద్యయవరాంకిరసావహా
మివైవభిగిరిలోకే సర్వేషామేమధూ
భూహం నభోజ్యావకర్తగావ్యాంవిప్ర
65 తావద్ధరాః స్వదతాద్విగుణంపుణ్య
పరిదతానుపాలనం పరదపత్తాహారేణ
స్వర్తవిష్టలం చేత్ శ్రీరముజబంశ
లక్కరాః శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

హిమబిందు .

— : ౦ : —

(ఒడివి బాపిరాజుగారు.)

ప్రథమభాగము

సాంశము

హిమబిందు - ముద్రాపత్రము

కోటిశ్వరుడగు

చారుగుప్తునికి ఒక్కతే కుమారిత. ఆ

త్యంత సౌందర్యవతియగు బాలిక. ఆమెను

చారుగుప్తుడు మహా రాణిని చేయుశలం

వుతో ఆంధ్రమహారాజగు

శ్రీముఖ - సాతవాహనునకు కోడలు

గా యువరాజగు

శ్రీకృష్ణ - నకియలనేకములగు ప్రయ

త్నములు చేయుచుండును. ఆఖిరికి మగధ

చక్రవర్తియగు కాణ్వాయనవంశజుడగు

శర్మ - నిజమగుచక్రవర్తికాప్రయ

త్నముచేయుచు బౌద్ధమతమును వశించజేసి

అన్యమైనా పురుషునిప సమకట్టెను.

స్థానితీర్థాలు - మహాయోగి.నుశర్మ మొక్క

అనుచరుల తీసికొనితన ప్రభావముతోముద్దు

లమనుచురాలగు

చంద్రబాల -ను విషకన్యకగాచేసెను.

ఆ విషకన్యకు ప్రయోగించి శీకృష్ణసాత

వాహనుని విగతజీవునిజేసి ఆరాజ్యమున శాత

వాహన వంశపు బాలకుని హిందువునినుంప

ష్యయిత్తించును.

రాజశిల్పియగు

సమరకుమారుని - కుమారుడు,

ప్రహరకుమారుడు అద్భుతముగు శిల్ప
చాతుర్యముగల బాలకుడు వ్యాయామక్రీడల
నుత్తముడై బండివందెమున నెగ్గెను. ఆతడు
హిమ బిందును మోహించును. చారుగు
పుడులన్న మిత్రముగ ప్రేమించుతనయతో నీవు
యువరాజును ప్రేమింపసిద్ధపడుమని చెప్పెను.
కాన హిమబిందు ప్రహరుని ప్రేమించియు
తమ యిరువురకు సంయోగము కానేరదని
తెలియజేయును. విషకన్యశ్రీకృష్ణ సాతవా
హనుని బూడిసేయ వసుమతింపని కాణమున
సౌల తిమ్మపెళ్ళించి ఆమెకు భయంకరాల
నివేదిలి వేయును.

ద్వితీయ భాగము.

మొదటి పుకరణము.

సమవర్తి యుద్ధమున ఆరితేరినబంటు
కాన వినీతనుటికి స్వేదిధములతోడగుటయే
గాక, ఆతడుపశునించు నప్పుడుతానే ఆధిప
త్యమువహించి లగ్నలకై గ్రామికు విరోధుల
తోలివేయుచుండెను.

ఒకనాడు సమవర్తి గుట్టగిన్నెవైనదివ
సించికోట గోడలకు బురుజులకు స్వామి
లకు బోవుర కాస్సంపుచాగులన్నియు గలియు
మూలప్రదేశమునవిలచి తపకడనున్న చారు
లతో మాట్లాడుచు ఆలోచించుకొను చుం
డెను.

ఒకడు:— స్వామిమనకడనున్న భోజనసా
నుగ్రులు కొంచెమెచ్చుతెగ్గుగా ఆయి
పోయినవి. శత్రువులు మనముత్రాగు
నీళ్లలో కెంచుసారులు విషము కలిపి
నారు. ప్రయత్నము విఫలమైనను
నెప్పటికప్పుడు భయముగా నున్నది.

ఇంకొకడు:— ఆర్యాడన్ననాలుగు నర్వతో

భద్రములు (రాళ్ల విసురునవి)చూ ర్ణ
ములైనవి, పదునాలుగు జాతుదగ్గస్య
ములు (వివిధభాణముల పరపు యం
త్రములు) పాడై, ఒక్క యంత్రము
ఉత్తరద్వారముకడపనిచేయుచున్నది.
ఆరుజేన దండములు (అనేకములగు
పెద్దమేకులతో వాడిగానున్న ఒకదూ
లము) పదునొకండు విశ్వాసఘాత
ములు (బరువుగలిగి విరోధుల పిప్పి
చేయు యంత్రములు) శతఘ్నులు,
నరాహస్యములు, కనాయము, కర్ప
ణములు మొదలగు ఉపకరణము లయి
పోయినవో అయిపోవుచున్నవో.

మూడవ యతడు:— ఇంతవరకు ఒకపదిరో
జులనుండి మన వేగుల వారుపైనుండి
లోనికి వచ్చుటగాని లోనినుండిపైకి
పోవుటగాని జరుగుటలేదు. ఈమూ
డు రోజులలో పదునాలుగుగు చారు
లను పంపిసాము. కానివిరోధులు వా
రినిగ్రహించి కారాగృహముల నుంచి
పిజ్జనుల నరయుటకువారిని బాధించు
చున్నారని తెలియుచున్నది. ఎంత
మందివెళ్ళినాలో అందరిపేరులు తెలి
యజేసినారు.

నాల్గవ దళవాడు:— వీరోత్తమా, శత్రు
వైద్యుల మాచులైపోయినవి. గాయ
ములు తగిలినవారు అదృష్టవంతులైన
చోటివించ వలయును. లేనిచో. దివం
గతులు కావలయును.

సమవర్తికన్నులు మిరుమిట్లు గొలిపి
నవి. ఆరినికిభయ మనుపదిలేదు. శత్రువులు
తన్నుపెట్టు బాధలు ఆరినికి మఱింత ఉత్సా

హము కలుగచేయును. మీనములు మెలిపెట్టుచు “అంధ్రసైన్యముల నన్నింటిని నురుమాడినను వారిలత్త్రములునుగ్గయిపోయినను, వారిలత్త్రములువిజయ మొందును. మనకేమియు భయము లేదు. చక్రవర్తివన్ను పంపిన పెనుక శుభదినమునబయలుదేరియుండును. ఒక వారములో లనుకొనుదు. వాడు అడవుల వెంటరాదు. సైన్యములు అక్కడనుగలుగకళింగమునుండివచ్చెదరు కానట్టికడనుండివచ్చుటకునుప్పడలముదుదివారాత్రిములుపట్టును. నేనువచ్చి యిగుడియేమిలవా స్సులయినది. కావుననికనొక ఏది నంబులుమనము మహారణంబునలిపి చక్రవర్తికై యెదురు చూడవలయును. శాశివాహనపతాకంబగుసంహము’ ఉజ్జయి నీకోటగోడలనుండివారిపోవునా? కొనయాపిరితో సార్వభౌమనికై యెదురుచూడనా. ఇక్కడనుండినాయాగ్గా వెలుపుదు. ఒక్కవారుదు నుజ్జయినీకోట వీడవలదు. నరితివుడు గొజికాచి ప్రతివాదును మధ్యాహ్నము త్రాగవలయును. యవధాన్యము ముద్దరిక పూటను- బియ్యముముద్దరెండవ పూటను ఉపయోగింపవలయును. విరోధుల అయుధములు కర్చుకానిండు. ముఖ్యవ

సరమగునప్పుడే మనయస్త్రముల నుపయోగించెదముగాక. కోటబురుజులో కొలదిమందిమాత్రమే యుద్ధము చేయుచుండునది. ఒక నికి కొలదిగాగాయము తగిలినవెంటనే వేరొకడాస్థలము సాక్రమింపవలయును. ముఖ్యవ సరములైనప్పుడు మాత్రముసగము బలముతోయుద్ధము సలిపెదము.” అని మేఘగర్జనముల నాతడాజ్ఞాపనల నెరుకజేసెను. అందరును మహాహత్వాహు. విజయ! ననువర్తి విజయ! ననువర్తి! అని జయజయ వాక్యములబలికిరి. శిఖరములనొత్తిరి. భేరినినాదములు బయల్పెడలెను.

విరోధులీజయ ధ్వానములువినినివ్వెరగండిరి. చక్రవర్తి వెచ్చుచున్నాడేమోనని భయంకడిరి. అప్పుడు మా శ్వాభి పతీయు శివస్వాతియు తదితరులు నొకసభ కావించుకొనిరి. వారికేమియతోచుటలేదు. ఏవార్తలు తెలియటలేదు. ఒకవేళ చక్రవర్తి వెచ్చుచున్నాడేమో! ఏది యెట్లయినను రెండు రోజులలోపల అంధ్రులనుగ్గుచేసి కోట జొరబడి స్వాధీనముచేసికొనకున్న వారిగతి తలంప నవసరములేదు.

శారద

శర్మ సోదర:లు.

వీరు విజయనగర వాస్తవ్యులు. బాలగాయకులు.

.

■

.

చిత్రకారుని హృదయము.

(వెల్లటూరి సోమనాథముగారు)

ఉదయ మెనిమిది గంటలయ్యెను. వేసగియగు టచే నూన్యదతి తీక్షణముగా ప్రకాశించు చుండెను. కలకత్తా నగరపు బహుల వెంట నలుగు రైదుగురు బాలురు “స్టేట్స్ మన్ పత్రిక” “స్టేట్స్ మన్ పత్రిక” యని యెఱచుచు బరుగెత్తుచుండిరి. ఇరువదియైదు వత్సరముల ఎఱుగుగల యువకుడొకడందొక బాలు నాపిరెండణాలిచ్చియుకపత్రికను గొనెను. ఆ కనబడు నందు చివరనున్న శిథిలగృహమే యాతడుండు యిల్లు. అత డింటికేవచ్చి పత్రిక ఉరువుదమని విప్ప గనే యీ క్రింది వాక్యములు కనబడెను.

“ఇద్దరు విద్యార్థినులకు నేర్పుటకై యొక చిత్రకళాచార్యుడు కావలయును.

0% మానేజరు, స్టేట్స్ మన్ పత్రిక

మదన మోహనుడు చిత్రవిద్యయందు చాలా ప్రవీణుడు. అతని చిత్రరవులకేక ప్రదర్శనములందు బహుమతులు పొంది గొప్పవిమర్శకుల ప్రశంసకు పాత్రములయ్యెను.

పత్రికనుచూచి మదనుడొక చిరునవ్వు నవ్వెను.

ఎంగరాష్ట్రము చాలాయందమైన చేతము. ప్రకృతి సౌందర్యమే ఎంగీయులను గొప్పకళాపాస కులనుగా చేసెను. ఆచేతములో పశ్చిమీకృశుల యందముగ నుండును.

మిద్నపురముగడ రాత్రిపకకొండు గంటలకు తైలు ఆగెను. ఒక్క ప్రయాణికుడు మాత్రమే

ఆప్తేషను ఎద్దదిగెను. అతని కొరకు వేచియున్న బండినాడు సామానును బండియం దుంచెను. ప్రయాణికుడు బండినెక్కెను. గుర్రమతి వేగముగా పరుగెత్తుచుండెను. అయంభకారమునగూడ అప్రయాణి కునకు తనచుట్టునున్న ప్రకృతి సౌందర్యము కనబడుచునే యుండెను.

ఒక రెండంతముల భవనముగడ నాబండియాగెను. ప్రయాణికుడుదిగెను. ఇంటిలోని వారందరు నిద్రించుచున్న యటలుండెను. వంటబ్రాహ్మణుడు ఎడ్డించగా యాతడొక్కడే భోజనముచేసెను. అనంతర మాతనికొక గదిని చూపిరి. అగడి కిటికీ లోనుండి ఆతడుచూడగా ఆకాశమున వారకలు మిణుకు మిణుకు మనుచు వెలుగుచుండెను.

శేటిరాత్రి శేనెట్టి బంగారు స్వప్నముల గాంచెదనో యనుచు ఆతడు బయండెను.

3

వలివకాంత బాలు ఇంగ్లండునందు వి. సి. యస్. పరీక్ష ప్యాసయి ముప్పది యేండ్లుద్యోగము చేసి రెవెన్యూ బోర్డుమెంబరు పదవిలో పింఛను పుచ్చుకొనెను. అతని కిప్పటికి ఎఱుగున్న అరువదివత్సరములు. అతనిభార్యాపరకాదీవి నాలుగేండ్ల క్రిందనే యీలోకమును వీడెను. అతని కొక్కలే కూతురు. తల్లితండ్రులులేని తమ్ముని కూతు రగు లలితను గూడ యాతడే పెంచుచుండెను.

నటి ముదయమన నాతిదేవ్యదోయిక నూతన పురుషునితో సంభాషించుచుండెను. కొంతసేపటికి తిడు “నేనెక్కా లలితమ మాలినినిపిలుచుకొనినమ్మ?” యనినెనుని కాళ్ళపించెను వారిలు ఎప్పులోపల నలినకాంతుడా నూతన పురుషునితో ని విధముగ సంభాషించుచుండెను. “మిష్టపురము అందమైన ప్రదేశముకాదా? నిసంతభవనముమీకు బాగుగ నుండెనా?”

“చిత్రము”

“మీకొర కేర్పరచిన గదిమీకు సౌఖ్యకరముగ నుండెనా?”

“చిత్ర” మనియానూతన పురుషునెడను

“మీకిక్కడగు ఖర్చులు భరించి.

అని యేమో చెప్పబోవుచుండగా తిలుపు తెరచిన చప్పడువికబడెను. మాలినియు లలితయు వచ్చిరి. “ఏకేమీయాచార్యుల, వీరు కలకత్తా పట్టణమునందు చాలా ప్రఖ్యాతిగాంచిన చిత్రకారులు” అని మన నలినకాంతుడు అనివారిల కృతకపరిచెను. తార్కికభక్తిపూర్వకముగా మదనునకు నమస్కరించిరి. నలినకాంతుడు, మదనమోహనునితోనురిగొన్ని విషయములగురించి మాట్లాడి భోజనపు వేళయైనదని ఎంట తాడు చెప్పగా మదనునితోగూడ భోజనమునకు లేచెను.

౪

మాడు నెలలు గడచెను. మదన మోహనునకు మిష్టపురమునాగు చాలా సౌఖ్యముగ నుండెను. అతడు తన కిష్టకారాండ్రితో ప్రతి సాయంత్రము నలినబాబు బుడియందు పీకారునకు వెళ్ళును. భోజనానంతరము ప్రతిదినము మాలిని ఆతినికొరకు సంగీతము పాడుచుండును.

లలితనుండమతి; అందకీ త్రెయుకాదు. ఆమెకు ఎంట చేయుటకుందు ఇతర గృహకృత్యములందు నెక్కుడు ప్రేమ. మాలినికి మాత్రము సంగీతము న్ను చిత్రకళయన్నను చాలప్రీతి. లలితకొలది దినములైనతరువాత ఆచార్యుల పెద్దనుపోవుట మానివే

సెను. మాలినిమాత్రము దినమునకు కనిప మైచుగంటులైనను అతనితో గడుపుచుండును.

అతనిగదిలో బల్లవద్దకున్నాని ఆమెపటుల గీయుచుండును. మదనుడు ఆమెక్కడ నేకున్నాని ఆమెవ్రాయుచున్న వాటిని దిరుచుండును. అతడామె మీదకు ఎక్కి ఆమెగు హస్తమును తన చెతితోపట్టుకొని దిద్దుచుండును. అట్టి సమయమునందామె ముంగురులు గాలికెగిరి అతని చెక్కిలికాకి యతనిమోహపరవశుని చేయుచుండును. ఆమె హస్తస్పర్శన మాత్రమే తన్మయినిగ చేయుచుండును. అతనిమనస్సు అక్కడలేదు.

ఆవేముబామ్మ “సముద్రపుటాడ్డు” మాలిని యలలకు యెక్కరంగుతో గీయుచుండెను. మాలిని మనస్సెక్కిడో! మదనుకును దిద్దడయ్యె. కొంతసేపటికి “ఇదేమి యుపాధ్యాయా! నిరక్కదనైన నెల్లగా మిండునా? నేనతిపృథ్వానైన మీరలైన దిద్దరెరి.” అని మాలినియనెను “హరపాటుమాలిని ఓమింపుము.” అనుచు నతడు చెంగుడ లేచిపోయెను.

మాలిని శ్రేణులనుండి యొక వేడియశ్రువు రాలెను “అసంభవము అసంభవము” అనుచు యామెయు వెడలిపోయెను.

౫

ఒక సుపరిస్థితి గడచెను. మిష్టపురమునకు నాలుగు మైళ్ళదూరముననున్న ఆనంద పురపు జమీందారునకు మాలినినిచ్చి వివాహము చేయుటకు నలినబాబు నిశ్చయించెను. జమీందారునకు నలుబది యేండ్లుండును. లలిత కీ సంబంధ మిష్టములేను. మాలినియేమో మాటాడలేదు.

మదనుని పనిపూర్తియయ్యెను. మాలిని చిత్రకళయందు కొంత ప్రావీణ్యత పొందెను. ఇంకొక వారముదినముల కొమెకునివాహము కానున్నది. నటి సాయంకాలము మదనుడు కలకత్తాకు పయనమగును. అదినమున నలినకాంతుడూరలేడు. లలిత గృహ.

కృత్యముల యందు మునిగి యుండెను. భోజనానంతరముమాలిని చూడవలెనని ఆతనికి కోర్కె గలిగెను. శాలుగుదినముల నుండియుజ్వరమగుటంచేసి మాలిని యాతని కగుపడుటకనేలేదు. ఆతిథామె గదియొద్దకేగి మెల్లగ తిలుపు తెఱచెను. మాలిని “యేమి” రనెను. “మాలిని నేనే, యెనెనుమదనుడు. రమ్మ! ఉపాధ్యాయా, రమ్మ! నాచు మాలినితన పడకమీద కూర్చొనుట కారనికిసౌభ్రాచ్యమేనను. మదనుడామె మృగు హస్తమును తనచేత యుండిడుకొని, మాలిని! నిసలపు గైకొనుటకై వచ్చినది మిమ్మపురమును వీడవలసిన రోజువచ్చింది. సెలవిమ్ము. కేటితోమనస్సేహ మంతి మొందవలెను. నివాస! గొప్ప జమీందారుణిది కాగలవు. ఎప్పుడైనను నిచ్చన్నవాటి చిత్రకళా చార్యుల స్మరించుచుండు”మ నెను మదనా, యని మాలిని రుద్రకంఠ మున బల్కెను. మదనున కది స్వప్నముగ దోచెను. ఆతనికరీరముపులకరించెను. మాలిని ఆతలగడక్రింద నున్నపుష్పక మిటుతీయునున యతిథా పుష్పకమందించగానామెతీసుకునిమరలనతనిచేరియండిది, మాలిని హృదయమిదిగో, మదనా! భద్రమునుమా.” యనెను ఆపుష్ప కమునందు మదనునియొద్ద యామెవ్రాసిన బొమ్మలన్నియును, కచ్చుగాకట్టియున్న యామెనల్లని కుంతలములు కొన్నియు నుండినను. మదను డావస్తువులను కంపితహస్తముతో నందుకొని, మాలిని నేనిది శాస్త్రాధిపతికంటె నెక్కుడుశ్రద్ధతో గాపాడుకొనెదననెను. ఆతని నయనములు సజలములయ్యెను. దేహము వివశమయ్యెను. మాలిని యాతని కపోలములు ముద్దిడుకొని “పామ్మా. మదనా, పామ్మా నిగుతుభయగుగాక! యిది యేమన యంత్రీ సమాగమ” ననెను. ఆమె హస్తముల ముద్దిడు కొని, మదనుడా గదియిండి వెడలెను. తిలుపవలెనండి యాతడేనాకృత్యమనినెను. “అహ! మదనా! యీముద్దితో శాస్త్రపఠించు యాత్రముగయు గాక!”

౬

దినములుగడచెను. మదనుడుబొమ్మలు వేయుచు నేయుండెను. కాని విమర్శకులు వాటినియీసడించిరి.

పత్రికలు మదనమీహు నందీ మాయనకు కారణమేమని విచరించెను.

ఆతడిప్పుడు తన కలకత్తా గృహమనందుండెను. గడ్డము పెరిగెను. రూపుమారెను. మదను దోకపిచ్చివానివలె నుండెను. టపాలవాడువచ్చి యతనికోకకను నిచ్చెను. దానిమీద ఆనందపురపు ముద్రయుండెను. అందులో ఆరాధన యను నొక యపూర్వమైన బొమ్మయు, నిక్కిరించి యుత్తరము నుండెను.

ఉపాధ్యాయా,

మీరు మృత్యువును చిత్తరువు నందు వ్రాయగలరా?

మాలిని,

మదనుడు “మాలిని! మాలిని! నివాసు మొరత మధురము” యనెను.

మఱునాకు పత్రికల యుండివార్త కనబడెను.

“ఆనందపురపు జమీందారునిసహధర్మిచారిణి యగుమాలినిదేవి, నిన్నరాత్రి పనునొకండు గంటలకు తనభవనమునకు సమాపమందున్న భావియందుపడి స్వర్గస్థురాలయ్యెను.”

౭

మదన మోహనుడు మృత్యువనుపటమును వ్రాసెను. విమర్శకులు దానిసెంతో పొగడిరి. పత్రిక లాబొమ్మను చాలామెచ్చుకొనెను. మదనునంత చిత్రకారుడు నంగదేశమున లేడనిరి. ఆబొమ్మచాలాచాగుగ నుండెను.

“ఆంధకారము, ఆకాశమున దారకలుమబ్బుల చాటువ దాగి యుండెను. ఒక రాజ మందిరము. ప్రాకారపు గోడపద్ద యొకపెద్దభావి. తెల్లనిచీర గట్టుకొని, పుష్పాలంకృతయై యెవనియందు తనభావ ముంచెనో యెవనిపొంద నేరక మృతజెందుచుండెనో, వానినిభావివన్మయల యుండెనను తనవాడు వేయుమని

ఈశ్వరునివేడుకొను భావము ముఖమునతడు కనజర
చుచు, నొక స్త్రీ, అభావలో పడుచుండెను.”

వేలరూప్యముల నిచ్చెదమన్నను మదనుడా
జాన్ము యెవ్వరికిని యమ్మడయ్యె.

౮

ప్రపంచయాత్ర యంతచిన్నది. చిత్రకారుని
చీవికమెంత అంధకారమయము. దానినిత్యామలీ
పుష్పమునకు బోల్పనిచ్చునా!

మదనుడు తనవద్దకువచ్చుండిన ముచుసలి జన
నితో “తల్లీ! యీపు స్తకము మాత్రము నాకరీరముతో
బాటగిని కామలీ కావలయును. మఱచిపోయె
డుపుగుమా?” అనెను. దిగడిగోడకొక పటము గట్టబడి

యుండెను. మదనుడుదానిని బాపి అమ్మా అపట
మిటులెమ్మ నెను.

అపటమండికొనిమదనుడు “మూలినీ నీయారా
ధన యింక నుముగియలేదా- ప్రియతమా! అయ్యెద్దవ
నాకొరకు వేచియుంటివా-వచ్చుచుంటిని. నచ్చుచుం
టిని నచ్చుచుంటిని-

“తల్లీ! యొక్కడదీ వెలుగు! యొక్కడదీ
వెలుగు?”

* * * * *

అరిని మరణావంతరము వేదరాలగు మదనుని
కల్లి. కొడుకువ్రాసిన మృత్యువనుపటము నమ్మకము
నకుబాపెను.

అనందపురపు జమీందారు డైరువేల రూప్య
ములాసంగి అపటమునుకొనెను.

భృమ.

(పెచ్చురాజు వేంకటపతిరాజుగారు)

అదియొక చిన్నపక్షి. అనంత సిలాకాశమును చూచిన కొలదిని దాని కిదియు గగుర్పొడుచుచుండెను. హృదయమునుండి యానంద తరంగములు పొంగి పారిలుచుండెను. ఉదయము మొదలు సాయంత్రము వరకు బాడినను దాని గానమున కంతము లేకుండెను. అనంత గగనమున నెంతదూర మెగిరినను దానికి బడలిక దోచుచుండెను. ఒక కాళినుండి మరియొక కాళిను, ఒక వృక్షమునుండి వేరొక వృక్షమునకు, ఒక లతాకుంజమునుండి మరియొక లతాకుంజమున కేగి యాడుచు పాడుచుండెను. కాని దానికి యలగటయనునది దోచుకొన్నది. ఆ పక్షి నేను కోకిల.

ఒక దినమున నది దినమంతయు వృక్షగీతము లానర్పి యనంత సునిలగగనమండలము నంతయు గనుగొన బ్రయత్నించి తీరిగితన కులాయమునకువచ్చుచుండ మార్గమునందొక గృధ్రము గన్పడెను. అది కడు ముదుసలి. జీవితమందు పనునాలుగువీసములుగడచెను. గృధ్రము కోకిలను చూచి యిట్లనియె. “ఒకోకిలా? రా! నాకడకూర్చో” కోకిల యావృద్ధగృధ్రముమాట నతిక్రమించక వివ్రుభావమున గృధ్రముకడకు వచ్చి కూర్చుండెను. ఆప్పుడు గృధ్రమిట్లనియె. “నీవు పసిదానవు; చపలచిత్రివు. ఆకారముగ నాశనము జెందుచున్నావు. ఏలయులులవిచ్చలవిడిగదిరుగుచున్నావు. ఇందునలన బ్రయోజనమేమి? ఎండమావులయందుదకముందునా?”

గృధ్రముయొక్క కఠినమును-కఠోరమగు వాక్యముల వినుచు కోకిలరెక్కలు ముడుచుకొని గడగడ

నగాకును కూర్చుండెను. దాని జీవితమందలి యానంద మంతయు అంతర్ధానమాయెను. అప్పుడది భయముతోడ గృధ్రమును తిరేకనివ్వతోచుచు “ప్రభో!” అని యనెను. కాని దాని తిర్వాతదాని నోటమాట రాకుండెను. గడగడ ఎరికి సాగెను.

గృధ్రము:— ఓరీ మూఢుడా? నామాటల సాంధానముగ వినుము. నేడు నీకు ధర్మోపదేశ మొనర్తును. నీ పూర్వజన్మ పుణ్యము మంచిది. అందువలననే నీవు నాకింటబడితివి. లేకున్న ధ్వంసమై పోయి యుండువు. విను- నామాటల జాగ్రత్తగవిను. నీవుచేయు వృత్తి మనలన నిన్ను పాపము చుట్టుకొనుచున్నది. నీవు మహాపాపినిగు చున్నావు. నీవు పాడు సంగీతమునకంటె జఘన్యకార్యము మరియొకటి లేదు. నీయంతరిక్ష సంచారముకంటె భ్రమ వేరయొక్క టియున్నదా? మార్భా?

కోకిల:— చిత్రిము, ప్రభో! చిత్రిము.

గృ:— భ్రమ. ఆత్మింత భ్రమయందు కగుల్కాని యున్నావు. ఇంతకు మించిన భ్రమ భూమండలమందు మరియొకటి కానరాదు.

గృధ్రవాక్యములు కోకిలకు నచ్చలేదు. దాని జీవితమునకు ధర్మోపదేశములకును సంబంధముగనుపడలేదు. అందులన గృధ్రము వాక్యములు దానికర్థము గాకుండెను. అయినను వృద్ధగృధ్ర మనుభవము వలన చెప్పుచున్నదని యనుకొనుచు యదిచెప్పదాని

యర్థమునగ్రహింప యర్పింపుచున్న ను దానికి పృక్క మీద ప్రక్క యుదయింపుచుండెను. అందువలన నది యిట్లునియె. ప్రభో! నునిర్మలాకాశమున విహరించు నప్పుడు నా కమితానందము గలుగును గృధ్రరాజా! గృ:— ఈయానందమే భగవానుని మార్గమునకంత రాయము; విఘ్నము. భోధయైనదా? మంద మతివలెనున్నావు. మూగా?

కో:— (విస్మయమున) భగవాను డెట్టివాడు?

గృ:— ఎత్తాన! అవహితచిత్తిమునవినుము. భగవానుడు అనంద మయుడు. అతడు చరాచరజంతు జాలముతో గూడిన నిభూమండలమును సృష్టిం చెను.

ఈవాక్యములు వినివంతనే కోకిలతెప్పరిల్లినట్లు లాయెను. దాని ప్రాణము సంకుప్పించి యేదియో చెప్పబోవుచుండ నడ్డకించిగృధ్రమిట్లునియె. “నత్తాన! ఇంకను చెప్పవలసియున్నది. ఆయొక్క భగవానుడు మాత్రమే సత్యము. మిగిలినదంతయు మాయ.”

ఈమాటలు వినగనే పక్షి ప్రాణనేగము కట్టుబడెను.

గృ:— ఎత్తాన! ఈవిషయమునుగూడ గిట్టిగ మనకు నంచుంచుకొనుము. భగవానుడు నిరాకారుడు అతిరక్షే సత్యము. సాకారుడగుట మాయ. భ్రమ. భగవానుడు నిరాకారమున వానంద మయుడు. సాకారమున దుఃఖమయుడు. ఇహ జీవితమండే కొంచునైన యానందముండిన యెడల నదిజుంతయు వైకారిక లీలయని యెరుంగుము. మనజీవితమందలి సరసమును సరళమునగుదానిని భగవానుని మార్గమునకంత రాయమని ధృఢముగ నమ్ముము. జీవితమందు ప్రియముగ దోచుదానిని విషతుల్యముగ బరిత్య జించుము. భగవానుడు శ్రేయముగాని ప్రేయ ముగాడు.

కోకిలకౌ పృథ్వీగృధ్రము కెప్పినవిషయమబోధ పడలేదు. మరియు నాయుపన్యాసము దానికి తల నొప్పిగనుండెను,

కోకిల:— ప్రభో, అయితే కేనేమి చేయువలయును? గృధ్రము:— నత్తాన, నివృ తప్య దోషమ త్రోక్క వలదు; ఎగురరాదు.

కోకిల:— ప్రభో! మీరెప్పుడును నెగురలేదా!

గృ:— ఎగిరినాను. బ్రయోజనమేమి! నాకప్పుడుసమప దేశములు చేయువారు లేరైరి. నిసాభాగ్య ములన బాల్యముననే నికు సమపదేశము గ్రాప్తించినది.

కో:— నారక్క లేగుర నుంకింపుచుండును. ఏమి చేయుదును.

గృ:— దానికోక యుపాయము చెప్పెదనువినుము. నియింటి కేగుము. అరిటిపీనును సంపాదించి దానితో రెండుచెక్కలను బంధించుకొనుము. అప్పుడు చెక్కల తిక్కకుదుగును. గృహ మున కేగుము. భగవానుడు నికు సుంగళమొ నర్చునాత.

కోకిల యుత్తానాకూన్యయై తన కులాలయ మునకు బయలుదేరెను. కాని చ్ఛాదయ మంచాయా నందము— నేత్రముల యందాకాంత మొదలగునవి లోపించెను. జీవితము దుర్భరముగ దోచుచుండ తన కులాలయమునకువచ్చి చెక్కలరెండింటిని యురటిపీను తోడ బంధించు కొనెను. “భ్రమ— జీవితము భ్రమ— జగత్తంతయు భ్రమ; భ్రమ. భ్రమ.” అనిజపము చెయసాగెను.

అదినమూర్తా దానికి నిష్ఠరరాలేదు. కన్ను మూయలేదు. చెక్కల బంధించుట వలన గలిగిన బాధ వలనను దుశ్చింత దుర్భావనవలనదాని మనముతెల్లకిం దులుగా జొచ్చెను. కరీర మనో బాధల తలక్రిందులగు చుండ తెల్లవార వచ్చెను. ఒకింత నేత్ర ములు మూతబడెను. పూర్వాకాశము అగుణరాగ రంజితమాయెను. ఉషా కౌంతుల స్వర్ణవలన కానవచుండలి పలువిధ పుష్పములు వికసింప జొచ్చెను. ఈ మైదల మృదుమధుర రసము మిన్నుముట్టు చుండవిహంగములుకులాలయములందీవెల్వడియానంద ముగ పల్కులుబల్కుచురాదును అయదగుకౌంతుల

నభోమండలమున కెగయుచుండెను. ఆయుష్యకాంతుల కలికిపడి కోకిల నేత్రములు దెరచెను. మహారాక్షకాలము శరీరమునో బాధలమరచి నభోమండలమును దిలకింప ఆసు నీలాకాశమండలి యానందజ్యోతులు, ఆహారితః కాలమండలి మలయ మారుత సుగంధము- ఆకుమిర పుష్పముల చిరు నగవులు, లక్షలకోటి పక్షుల మృదుమధుర కూజితములు మొదలగునవన్నియు మనోముగ్ధకరమాలై జీవుల పరనిశ మొనర్చుచుండెను. కానిమిప్రయత్నముగ కోకిల నేత్రములువారి పూరితములాయెను. శీటికిగదా నగ్గులని కృపలన భ్రమజాలమునుండి దప్పించు కొనగలిగిని; ధర్మమున చరింపగలిగి ననుకొనెను.

౨

ఇటులనే కోకిల కాలము గడుపుచుండెను. ప్రతిదిన ప్రాతఃకాలమునను సుందరమగు ప్రకృతిని దిలకింపుచుండెను. జీవరాసుల క్రీడావిహారముల గాంచునప్పుడు దానిరక్క లల్లాడుచుండెను. కాని యదియేమి చేయుటయు! రక్కలు బంధింపబడియుండెను. కాని యప్రయత్నముగ కన్నుల నీరుగ్రమ్ముచుండెను.

అది మనమునందిట్లు తలపోయ నొచ్చెను. “భగవానుడా! నీవితర కినుడవా? నీమనంతాకాశమున నానందముగ విహరింపుచు నిన్ను ర్యావించు పెరిత సుకరము. అనందముగ నీనామమును గానము చేయుట కీవలయుమారుత మొంతగ తోడ్పడును. ప్రభో! ఏలనాటిటి దుఃఖమును కలిగించితివి? దేనిని నామనము కోరుచున్నదో యవియన్నియు నీమార్గమున కంతకారాయము లేల గానలయును? నేనేమించున దంతయు భ్రమయుగుటకు కారణమేమి? భగవానుడా! అర్తజనాననా! నీ వింకటి కిని చిత్తుడవా.”

ఆభ్యాసమునలన నేది యలవడదు? క్రమక్రమముగ దాని రక్కల చలనము కట్టుబడెను. దాని హృదయ ద్వారము దట్టమగు నీలిగుడ్డలన కప్పబడెను. హృదయస్పందనము మందగించెను. ఆత్మంత

మగు ఆత్మప్రీతిలన జీవితము దుర్భరమై యశక్త-అలసత- యేర్పడెను.

ఎసంతకాలము తర్వాత ఎసంతకాలము గడుచుచుండెను. ఒకఫాల్గునమాసప్రభాతమున నాపక్షియొక్క హృదయకవాట మప్రయత్నిముగ నిడి వడెను. అచ్చట నొక పద్మ పత్రము వికసించి సుగంధము వెదజల్లుచుండెను. అది యాతని జీవితమునంతను క్రమ్ముకొనెను. దాని నేత్రములకు నూతన తేజముగలిగెను. అప్పుడు దానికి జగత్తు దుఃఖముయముగ దోచలేదు. అనంద నిలయుముగ బొడగొట్టెను. ప్రకృతియందెటు దిలకించి నను సౌందర్య మాధుర్యములు అనందము బొడగట్ట పాగెను. దానికి అడుకోలికంటె మందరమగునది మరియొకటి కనుపడలేదు. అందువలన రాత్రింపవట్లు శ్రీకోకిలమును గూర్చి యోచింపజొచ్చెను. అకర్షింపబడెను. ఒక దినమున “తగిన శ్రీ అభించిన యెడల దానితోడ హృదయమును గలుపవచ్చును.” అని యనుకొని గృహమును సమీపించి యిట్లనియె. “ప్రభో! నీను వివాహమాడుదును!”

గృ:—వివాహమా! వివాహమా! ఏమిటచున్నావు!
కో:— నాకు వివాహ మాడవలయునను కోరిక గలిగినది.

గృ:— నీనిన్ని దినములుగ నభ్యసించిన ధర్మమిది యేనా! మతిభ్రమగలిగినదాయేమి! స్త్రీకంటె మహాపాతకీధూమండలమందు మరియొకటిలేదు. భగవానుని బొందుట కింతకంటె విఘ్నము చేరొందు కావరాదు. వివాహమాడి నరకమున బడిపోయెదవు నుమా.

కో:— ప్రభో! ఒక్కమాట. తీమింపును. మీరది వివాహమాడలేదా!

గృ:— చేసుకొన్నాను. నాకప్పుడు సరుపదేశ మిచ్చువారు లేరైరి. నీపద్మస్త్ర ఎంతుడవు. ఎత్సా! మారుపలకక కురాయిమున నేగుము. కలయందైనను వివాహవిషయమును రానియ కుము. సాధన చేయుము. భగవానుడు నీకు మమతని గలిగించును.

కోకిల యావాక్యములవిని హృదయవందము కట్టుబడ కూన్యచిత్తమున తిరిగి కులాలమునునకువచ్చి యిట్లుదలంప జొచ్చెను. “ఏమిచేయును! స్త్రీని గూర్చి తలచగూడదని యనుకొనిన కోలదని స్త్రీల కనునయ చిత్తగుప్తు మానస పటమున నలంకరింపు చున్నదిగదా? భ్రమ-భ్రమ-భ్రమ, యని జపముచేసిన కోలదని నా హృదయాంతర్గతము నుండి “నేను న్నాను- నేనున్నాను” అను సుమధురనివాదము బయల్పడులుచున్నది? ఏమిచేయును! ఈసమస్యా సాగరమును దాటుటెట్లు! స్త్రీగవాసుని కంతిరాయ మైన యెడల స్త్రీనేల స్వప్నించును? స్త్రీపురుష సంబంధము నలననెగదా కేవలకోటి యభివృద్ధిగాంచుచు క్షుద్ర! స్త్రీలయెడ పురుషులకు పురుషులయెడ స్త్రీల కింతటి యాకర్షణం వలయుండవలయును?

దినములుగడచుచుండెను. దానియంతి మహాసంక్రామము బాగ్రంభమాయెను. కాని దానికింతి మెచ్చట? దానిచుట్టా మహాకూన్యము తాండవిం బాడ జొచ్చెను. అందునలన వది తాళిజాలకుండెను! దాని శేత్రముల కంధకారిము గ్రమ్ముచుండెను. జీవితము దేశరహితమై మరణమే శరణ్యమాయెను. కోకిలగృధ్రమును సమీపించి యిట్లునెను “ప్రభో నాకు ముక్తయొసరిగము.”

గృ:— వివాహ మొనర్చుకొనుము. కాని బాగ్రత్తి. స్త్రీతోడ బాగ్రత్తిగ మెలంగవలయును సుమా! స్త్రీ యందు మోహమునుంచుకొన గూడదు. స్త్రీసంభోగమునలన నానందమును బొందకుము. నామాటల ప్రకారము నడువవా భగవానుని గోల్పొవునుపు. బాగ్రత్తి. సంసార మరణ్యము. శరక తూపము.

కోకిల యింటికి తిరిగివచ్చెను. మరుభూమిగ మారిపోయిన నాటిని హృదయమందు నిటిబిందువులు

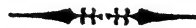
బొడగట్టెను. పాదము కలకలలాడుచు నిత్యనూతన రూపమును దాల్చుచుండెను.

క్లాంతి-ఆలగ-కూన్యత మొదలగున విన్మియు నెనించెను. ఆ కోకిల యాజోకిలగాదు. దానికి నూతన 2 నృకలిగెను. 49 వివాహ మొనర్చుకొనెను. కాని దాని సమన్వల కింత మెచ్చట. కాని కోకిల వివాహమాడి యానందముగ కొలము గడుపు చుండెను. భగవానుని యస్తిమిప్పడు సుస్పష్టముగ గోచరింపజొచ్చె

3

కాలక్రమమున కోకిలకు సంతానముకలిగెను. సకాలమున వానికి వివాహమొనర్చును. వానికిగూడ సంతానము గలిగెను. కాని యవియున్నియు నెగురలేవు. నానికిన్నిటికి రక్కలున్నవి? కాని ప్రయాజనమేమి? ఆవికదలవు? పక్షియగుటకు సహాయపడవు? కాని వానిని చూచినప్పుడు మాత్రము పక్షి యభిగ్రహింప

వచ్చును. ఆవిగోవిలలే కానియగురలేవు. నృప్యముచేయు జాలవు. వానికొనంద మేలేదు. దొరికవం ఎవకు దిని కులాలముల యందుండి ప్రాతిఃకాలమున పృథ్వీ నవజీవితమును గాంచునప్పుడు- సున్నీగ మలయమా రుతము ఏచునప్పుడు- లక్షలకోలది శుకపికిముల పల్కులనలనను కోకిల కూజుతిములనలనను కానవ ములు ప్రతీధ్వనించునప్పుడు- పుష్పములు వికసించి యానందమును విరిజమ్ము నప్పుడు- అంతిరిక్షము పక్షులు చక్రములు గట్టియు చారులు తీరయు విహరించునప్పుడు, వానినితొచి మనకోకిలయు, కోకిల నంశ జాతీయు పరిస్థరము శుష్కవేదాంతములు- నవ్వులు- ఎక్కిరింపులు- పాశనతోడ యిట్లును కొనుచుండును “పాప మివియన్నియు తిప్పుదారి ద్రోక్కుచున్నవినుమా? ధ్వంసోన్మృతి మగుచున్నవి?”

వివిధ ధర్మముల ప్రకృతి.

(క. రాజేశ్వర రాయుడుగారు)

ప్రేయసీ ?

సియ్యతర మాలస్యముగ జేరినది. సాంగముగ జదివెతిని. హృదయంగమ మొనర్చుకొంటిని. వివిధ ధర్మముల ప్రకృతి తెలియకుండుట వలన ఏకుసమస్వ యముకుదురలేదు. అందు వలన వివిధధర్మముల ప్రకృతిని గూర్చి వివరముగ వ్రాయుచున్నాను. ఈయ్యతరముచిదువుకొనిన తిర్వాత ఏకు గలుగు శంకలన వెల్లడించుము.

మానవులనేకధర్మములకు జెందియున్నారు. సమస్తధర్మములు - మతముల ముఖ్యోద్దేశమును గూర్చి విచారించిచూచిన సాంఘికరక్షణము, మానవసేవయని చేలును. మనదేశమునందు ధర్మము ద్వివిధములు. ఒకటి వ్యవహారికము. రెండవది పారమార్థికము. కాని యివిపరస్పర సంబంధము గలిగియున్నవి. ఇం దొక దానిని వీడి మరయొకటియుండుటకు వీలులేదు. వ్యవహారిక ధర్మమందు మానవుడు కర్మద్వారమున సాంఘిక సేవజేయుచు, అత్యోన్నతికి సాధనము జేయుచుండును. ద్వితీయము కేవలము బుద్ధిగతము. జగద్రహస్యము యొక్క కారణాను సంధానమే దీనియ్యుద్దేశ్యము. కావున ఏప్రయత్న ముంచార్యులు సమస్తపదార్థముల మూలమందొక మహాశక్తి పనిచే యున్నదని నుడిచి యున్నారు. ఆ శక్తికే బ్రహ్మ మొదలగు నానుముల విలచుచున్నారు. భగవానుడు తనయానందము కొరకు దాను జగత్తును రచించుకొని జీవరూపమునను భూతసమాహారూపమున సృష్టియై

ప్రేడింపుచున్నాడు. కావున యీజగత్తంతయు భగవద్రీచన; భగవానుడి లీలానికేతనము. జగత్తునందున్న దంతయు నాయన విభూతి. కావున ఏబ్రహ్మాండమునందు జరగు సమస్తకార్యములు భగవానుని విభిన్నలీల లైనప్పుడు అత్యంత భేదమును గమనించుట మోహముగాదా? అయ్యలు దార్శనిక భావమున గమగొనిన దానిని వ్యవహార త్రేత్రమందు వెల్లడింప బ్రయత్నించిరి. ఈ ప్రయత్న ఫలములు నిస్సాధ్యత, నిష్కామకర్మ, సాంఘికాభి వృద్ధికి సర్వార్థము, మానవసేవ మొదలగు నవి. ఇవి యన్నియు సాంఘిక రక్షణకును, అత్యున్నతి వృద్ధికిని దోడ్పడుచున్న ఎనుట యందాశ్చర్యమే మున్నది? ఆ మహా వురుషుల బ్రయత్నము వలననే సాంఘికుల యందలి ప్రతియొక్కని మనము నావరించియుండు స్వాత్మాంధత పటాపంచ లాయెను. “మన విముక్తి మనయందే యున్నది. నేను దానుడగాను. పరులకరుణమీద యాధారపడు వాడను గాను.” అనువిషయమును ప్రాచీన ఋషులు బాగుగ హృదయంగమ మొనర్చుకొనిరి. వేలకొలది వత్సరములకు బూర్వమే మహత్తర సభ్యతను సృష్టించి యుండిరి. మనమెంత యభోగతి యందున్నను వారి సద్గుణములు - మానవసేవ - మొదలగునవి మన కార్యకలాపములనుండి దొలంగలేదు.

ప్రాచీన పారసీకుల ధర్మము గూడ గుండర మగు సత్యముమీదనే స్థాపింపబడినది, జండిపట్టు

యనుచు బుద్ధి యున్నది. “జగత్కర్త యొక్కడు. కేవలము మానవమనము దొక్క భావమునకు సంబంధించిన లీలయే జరుగుట లేదు. మంచిచెడుగుణము దేవాసురయుద్ధమున ఎరతము జరుగుచున్నది. పుణ్యపాపముల సంఘర్షణము జరుగుచున్నంత కాలము అత్మరక్షణకు పాపము లోక హితకర కార్యములయందు నిమగ్నుడవై లోకమునకు దూరమగుచుండుటకు సర్వ విధముల బ్రయత్నింప నలయును. ఇదియే ముఖ్య ధర్మము.”

మానవ సేవయే సర్వోత్కృష్టమగు పుణ్యకార్యమని చీనావారి ధర్మోద్దేశము. అందువలననే మానవుల ద్వానము దేవతల స్థానమునకుంట్లె సూర్యమందుండును. కుంగ్ ఫుజ్ అను మహాపురుషుడు కేవలము లోక సేవార్థముననే ముక్తి లభించునని విశ్వసించుచుండెను. మానవసంఘమును వీటి నిర్ణయ కౌశలముల ధిగవ చారాధన యందునిమగ్నుడై యుండవలయునను విషయము నాయన యెరుంగడు. మానవుడు మానవునకు బుణ్యపడి యున్నాడు. దీనికిని ధిగ వాసునకు బుణ్యపడుటకును నెట్టి భేదమును లేదు. మానవ బుణ్యమును దీర్చుకొనుటవలన కర్తవ్య పరిపాలనం బొనర్చినటుల సంరక్షించుచుండుము. కర్తవ్యపరిపాలన పీయత్నము ధిగవచారాధనకు నామాంతరము మాత్రము. అందువలన నాతడిట్లు చెప్పియున్నాడు. మానవబుణ్యమును దీర్చుకొనుటయే ధిగవచారాధనానుసారము నర్తియగుట యగును. మానవసేవ జేయుటవలననే మానవుడు రుణవిముక్తుడగుచున్నాడు. ఈ భావమునకును మనబుద్ధుల భావమునకు భేదమేమి? ఈయుద్ధముల దేశముల యందును చింతాధారచాచాపుగ వోక విధముననే బ్రవహించునటులదోచుచున్నది. ఏలయన అత్యంత ప్రాచీనకాలమున చీనాదేశమునకును భారతదేశమునకును అత్యంతభూవిస్త్ర సంబంధ ముండియుండెను. ప్రతివిషయమునను పరస్పర సహాయమును బొందుచుండిరి. ఏవకేవిషయము నుండెనరికి రుణపడి యున్నారను విషయమింత ఎరకును సరిగ నిర్ణయముకా లేదు. ఒకానొకరాయన జపానుకెల్ల విమ

ర్శకు డిట్లు నుడివి యున్నాడు. భారతదేశమునుండి యొకచిరంతవ భార బంతులదేరి సమస్త ప్రాత్యఖిం డమును ముంచి వైచెను. అమహా ప్రవాచామున మునుంగుట వలననే చీనా పరిషియా దేశమందలి కెల్లము సౌందర్యధ్వజ నిమగ్నమాయెను.

యూరపు సభ్యతకు జపని యగురోము సభ్యత భారతీయ సభ్యతకును మిశ్రు సభ్యతకును రుణపడియున్న దనియు మిశ్రుసభ్యతగూడ భారతీయ సభ్యతనుండి యనేకవిషయముల గ్రహినియుండెననియు ఆక్షేపించి దలంపుచున్నారు. ఈవిషయమింకను చారిత్ర విషయముల వలన కాగుగ ధృవపడక బోయినను భారతీయ సభ్యతను వైయరు దేశముల వారాదరించి యుండిరినియు, వీరిననుసరించియే జీవితగతి నడిపింపుకొను చుండిరినియు చెప్పవచ్చును. మానవసేవ కార్యముల రెండియందును మిక్కిటనుగ అదరణగలదు. స్వంతరింతనము భారత వర్షమంద భివృద్ధిగాంచి నటులనే యాదేశములురెండియందును వికాసమును బొందియుండెను.

యూదుల సభ్యతకొంతవరకు మిశ్రుల వలన గ్రహినిబడినను దీనికి ప్రత్యేక భారతదని దోచుచున్నది. యూదులొక్క భగవానునే యారాధింపుచుండురు. కాని యాదేవుని వారాత్మి యునిగ లాడ జాలరు. అతిదెప్పదును వారికడ పృథువుగ విరాజిల్లుచుండును. అందువలన స్వతంత్ర స్పృహ వారి యందండగా వికసించలేదు. అత్యధిక పతితమైన సంఘము మరి యొకటి కొనరాదు. యూదుల సంఘమిప్పుడున్నది. కానివారికి దేశము లేదు. నిలుచుండుటకు స్థానములేదు. వారువిచ్చు గాండ్రబోలి పరులగృహధ్వారముల కాలముగడుపుచున్నారు. వారుభగవానుని స్వేచ్ఛాచారి గడలంతురు. అయినకరుణమీడనే స్వర్గనరకములునిర్వరపడియున్నవి. వారిసంఘమందు శాశ్వతపుణ్యముల విషయమై శృష్టమగు భారణ కానరాదు. అచార నియమునం దత్యంతా దరణను చూపుచుండురు. ధర్మాధర్మములు, పాపపుణ్యముల భావము

స్పష్టముగ లేదు. ఆయత్థావశేషము వారి సమస్తకృష్టములకు మూలమని నిస్సంశయము గనుడును ఎచ్చును. కాని వీరి యందు కొనియాడదగిన దొకపట్టువున్నది. అదిమేము భగవానుని ఎలవ చిహ్నితమగు బాతివారమును విశ్వాసము. ఈ విశ్వాసము ఎలవనే వారు క్రైస్తవ సంఘముల వారు కలిగించిన ఆమానుషిక యత్యాతారముల సంహించగలిగిరి. మరియు నెన్నిబాధలు పడినను వారి సాంఘిక వ్యక్తిత్వమును లోపించి జేయక కాపాడియున్నది. భగవానుని మీదశ్రద్ధా భక్తులుగలిగి సంపూర్ణముగ నిర్భయపడియుండుట మహత్తరగుణ మనుటకు సందియములేదు. కాని యానిర్భయత్వమునకు కారణమెరుంగక గ్రుడ్డితనముగ నిర్భయమగుట తమోగుణము అందువలన యూదులకు తామనిక పూజా ఫలము కరతీ లామలకమైనది.

యూదుల సభ్యతవలనగలిగిన క్రైస్తవధర్మముపైను ధర్మము. మానవసేవయే క్రైస్తవయొక్క జీవితసారము. ఆయనయుపదేశములిట్లున్నవి. ముస్లిం దు బంధువులతో నుండు విరోధమును తొలగించుకొనుము. తర్వాత భగవత్పార్థవకొరకు చర్చికిరమ్ము. వీరేనాము భగవానునకు మందిరము కావున భగవానుని మందిరమును కళింగిత మొనర్చుము. ఇట్టిమహత్తర ప్రేమధర్మము ఖడ్గసహాయమున పాశ్చాత్య జగత్తునందు వ్యాపించి వికృతినొందినది. అచ్చట క్రైస్తునామమున నైతానుపూజ జరుగుచున్నదాయను శంకగలుగుచుండును. క్రైస్తవధర్మమును నిత్యుద్ధముగ గాపాడ వలయునను నెవమున నిర్దోషులగు స్వతంత్రముగ చింతించు వ్యక్తుల హత్యలవలనయూరపు ఘోరవరక సదృశమాయెను. క్రైస్తవ ధర్మప్రచారము వలన యూరపు ఖండమున కణమూత్రమైనవ లాభము కలుగలేదు. కాని యిప్పడవచ్చట జరుగుచుండు మానవసేవ కానిసంబంధమున ప్రతిష్ఠాపనములు మొదలగునవిన్నియు క్రైస్తవ ధర్మఫలములుగావు. అవి యాఖండ వాసుల స్వతంత్ర చింతన ఫలములు.

యూరపుఖండము క్రైస్తవ ధర్మమును బాగుగ

జీర్ణము చేసికొనలేదు. దీనికి ముఖ్యకారణము క్రైస్తు ధర్మము గృహస్థధర్మముకాదు. సన్యాసధర్మము. వ్యవహార జగత్తునందుండవలసి ఎచ్చినపుడు కేవలము ప్రేమను బూజించుచుండితలాభములేదు. ఆయా సమయములయందు దంపరములుబట్టి కఠోరతనుగూడ వారాధించుట గూడ ధర్మమగును. ఒక చెంప కొట్టిన వానికి రెండవచెంపను బావుమనునది గృహస్థులకు సంబంధించిన ధర్మముగాదు. అట్లు నడచుచుండిన యెడల సంసారమెగాక సంఘము గూడనిలచుటకు వీలులేదు. ఇందు వలన క్రైస్తవ ధర్మము సాంఘిక స్థితికనుకూలమైనదికాదు. అందు వలననే యూరపు నందనేక సాంప్రదాయము లేర్పడినవి. వీటిలో పరస్పరము సాంఘజన్యముత్యల్యముగ గావనగును. యూరపునందు మతసంబంధమగు కలహములు బుట్టియుండెను. పేరునకందరు క్రైస్తవులే. కాని యందనేక కాళిలవారున్నారు.

క్రైస్తవ యూదుల ధర్మములవ్యవహారమున ప్రాణ విలసమునొందిన ఇసలాం ధర్మమును ప్రేమధర్మమని నుడువుటకు వీలులేదు. భగవానుని యన్తిత్వము నియంతృత్వములమీద వత్కింత విశ్వాసమే యీధర్మమునకు మూలము. మహాపురుషుడగు మహమ్మదు ఇసలాంధార్మికలకేక దేవతోపాసనమనేర్పరచెను. ఇసలాం ధార్మికల భగవానుడు దురాంత ప్రతాపాన్వితుడగు సైచ్చాచారి. జీవుల ముక్తి యాయనకృపాభీనమైయుండును. క్రైస్తవుల విశ్వాసముగూడ నిదియే. కాని యేకాంత చిత్తమున భగవానుమనున పురింపుచు మానవసేవ యొనర్చుచు సదనుష్ఠానముల యందుకాలము గడుపుచుండిన యెడల భగవానుడు దయనుచూపించి స్వర్గముఖముల ననుభవించ జేయునని యుభయమతముల వారు విశ్వసించురు. నిష్కామ కర్మసంబంధమగు శుష్కవృద్ధి భారణ రెండుసంఘముల వారిని లేదు. శ్రవ్యయగు భగవానిడే తిరిగిజన్మరూపమున లీలా విసోదిస్తా విహరింపుచుండు నజ్జివిషయమువారికి తెలియదు. అందువలన వారెండుసంఘములయందు మానవులెల్లరు సమానులు— సమస్త

జీవులు సమానమును భావ వింతవరకు వికసింపలేదు. అందువలన నే వారితవరకును పరధర్మముల నవాదరణ బుద్ధితోడ గాంచు చున్నారు. ఇతరుల ధర్మ విశ్వాసమున కంతరాయమును గలిగించుటకు వెనుదీయదు.

భారత వర్షమందు మహమ్మదీయులు క్రైస్తవులుకూడ మిక్కిలముగ జున్నారు. వీరార్యమతావలంబుల స్వర్ణవలన ఆజ్ఞాతాను సారముగ వారికి యొకింత పరమత సహిష్ణుతయేగ్గుడికది. మతాచరణముల యుండినేక విధముల మార్పుజెందియున్నారు. హిందువుల బోలి మహమ్మదీయులు గూడ సంయమ పక్షపాతులు. స్వేచ్ఛాచారమునకు విరోధులు. కాని క్రైస్తవులు మాత్రము హిందువులతో కలియుటకు బ్రయత్నించుటలేదు. ఆయినను దేశీయ క్రైస్తవులమాత్రము భారతీయులుగనే యున్నారని వారియచార వ్యవహారముల నలసిగ్రహింపవచ్చును.

మహమ్మదీయ ధర్మము ప్రేమధర్మము గాకున్నను భక్తిధర్మము; సేవాధర్మము. వారు దేశసేవను అవశ్యకర్తవ్యముగ భావింతురు. ప్రాణము బోయినను ధనమునిచ్చి పెద్దగైకొనుటకు బ్రయత్నింపరు. పరులకు సహాయమొనర్చుట వారి శాస్త్రవిధి. వీరియందేశకేవలమంది భక్తులుజ్ఞానులు బుట్టి పుత్రవ్యాఖ్య లొనర్చియున్నారు. అందువలన నది యార్యధర్మమునకత్యంత సామీప్యమని నడువవచ్చును.

అర్య ధర్మమునకు మిగిలిన ధర్మముల వారికిని జోక్యమో మిక్కిలముగ భేదముగలదు. “శక్తిరము నాశనము బొందనిపిమ్మట జీవుడు నశింపడు. మరణానంతరము జీవుడు నూతనదేహమును ధరించి కర్మయొనర్చును. నిష్కామత్వము గలుగనంతవరకు జీవుడు జన్మవృత్తువలయుందు దగుల్కొని పరితిపింపుచుండును. నిష్కామత్వమే నమస్త బంధనములభేదించును. నిష్కామ భావమున కర్మాపస్తాముమే ముక్తిమార్గము.” అనునదిభారతీయులవిశ్వాసము. ముక్తియన గుణ దుఃఖముల తీతావస్థయని గ్రహింపవలయును. ఇది సంపూర్ణముగ మనోరాజ్య

మునకు సంబంధించినది. క్రైస్తవులు మహమ్మదీయులు కొరకు ముక్తిని భారతీయులు కొరకు ముక్తిని భేదముగలదు. సకామముతోగూడిన సాధనావనిత స్వర్గభాగమే మహమ్మదీయ క్రైస్తవుల ముక్తి. భారతీయులు స్వర్గభాగమును తృణీకముగ భావింతురు. ప్రాచీనకాలమున ఆర్యులునరకమును విషయము నంగీకరించెడి వారుకారు. కానియాధునికకాలమున నరకముయొడల పరిపూర్ణ విశ్వాసముగలదు. ఈవిషయమున క్రైస్తవ మహమ్మదీయులకు గూడ మిక్కిలముగ నమ్మకము. కాని మనవలె వారుజన్మాంతర వాదము నంగీకరింపరు. వారివిశ్వాసమిది. మరణానంతరము జీవులుగోరి యందే నిర్దిగపు చుండును. ప్రళయ దినమున నవియన్నియు భగవానుని సమీపించును. అప్పుడుభగవానుడు విచారణనన్నికొందరికనరకమును మరికొందరకు స్వర్గమునుగలిగించును. కొన్ని క్రైస్తవ ధర్మసాంప్రదాయములవిశ్వాసమిది. “ఆర్యులకు ప్రేతలోకముండి నటులనే వారికి నొక ప్రేతలోకమున్నది. జీవాత్మ శరీరమున వివశించిన తర్వాత కొంత కాలము ప్రాయశ్చిత్తరూపమున ప్రేతలోకము నందుండెల్లయును. ఈప్రాయశ్చిత్త ఫలమువలనజీవుడు పాపరహితుడై స్వర్గమును బ్రవేశించుట కర్హుడగును. భారతీయుల నరకమువారి స్వర్గమునుబోలి తృణీకము. స్వర్గభోగములేక నరకభోగానంతరము జీవుడు తిరిగి బుట్టికర్మ యొనర్పవలయును.

జన్మాంతర వాదమునకును ముక్తి వాదమునకుండుభేదమిది. ఇదిసమ్మేళనమున కంతగా యంతరాయముగాదు. క్రైస్తవ సంస్థానందలి పండిత మందలి యజన్మాంతరవాదమును క్రమక్రమముగ విశ్వసింపుచున్నారు. దివ్యజ్ఞాన సంప్రదాయము వారు జన్మాంతరవాదమంటు విశ్వాసము బుట్టుటకు మానవ జోటియందంతటను ధృఢప్రయత్న మొనర్చుచున్నారు. నేడుజన్మాంతర వాదమునుకూర్చియే పరితీరేకమందలి పండితమండలియు యోచింపుచున్న దనుట

యతిశయోక్తిగాదు. ఈవిషయమందలి యదార్థము నుగనుకొనుటకు బ్రయత్నింపుచున్నారు. హాస్యలీల వంటివైజ్ఞానికుడు గూడకొంతవగకు జన్మాంతరవాద మందువిశ్వాసముగల వాడాయెను. క్రమ వివర్తనము-చరిత్ర-సరి. యనుగ్రంథము వందొకచోట పుష్పమునిట్లువ్రాసెయున్నాడు. “క్రమ వివర్తన వాదము సత్యముమీద ప్రతిష్ఠింపబడి నటులనే జన్మాంతర వాదముగూడ సత్యముమీద ప్రతిష్ఠింపబడినది. ఇందే దియు యుక్తి విరుద్ధము గాదు.” విజ్ఞానచర్య యభి

వృద్ధినిగాంచిన గొలదిని జన్మాంతరవాదముసర్వత్రగా హ్యమగుచున్నది. ఇందునలన దీనిని క్రైస్తవులు మహా మృదీయులు క్రమక్రమముగ సంకీర్తింపుచున్నారు. వారుజన్మాంతర వాదముతోప ముక్తి వాదమునైగొనుటకు విశేషము ముండదు. జన్మాంతర వాదమును గ్రహించినంతనే స్వర్గనరకభాగము లనంత కాలవ్యాప్తమగుటకు వీలులేదు. అవి క్షణికమగును. ఏవు సర్వదా భగవానుని మనమునం దుంచుకొనిమాననసేవ జేయుచుండునని నమ్ముచున్నాడు.

ప్రేమ గీతము .

(క. రాఘవాచార్యులు గారు.)

అ

గీ॥ సాగసు గుల్మైడి తరు హా • సములబోలి
విమల చంద్రిక లాకపం • బునను వెలుగ
జేరునబొల్పు మాలతీ • విరులవీడి
సారథంబులు దిశలెల్ల • బహ్వచుండ !
వెలయు మధుమాస యామిని • వేళలండు
సగముగూర్చిన పుష్పమా • లికనుగూడి
యెవని బడియుండె నాదు మో • హంపుమరలిః
కరమా కరమును గీలించె • కాంత యపుడు
చూడున్ గాండొంటి దామరు • జెలుపుమీర
పగిలయ వారాశి జేలుచు • లేవమయ్యె
కపుల వ్యాదయంబు వెడలెడి • గీతమటుల
ప్రేమవాహిని నిర్మలం బగుచు దనరు.

౦

మేలి ఎడమెత్తు మునుగుతో • మేలమాడు
షైగ్గ దరహాసదీప్తుల • నాదు మనము

మోహపూరితమగుచు నై • హరచియుండ
సగము గూర్చిన కుండ ప్ర • మానదామ
మబల హృదయంబు పొంగారు • కమినిదెల్పు
కించి దుస్మిలి తాక్షస • మంచితంబు
ఈషదత్సన్న ప్రీదామ • మోహరంబు
ఈ షదమ్ముట పరుషతా • మాక్షరంబు
నగుచు నీచు పిసాలితె • తలనుగూడి
కపుల హృదయంబు వెడలెడి • గీతమటుల
ప్రేమవాహిని నిర్మలం • బగుచు దనరు

ఇ

సంతసంఘము జలరాశి • శోభ దఱుగ
కాలకూట విషంబును • గాంచబోము
అందరావట్టి వాంఛల • గుండబోక
భావికాలంపు చింతిను • బాపియుండు
మతిని ముకవిగీతంబు నా • దనరుచుండు
ప్రేమవాహిని నిర్మలం • బగుచు నెపుడు.

(రవీంద్రుని గీతము.)

ప్రత్యర్పణము.

క

కృష్ణవేణి తన నిజకలకలస్వనముతో నాటి రేయియు పొంగిపొర్లుచు ప్రవహించుచుండెను. యోగబాంధవుడీజగమును బాసినను, కృష్ణవేణి అహారాత్రములును మానవ హృదయమునకు, సాంత్వనమునొసంగుచున్నదా యనునట్లు మృదుమధుర గానమునుసల్పుచు, ప్రవహించుచుండెను. పట్టణములందేమి, పల్లెలందేమి, పురులందేమి, గిరులందేమి, తా బ్రసహించు నకల ప్రదేశములందును జీవించు మానవాళి యొక్క దుఃఖమును బాపుచు నా నదీసుతల్లి కాపాడుచుండెను. మహారణ్యములందేకాంత నివాసులైన కూడ తన అధము హస్తముచు బాపుట కృష్ణవేణి ముసవదు.

చ

అదియొక అరణ్యసుధ్యమము. భీకర దృశ్యమునుజూపు నా ప్రదేశమున కృష్ణానదీ స్వరముతప్ప వేరొక శబ్ద మెన్నడును విసబడదు. నాడు రాత్రి పదింటలగువరికి మానవ శబ్దమొకటి ఈ అస్వనముతో మేళవించి ఒక నూతన గానముగ పరిణమించి అ మహారణ్యమున ప్రతిధ్వనించుచుండెను.

పద్మావతి చెంతనున్న మందారసుమములను, పారికాతములను, తదితర పుష్పము

లను చేబూని నిమిలితనేత్రయై మహామంత్రములపఠించి, దుర్గాష్టకమును తదుపరిచదివి వానిని నావిగ్రహము పైనుంచి తిరిగి పుష్పములగైకొని “మహాశక్తి! నీ ప్రసాదమైన ఈ ఖడ్గమును నే పవిత్రీవంతముగ జూచెద” అని పుష్పములదుర్గకు సమీపముననున్న ఖడ్గము పైనుంచి బూజించెను. కొంతదవ్వేగి సాష్టాంగ ప్రణామము లాచరించి, తిరిగి విగ్రహమును సమీపించి కుంకుమముతో గర్గనుబూజించి, కట్టకడకు ఖడ్గపూజ నొనర్పసాగెను. చేతకుంకుమమును మరింతబూని పూజించెను. కొంత నేపటికాఖడ్గము పూర్తిగ కుంకుమము మధ్య నుండెను. పిడిమాత్రము పై కగపడుచుండెను. అంతినామె ఖడ్గరాజమునుజూచి ఈ విధమున సంబోధింపదొడగెను.

“ఓ ఖడ్గరాజమా! నీ పవిత్రజీవితమును నే నెఱుంగుదును. వత్ససంస్థాపనార్థమై దుష్టశీతాణమొనర్చిన నీ యనేకచర్యలనే గనగొంటిని. రావణాది దుష్టప్రభృతుల సంహరించినది నీవయేకదా! త్రిపురాసురుని ఖండించి జగచ్ఛాంతి నెలకొల్పినదివరు? అట్టి నీ యశోవశక్తిని నేను నే కోరుచున్నదాన. కేవలము రుద్రరూపిణివియైనను నీయందు శాంతముకలదు. నా

పూజయొనర్పిన కుంకుమము రక్తిమచ్చాయల
నీపై ఇప్పుడు క్రమ్ముచున్నది. అట్లే రణ
రంగమునను నీవు పాటలవర్ణమును గాల్చె
దవు. ఓ శక్తిస్వరూపిణీ! నీయందలి ఆ
పవిత్రశక్తిని మాకు ప్రసాదింపుము.
తొల్లింటి మహద్బలకు నీవెట్లుసహాయరా
లవై అరిష్టద్వర్గమునుగూడ ఆదాచియుంటివో
అట్లే మా హృదయములందలి కళంకముల
భస్మమువర్చి నూతనశీవులుగ నొనర్చుము.
ఇదియే నా ప్రార్థనము.” అని యేదియో
భక్తిమార్గమున అచ్యుత్య మధ్యమిననున్న
దుర్గాలయమున పద్మావతిపూజ చేయుచుం
డెను.

ఇంతలో విజయు డాస్థలమున కేగి,
“అమ్మా! నీ యాజ్ఞాను సారము నేనీ స్థలమున
కేతెంచినాడను. వైరులు సమీపించు
చున్నారు. కాలము మించిపోవు చున్నది.
సెలవుగై కొనుటకై నీయొద్దకు వచ్చియున్న
వాడను.”

పద్మావతి పూజాసమగ్నయై యుండు
టచే ప్రప్రథమమున ఆతనిమాటల నాల
కించలేదు. కాని కొంతసేపటికి కన్నుల
దెరుచి తన కుమారుని నమస్కార భంగి
మమున నుండుటచూచి, “తండ్రీ విజయా!
ఇదియే దుర్గచేప్రసాదింపబడినఖిలము.” అని
కుంకుమము మధ్యనున్న నిశితఖడ్గమునుదీసి
ఆతనిహస్తమున నుంచుచు, ఇట్లు కుమారు
నకు హెచ్చరించెను.

“పుత్రకా! ఈ పవిత్రాస్త్రము
నేను నీకేలనుంచుటకై దుర్గాంబయొక్క
అజ్ఞనుగైకొంటిని. ఇది శక్తిస్వరూపిణి.
కావుననే దీనిని నీవు జాగరూకతతో జూచు

కొనుచుండవలయు. ఎట్టి ప్రళయసంఘట
నమునందునైనను ఈ ఖడ్గరాజమున కపహ్యాతి
దీసికొనిరాకుము. భద్రము! తెలసినదా!
నేడు నీ మాతృదేశదైన్యమును బాపు
టకుగాను ఈ అస్త్రమును నీకేల నుంచుచుం
టిని. దిన్ననాటనుండియు ముద్దుతో బెంచి
నాజీవిత ప్రతిబింబముగ జూచుచుకొనుచుం
టిని. ఎట్టియిక్కట్టులు వాటిల్లినను వాని
నన్నిటిని బాపజేయు వీరుడను చెంతగలవ
నియు నీయం దాశ పెట్టుకొనియుంటిని.
నేడీధర్మయుద్ధమున విజముడవగుదువుగాత
మని దుర్గను బ్రార్థించితిని. తండ్రీ! పోయి
వత్తువుకదా! మరియొక సౌచ్యరీతి: ఇదిసీపు
హృదయ పూర్వకముగ బాటించవలసియు
న్నది. ఇది ధర్మసమము, కావున ప్రాణము
నకై విచారించకుము. జన్మమునుసార్థక పర
చుకొనుటకై సత్యమునకై - అగ్నియందైనను
దుముకుటకు సంసిద్ధుడవుకమ్ము. ఈ సమయ
మున నీవు నీరాజును కలసికొనినచో నీబుద్ధి
చలించవచ్చును. ఉద్రేకమున ద్రోహముచేయ
కుము. ఆతడు నీకెట్టి విధవిధించినను సరే
దానికి లోనగుము. ఈవాగ్దానము నోడనే
పవిత్ర ఖడ్గమును నీహస్తమున నుంచవలచి
తిని. పొన్ను, వీరనూతయొక్క దీవనలు నీపై
కిలవు. శీఘ్రముగ రణరంగమున కేగుము”
అని కుమారునియొద్ద వాగ్దానమును గైకొని
ఆపె విజయుని యుద్ధమునకు బం
పెను.

ట

తెల్లవారు కావచ్చెను. సకలజీవ
కోటియుతిరిగి జీవన సంగ్రామమునకుగడంగు
చుండెను. ఈజీవాళియొక్కరవము కృష్ణవేణి

యొక్కకత్తకలనినాదములో మిళితమాయెను. విషయుదుర్యతల్లినుండిదీవనలక్ష్మణునిపోవుచు మార్గమధ్యమన తనమినుడుగు కృష్ణసేనుని కలసిగొనెను. కృష్ణసేనుడు తనమిత్రుని జూచిన నెంటనే, “విజయా! చిన్ననాటినుండియు మన మొక ఆత్మగను రౌదుశరీరములుగను జీవిచుచుంటిమి. నేడు నీభీకరాకారమాను జూచిన నామనస్సు చెడరిపోవుచున్నది. నీహస్తమున నున్నది మహాఖడ్గము. ముఖమున నీరత్వము తాండవమాడుచున్నది. కాని, నీ హృదయమునందు ఏతేజము జ్వలించుచున్నదో నేనెఱుగుదును. మిత్రభావమున నీ సోకల్పమును గూర్చిన నా ఆభిప్రాయమును జెప్పెదను. నీవద్రావి నంగీకరించిన నంగీకరింపుము. తేకున్న అంగీకరింపకపోదువుగాక! నాధర్మము నేనీస్థలమున నెరవేర్చెద. ఈ త్తిరువదివత్సరములనుండియునాకిట్టిసమయము సమకూరలేదు. నేడు లభించుటచే నీకునిజ వృతాంతమును నే దెలియజేసెదను. అవధరింపుము. నీనెవరితోగూడి అరిసైన్యమాలదాక జూచుచుంటివో ఎఱుగుదువా? అట్టి చక్రవర్తి నీతండ్రియే! ఇన్ని వత్సరముల నుండియు ఆవిషయ మజ్ఞేయమై యుండుట కడువిచారకరము. నీతండ్రియగు ఈరాజు ద్వివీరభార్యపైగల మోహవేళమున ఆపెయొక్క కృత్రిమవాక్యములకు లోనై నీతల్లిని చంద్రగిరియను యూరిలో ఏకాంతవాసమున నుంచెను.

నీకా విషయమును జెప్పుటకు కాలమాసన్నము కాకపోవుటచే నీ మిన్నకుంటిని. నీటితో నీబంధవిముక్తి కాగలదు. అరిసైన్యము లవిగో ఆశిలి

రములలో నున్నవి. చూచితివా! వారి పతాకము లెట్లు వాయుతరంగ జోలికలగా నూగుచున్నవో! చిన్న రాజ్యమైనను మనసైన్యములతిధైర్యమున బోరాడి విజయ ధ్వజమును స్థాపించవలెను. మిత్రశేఖరా! ఆఖడ్గమునునాళొకమాగు చూపకోరెద. అరిశిరములనుంచి ప్రవహించు ఉష్ణ రక్తమునకై తుత్తుగొనిన ఆనీ సహచరినిటిమ్మ!”

అంతటతన తల్లి యాజ్ఞను జ్ఞప్తికి దెచ్చికొని, “మిత్రమా! ఈఖడ్గరాజము యొక్క మహాత్యమును నీవెఱుగవు. చూడుము. ఇదిమగ్గాపగిసాదిత మైన మహాయుధము. శక్తి స్వరూపిణి యగుటచేతనేబాహు శక్తిని నడచి సత్యశక్తిని స్థాపించజూచును. అట్టి ఈశక్తికి ఎట్టి అపకీర్తిని దేకూడదని నాతల్లి ఆజ్ఞాపించి నాకేల నుంచినది. దీనిని వాయువునందు ఊరకనుంచ కూడదు. అది బలికోరును. కావున మిత్రమా! నీ శోరై నీసమయమున ఈడర్పలేక పోయినందులకు తుమార్హు వేడుచున్నాను. కాని, నిన్నొక మాట అడిగెదను. ముమ్మాటికిని నిజమని వాగ్దానముచేయగల్గుదువా? అన కృష్ణసేను డండులకు సంతసించి మిత్రునికు వాగ్దాన మిచ్చెను.

అంతట విజయుడు “మిత్రమా! ఏమి, పులికేళుడు నాతండ్రియో? నాతల్లిని నేనెన్ని మాగుగో అడిగియుంటిని. కాని, ఆమె యావిషయమును మార్చి మరి వేరుమాటల జెప్పి నాకా విషయము దెలియ జెప్పదాయెను. మిత్రు! నెవరి నడిగిననువారు చెప్పురైరి. అను దిన పూజావిధులను నడుపుచు నిజభక్తినిసదా

దైవధ్యానమునకు నాతల్లివీధియేల సభ
వించెను. నాకీవిషయమును సవిస్తరముగ
జెప్పవేడెద. నీవేటికి సంబంధించెదవు?
అదివరలో చెప్పక నేడే ఏటికి నాకీవిషయ
మును బహిర్గతము చేసితివి? నాకొరకు కా
కున్నను, నా మాతృ రక్షణార్థమైనను,
ఆమెయొనర్చిన తపోఫలితమునకై నను
నీవు సెలవీయవా?

అంత కృష్ణసేనుడు తనమిత్రులవేద
నమునుగాంచి విచారించి ఇట్లు చెప్పదొడ
గెను.

“మిత్రమా! ఇన్నిదినంబులనుండియు
నా హృత్తలమన నీవిషయమును అణచి
ఉంచుకొంటిని. నేను నీవు రణరంగమునకు
వెడలుటగాంచి, విజయుడు తన్నుడా
రక్షించుకొని ఒక రాజ్యమునుగూడ రక్షింప
బయల్పెడలుచున్న వార్తనువినినది, నేటి
విషయమును బయలుపరిచుటభాగ్యమనితలచి
చెప్పుచున్నాడను. గ్రహించితివా? ఈరాజ్య
చక్రవర్తియే నీతిండి. నీతల్లినివదలి చంద్రా
వతి అను ద్వితీయభార్యపైగల మోహముచే
ఆపైకు జనించిన బిడ్డలకు రాజ్యభాగము
నిచ్చియున్నాడు. నీతల్లి పతివ్రతయగుటచే
ఆమె నీకావిచారవిషయమును జెప్పక విహిక
రాజ్య విషయములకై నిన్ను పురిగొల్పలేదు.
సత్యవీరితమనకై చెప్పించు చుండును.
ఈ రణరంగమున ఒకవేళ నీవు మృతుడవు
కావచ్చునను ఉద్దేశమున నీకీవిషయమును
దెలియ జెప్పితిని. ఇక నేనిందుండజాలను.
సెలవు గైకొనెదను. మిత్రమా!” అని కృష్ణ
సేనుడు తన నిజమధురస్మిత వాక్యములతో

తన మిత్రునకు నాతని జీవిత రహస్యముల
తెలియజేసి వెడలెను.

విజయుడా రణక్షేత్రమునకుపోబోవు
సమయమున హృదయ ముకించుక చలిం
చెను. తన మాతృహృదయము కండ్లముండు
కట్టి నట్లుండెను. “కుమారా! రణమునకు
గడంగుము! ధృతి బూనుము.” అను
మాట లాతని చెవిని నెవరో ఊడు
చున్నట్లుండెను. కొంత ఆలోచించిమాడగా
తన తల్లిని నీడు నప్పు డామెపల్లినపలుకులు
తిరిగి రొగు రింగున ప్రతిధ్వనింప దొడగెను.

కృష్ణసేనుని అంత్యవాక్యములుమరల
ఆతని హృదయమును కలతపరుప జొచ్చెను.
ఇట్లు విజయుడు వికలహృదయుడై తిరిగి
ఇంటికిపోవ బయలు దేరెను.

త్ర

సత్యవతి పనునాకేండ్లబాలిక. సం
సారపంకము నంటని సరోజమాబాల. విజ
యనివివాహమాడిన వత్సరముననే ఆతడు రణ
మున కేగవలసి వచ్చినది. విజయుడు శాశి
కాలయమున ఖడ్గమును గైకొని ఆజిక్లేగిన
పెటసేతని తల్లి గృహమునకేగి లోకమెరు
గని తన చిన్ని కోడలగు సత్యవతినిజూచివిచార
రింప దొడగెను. ప్రపృథమమున మేఘా
వృత చంద్రునివలెఆపెయొక్క మోముదుఃఖా
వృతమాయెను. కాని తన సంకల్పబలము
చేతను, తాననుదినము నొనర్చు దైవపూజల
యందు తనకు గల విశ్వాసముచేతను దైవ
ము తన కుమారున కెట్టి అపకార మొనర్చ
డని విశ్వసించెను. సత్యవతిని తన తొడపై
గూర్చుంచెట్టుకొని లలాటభాగమున ముక్కు
ఆకస్తూరీతిలకమున, నేతాంచలములందు

కాటుకను చక్కగ దిద్ది ముంగురుల నందఱుగ నొనర్చి యుఖమున నెట్టి కళంకమును లేకుండ జూచుకొను చుండును. ముకురముగో ప్రతిబింబమును జూచుకొను నట్లు పద్మావతి తనకోడలి మోముగో తన కుమారుని ఆకృతినిజూచి తనమనోఫలకమున ముద్రించుకొని వెంటనే తనవతి యొక్కమూర్తిని దర్శింప జూచును. ఇట్లు పె తన కాలము గడపుచు దుఃఖము నొతి మాత్రమును తననునమున జొరగియక శాంతముగ నుండును.

ఒకనాటి సాయంత్రమున ఏకాంతముగ వనవిహారము సల్పుచు ఒకానొక మందార వృక్షసమీపమునకు వచ్చి అచ్చటి మందారపూవును చూచుచు ఒక భృంగముతిరిగి తిరిగి తా నద్దానిని స్వంతముచేసికొని నట్లుగా గిరిగీసి, వెలిపిపోయెను. కానిపుష్పగర్భమున గల పుష్పవును మాత్రము గోలనే లేదు. సాయంత్రముగు సరికి ఆపుష్పము వాడి భూమిపై పడిపోయెను. ఈచిత్రి సంఘటనమును జూచి ఆమె పుష్పంబు రహస్య మింతియేకదా అని మరింత దృఢపరచుకొనెను.

ఆమె యేదియో గావము చేయుచు ఆవనమధ్యమున నున్న తటాకతిలమున గూర్చుండగా విజయుడేతెంచి “అమ్మా” అని కేకవైచెను. విజయుని మాటకు వనము తిగి ప్రతిభవించిన కని తల్లియగు పద్మావతినుంచి ప్రశ్నోత్తరము రాలెదు. అంతట ఆతడు తిగి “తల్లీ! నామొరాలించ వా?” అని బిగ్గరగ కేకవైచెను. అందులకు తల్లి ఆతనివంక జూడక “యధమున నీవేల

బీరుడవైతివి? కేనిచ్చిన ఖడ్గమున కవకీర్తిని దెత్తువా? నావ్రత ఫలమును భంగపరతువా? నీవునాకు ముద్దు బిడ్డవా? తిగి డ్డేత్రమున విజయుడవు కమ్ము. పొమ్ము. ఇటనుండి పొమ్ము.”

విజయుడు తల్లియొక్క ఉద్బోధనలకు జ్వలితుడై గణమునకేగి ఆచుహాక్షేత్రమున వీపుంగవులజూచి తనదేశపు సైన్యమును దెలసికొని వారిలోగలసి అరిదళము నెదుర్కొనెను. యధము మూడుదినములు తీవ్రముగ జరిగెను. కృష్ణ సేనుడందమృతి జెందెను. కడకు మూడువనాటి సాయంనమయమున వైరులు కాందీసికులైరి.

పులికేశుడు తనసేనల విజయధ్వానముల వినిసంతసిచితిగినుఖ్యపట్టణమగు విజయపురమునకేగెను. ఆదినమున జరులెల్లరు నానందకోలాహలమును సల్పుచుండిరి. పులికేశుని ద్వితీయభార్యయు తన కుమారులు చెప్పు విజయగర్వ వాక్యముల విని, తనలోదా “పద్మావతియొక్క కుమారుడు బీరుడయ్యెను. నాకుమారులీ యధమున గల్పియుండిరి.” అనియురియుచుండెను. ఇంతలో రాజాపె చెంతకువచ్చి, “పేయనీ! చూచితివా! మొన్నటి యధమున విజయుడు, ఆపద్మావతియొక్క కుమారుడువచ్చి, అరివర్గవచ్చేదన మొనరెననియు, ఆతనిరాక లేకున్న మన సైన్యములు తప్పకతిగిపోయెడివనియునాతో ననేక చారులు తెల్పియుండిరి.” అంతట చంద్రావతి వికలహృదయయై “మీరు పొరబడుచున్నారు. పద్మావతియు విజయుడును చెరనున్నారు. ఆతడెట్లు యధమునకు వచ్చి పోరాడును. ఒకవేళ అతని బోలినమనుజు

దేవదైవము వచ్చియుండకూడదా? అదిమీ
భ్రమ, చూచితిరా! మీరాజ్యమునకర్హులైన
ఈబాలవీరు లెట్లు యుద్ధాయాసమున
నున్నారో? వారి సాహసమీ యుద్ధమున
మీకు తెలిసియే యున్నది. ” అనియేదియో
చంద్రావతి చెప్పుచుండగా ఆస్థలమునకు
విజయు డేలేంచి రాజభటులతోసికొని రాజ
భవనమునందలి గనుల నన్నిటి పెడకుచు
కడకు రాజమందిరమునకు వచ్చి “రాజా!
నా తండ్రివైన నీ విట్టి దుష్కార్యము లొన
ర్చువని సేనెరుంగను. నాశల్లిని నాపిన్నతనము
ననే చెరవైచితివను విషయము నాకీ యుద్ధా
రంభమున చెలసెను. కాని, నేనప్పుడు నీ
యొద్దకు న్యాయభిక్షకై రాలేదు. నాజనన
కారకుడవగు నీకునునీరాజ్యమునకును, ఆపద
సంభవించిన నమయమున నిన్నాపిషయము
వడుగుటకంటె నీరాజ్యరక్షణార్థమై పోట్లా
డుట ముఖ్యమని భావించి యుద్ధమున కేగి
తిని. యుద్ధమున మరణించిన నీకై మరణిం
తుననుకొంటిని. ఒకవేళ నజీవుడనై జయ
మును సంపాదించ గల్గినచో తిగ్గి నాతల్లిని
రక్షింప మిమ్ముల వేమకొనవచ్చుని ఆశించి
యుంటిని. కావున ఇప్పుడు మీచెంతకువచ్చి
యుంటిని. ఏది పోసాదము?”

అంతట పులికేకుడు ఒకతీక్షణ్ణుక్కును
విజయునిపై సారించి చంద్రావతిని జూచితిగ్గి
విజయునిజూచి, “నీవెవరపు? ఈరాజభవనము
నకు ఎవరిఆజ్ఞపై వచ్చియుంటివి?” అనితన
కుమారులకు సైగచేసి భటులఘనవచ్చో
టకు బిలిపించి విజయుని బంధితుని జేసెను.
అంతటవిజయు దుగ్గిజై, “నత్యవ్రతదీక్షను
పాలించు నాతల్లియగు పద్మావతిని వదలి
శేవలము మోహంధకారమున బడియున్నను

నీవు నాతండ్రివనికదా నేను నీప్రాణమును
రాజ్యమును రక్షించితిని. కాని నీవునాకు
జూపుదయ ఇదియూ!” అని తనబరణానిభిద
మునుదీయుటకై తనచేతిని తొడపైకిసాచెను.
ఇంతలో పద్మావతి తనకుమారుడు యుద్ధము
ముగిసిన పిమ్మట రాజభవనమునకేగి నల్లెటింగి
ఒకవేళ తండ్రిని గనుగొని ఆతని బాధించు
నేమోఅనుఅనుమానమున ఆస్థలమునకువచ్చె
ను. రాజభవనమునుబ్రవేశించి తనకుమారుని
ఉగ్రరూపమును జూచి, “విజయా! ఏమి
చేయుచుంటివి? ఖడ్గముపై చేయిని దీయుము.
నాయెదుట నేమిప్రమాణము చేసితివో జ్ఞప్తి
లేదా? ఈకోపము నీతండ్రిమీదనా? చాలు
ను! ఆతడు నిమ్నుబంధించినను కడకుచంపి
నను నీవూరకుండుము సృజించిన ఆయనకు
లయ మొనర్చుటకును శక్తిగలదు. హక్కును
గలదు. ఆతనిని ఎదుర్కొనుటకు నీవెవరపు?
తండ్రిని ఎదిరించి ఆతనిరాజ్యమును గైకొని
నీవనుభవించునదేమి? నీవును ఒకానొకకాల
మునకు మృతిజెందవలసినదే? సృజించిన
వాడు తిగ్గి తనలోనైక్య మొనర్చుకొనునను
విషయమెరుంగవా? ఇకనీచెంత ఆఖడ్గముండ
కూడదు. దానిపని ముగిసినది. తిగ్గిదుర్గకు
నర్పించెదలెమ్ము!” అని ఆతని దట్టికి కట్టి
యున్న ఖడ్గమును దీసికొని “విజయా! నీప్రాణ
మును నీతండ్రి కప్పగించి విజయుడవుకమ్ము!”
అనిబిగ్గరగా హెచ్చరించి ఆప్రాసాదమునుంచి
పెడలిపోబోవుదుండుసమయమున పులికేకుడు
పద్మావతియుద్ధకేగి పాదములపైబడి “నా
తప్పును మన్నింపుము. మోహవేళమున
చంద్రావతిని ఎక్కువగజూచి నిన్నుత్యజించి
నందుకు తమింప వేడుచున్నాను. ఇకచ

ద్రావతి నాచెంతవలదు. అని ఏడియొచ్చెప్ప
బోవు సమయమున పద్మావతి. “నన్ను నెడల
గొట్టికొని నాకు విచారములేదు. దైవము
నాకోపదులైదు వత్సరములును చారిద్ర్యము
నందలి ఆనందమును రుచిజూపించెను. ఆతని
యందు నాబుద్ధిని ప్రసరింప జేసెను. తిర్గి
ఈమహాసాధముల ప్రవేశించిన నాచునోనేత్ర
వలము వ్రాలును. అజ్ఞానాంధకారమున బడి
యందును. నాకు నన్నుతరమివల్ల ఈదిన
మున చంద్రావతిని తరమెద ననుచుంటిరి.
ఇది మీసజమైన పశ్చాత్తాపముకాదు. మీ
కుమారుడగు విజయుని గైకొనుడు. మీరెట్లు
సృజించితిరో అట్లే తిరిగి లయమొనర్చుడు.
నేడుఁఖించును.” అని భర్తకు ఉద్బోధన
జేసినెడలబోవు సమయమున విజయుడు,
‘తల్లీ! నీఅజ్ఞాపనచో ఈరాజును త్రిటికాల

ములో ధ్వంసమొనర్చి శాంతిస్థాన మొన
రెద! సెలవిమ్ము!” అని తల్లిని వేడుకొనెను.
రాజుతీవ్రద్వక్కుల విజయునిపై సారించి,
“ఓరీదురాత్మా! నీవు నాకుమారుడవురా?
నిచ్చురికంటముపైకి ఎక్కిలతును.” అనిబిగ్గర
కేకవైచి, “భటులారా! ఈతని గొంపోయి
ఉరిదీయుడు” అనిపల్కెను. అంతటపద్మావతి
“కుమారా! నీ ఫీల్లోమునకు వచ్చుట
నామూలమున కావున, తిరిగి కర్తయగు నీ
తండ్రికి నాహస్తముననే అప్పగింతును.” అని
తన కేలనున్న ఖడ్గముతోకుమారుని శిరము
ఖండించి తరిడ్డికర్పించి, ఆనందముగ, “నాథా!
నీవెట్టి మనస్సుడవైనను నీలోనగము భాగము
దానను గావున ఇదిగోనీలోనేనై కృ మొందు
చున్నాను.” అని ఆఖడ్గముతోడనే కంఠము
నరకీకొని పతిపాదములయొద్ద బడెను.

(వ స ర కు డు)

భారతీయుల రాజనీతి*

[వి. వెంకట రంగనాథరావుగారు]

చరనియోగము.

కర్మచారుల కార్యకలాపముల గమనించుటకు నూడచారులను నియమింపు చుండిరని యిదివరకు చెప్పియున్నాను. ఈసంబంధమున మనుచిట్లుజెప్పి యున్నాడు- “పరిణిధానాంశ్చ చేష్టితమ్” చరుల కార్యముల గూడ బరిశీలింపు చుండ వలయును. ఈ విషయమునరాజు మిక్కిలి జాగరూకుడై యుండుట విధాయకము. శారుచెప్పమాటల సత్కావల్యముల గమనించి కార్యములావర్త్య చుండవలయును. అశేకసమముల యందు అబద్ధపు వార్తలను దీసి కొనినమ్మ చుండుదు. కావున వారి వాక్యముల కాగుగ జరిసీలింప వలసిన భారము రాజుయందున్నది. సాధారణముగ చరిత్ర విహీనులగు వారలీ కార్యమునకు నియోగింప బడుట గలదు. అట్టి వారు స్వార్థసిద్ధి కొరకు పరులను ధ్వంసము చేయుటకు అణుమాత్రమైనను వెనుదీయరు. కావున వారి సంబంధమున బహుమోగుతువగ రాజు పరింపుచుండ వలయును,

మానవ హితకర కార్యములు.

అశ్మదానమును బౌషధదానమును చేయుట రాజునకు పరమధర్మము. సాంధ్యకాలము, అతిథికాలము, మానవులకు పశువులకు వైద్యకాలము, కేవల యములు, మూలములు మొదలగు వానిరక్షణము మొదలగునవి రాజధర్మములు. ప్రజల స్వాస్థ్య రక్షణను గూర్చిరాజు మిక్కుటముగ చాటు పడు చుండ వల

యును. శంఖ లిఖితుడిట్లు చెప్పి చున్నాడు. “దుర్బములు- వ్యాధిగ్రస్తులు- అశాధలు- అంగ హీనులు- విధవలు వృద్ధులు మొదలగు వారికి నుండులను, వాసస్థానములను శయ్యమొదలగు వానినిచ్చి యన్నముబెట్టి రక్షింపుచుండుట రాజధర్మము. ” “పశిస్తుడిట్లు చెప్పెను. “క్షీణోన్మత్తా రాజా నిభ్యయాత్” క్షీణులు, ఉన్మత్తులు మొదలగు వారికి యన్నమిడి కాపాడు చుండవలయును. అపస్తంభుడు అతిధికాలయందలి యతిథులను సత్కార పూర్వకముగ నుంచవలయు వనియు, గురువు, అమాత్యవర్గముయొక్క అనారాదుల వ్యవస్థ నేర్పాటు చేసినతర్వాత తాను జీవించుటకు తగిన యేర్పాటు చేసికొన వలయునని నడివియున్నాడు. కేదపరాయణులగు బ్రాహ్మణులు, వ్యాధికులు, అర్దులు, బాలకులు, వృద్ధులు మొదలగు వారికి గ్రహచ్ఛాదనం భాసంగ వలయునని విధించెను. శంఖలిఖితుడిట్లు నడివియున్నాడు. “స్వస్వస్తి ద్వారమున జీవించుట కనవచ్చులైన క్షత్రియవైశ్యులు మొదలగువారిని బోషించుట రాజధర్మము. యూరపువందు సాంఘికతంత్ర వాదులు శ్రమిజీవులకు తగిన యేర్పాటు చేయుటకు తలక్రిందు లగుచున్నారు. కాని భారతీయవిధాన మందు శ్రమజీవులు కానన తంత్రమందు సమానాధి కారులు. కేదపరాయణుని యెడల నెటుల ప్రవర్తింప వలయునో వీరి విషయమున గూడ

* 2. వ. సంస్కరము 2. వ. సంప్రదము 3 సంఖ్యలోని భారతీయుల రాజనీతియను వ్యాసము తత్వాత్ దీనిని చదువ వలయును.

వట్టెబుద్ధింప నలయుననుటకు భారతీయ విధానము నందలి విశేషత్యము.

మానవుల యెడల నెట్లు వర్తింపవలయును?

మానవులతోడ వ్యవహరించు నప్పుడు సాజన్యమున చూపుట యత్యంత బ్రహ్మజనము. ప్రజలతోడ సాజన్యముగ బ్రవర్తింపుడు రాజాలోకియిడుగుట కర్తవ్యము. ప్రజల స్వభావము ద్వి విధములు. ఇంద్రోకటి బ్రాహ్మణ స్వభావము. రెండవది శ్మత్రీయస్వభావము. వాక్యముల యందు తీవ్రతయు, శోమల హృదయము గలిగియుండుట బ్రాహ్మణ స్వభావము. మాటల యందు మృదుత్వమును హృదయము కలిగియుండుట శ్మత్రీయ స్వభావము. బ్రాహ్మణుడు తపోశక్తిముల సువా యాసముగ భరింపగలడు. ద్వంద సహిష్ణుతయే బ్రాహ్మణ స్వభావముగల మానవుల ధర్మము. కాని శరీరమునకు సంబంధించిన క్షయము మొదలగు వానిని బ్రాహ్మణుడు సహింపజాలడు. అస్త్రపూతాదిజనితముగు దుఃఖమును సహించగలవాడు శ్మత్రీయస్వభావుడు. కాని వాడుతపస్సు మొదలగువాని క్షేణమును సహింపజాలడు. కావునరాజా శ్మత్రీయస్వభావి. అందువలన వాక్య వ్యవహారముల యందు మృదుత్వమును గనబరచు చుండుట నా తగికి నైజము. కాస్త్రము లిట్లు చెప్పుచున్నది. “నమస్త మానవుల తోడ చిరునవ్వులాలయ సంభాషింప వలయును. మరణన దండినకు బ్రాతుడైన వానినిచూచిగూడ మోము చిల్లింప గూడదు” అని విమనంహిత యందు చెప్పబడినది. మార్కండేయ పురాణ మందలి మహాలసచరిత్ర యందురాజా కోకిలవహిలి కుమారుర బాషిగానుండవలయునని యున్నది, “కాకోకిల భృంగా కాం...శిక్షేతం చరి తం నృపః” రాజాకోకిల చతురుడును, కోకిలతోలి మధురభాషియు, భృంగమును బోలియ్యద సంగహ మొనర్చువాడుగ నుండవలయును. మధురభాషితునిమానవులు ప్రేమింతురు. పరుషభాషి

యప్పుడునుజకరియుడు కాజాలడు. ఏవనిశినిచ్చాదయ నేదనగలుగు సంభాషణను చేయరాదు. మృత్యు దండాదేశమునుగూడ మధురభావమునబ్రయోగించుట కర్తవ్యము.

దండనము.

అపరాధ మొనర్చిన వారిని దండించుట రాజధర్మము. నిర్దోషుల దండించుట యధర్మము. స్వల్పాపరాధమునకు గొప్పదండనమును విధించుట యన్యాయము; గర్హితము. సాంఘిక రక్షణకును వ్యక్తిని సవార్థమున దిష్టకుటకును దండన మేర్పడినది. వ్యక్తియొక్క జీవన వికాసము ప్రాకృతికనియమము. అపరాధ మొనర్చినవాడు తప్పద్రోషను వీడుట కనుగుణ్యముగ, దండన ముండి నలయును. కఠోరదండన విధానమువలన సంఘము—రాష్ట్రము వాశనముజెందును. క్రియకుప్రతిక్రియ స్వభావనీద మగునటులనే కఠోర దండనకు గూడ ప్రతిక్రియ బుట్టుట స్వభావము. ఘోరముగకీషించుట నలన వ్యక్తిత్వమునకు హనిగలుగును; సతిఘమును శుశ్రూషియుగ నుంచుటకు కూడ యపాధ్యమగును; దండనోద్దేశమునకు విపరీతిఫలము గలుగును. “పదిమందియ పరాధులు తప్పించుకొన నచ్చునుగాని నిర్దోషియగు వారొక్కడు గూడదండిప బడరాదు.” అనుభావము మిక్కిలి పొగడి దగినది. దండింప గూడని వారిమీద దండవిధాన మెప్పుడును పనికిరాదను విషయమును బాగుగ గమనించు చుండ నలయును. అప్పుడప్పుడు మర్యాద రక్షణ కొరకు కాసనములు ప్రయోగింప బడుచుండును. కాసనముల బలమును తెలియ పరచుటకు గూడ కఠోర దండనము విధింప బడుచుండును. ఇంత కంటె న్నాయ విహీనకార్యము మరియొకటి యుండబోదు. ఇందువలన దుర్బుద్ధి వెల్లడియగు చుండును. యుహుదీశేషమందు హిరద్ భావికాతమున ప్రమాదము గలుగు ననుదంత్రుక బాలుని విధించి యుండెను. రోము సామ్రాట్టు

నిశ్చయము వాడమానుషిక బర్హరతిను పృథర్విచియుం డెను. ఇంగ్లండురాజి మెరియును నామె ఘోరదండ వలను విధించియుండిను. ఈవిధముగు నవన్నియు అధర్మములు. భారతవర్షమందు దుర్మార్గుడగు కం శుడు, జరాసంధుడు విధింపబడిరి.

అధర్మ దండనలోకే !

యశోఘ్నం క్రిన్వాశనమ్ ।

అన్వర్గంచ పరత్రాపి

తస్మాత్తత్ప్రివర్జయేత్ ॥ (మనువు.)

అధర్మముగ దండించువానికి యిహలోకమున యశోక్తిర్లు నశించును. స్వర్గభిష్మడగును. కావున దీనిని జరిత్యజింప నలయును.

అదండ్యమాన్ దండయన్ రాజా ।

దండ్యాంశ్చైవవాప్యదండయన్ ।

అయశో మహదాప్నోతి

నరకం చైవ గచ్ఛతి ॥ (మనువు.)

దండింప దగని వానిని దండించి ఆపరాధ మొనర్చినవానిని దండింపక విడచినయెడల ఆపక్తి గలుగును. శరకము సంభవించును. “అధర్మ దండనం” అనువాక్యార్థ మేమన ధర్మ కాస్త్రాను సారముగాక కేవలము స్వేచ్ఛగాగాని రాజద్వేషమున లనగాని దండించుట యని గ్రహించి నలయును.

భారతి వర్షమందు రాజుకు కాసనము చేయు అధికారము లేదు. సహితవ విధానమును ఋషులు విధివద్ద మొనర్చిరి. ప్రజకు ప్రతినిధులగు బ్రాహ్మ ణులు ఆ వివిధ విధానములకు మీమాంస యొనర్చు మండిరి. కేవలము వానిని ప్రయోగించు భారము మాత్రమే రాజు హస్తమందున్నది. కాని వానిని ఆక్రమముగ పరియోగించినయెడ రాజు అధర్మ డగుచున్నాడు. ఇట్టి విధానముండుటవలన రాజుగూడ ధర్మము (చట్టము) న కల్గిడుడై యున్నాడు. సహితవ

విధానమునకు రాజులయొద్దతీరవలయును. బ్రాహ్మణ గణముయొక్క మీమాంసనుగూడ రాజు గ్రహించి తీరవలయును. ఇట్టి ధర్మవిధాన ముండుటవలననే రాజు పక్షపాతకూన్మ్యుడై యుండేడివాడు. అన్యాయ మునకు భయపడుచుండిను. మర్యాద రక్షణకొరకు ప్రజను దండించుట ఘోరకార్యము. పక్షపాతత్వ మంతకంటెను దోషము. కాసన యంత్రణండుండు మహత్తర దోష మేమన రక్షణకొరకు నియోగింప బడినవారు కాపనార్థమునుపరిగ్రహింపజాలకుండుట వలన విచారణలు పరిహాసములుగ మారు చుండును.

అనుబంధం పరిజ్ఞాను

దేశకాలాచతత్వతః ।

సారావరాధౌ చాలోక్యదండం

దండ్యేషు సాతయేత్ ॥ (మనువు.)

అనుబంధమును- దేశ కాలతత్వమును గ్రహించి దోష మొనర్చినవాని చిత్త సామర్థ్యమును, దోషము యొక్క గురుత్వ లఘుత్వముల గమనించి క్షింప నలయును.

దండన సుబంధముం దిది చాల ముఖ్యమగు స్లోకము. దీనిమీదనే దండనవిధాన మాధారపడి యున్నది. “అనుబంధము.” అను శబ్దమునకు వాఖ్యాన మవసరము. అనుబంధమన ఆపరాధము చేయు ప్రవృత్తి, దానికి కారణమని. ఏయుద్దేశమున దోషి దోష కార్య మొనర్చినని విచారించవలయును. భార్య పుత్రానులక్షుధ నివారణకొరకా? లేక ధర్మమునకా? స్వసంఘమునకా? జాదమనందోడి దానికొరకా? పరిహరదోషమా? బుద్ధి పూర్వకమా? ఇతరులవలన నియమింపబడి చేసెనా? స్వబుద్ధివలన నొనర్చెనా? అను విషయముల యోచింప నలయును. అనుబంధమును గ్రహించుట కష్టము. కాని యను బంధ వ్యతీతముగ దోషిని విచారించుట యసంభవము. దేశ సంబంధమైనచో ఏకాసనమున నెట్టి కార్య మొనర్చినాడని విచారించ వలయును. అత్యుక్తు యర్థిక్షమా? దోషి బాలుడా? యవ్వనడా యని గూడ

గమనింపవలయును. సార, యనుశబ్దభావము దోషి యొక్క శరీరమానసికయార్థిక యవస్థయని గ్రహించవలయును. దీనినైన సాధారణముగ చిలిపికొనుటకును తన దాని తత్వమును గ్రహించుటకును మిక్కుటముగ భేదముగలదు. కావున శిక్షించునప్పుడు సర్వవిధముల బరిశీలించి దార్శనిక దృష్టితోడ దండించవలయును. సాధారణముగ శిక్షకరితముగ నుండరాదు. వ్యక్తిత్వమును నశింపజేయు దండనను ఆధర్మమందురు. మృత్యు దండనమును విధించునప్పుడు గూడ వ్యక్తిత్వప్రసారమున కనుగుణ్యముగ నుండవలయును. కాని సంకోశము కాగూడదు. ఆవ్యక్తితనపాప జీవితమునకు బరిశిషింపుచు నెవజీవితమునకు వసిన భావము కొరకెచురుచూచు చుండ వలయును. జీవులకు ప్రాణ మత్యంతప్రియము. అందువలన పాప జీవితమును వీడి యుత్తమజీవితము కొరకువాడు మృత్యువును విరింపవలయును. అట్టి యాపలేనివాని స్వామిము నుదీయుట వలన దండనోద్దేశము సఫలము గాదు. వ్యక్తిత్వచ్ఛూర్తియే దండప్రదానముయొక్క ముఖ్యోద్దేశమని గమనింపవలయును.

మనువిల్లు తెప్పియున్నాడు.

“ప్రథమమున కేవలము తిరస్కారముల లోడనే దోషిని విడచి యిట్టి కార్యములెప్పుడు చేయ గూడదని చెప్పవలయును. వాడుతిరిగి దోషమొనర్చిన యెడల తాకులతొడుట పరుష వాక్యముల దూషించి

పరిపించ వలయును. వానికి బుద్ధిరాశ తిరిగి యుష్కార్య మొనర్చిన యెడల ధనదండనము (జరిమాన)ను శిధించవలయును. అందువలన గూడ వాడు విశుద్ధచరితుడు గానియెడల శరీరసంబంధముగ దండనను విధింపవలయును. దానివలన వాడు బాగుపడనిచో వానిమీద సమస్తవిధములగు దండనలను బ్రయోగింపవచ్చును.”

ఈ ధర్మాను కాసవమందు దోషి విశుద్ధుడగుటకు బ్రయత్నము గావించు చున్నది. మానవజీవిత మూల్యము స్వీకరింపబడినది. వ్యక్తిత్వము ప్రసరించుటకు బ్రయత్నమున్నది. అంతరదృష్టితోడ మనోవిజ్ఞానసంబంధముగ సత్యము ప్రతిఫలించు చున్నది. లోకస్థితి గన్పట్టుచున్నది. వీనిని మించి కరుణ, న్యాయము, ధర్మముల కలయిక మనోముగ్ధ కరముగ భాసిల్లుచున్నది. కాజా ఆత్మజ్ఞాన సంపన్నుడుగ నుండవలయునని ప్లేటోయనుగ్రీకు దార్శనికుడు నుడివి యున్నాడు. ఆత్మజ్ఞానము లేనివాడు రాష్ట్రమును న్యాయకాసవమున బరిపాలింపజాలడు. నిష్కామ కర్మయోగము నందు కాజాండ వలయును. భారత వర్ణమంతరి రాజులు రాజర్షులు. ఆత్మజ్ఞానులు. అందువలన సుకాసత్వలైయుండిరి. జ్ఞానుల మనోనియనము లకు సమస్తము ప్రతిఫలించు చుండును. అందు వలన దోషమును పరిగ్రహించి దానికి తగిన దండనను మాత్రమే విధింపగలుగు చుండిరి.

తేనెటీగ.

మన మేదేని పూల తోటలోనికీలో యి పూల మీద వ్రాలుచుండెడి తేనెటీగలను చూచినచో మనకువాని చరిత్రయందలి విచిత్రము లనేకములు కన్పడగలవు- ఆ తోటయందే ఒక భాగమువందీతేనె టీగలయొక్క పెద్ద గూడును చూచినచో వాని సాంఘిక జీవితము సుబోధము కాగలదు- మన మానవ సంఘమునలెసే ఈతేనెటీగల సంఘము కూడ అనేకములై వివేచనములతో కూడియున్నట్లు గోచరము కాగలదు. తేనెకుట్టెయొకటియే ఒక మహా పట్టణమును బోలియుండును. ఒక దిశను శత్రుజాతి నుంచి పౌరుల గాపాడుటకై వైష్ణము నియమితమై యుండును- మరియొక దిశను భోజన పదార్థముల తమ పట్టణమునకు తేర్చుటకై కొన్ని తేనెటీగలుండును. వేరొక భాగమున పదార్థములను అవారయోగ్యము లుగ మార్చుటకై కొన్ని పని చేయుచుండును. ఇట్లు నేక కార్యములకై వేవేరు ఈగలు నియమింప బడి నట్లు పనిచేయుచుండును. వేసంగి ప్రారంభించు దినములలో తేనెటీగల పట్టణ మతి మనోహరముగ నుండును. అసమయమునందన్నియును, తమయజ మానియొక్క అజ్ఞను శిరసాన హించి పనులకేయ ఛటులెరిగి, చురుకుగ పనిచేయుచుండును- వీరికి ఆధి పతి ఒకరాణిగారు. తమ పితమునుంచి ఎప్పుడును కడలరు. తనసేనకొ బలగము కంటే ఆమెచాల పెద్దది. ఆమె ఎప్పుడును తనసింహాసనము వీడి బైటకు వెళ్లదు. ఏదోఒకటిరెండు సమయములలో (ఆరే వములలో) తక్కు రిదితర సమయములలో భవనము

లోనే కూర్చుని యుండును. ఆమెయే అకుట్టెలో టను ఏలుచుండినను ఆమెకు సౌఖ్యమేమియో తెలి యదు. ఆమెకుచుట్టు దాసదాసీలు రాజసేవను చేయు చుండురు - వీరే ఆమెకు తిండిని తీసికొనివచ్చి పెట్టుచుండురు.

తేనెటీగల రాజ్యమునందు ప్రతి పౌరునకును ఏదియో ఒక ఉద్యోగ ముండును. బద్ధక మనునది ఆరాజ్యమునం చెచ్చుటకు లేదు- కొన్ని తమ రాజ్యము కొరకు ఇతర ప్రదేశములకు బోయి ఆచ్చటి శరీరవాహముల చెంతనున్న ఏరాతిమీదనో లేక ఏవంగిన వృక్షశాఖ మైనోనిల్చి ఆనదీజలమును తమ పొట్టలోనింపుకొని తెచ్చుచుండును. మరికొన్ని పుష్ప గర్భమున నున్ననుకరందముకు పుష్పరజమును తీసి కొనివచ్చి తమ ఉగ్రాణులలో నింపుచుండును. ఇక యాతేనెటీగల కుట్టెకొటలో వనకులు భవనముల నిర్మించు చుండురు. ఏ భాగమైన శిథిలమైన ఆచ్చట బాగోనప్పు చుండురు. కొన్ని భవనము లలో నిర్మించబడిన చిన్నమైకపు తూగుటూయల పిల్ల తేనెటీగల నోలలాడించుటకై కొందరు దాయి లుండును. ఈపిల్లలందరునురాణిగారియొక్క సంతలే. ఇంక నగరద్వారముల యొద్ద యుద్ధ భటులెప్పుడును శత్రువులనుంచి తమకొటను కాపాడు చుండురు. మనకండ కన్ని తేనెటీగలను ఒకటి కూపమున కన్నుడునుకాని అభటమధురములు శత్రుమధురము నెట్లు కన్నునో మనకు తెలియదు. ఇంకకొన్ని తేనెటీగలు అకుట్టెయొక్క నీతోష్ణస్థితిని సరిగనుచు చుండును.

ఆతేనెటిగ రాజ్యములో ఎవరు ఎప్పుడు ఎట్లు ఆజ్ఞలనిచ్చుచుందురో మనమెరుగము. కాని యొకరాజ్యాంగము వందలి విధానములీరి జేసెటిగలు పనుల చేసికొనుచుండును. యుద్ధభటునిగ నియమింపబడిన తేనెటిగ బలకాలియై యుండును. ఏదేని శత్రుమధుపము తనకొలలో బ్రవేశించుటకై యుద్ధించినచో ఈ భటుడు తీవ్రముగ పోట్లాడి కడకు నెలమిదకు నెచ్చికుడ యుద్ధము చేయును. శత్రువుని హతమార్చిన తర్వాత వానిని ఏగడ్డిపరకల మధ్యనోతేక నెలయం దలి ఏరంధ్రము లొనికొ త్రొనీనైచి విజయధ్వజంబు సల్పుచు తనకొటకువచ్చును.

ఈతేనె టిగలో నింకొక కులముకలదు. ఇది హాకీపని నీనర్పును. అనగా ఆకుట్టెయం దలి మాత్యమును తుడచినైచి పరిశుద్ధుగ నుండును. తమపట్టణమునందు మరణించిన పౌరుల పీఠిట పారవేయుచుండును. శీతకాలములో ప్రతినిమియును ఎందలకు ఎందలు ఆటట్టణమున చచ్చిపోవు చుండును. ద్వారపాలకులీ సమయమున శనిములలో నేనైన వైశాచిక మధుపము లున్నవా యనిపరిక్షింపు చుండును. వైశాచిక మధుపములయొక్క రెక్కలు గాలిపోయి యుండును జేహముతెల్లగనుండును. ఇట్టివిప్రుట్టుకలో నేచని పోయినవని ఆగము. ఈశనిముల నన్నియు దూరప్రదేశమున నున్న ఒకప్పుకాన భూమికిగొం పోవచ్చును. తన్మూలమున కొల పరిశుద్ధుగను.

దూరదేశమునండి కొన్ని తేనెటిగలు నచ్చి అదివరకునుంచి తేనెటిగలు లేని కుట్టె యందు ప్రవేశించుటయు కలను. అసమయమున ప్రధను మునకొన్ని తేనెటిగ లాగృహముల యొక్కకప్పుల పైకి ఎక్కిఎది యోగ్యమైనవో అని చూచుకొనును. ఇంతలోవనేక వందలా పురదేశమువకు చేరును. కాని, యొకదాని కార్జను మరియొకటి పట్టుకొనుచు ఒకపేద తోరణములీరిని నిలచి యుండును. ఈవిధముగ తేనెటిగలన్నియు నేడతీర్చుకొను చుండగా, హాకీయొగలులోపలికి బనిగృహములనుశుభ్రపరచును.

ఆటుపిమ్మట మైనమును అప్రదేశమును పెట్టి గృహములను నివాసయోగ్యముగ చేసికొనును.

కార్జకమధుపముయొక్క పొట్టక్రింద మైనపుసంచులుండును. అసంచులునిండిన వెంటనే మంచుకార్జతో కొంచెము కొంచెముగ మైనమునుదీసి నోటినుంచి యూరునట్టి యొకవిధమైన ద్రవమువందు కలపి అపదార్థమును ఎటువట్టివ ఆటువంగు నటుల మెత్తిపరచి చిన్నచిన్న గూడులను నిర్మించును. అమైనముతో సవృజములుగల గుళ్లను అతినైపుణ్యముతోనవి కట్టును, ఆట్లుకట్టుటలో తమపిల్లల నుంచుటకు, ఇక్కడి వివిధకార్యములకు తగిన కొలతలుండును. క్రొత్తగానిర్మింపబడిన గూట్లతెల్లగను శుక్రముగ నుండును. కానికొంత కాలముగడచిన పిమ్మట అవి నల్లబడి పోవును.

పురుగులదీను మొక్కలు.

మనము సాధారణముగ మృగములు పశువులను నృత్యములను భోజన పదార్థములగ జేసికొనుట చూచుచున్నారము. కానినృత్యములు సచలజీవుల చరిషిభుజించుట వివికనియొలుంగును. ఇట్టివి ద్విత్రిషు దీవులలో గన్పడకలవు. అమెరికాలోని కానిఫార్మియాలో (దార్లింగ్ నియా) మరియొక మొక్కలు కలవు. వానియాకులు గుండ్రముగను పొడగుగను నుండును. వానిపైగ ఈనెలువలయాకారముగ నుండును. వానిమూలముననే పురుగులు పట్టుకొనబడును. ఈయాకులోపలి రంగుకొంచెము ఊదాకలనీవ ఎఱ్ఱయైయున్నది, వీనికి సమీపముననే ఒకట్రోక్షి మాదిరిది యొకటియుండును. దానికి క్రిందిభాగమున తేనెనంటి తీయనిపదార్థ మెప్పుడును ఊరుచుండును. దీనిని త్రాగుటకై ఈగలుదానిపై వ్రాలును. వారివంటిలినే నున్నగానున్న ప్రదేశమగుటచే జారిఆట్రోక్షి వంటి భాగములో పడును. ట్రోషికి క్రిందనొక చిన్న గిన్నివంటి స్థలముండును. దానిలో నెప్పుడును కొక చిధమైన విషపదార్థ మూరుచుండును. ఈపురుగులా దగ్గరములో పడి మరణించును, కొంతకాలమున కా

పురుగులయొక్క సారము ద్రవములో కలసి మొక్కకు తిండిపదార్థ మగును.

కొని బూరా మొక్క (Trumpet Plant)
అనునది రక్కసులుగల పురుగులను భక్షించలేదు. ఇది చీమలనుమట్టుకుతినను.

సింహాశ్రద్ధిపములో మరయొకరకపు మొక్కలు గలవు. వానిఅకులు చిన్నకుండలకు బోలియుండును. వానిపై భాగమును కప్పుటకు అకుమూకుడు వుండును. ఈ కుండలనిదిరి అకులోపల నొకవిధ మైనవధురరసముండును. దీనికి తోడుగ ఎర్రజలము లేకమంచుజలముండును. ఈవధురపదార్థమునుగొల్పటకై పురుగుల నేకము లచ్చటను ఎచ్చి లోపలపొవేసి పించును. అంతలో మూతపడును. కొంతసేపటికి ఆపురుగులు ద్రవములో మునిగి చనిపోవును. ఆపురుగుల మృత్యువందలి సారమును గ్రోలి కడకాకప్పిని పారవేయును

తూర్పు ఆమెరికాలో నింకొక రకపు చెట్లు కలవు. అవి నేలమీదనే న్నాకుమిండును. వాని అకులు నేలమీదపరచుకొని యుండును. అహ్యాకులు రెండు ఖండములుగ చీల్చబడి యుండును. ప్రతి యొక ఖండము యొక్కచివరలను పళ్ళెమునిదిరి మొనలుండును. ఈరెండుభాగములు కలసి కొనునప్పుడొక భాగమున నున్న పళ్ళెపుధ్యనున్న సంగులలో మరయొక భాగముయొక్క పళ్ళె అమర్చుకొనును. ఈఅకు సాధారణముగ తెగవెబడియే యుండును. వీలైన చీమలు పురుగులు వానిపైవాలినంతనే ఈరెండుభాగములను చటుక్కున కలసికొని పురుగును నొక్కికైచును. ఈసమయముననే అకులోనుంచి యొకదిగ్ధమైన ద్రవము ఈపురుగును చంపిదానిసారము నుగ్రోలును. ఒకటి రెండు దినములైన పిమ్మట తిరిగి అకుయొక్క రెండుభాగములను విడిపడును.

ఇంగ్లాండు దేశములో మరయొకరకపు అకులు కలవు. అవి యొప్పుడును జిగట పదార్థమును ఊరించుచుండును. ఏదైన పురుగులు వానిపైపడినందున

తనే అకులు కొనవంచి మట్టుకొని పురుగునుచంపి దానిసారమును గ్రహించుచుండును. ఇట్లేనే రకములగు పృక్షములుప్రపంచమున పురుగులపై తమజీవితముసాధారము చేసికొని యున్నవి.

పెన్నవీను పక్షులు

పెన్నవీను పక్షులు పక్షికొటిలో నతి విచిత్రమైనవగుటచే శాస్త్రజ్ఞులు వానిని శాశ్వతముగచెప్పుచున్నారు. జంతు ప్రదర్శన కాలలో వానిగమనమునుజూచి అనేకమంది పాశ్చాత్య యాత్రికులు వీరిస్వస్థానమునందలి స్వేచ్ఛావిహారముల జూచుటకై కుతూహలముతో దక్షిణాఫ్రికాకును దక్షిణమెరికాకును పోవుచుండురు.

పెన్నవీనుపక్షు లవాది నుండియు నున్నట్లు దృష్టాంతములు కనిపించుచున్నవి. ఇవి సముద్రమునందు జలక్రీడలు సలుపుచుండును. తమకాలమునవ్యధముగ నెక్క-ఎసేపు విని యోగించుటచేతనే కాబోలు వానిరక్కలు పక్షిరక్కలారె పెద్దవిగ నుండవు. దూరమునుంచి వాని గమనమును చూచినచో అవియన్నియు బారులుతీరి నీహాయిలనలెకన్పించును. వీవునల్లగనువత్సలము తెల్లగను కాళ్లు నల్లగనుఉండుటచే దూరమున కవివాచకుల రీతినిల్చినట్లు గోచరము కాగలను. దక్షిణ భూభాగములందలి సముద్ర ద్వీపములందవి నేవనేను పెరుగుచుండును. ఇవిబారులుతీర్చి నిల్చియుండగ నునముచూచినచో వానిపంక్తులమధ్యనుపింపులేర్పడియుండును. ఒక్కొక్కద్వీపములో సుమారుపదియిరువది లక్షలుండును. ఎర్రైనను మామయ్యదా ద్వీపములలో కాలిడినో ప్రధమము నందుమాడ నెట్టిభీతిని కెందకఆశ్చర్యముగ జూచుచుండును. ఒక్కొక్క సమయమునందవి మునుజుల చెంతకు ఎచ్చియేమో మాటాడుచున్నట్లు తమతలలకు వీరల వైపునకు ద్రిప్పి చూచుచుండును. వీవి కాళ్లునల్లగను పొట్టిగనుండును. మనుష్యునికంటె నతివేగముగ నడచును. పరుగెత్తును. అపెన్నవీను పక్షులలో రాజాపక్షి నుమారు మాడుకడుగుల అరు

అంగుళము రెక్తును యెనబదిపానుల బరువును గల్గి యుండును. పాల్కలాండుదీవులలోని పెన్నవీనుపక్షులకు జలక్షీడ యందశ్యంతా వందము. రాత్తులందవి రోదవస్థనుల చేయుచుండును. పెద్దెంబరు నెలలోనివి సాధారణముగ గుడ్లను చెట్టుచుండును. ఇవిసముద్రములోపల నీడును చలువ్కున వైకివచ్చి మరల మునుగుచుండును. వీనిలో మరుగుజ్జుపిట్టలు కలవు. ఇవి పను నేడు అంగుళములకు లోపలనే యొక్తుండును. ఎట్టివను తరంగమునైన నిదియొద్దుకొనగలదు. ఈపెన్న వీను పక్షులయొక్క జీవితము వందలివైచిశ్చిమువాని గారలదీర్చి నిల్పుండుపద్ధతి యందేకలదు. వీని కూటము మానవకూటమువలెనేకలదు. కావుననే మానవుడుకూడ పరిణామనిదగ్గన ప్రకారము కాకొక యుగమందు పెన్న వీనుజాతిపండి పక్షిజాతినుంచి యే యుద్భవించి యుండుననినేటికా ప్రజ్ఞులఅభిప్రాయపడుచున్నారు.

జపానీయ లఘువృక్షము.

అమెరికాయందలి కాలిఫోర్నియాలో నెట్లు 340 అడుగులయొక్కను 185 అడుగుల వెలయునుగల చెట్టువృక్షజాతిలో తమ భీకర స్వరూపముల జాపురున్నవో ఆక్షేలఘువృక్షము వందుకూడ తమప్రామాఖ్యమును జాటుటకు జపానీయ లఘువృక్షములు కలవు. వీనినే పిల్లచెట్లనికూడ పిలుచుచుందురు. సాధారణముగ నితరప్రదేశములలో ఎందరేక రెండు వందల అడుగుల ఎత్తుపెరుగు లేకు, ఓకు, మాపులు, పెనుచెలు జపానీయుల ఉద్యానవనములో ఒక కంపటిలో పెరుగునట్టి స్వల్పవృక్షములరితీ పెరుగును. దీనికి కారణము వారామొక్కలను పెంచువిధానము వందు కలదు. ఒకగింజను కాని, అంటునుకాని పాతిపెట్టి అమొక్క మొలచి శ్రేష్ఠప్రాగులనుట మొదలు చెట్టుట గ్రహించవలెను. శ్రేష్ఠప్రాగుల ప్రారంభించిన తోడనే వానిని ఎక్కువపాడుగుగ ప్రాకరకండ కొంతవరకు కోపితయుచుండవలెను. అట్లే కొమ్మలనుకూడ కోయుచుండవలెను. కొన్ని సంవత్సరములైన పిమ్మట ప్రమాదకాక కాబడ్డవలెను.

బట్టును.) అచెట్టుయొక్క విత్తనములదీని మొక్కలకుగాను పాతిపెట్టిని అమొక్క చిన్న మొక్కగ పెరుగును. ఈవిధాన ప్రకారము చేయుటచే వంద అడుగుల పెరుగు చెట్టుకూడ జపానీయులచే ఒక్క అడుగు లేక రెండుఅడుగుల ఎత్తుగల వృక్షములుగ మార్చినయబడెను.

గొల్లభామ పురుగు

ఈపురుగుల సాధారణముగ ఉష్ణప్రదేశములలో జీవించును. దీనిననేకులు పవిత్రవంతముగ జూచుకొందురు. విలసన దీనిముందు కాల్గేనిప్పుడును కలపబడి దండములు పెట్టుభంగిమమున నుండును. అగ్నికాదేశస్థులును, దక్షిణామెరికా వాస్తవ్యులును తూడదీనిని వైష్ణవులతో సమానమని పల్కుచుందురు. కాని, పాశ్చాత్య క్రైస్తవులు వానిని దయ్యముతో సమానముగజూతురు. పురుగులను క్రూరమార్గమునచంపుటచే దీనిని క్రూరజంతువుగ జూతురు. ఇదిపచ్చగా నుండుటచే ఆకులనుద్య జేరి వెనుకకాల్గపై నిలదిముందు కాల్గతో తిండిని పెట్టుచూ భిక్షవంతుడా అనునట్లు దగ్గుము పెట్టుచు జపింపు చుండును. ఏదేని పురుగు సమీపములోనుండి వనో నెమ్మదిగా ఆదిశకు జనితన ముందుకాల్గతో ఆకస్మాత్తుగ పట్టుకొనును, ఆపురుగు పూర్తిగ చావకమునుపే భక్షించుట ఆరంభించును. గొల్లభామలు ఆకలి కాకపోయినను వినోదార్థము పురుగులను చంపిపారవైచుచుండును.

ఆడు గొల్లభామ సాధారణముగ మొగదాని కంటె యొక్కను బలిష్ఠముగ నుండును. అడగొల్లభామకుగదాని ప్రేమించినవరియే లేకున్న మొగగొల్లభామత్వరలోఅప్రదేశమునుంచిపారిపోక పోయినవోదానిని చంపి తిని వేయును.

చైనాదేశములో కొండరఅడగొల్లభామలనురంటిని కాగుగ పెంచి పెదరు పుల్లలతో చేయబడిన పంజరములో పెట్టుదురు. కొంత నేపటివర

కీరండును పోట్లాడుకొనును. వాని లోజయ
ముందినది రెండవ కానిని చంపితిమను.

చెట్లయొక్క జ్ఞానశక్తి

శబ్దస్థానమోక మొక్కకలదు. ఈచెట్టు
యొక్క అవల కొకింతుక దూరమునందు మాంస
ఖండమును వేలాడగట్టికొనకయూకులు వంగి మాంస
మునంటుకొని అందరి సారమును గ్రహించును.

సూర్యబింబము నెందలి మచ్చలు

మన శీతములకు మూర్ఖుడు నిర్మలమైన బింబ
ముగ కన్పడును. కాని దూరదర్శనియందు మనకా
ప్రదేశమునందలి సకలవిషయములను గోచరము కాగ
లవు. మూర్ఖనియందుద్భ వింతులగ్ని జ్వాలలకొన్ని
విరులక్షల మైళ్లకంటె గూడ గెత్తునక్కయ చుం
డును. దూరదర్శనియందు మన కగపడు నల్లని
మచ్చలు కొన్ని వేల చదరపు మైళ్ళుగారు.

చెడలుపుట్ట

దక్షిణాఫ్రికాలో చెడలుపుట్టల పరిమితిగా
నుండును. కొన్నిపుట్టలు ఇరువది అడుగుల కంటె
గెక్కువ ఎత్తువరకు నుండును. వీని వైభాగము
నందు పొడలుగూడ మొలచు చుండును.

శీతోష్ణముల ను డిక

ఉత్తరమెరికా యందలి కనడా దేశములో
నున్న బాన్సుఅనుప్రదేశమునవేడినీటి యూటలూరును.
అచ్చటి వాతావరణము శీతాకాలములో మంచు గడ్డ
కంటె చల్లగనుండును. కాని ఒకచివ్వగుంటలో నీరు
చాల వేడిగనుండును. సృష్టిలో విచిత్రము లెన్ని
కలవు!

మంచుగడ్డ మీద నీళ్లు కాచుట

జలహాపమును చాల్చినగాలి మంచుగడ్డకంటె
చాలచల్లగ నుండుట చేగిన్నలో నున్న నీరుకాగ
నట్టిసితిలోనికి వచ్చును. అదిగి నైకగయును.

ఉల్కలు

ఇవి అకాశమునుంచి అప్పుడప్పుడు పడునట్టి
రాళ్లు. మనభూమిపైకి గోళములు వాయురూపమున
నుండి లక్షలమైళ్ల వేగమునతిరుగు చుండు సమయమున
అవాయువు క్రమగతినితప్పి అవంతాకాశమున స్వేచ్ఛ
గాపోవుచుండును. అట్లు చరించు వానిలో కొన్ని
ఖండములు భూమండలమును గూడ తాకుట తటస్థిం
చుచుండును. ఈవిధముగ పడునప్పుడు అవా
యువు ద్రవరూపమును ద్రవరూపమునంచి ఘనరూప
మునుదాల్చి నేలపైపడు చుండును. ప్రపంచములో
పడిన పుల్కలన్నిటిలోనికిని పెద్దదైనది యునైటెడ్
స్టేట్సునందున్న విలియమెట్టి కిరీగాను లోపలన్నది.

ఇది ౧౭ అడుగులు పొడవును, 51/౩ అడుగులు
వెడల్పును, 15 అడుగుల బరువును కల్గియున్నది,
ఇదియనుమునుబోలియుండును. ఈ పెద్ద రాయలొకొన్ని
గుంటలుకలవు. కొన్నిచోట్ల సన్ననిమొన తేలిక
అగ్రములు కూడి వానిలోకలె. గగ వాయు పరా
ర్థమెట్లు ఈసృష్టిలో భువికివించి యయోయాపమును
తాల్చినదో చూచితిరా!

జలపాతము లు

ప్రపంచ ములోని జలపాతములలో నయాగ.
రాజపాతము చాలప్రఖ్యముగాంచివది. కానియంత
మాత్రమున దానికంటె గొప్పవిలేవని చెప్పటకు
వీలులేదు. నయాగరా ఉత్తరమెరికాలో నున్నది.
ఈ రీసరస్సులోని జలపాతమును జలపాతమునుంచి
570 అడుగుల ఎత్తులోనున్నది కానిబంటారియా సరస్సు
లోనిజలమును జలపాతమునకు క్రిందుగాను 5 అడు
గులున్నది. కావున, నయాగరాజల పాతమునూర్ధ
390 అడుగుల కంటె హెచ్చులేదు. ఈజలపాతము
నుంచి జలమెక్కువగా పారుట చేదీనికీ ప్రా
ఖ్యమువచ్చివది. ఇన్నల రాత్రియందీ ప్రదేశము
మనోహరముగా కన్పించును. హేమంత ఋతువులో
కానెనెగ్గిక దృశ్యమును చూచినచో మంచులోగట్టు
బడిన మహాభవము వలె కన్పించగలదు.

వరదాగరా జలపాతములతిరువాత న్యూజిలాండులోని సదగ్ధాండు జలపాతమును దిటిపగయవాలోని కాయంటూర్ జలపాతమును యొక్కవగా చెప్పుకొనబడుచున్నది. ఈరెండవది ఇటీవలనేకొనబడినది. ఇందు 740 అడుగుల యెక్కువని జలము తడుచుండును. పగలంతయు ఆజలపాతముచే చివ్వు బడిన నీటికుంపరలలో నూత్రకీరణములు క్రితఫలించి ఇంద్రధనుస్సును చూపించుచుండును.

దక్షిణ అమెరికాలోని బ్రెజిలు దేశములోని “ఇరువాను” జలపాతము అరణ్యగర్భమున నుండుటచే దానిపాతస్వరూపము మొన్న మొన్నటి ఎరకునుప్రపంచమునకు తెలియలేదు. సుమారురెండు శతాబ్దములక్రింద క్రైస్తవమత ప్రచారకుల ప్రదేశమును చూచియుండిరి. కానివారివాదేశ నివాసులు తిరిమివైచుటచే నయ్యవిఅడ్డారముగ నేయున్నవి. కొన్ని సంవత్సరములక్రింద బ్రెజిలు, అర్జెంటైనా దేశములకు మధ్యజరిగిన యుద్ధములో వాదేశమునుభూగోళికవిజ్ఞానకొనిరి. ఇగువాను జలపాతముయొక్క నిరుప్రక్కలను మహాన్నత పృథ్వులుకలవు. వానిని భేదింపుకొనును అజలముప్రవహించుచున్నది.

న్యూజిలాండు నందున్నకొటా నుహావాలోని “పిన్నుమేపమెట్లు” అనుజలపాతము పూర్వము గొప్పజలపాతమని తెలియుచున్నది. కాని నలుబది సంవత్సరములక్రింద అచ్చటకల్గిన భూకంపమును అగ్నిపర్వతభేదము చేతనలజలపాతముచే దరిమెట్లునలేకపోయెను. అచ్చటనుద్భవించునీరు ఊరల కాగుచుండును. కొంతదూరమునకు బోయినపిమ్మట చల్లబడి యొకవిధమైన ఇసుకనలకలను నేలవైన పేర్పుకొనుచు నీలము ప్రవహించును.

అమెరికాలోని నియోగ్రా విట్టోరియాజలపాతములవలెకల్లుయొక్క అనంతప్రవాహములనుఅచటి దేశములనేక కార్యములకుపయోగపరచుకొనుచున్నారు. జలమునుహాన్నతప్రదేశము నుంచి పడుటచే ఈజలముగడ్డముగ పెద్దఅడుగుల చక్కముల బైటి

జలపాతములమున వానినితిగ్గిపించి తిరిగిఈచక్కగను నముచే విద్యుచ్ఛక్తిని జనింపజేయు యంత్రముల (Dynamo) ను తిప్పువట్లు చేయుచున్నారు. ఇవిధముగ ఎచ్చుచున్న విద్యుచ్ఛక్తిని తమపట్టణములందు దీపముల వెల్లింపుటకును నుహాయంత్రములను నడుపుటకును పయోగించుచున్నారు.

ఈవిధముగానే మహామోదకములో కాత్యజలపాతము (శివసముద్రము) విద్యుచ్ఛక్తిని జనింపజేసి తన్మూలమున తెంగునూరు మైసూరు పట్నములను విద్యుద్దీపకములతో ప్రకాశింపజేసి అపట్టణము నందలి యంత్రాలయములగూడ నిపు నడుపుచున్నారు. బంగారపుగనుల సత్తెలలోని బంగారమును శుద్ధపరచునట్టి యంత్రములను నడపుటయందును నుపయోగించబడుచున్నది.

లేడి కన్ను.

ఏదేని లేడితలకాయను గనుక తెచ్చి కన్ను పరీక్షింపినచో దానికన్నుక్రిందనున్నరంధ్రములనుంచి సన్ననివాళములు వానికద్యారములనుంచి ఎచ్చువాళములలో కలియును. లేడినీరు త్రాగునప్పుడు గనుక మనముపరీక్షించినచో అదిబిటిలోమూరినిలోతుగముంచును. ముక్కుగూడ అందుచే నీటిలోపలనే యుండును. నీరు త్రాగినంతసేపును దానికండ్లక్రిందనున్న రంధ్రములు తెరుచుకొని యుండును. కావున అది గూడవానికా సమానములని కాప్రజ్ఞలు కొందరనుచున్నారు. వన్యవృక్షమేదేని దీనిని తరుచుకొనుచు వచ్చుచుండిత వచ్చాపనికాగములను సాధారణవానికములమునజరుపవు. అపమయమున ఈ ద్వితీయవానికములమున అనాయాసముగ వాయువును లీల్చుచు ఎదలుచుండును. వాకాల్పస్త్రజ్ఞుడు వారింజపతమును దాని కండ్లయొద్దచూపగాఅద్వితీయవానిక తెరువబడి ఫలమును వానచూడ దొడగెనని వాగ్వియుండెను.

ఆకు పచ్చ బల్లి.

ఇంగ్లాండులోని డ్రైవెక్ నేరులో వాకుపచ్చబల్లులు ఉన్నవి.

అమెరికాలోని జంతువులు.

తూర్వమెకాదో యుగమునందు అమెరికా యుగ ఆఫ్రికాయ నొక పెద్దభూసంధిచే కలిసియుండెడి ఎడలకు దృష్టాంతములు కలవు. ఆఫ్రికాపశ్చిమోత్తర భాగము నుంచిపానా కాలువవరకును సముద్రములలో, నొకవారిప్పరచివలె లంకలకేకము కలవు అదియునుగా! ఆఫ్రికాలోనున్న జంతువు లన్నియు కొంచెము రూపుమారినను అమెరికాలో కన్పడగలవు.

ధృవమాండల కాంతులు.

(అరోరా బోరిలిస్.)

ప్రత్యుదయమునను మనముశూర్య భగవానుని దర్శించుచున్న విషయము సర్వజ్ఞానమర్థమేకదా! కాని యొక విదితిమును చూడుదు. ఒక నోజున గమక శూర్య తుదయించువండినచో ప్రపంచ మెట్లుండునో యోచించుడు. సర్వము వింధకార మయినైవనో, అవగా 24 గంటలు చీకటియైవనో యెట్లుండునో మనమహించు కొనగలరా! మనమునగా ఈశూర్య సమీపగోళములోని (Tropics.) వారమట్టిపీఠిని సహించలేము. కాని యుత్తరధృవకేళములో శూర్యుడు సంవత్సరమునకు ఆరునెలలు తన కిరణములచ్చట ప్రసరింపజేయునే జేయుడు. అట్టి బరునుంచి మార్పినెలవరకు నొకదీర్ఘరాత్రి. అట్లేక ఆప్రదేశమునందలి జనులును శరీరకణివోటియు నెట్లు బ్రతుకుచున్నారని ప్రశ్నించుచున్నాను. తాను స్వయముగా ధృవాంత్యమునకు తనకాంతి నీయనే! పోయినను తనఅంశమునుబోలు విదితికాంతి పుంజమును

కిరణనాయువులపై ప్రసరింపజేసి తద్దేశముల కాపాడుచుండును, అకాంతలనె కాన్తస్పరిగోధములు “యొంక్రైసు,, అని పిలుచువారు ఈ నిలుక ప్రపంచములోని విదితిదృశ్యములలో నొకటియైయున్నది. వీనిని ధృవమాండల గా తు(అరోరాబోరిలిస్ అనియు పిలుచుచున్నారు.

ఈధృవకాంతులుసాధారణముగ ఇంద్రధనుస్సు వలెతర్లల యాకారముగనుండును. ఈకాంతులు నిమగ్నమునమునకునువర్ణములమార్పుచుండును. ఎలయో పరిభాగమునుంచి కాంతులు ఆకాశములోనికి చాల దూరమువరకును సుపబకుమగడును. పలువర్ణములు గలఈకాంతులను జూచివచ్చుచు ఆకాశమున రంగు రంగుల బుట్టలగుండ్లముగ గట్టివారాలను నట్లగమకుచుండును. ధృవమండల యాత్రికుడు అరోరాబోరిలినునుగూర్చి ఈవిధముగివర్ణించియున్నాడు.

“మానొడవైననొక విచిత్ర కాంతి పడినను. అంతటనేను గదిలోపలనుంచి బైటకువచ్చి చూడగా ఆకాశమునుంచియొక గుండ్రనికాంతి ప్రకాశించుచుండెను. ఆకాంతి నుంచుకొండల మీదనుంచి ప్రతిఫలించబడి ఆనెల్లురుమాయోడవైన బడిపట్లు శిగ్రహించిరిని. ఆనెల్లురుయొక్క వర్ణములను గూర్చి వర్ణించుటకు నావాక్కుచాలదు. నొక క్షణములో నొక భాగమున గులాబీరంగు తీగిరితరువారక్షణములో ఆసాసము రెండవ భాగమునతేలుపసుపురంగు ఇట్లా దీపికలలివిచ్చిలవర్ణముల చాల్చుచునునొకర దృశ్యమును పోడమానెను. ఆకాశపటమున అవంతి వర్ణములగల్గిన ఈధృవకాంతి పుంజమునాట్లుమాడుచుండ నదిభగవానుని లీలయే అని చూపరి అనుకోకమానవచ్చును.

గృంథ ప రి చ య ము .

బ్రహ్మార్పిత్ర ఖండము.

ఇది శ్రీపట్టమైట్ల పోనవాధాసోమయాజి ప్రణీత

మొదటసామ్రాజము. కవిత్వము మధురముగనున్నది. కొన్ని పట్టలయందు నిశితకవిత్వము చిన్నకవితావైభవమును బహుభూతముల పుట్టించును.

మన్నునకు బిక్కిరిపవ్వము నరయును.
 ॥ అలివేటియొక తె మంగళాంపరజితో
 దివుట అయ్యని పువ్వుదేనెలానె.
 హరిణాన్నియొక తె వాహ్యశిగావలెంచి
 చంగుచంగున నికుంజములు దాటె
 కలకంఠియొక తె చొక్కెంపు గంజిగురాకు
 జవిజాచి పంచుమి స్వరముబగ్గు
 శేక నాటియొక్క తె చుంబన చూపంగ
 జక్కనిఫల కాభియొక్క మొక్క.

॥ రాజుని బాన్దయొక గు కర్పవహాని
 గలితహిమవాగ బయలెగలయతె
 గజగమనయొక్క నిజహస్తకాంధముగని
 మెట్టవానగ కుంబుమని చుట్టినదిగె.

శివధర్మోత్తరము.

ఇదియు దోమకొండ సంసానాధీశ కామిసేని
 ఎంతసంధూరి రాజానుజారెడ్డికి వి ప్రజలంబగులూర్వ
 పద్మ కాన్యము ప్రాయనగల్గెను పని పొందును.
 చూడుడు గ్రీష్మర్తునినము.

॥ దానిపానక శిఖాదండహస్త మావడ
 కాండంబులై గిరుల్ మగడుచుండ.
 కాండముల్ చుండ మార్తాండ తీర్థరాత
 పోద్వల్లత్తి శివేశ సుడుకుచుండ
 వెల్లుగానాగిన నిమపదెమందు చా
 ద్మనధాత్రీ యన్యూష్మ నెయ్యచుండి
 చారుశీతల సిగుచ్చాయలు తనవిద
 బడరుచుండి విగ్ధులతోష్ట.

॥ ఘనపిపాసార్తజగతునికాయములకు
 నుదకవిక్రంతి మృగత్వప్రలాదక చెయ్య
 నిహవా గ్రీష్మమహత్వ మేమనగియున్న
 నిట్టిదిమల బ్రాణులకదినుఖము.

ఉమాపర్వీధ్యదయము.

ఇది యాధునికులును శుప్రసిద్ధులునగు శ్రీయాది
 పూడి ప్రభాకరకవి గారిచే రచింపబడిన యేకాన్యూస
 మగు పద్యకాన్యము. ఇందు సత్యకానిలయు
 మనుక్రిదోమకొండ సంసాన పృథిభిభూషితమునగు
 శ్రీకామిసేని ఎంతచరిత్రమును తిప్పింపానాధీశ్వరులగు
 శ్రీరాజా ఉమావతిరావు మహాబలవంత బహదూర్
 వారి యభ్యుదయమును వర్ణనర్చింపవడినది. శ్రీలింగనాథ
 పెంకటేశ్వర్లు పీఠికలో “మాటికీపడినంది చొప్పున
 పూర్వకవులతో సాటియగు కవులుకాత్రము లేక

పోలేదు. ఆపదిమందిలో దికివియు నొక్కడు.
 ఈకవిరచించినచో నితని కభివ తిక్కన యనుబడున
 “వెన్నోసంగరు.” అని వ్రాసిన వాక్యము లేమాత్ర
 మతిశయోక్తులుగావు. శ్రీకృతయెత్తుబడి పదముల
 పొందిక కథనవైపుణ్యము భావానుగతి వృత్తగమనిక
 వారి కృతులను సాంలముగ బరిచిన వారికి దోషక
 పోవు. —తై లికి.—

సీ. పున్నుచు జాబిల్లి + బురిటింబుచేమున
 జిగునగ నల్లలం + జిగునగూర్తె
 దేటిమొల్లముల వం + నిండునల్లనినును
 శురుమునదో మొగ్గ + విరియుచుండ
 గనికరంబులకం ది + కాటమై మొన్ను
 విండు కన్న గని + నికలుకరల
 నానందమున నాబ్బు + నందంపు జుదోయి
 నలరాగు పీఠెలా + స్వంబు నేయ
 తే. జేర జిలుక పాడరాదులుచు + చిరులూడి
 నలున ముచ్చెడ నెచ్చెలు + నలమి చూచి
 సాలపు గురుగూడ గానంబు + నలుపుప్రోచి
 మాకృతీశు నానుచుల ప్రి + మంబుతోడ.

కారదాంబాతలము.

ఇదిక్రిష్ణదేవరాయ హనుమంతిరావు గారిచే రచి
 యింపబడినది. ముచ్చునాకపద్యము.

సీ. పల్లెడన్నంధింబు + పెట్టేశరనివాడు
 దాత్రిస్తిమెట్టుల + తానెగంగు
 విరిగిన వ్రేళ్ళకీ + న్నెప్పని యనియాతి
 దుపకార మేరీతి + నొనరజేయు
 నొరులవైగవముల + నోర్వనరనియాతి
 డైకివాత్రిమునెట్టు + లాదరించు
 కాకిగి బల్గంబు + కడకొసంగనివాడు
 సర్వసమత్వమే + చాచునెరుగు

॥ తల్లిదండ్రుల బోషింపఁ నొల్లకుండు
 తనయుడెవగునె? ధర్మపఁ దతుల నవని
 నెట్లుతెలియింతు రిదోమ? తెగుగ జుమ్మ?
 సర్వనాకదంబ! జగదంబ! కారదాంబ!

భజగోవిందము. (శ్రీకృష్ణసహితాంధ్రప్రవృత్తములు)

ఇదిక్రిమిత్తుంగి లక్ష్మీవరమంహ శర్మగారిచే
 రచియింపబడినది. శ్రీలింగమధురముగ నున్నది.

తే॥ నిత్యానిత్యవివేక విచారము
 నియమధారణము ప్రాణాయామము
 ప్రత్యాహారము జపపమాణులన్
 బరిపి యిరుమానంద ధామమున్.

విషయ సూచిక

ఎఱ్ఱగన్నేరు. (ఏకాంకనాటకము.)	-	వసంతకోకిలము.	
అత్తూరి రామకృష్ణరావుగారు.	౧౨౯	ఆనందవంతుల రామలింగస్వామిగారు.	౧౬౩
స్వార్థపరునితో (పద్యము)		భద్రాచలయాత్ర.	
తెలికచర్ల కృష్ణమూర్తిగారు. బి. ఎ.	౧౩౫	పెద్దిభొట్ల వీరయ్యగారు. డి. పి. బి. యల్.	౧౩౦
అవ్వడేనమ్మ (ఇల్లగా నపుడరయుక).		ఆంధ్ర ప్రబంధములు.	
కవికాండల వెంకట రావుగారు. బి. పి. బి. యల్.	౧౩౯	జి. శోభిమయాజిగారు. బి. పి. యల్. టి.	
మతపేత్తు. (కథ)	-	నాబాధిర్యము. (పద్యము)	
కె. కామచంద్రారెడ్డిగారు.	౧౪౦	శుక్ల.	౧౪౩
కోకిలా కాకము. (పద్యకథ)	-	అష్టీయా (సచిత్రవ్యాసము)	
చిరాశూరి కామేశ్వరరావుగారు.		ఆర్. రంగనాథరాజ్రిగారు.	౧౪౯
బి. పి. యల్. టి.	౧౪౫	ప్రణయప్రీతికటనము.	
జానకి చూపు (పద్యము)		నరహరికెట్టి వెంకటరత్నంగారు.	౧౪౮
అధికార మూర్ఖవారాణాశరావుగారు.		భిన్న ప్రకృతులకు మైత్రి. (కథ)	౨౦౧
బి. పి. బి. యల్.	౧౫౦	ద్వితీయాంధ్రనటనభ.	
శ్రీ కృష్ణుడు.		అభ్యుదయ పన్యాసము.	౨౦౦
గొల్లపూడి శ్రీరామకాశ్రిగారు.	౧౫౧	మరణాధికమైన ప్రణయమెంతోపొడవ. (కథ)	
కుంగడమూల (నాటకము)		చిల్లరిగ శ్రీనివాసరావుగారు.	౨౦౯
శర్లూరిగజ మూర్ఖవారాణాశరావుగారు.	౧౫౩	పత్తిభ (కథ).	
రామలింగమహామ్య.		బొంబాయి వీరభద్రాచార్యులుగారు.	౨౦౨
కె. కామేశ్వరరావుగారు.	౧౫౩	వేళ్ళ.	
		బి. యల్. టి. శ్రీనివాసరావుగారు.	౨౦౫

కావ్యము — కవిత్వము.

పండిత శివరాజరాస్త్రిగారు.

హిందూవిందు. (నవల)

అక్షవి బాపిరాజుగారు.

కైవలపార్థస.

అ. అ. శివరాజరాస్త్రిగారు కృష్ణరాజరాస్త్రిగారు. అ. అ.

విజ్ఞాన విషయములు.

అ. అ.

అ. అ. వివిధ విషయములు.

అ. అ.

చిత్రపటములు

1. తనయుత్పత్తి.

శిల్పి: — క. అనంతమోహనరాస్త్రి.

శ్రీమహామంత్రరాజు శిల్పిమరితిరము.

2. రాధ.

శిల్పి: — రణధావరణగిరి.

